

2021

Lilia Govoranean,
Maria Popa, Elena Burla

LIMBA ROMÂNĂ

8

Lilia Govoranean,
Maria Popa,
Elena Burla

LIMBA ROMÂNĂ

INSTRUIREA
APROFUNDATĂ

MORFOLOGIE

SUBSTANTIVUL este partea de vorbire flexibilă, independentă care denumește ființe, lucruri, fenomene ale naturii, stări sufletești, însușiri, acțiuni și răspunde la întrebările **cine? ce?**
Se clasifică: după sens: **propriei, comune;** după structură: **simple, compuse**
Categoriile gramaticale:
gen: masculin, feminin, neutru;
număr: singular, plural;
caz: nominativ **cine? ce?**, genitiv (**a, ai, ai, ale** **cui?**, dativ **cui?**, acuzativ **pe cine? ce?**, vocativ - .

PRONUMELE este partea de vorbire flexibilă, independentă care ține locul unui nume.
Categoriile gramaticale:
persoană: I, II, III;
număr: singular, plural;
gen: masculin, feminin;
funcții sintactice: **subiect, nume predicativ, atribut, complement.**
Se clasifică: **personal propriu-zis** (eu, tu, ...; dânsul...); **personal de politețe** (dumneata, dumnealui...); **reflexiv** (sine, se, sieși, sie, își...); **de întărire** (însuși/însămi, însuși/însăți...); **posesiv** (al meu/a mea; al tău/a ta...); **demonstrativ:** (**de apropiere** – acesta...; **de depărtare** – acela...; **de identitate** – același...; **de identificare** (cestălalt, celălalt...); **nehotărât** (altul/alta, vreunul/vreuna..., cineva...); **negativ** (nimeni, nimic, niciunul...); **interogativ** (cine? care? ce?...); **relativ** (cine, cum, care...).

NUMERALUL este partea de vorbire flexibilă, independentă care exprimă numărul sau ordinea obiectelor la enumerare.
Se clasifică: după structură: **simple, compuse;** după conținut: **cardinale** (**propriu-zise, fracționare, colective, distributive multiplicative, nehotărâte, adverbiale**), **ordinale;**
funcții sintactice: **subiect, nume predicativ, atribut, complement.**

PREPOZIȚIA este partea de vorbire neflexibilă care exprimă relațiile sintactice de subordonare dintre un substantiv (sau un substitut al acestuia) ori dintre un verb și un alt cuvânt.
Se clasifică: **formă:** **simple și compuse**
origine: **propriu-zise, provenite din alte părți de vorbire.** **regimul cazual:** **genitiv, dativ, acuzativ.**

ARTICOLUL este partea de vorbire flexibilă, auxiliară care însoțește substantivul și arată în ce măsură obiectul denumit de substantiv este cunoscut vorbitorilor. **Se clasifică:**
Articolul substantival: hotărât /-l, -le, -lui, -lor, -a, lui, -i; nehotărât /un, o, niște, unii, unele/;
Articolul posesiv (genitiv): /al, a, ai, ale/;
Articolul adjectival (demonstrativ): /cel, cea, cei, cele/.

ADJECTIVUL este partea de vorbire flexibilă, independentă care exprimă o însușire a unui obiect și răspunde la întrebările **care? ce fel de?**
Categoriile gramaticale: **se acordă cu substantivul în gen, număr, caz.**
are grade de comparație: **grad pozitiv, grad comparativ** (de inferioritate, de egalitate, de superioritate), **grad superlativ** (relativ (de inferioritate, de superioritate) **absolut**)
funcții sintactice: **nume predicativ, atribut, complement.**

ADVERBUL este partea de vorbire flexibilă, care determina un verb, un adjectiv, un alt adverb, o interjecție un substantiv și arată felul acțiunii, stării sau însușirii. Răspunde la întrebările **Când?, Cum?, Unde? etc.**
Se clasifică: după înțeles (de loc, de timp, de mod, de scop, concesive) după structură: (simple, compuse).
Categoriile gramaticale: **are grade de comparație:** **grad pozitiv, grad comparativ** (de inferioritate, de egalitate, de superioritate), **grad superlativ** (relativ (de inferioritate, de superioritate), **absolut**)
funcții sintactice: **predicat verbal, nume predicativ, atribut adverbial, complement circumstanțial.**

SINTAXĂ

PROPOZIȚIA este o comunicare cu un singur predicat.

FRAZA este unitatea sintactică alcătuită din două sau mai multe propoziții legate între ele după înțeles.

PĂRȚILE PRINCIPALE ALE PROPOZIȚIEI:
SUBIECTUL este partea principală de propoziție despre care se spune ceva cu ajutorul predicatului și răspunde la întrebările: **cine? ce? despre cine sau despre ce se vorbește în propoziție?**
Clasificare: **subiect exprimat** (simplu, complex, multiplu); **subiect neexprimat** (subînțeles, inclus, reluat, nedeterminat).
PREDICATUL este partea principală de propoziție care arată: **ce face? ce este? cine este? cum este subiectul?**
Clasificare: **predicat verbal, predicat nominal.**

INTERJECȚIA este o parte de vorbire neflexibilă care exprimă senzații, sentimente, îndemnuri, chemări sau reproduce un sunet din natură.
Se clasifică: după origine (**propriu-zise, de adresare, onomatopeice**); după formă (**simple, compuse**).

CONJUNCȚIA este partea de vorbire neflexibilă care indică raportul de coordonare și subordonare între părți ale propoziției, o parte de propoziție și o propoziție sau între două propoziții.
Se clasifică: **formă** (simple, compuse); **raporturile stabilite** (**coordonatoare:** copulative, adversative, disjunctive, conclusive **subordonatoare**).

Clasificarea propozițiilor:
1. După scopul comunicării: **enunțiative, exclamative, interogative.**
2. După structură: **simple (nedezvoltate), dezvoltate.**
3. După aspectul predicatului: **afirmative, negative.**
4. După funcția pe care o îndeplinesc în frază: **principale, subordonate, regente.**

PĂRȚILE SECUNDARE ALE PROPOZIȚIEI:
ATRIBUTUL este partea secundară de propoziție care determină un substantiv sau un înlocuitor al acestuia (pronume, numeral) și răspunde la întrebările: **care? ce fel de? al, a, ai, ale cui? cât? câtă? câți? câte?**
Clasificare: **atribut adjectival, atribut substantival, atribut pronominal, atribut verbal, atribut adverbial, atribut interjecțional.**
COMPLEMENTUL este partea secundară de propoziție care determină un verb și răspunde la întrebările:
complementul direct: **pe cine? ce? complementul indirect:** **cui? la cine? la ce? pe ce? pentru cine? pentru ce? de cine? de ce? de la cine? de la ce? cu cine? cu ce? despre cine? despre ce?**
complementul circumstanțial: **când? unde? cum? din ce cauză? cu ce scop?**

VERBUL este partea de vorbire flexibilă, independentă care arată acțiunea, starea sau existența unui obiect și răspunde la întrebările **ce face? ce a făcut? ce va face?.**
Se clasifică: **predicative, nepredicative; tranzitive, intransitive.**
După aspect: **afirmative, negative**
Categoriile gramaticale: **timp:** prezent, trecut, viitor;
persoană: I – singular, plural; II – singular, plural; III – singular, plural; **gen:** masculin, feminin; **număr:** singular, plural; **conjugare:** I, II, III, IV; **mod:** personale (indicativ, conjunctiv, condițional optativ; imperativ); nepersonale (infinitivul, participiul, gerunziul, supinul); **diateză:** activă, pasivă, reflexivă;
funcții sintactice: **predicat.**

MODELE DE ANALIZĂ

Analiza substantivului:

1. Substantiv. Forma inițială.
  2. Comun sau propriu.
  3. Simplu sau compus.
  4. Genul: masculin, feminin, neutru.
  5. Numărul: singular, plural.
  6. Cazul: Nominativ, Genitiv, Dativ, Acuzativ, Vocativ.
  7. Declinarea (I, II, III).
  8. Articulat sau nearticulat.
  9. Funcția sintactică: subiect, nume predicativ, parte secundară de propoziție: atribut, complem.
- Model:** *Meseria* este brătară de aur.
Meseria – sub., f. iniț. – meserie, comun, simplu, g. fem., num. sing., c. N., decl. II, articulat, hotărât „a”, funcția sintactică subiect.

Analiza articolului:

1. Articol.
  2. Substantival (hotărât sau nehotărât), posesiv genitival sau demonstrativ adjectival (după înțeles).
  3. Enclitic sau proclitic (după poziție).
  4. Genul (masculin sau feminin).
  5. Numărul (singular sau plural).
  6. Cazul (nominativ, genitiv, dativ, acuzativ, vocativ).
  7. Fără funcție sintactică.
- Model:** Harap Alb era fiul cel mic *al* împăratului.
Al (împăratului) – art. posesiv genitival, proclitic, masc., sing., c. G., fără funcție sintactică.

Analiza pronumelui:

1. Pronume (personal, personal de politețe, reflexiv, posesiv, de întărire, demonstrativ, nehotărât, relativ, interogativ, negativ).
  2. Categoriile gramaticale: persoană, gen, număr, caz.
  3. Funcția sintactică (subiect, nume predicativ, parte secundară de propoziție: atribut, complement).
- Model:** Bunica a venit la *noi* în oșpeție.
Noi – pron. pers. acc., pers. I, num. pl., c. Ac., f. sint. compl.

Analiza adjectivului:

1. Adjectiv cu sens propriu sau figurat.
  2. Variabil sau invariabil.
  3. Poziția față de substantivul determinat.
  4. Categoriile gramaticale: genul, numărul, cazul.
  5. Gradele de comparație sau fără grade de comparație.
  6. Funcția sintactică (nume predicativ, parte secundară de propoziție: atribut, complement).
- Model:** Vorba *dulce* mult aduce.
Dulce – adjectiv propriu zis, stă după substantivul determinat *vorba*, genul feminin, numărul singular, cazul N., gradul de comparație pozitiv, funcția sintactică atribut.

Analiza numeralului:

1. Numeral cardinal (propriu-zis, colectiv, multiplicativ, distributiv, fracționar, adverbial) sau ordinal.
  2. Simplu sau compus.
  3. Categoriile gramaticale: gen, număr, caz.
  4. Funcția sintactică: subiect, nume predicativ, atribut, compl.
- Model:** *Cincisprezece* elevi au plecat în excursie.
Cincisprezece – num. card. propriu-zis, com., f. sint. atribut.

Analiza verbului:

1. Verbul.
  2. Forma inițială.
  3. Conjugarea (I, II, III, IV).
  4. Predicativ sau nepredicativ (copulativ sau auxiliar).
  5. Trăsăturile morfologice: persoana, numărul (sing. sau plur.), timpul (la persoana a III are gen).
  6. Diateza (activă, pasivă, reflexivă).
  7. Funcția sintactică: predicat verbal sau nominal.
- Model:** Albinuța *culege* nectar de pe flori.
Culege – verb, f. iniț. – *a culege*, conj. III, predic., pers. III, num. sing., timp. prezent, fun. sint. predicat verbal.

Analiza adverbului:

1. Adverb simplu sau compus.
  2. Tipul (de loc, de timp, de mod, de scop, concesiv);
  3. Gradele de comparație.
  4. Predicativ sau nepredicativ.
  5. Funcția sintactică (nume predicativ, atribut, complement).
- Model:** *Astă-toamnă* au rodit câmpurile.
Astă-toamnă – adverb compus, de timp, fără gr. de comp., nepred., f. sint. compl.

Analiza prepoziției:

1. Prepoziție simplă sau compusă (după formă).
  2. Propriu-zisă sau provenită din alte părți de vorbire (după origine).
  3. Cazul genitiv, dativ sau acuzativ (după regimul cazual).
  4. Fără funcție sintactică.
- Model:** *Lângă* porțița casei părintești crește un nuc umbros.
Lângă – prepoziție simplă, propriu-zisă, cazul A., fără funcție sintactică.

Analiza interjecției:

1. Interjecție implă sau compusă (după formă).
  2. Propriu-zisă sau provenită din alte părți de vorbire (după origine).
  3. Onomatopeică (dacă e cazul).
  4. Nepredicativă (cu funcție sintactică de subiect, nume predicativ, atribut, complement sau fără funcție sintactică) sau predicativă (cu funcție sintactică de predicat verbal).
- Model:** *Ah!* Iată primăvara... (Vasile Alecsandri)
Ah – interjecție, simplă, propriu-zisă, nepredicativă, fără funcție sintactică.

Analiza tipurilor de propoziții:

1. Propoziție:
  2. Simplă sau dezvoltată (după structură).
  3. Afirmativă sau negativă (după aspect).
  4. Enunțiativă sau interogativă (după scopul comunicării).
  5. Propoziție exclamativă (după intonație).
- Model:** *Veniți, copii, acasă la părinți!*
Propoziție, dezvoltată, afirmativă, enunțiativă, exclamativă.

Analiza sintactică a propoziției:

1. Părți principale de propoziție:
    - a) subiect exprimat (simplu, multiplu sau complex); subiect neexprimat (inclus, subînțeles, nedeterminat); subiect reluat.
    - b) predicat verbal sau nominal.
  2. Părți secundare de propoziție (atribut sau complement).
  3. Exprimarea părților de propoziție (părți de vorbire: substantiv, adjectiv, pronume, verb, numeral, adverb e.t.c.).
- Model:** *Cocostârcii* au sosit din țările calde.
1. Părțile principale:
    - a) **Cocostârcii** – parte princ. de prop., subiect, simplu, exprimat prin substantiv simplu, declinarea I, num. singular, cazul N.
    - b) **Au sosit** – parte principală de propoziție, predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, persoana III, numărul plural, timpul trecut, funcția sintactică perfect compus.
  2. Părțile secundare...

Analiza sintactică a frazei:

1. Frază.
  2. Numărul de propoziții în cadrul frazei.
  3. Propoziții principale și propoziții subordonate; propoziții regente.
  4. Elemente de relație în frază.
  5. Schema frazei.
- Model:** *Pădurea este cel mai prețios dar¹ pe care l-a primit omul de la natură.²*
1 – propoziție principală, regentă, (PP); 2 – propoziție subordonată (PS); elemente de relație: pronume relativ **pe care**.

Analiza conjuncției:

1. Simplă sau compusă (după formă).
  2. Coordonatoare (copulativă, adversativă, disjunctivă, adversativă) sau subordonatoare (după funcție).
  3. Leagă două cuvinte sau două propoziții.
  4. Fără funcție sintactică.
- Model:** *Și* cerul, *și* pământul preschimbă sărutări... (Vasile Alecsandri)
Și – conjuncție simplă, coordonatoare, copulativă, leagă două cuvinte în propoziție, fără funcție sintactică.

Lilia Govornean, Maria Popa, Elena Burla

LIMBA ROMÂNĂ

**Manual pentru clasa a 8-a cu studierea
aprofundată a filologiei a instituțiilor de
învățământ mediu general**

Ediția a doua, revăzută

Recomandat de Ministerul Învățământului și Științei al Ucrainei

Львів
Видавництво «Світ»
2021

УДК 811.135.1(075.2)

Р 86

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 22.02.2021 № 243)*

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Говорнян Л.

Г 57 Румунська мова : підруч. для 8 кл. з погл. вивч. філ. закл. заг. серед. осв. / Л. Говорнян, М. Попа, О. Бурла. – 2-ге вид., переробл. – Львів : Світ, 2021 – 272 с.
ISBN 978-966-914-328-0

Підручник призначений для учнів 8-го класу закладів загальної середньої освіти з навчанням румунською мовою з поглибленим вивченням філології. Підручник відповідає вимогам «Державного стандарту базової і повної середньої освіти» та оновленій навчальній програмі з «Румунська мова» для учнів 5-9 класів. Принцип подачі навчального матеріалу традиційний – у вигляді параграфів, які об'єднують різні аспекти його вивчення – теоретичний, практичний та пошуково-творчий. Дидактичний матеріал орієнтується на роботу у парах, групах. Практичні завдання та частково теоретичний матеріал поглиблює та доповнює знання учнів як із функціональної, так з практичної стилістики та культури мови. Запропоновані вправи спрямовані на формування мовних, мовленнєвих, інтелектуальних і творчих умінь восьмикласників.

Підручник враховує вікові, психологічні особливості учнів 8-го класу.

УДК 811.135.1(075.2)

© Говорнян Л.С., Попа М.К., Бурла О.К., 2016
© Говорнян С.Л., художнє оформлення, 2016
© Видавництво «Світ», оформлення, 2016
© Говорнян Л.С., Попа М.К., Бурла О.К., перероблення, 2021
© Говорнян С.Л., художнє оформлення, 2021
© Видавництво «Світ», оформлення, 2021

ISBN 978-966-914-328-0

DRAGI ELEVI ȘI ELEVE!

Primul sunet vă readuce în sălile de clasă, solicitându-vă efort și insistență, încredere în sine și în succes, o nouă treaptă spre cele mai incontestabile valori umane

– Adevăr, Omenie, Demnitate, Frumos pe care le veți regăsi în templul Cunoașterii – Școala.

Alături de alte discipline școlare veți studia limba română cu ajutorul manualului pe care vi-l punem la dispoziție.

Prezentul manual vă invită să însușiți și să cunoașteți limba română. El este alcătuit conform programei de învățământ modernizate, ținând cont de obiectivele-cheie și cerințele educaționale ale Noii Școli Ucrainene. Compartimentele manualului cuprind elemente de limbă și comunicare.

Sistemul de exerciții destul de variat, după părerea noastră, prin introducerea unor cerințe noi, sunt menite să înlesnească perceperea esenței materiei de studiu. Dacă, pe alocuri, ele sunt mai multe decât se pot realiza în cadrul învățării paragrafului respectiv, faptul trebuie privit ca o propunere ce vi se face pentru a selecta exercițiile după nivelul de pregătire și particularităților individuale ale elevilor.

Veți pătrunde treptat în lumea miraculoasă a manualului. Folosindu-vă cunoștințele și imaginația, observând, exersând, învățând jucându-vă, învățând din maxime și proverbe, experimentând tehnologii moderne de însușire a cunoștințelor veți dobândi stilul vostru personal de a învăța și de a gândi, veți înțelege tainele de dincolo de cuvinte, vă veți descoperi pe sine într-o lumină nouă.

Veniți să descoperiți limba română care are mesajul iubirii de neam, de pământul strămoșesc și numai cunoscând-o foarte bine, veți putea reprezenta poporul român și valorile lui în viitor. Numai de voi depinde, dragi copii, să cunoașteți și să stăpâniți cu desăvârșire limba părinților voștri. Vă dorim să vă afirmați în cadrul activității educaționale, să vă dezvoltați potențialul de cunoaștere, să acumulați lumina înțelepciunii, perseverați în promovarea valorilor general – umane. Să fiți binecuvântați în această lucrare sfântă!

Autorii

ACTUALIZAREA CUNOȘTIȚELOR

ACUMULATE ÎN CLASA 7

§ 1. FONETICA ȘI ORTOGRAFIA (APLICATIV)

I. TERMINOLOGIE

sunet	diftongi: ascendenți;
literă	descendenți;
vocale	triftongi
semivocale	vocale în hiat
consoane	ortografie

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

FONETICA este știința care studiază sunetele limbii.
ALFABETUL este totalitatea literelor așezate într-o ordine convențională, reprezentând sunetele de bază ale unei limbi.

- **Sunetul** este cea mai mică unitate sonoră a unei limbi.
- **Litera** este semnul grafic al unui sunet.

În limba română, de obicei, o literă transcrie un singur sunet.

Ucraina – țara mea

Ucraina este țara în care m-am născut și am crescut. Îmi place țara mea pentru că ea este țara în care s-au născut și au crescut părinții și bunicii mei. Îmi place *Ucraina* pentru că are veri călduroase în care pot merge la mare. Îmi place foarte mult să înot în Marea Neagră.

Aici cresc *ne-numărate* specii de pești și păsări, iar vegetația este bogată. Această frumusețe este un motiv real de mândrie pentru locuitorii țării mele.

Munții *Carpați* sunt un alt motiv pentru care îmi place Ucraina și pentru care cred că

țara mea este frumoasă. În fiecare vacanță de iarnă, împreună cu părinții mei, am fost la *schi*. Cel mai mult mi-a plăcut în stațiunile, unde există pârtii de schi și săniuș pentru copii. Pe lângă practicarea sporturilor de iarnă, de fiecare dată am făcut drumeții și mi-am dat seama că Carpații sunt niște munți foarte frumoși care merită admirați.

Ucraina este frumoasă nu doar prin geografia sa. Și *obiceiurile*, tradițiile și portul popular sunt deosebite. În perioada în care se desfășoară sărbătorile tradiționale sunt nelipsit de la evenimentele care se petrec la sat. Bunicii mei locuiesc într-un sat foarte frumos. Aici tradițiile și obiceiurile sunt neschimbate de multe mii de ani. La diferite evenimente, oamenii se îmbracă în frumosul port popular, se întâlnesc cu toții și petrec în același mod în care petreceau și strămoșii noștri.

Am vizitat și alte țări, precum Franța, Germania, Italia, care mi-au plăcut foarte mult și pe care le consider foarte frumoase. Cu toate acestea cred că țara mea, Ucraina, este și va fi pentru totdeauna cea mai frumoasă țară pentru mine.

Cerințe:

1. Despărțiți în silabe cuvintele evidențiate.
2. Determinați numărul de litere și de sunete în cuvintele: *strămoșii, tradiționale*.
3. Selectați din text patru cuvinte cu diftongi și patru cuvinte cu vocale în hiat, șase cuvinte formate prin compunere.
4. Găsiți câte un sinonim neologic pentru următoarele cuvinte din textul dat: *țara, vacanță, petrecea*.
5. Lămuriți sensul expresiei „*mi-am dat seama*”.
6. Alcătuiți familia lexicală a cuvântului „*sat*” din text (3–4 cuvinte).
7. Efectuați analiza fonetică a cuvintelor evidențiate din textul de mai sus.

8. Anaizați sintactic următorul enunț: „Aici cresc nenumărate specii de pești și păsări.”

9. Anaizați sintactico-morfologic cuvântul „cresc”.

REAMINTIȚI-VĂ!

Litera este *semnul grafic* al unui sunet.

Diftongul este grupul de sunete alcătuit dintr-o vocală și o semivocală pronunțate în aceeași silabă.

Exemplu: ascendenți: Sv + V – ea, eo, ia, ie, io, iu, oa, ua, uă, ue, uâ (ceară, piață, cioban, iute, plouă ș. a.);

descendenți: V + Sv – ai, au, âi, âu, âu, ei, eu, ii, iu, îi, oi, ou, ui (stai, cântau, flăcău, leu, arămiu).

Aflați mai mult!

✓ Se pot crea diftongi și cu ajutorul cratimei, prin pronunțarea într-o silabă a unor sunete din cuvinte diferite; o vocală devine semivocală și astfel se evită hiatul dintre cuvinte, respectându-se fluxul firesc al vorbirii: cuvintele *pe al* se pronunță frecvent [peal], **într-o silabă**, scriindu-se *pe-al*. Situația respectivă apare frecvent.

Triftongul este grupul de sunete alcătuit dintr-o vocală și două semivocale pronunțate în aceeași silabă.

Exemplu: Sv + V + Sv: eai, eau, iai, iau, oai (a-veai, pu-neau, tă-iai, tră-iau, lu-poai-câ);

• **Sv + Sv + V: eoa, ioa** (leoar-că, a-ri-pioa-re, cre-ioa-ne).

Triftongi se pot crea cu ajutorul cratimei: mi-au, le-au, pe-ai.

Hiatul apare între două vocale alăturate pronunțate în silabe diferite.

Exemplu: re-al, co-afor, alco-ol meteor, di-a-log, ciocârli-e, co-operare.

III. EXERCIȚII

1. Citiți cu atenție fragmentul:

Patria mea este patria **străbunilor** mei, dar și locul în care mă simt cel mai bine. Pentru mine, **Ucraina** reprezintă și va reprezenta pentru totdeauna Acasă. Indiferent de zările spre care mă vor purta pașii, patria mea va fi mereu în inima și în sufletul **meu**.

➤ Selectați trei cuvinte care conțin diftongi și trei cuvinte cu vocale în hiat.

➤ Analizați fonetic cuvintele evidențiate din text.

2. Efectuați analiza fonetică a cuvintelor evidențiate din exemple:

- a) „Sara pe deal **buciumul** sună cu jale...” (Mihai Eminescu)
- b) „Așa eram eu în vremea **copilăriei** mele...” (Ion Creangă)
- c) „Limba **noastră-i** o comoară / În adâncuri înfundată...”
- d) „Mult e dulce și frumoasă limba **ce-o** vorbim...” (George Sion)

3. Identificați vocalele, semivocalele, diftongii și triftongii din cuvintele date: *abia, astăzi, alteori, ieri, auriu, au, aveau, aeroport, aerisit, bietul, bou, biată, bauxită, biologie, bieții, băiat, baie, alee, credeau, ceas, coif, cuib, ciubăr, cui, creier, cădeau, coseau, coasă, dau, deal dădeai, dădeau, dezmierdă, doi, fier, fluier, fluierau, femeie, fumurii, floare, geam, grai, greu, gheață, ghindă, iar, iepure, ieși, iau, ideal, idee, îndoială. încheagă, luna, luai, leoarcă, liotă, leoaică, leandru.*

4. Arătați câte litere și câte sunete au cuvintele de mai jos: *carte, ce, cearceaf, ceață, cere, cercei, cheie, chiar, chip, chereștea, ceas, cincii, corp, curat, exprim, exagerat, explic, enunț, flux, geam, geamgiu, genunchi, geamăt, ghem, ghicitoare, ghindă, gard, kilogram, unchi, unghie, ticsit, taci.*

5. Construiți cuvinte care să conțină diftongii: *ea, ie, oa, ai, au* și triftongii: *eau, iai, oai.*

6. Grupați cuvintele următoare în substantive, adjective și verbe (căutați în dicționar cuvintele necunoscute, pentru a le afla înțelesul, apoi despărțiți-le în silabe): *acru, aflu, albastru, arbitru, aspru, astru, băiețandru, copilandru, cedru, celebru, centimetru, centru, conțin, cuscu, decaltru, decimetru, descriu, ilustru, litru, maestru, magistru, maistru, masacru, mândru, metru, milimetru, ministru, monstru, neutru, nisetru, nostru, pedestru, pediatru, psihiatru, răsuflu, rescriu, sacru, scriu, sihastru, sinistru, socru, susțin, știu, tigru, țin, zimbru, vin, vostru.*

7. Arătați care dintre cuvintele de mai jos cuprind vocale în hiat: *aeroport, aerodrom, cereale, alee, poezie, alcool, cooperativă, istorie, vie, creație, coordonare, respectuos, aspectuos, casierie.*

CURIOZITĂȚI LINGVISTICE

1. Grupați cuvintele *palindrom*¹ din seria următoare, ținând cont de cele două criterii prin care se definesc:

- a) au *același sens* citite de la dreapta la stânga sau invers;
- b) au *sensuri diferite*, în funcție de direcția de citire.

Ai, amar, anula, apa, ara, așa, aton, ața, axat, bloc, bob, bor, bord, caiac, capac, caz, cazac, cinic, civic, coc, cod, cojoc, crap, cuc, dar, dop, dor, dud, el, ele, elev, era, ere, erup, gard, gen, iod, irod, lac, luna, mare, minim, nun, orez, pap, pas, potop, rac, reper, rotor, rus, sar, săpa, sos, sud, supus, sus, șal, taxat, tivit, tixit, topor, tot, unu, ușor, zor.

1 - **PALINDRÓM**, *palindromuri*, s. n. Grup de cuvinte sau cuvânt care poate fi citit de la stânga la dreapta și de la dreapta la stânga fără să-și piardă sensul; *p. ext.* joc distractiv constând în găsirea unui cuvânt care citit și normal și invers, să aibă fie același înțeles, fie, în al doilea caz, să dea un alt cuvânt. – Din fr. **palindrome**.

- Citiți textul următor:

Toamnă aurie

Toamnă, toamnă aurie,
Ai adus peste câmpie
Covor de frunze ruginite
Și zile cu **ploi** cernite.

Toamnă, toamnă aurie,
S-au stors strugurii din vie.
Porumbul s-a **recoltat**,
Oile trec la **iernat**.

Toamnă, toamnă aurie,
Tu faci bolta plumburie,
Aduci ploi, **aduci** răcoare,
Și-n zbor, păsări călătoare.

Toamnă, toamnă aurie
Cu căciulă **brumărie**,
Ne aduni pe toți în casă,
Pentru iarna friguroasă.

- Indicați diftongii existenți în poezie.
- Despărțiți în silabe cuvintele evidențiate din textul de sus.
- Grupați cuvintele din prima strofă după numărul de silabe.
- Puneți accentul pe silabele potrivite ale cuvintelor din prima strofă.
- Explicați scrierea cu cratimă a cuvintelor: *urcă-n*.

NU UITAȚI!

Munca bună e pentru om cunună.

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

• Alcătuiți câte o propoziție cu fiecare dintre cuvintele de mai jos în care apar litere duble: *supraaglomerat, creează, cooperare, vacuum, sud-dunărean, prim-ministru, înnoptat, ființă, transsiberian.*

V. SĂ NE IMAGINĂM...

○ Imaginați-vă că ați plecat cu colegii într-o excursie prin patria voastră, Ucraina. Exprimați-vă gândurile despre Ucraina, într-o compunere pe tema: „Ucraina – casa noastră comună”.

§ 2. PĂRȚILE DE VORBIRE. CLASIFICAREA PĂRȚILOR DE VORBIRE

I. TERMINOLOGIE

gramatică

- morfologie;
- sintaxă;

părți de vorbire:

- a) - flexibile (schimbătoare);
- neflexibile (neschimbătoare)
- b) - independente;
- auxiliare

II. DEFINIȚII

Morfologia studiază forma cuvintelor ca părți de vorbire.

Sintaxa studiază raporturile dintre cuvinte ca părți de propoziție, propoziția, fraza.

Sintaxa se referă la îmbinarea cuvintelor în propoziții și a propozițiilor în fraze.

Morfologia se referă la modificarea formei cuvintelor în vorbire.

➤ Citiți cu atenție textul de mai jos:

Cum să întreținem o discuție în societate

Lumea interioară a omului se reflectă în aspectul lui exterior, în ținuta și conduita **lui**. Cu cât este **mai bogat** sufletește, cu atât este mai interesant să discuți cu el. **Conversația** unor oameni cuți produce o mare satisfacție chiar și celor din jur.

Orice conversație, fie ea personală sau profesională, este dirijată de câteva reguli simple care dovedesc un bun-simț **elementar**.

Nu întrerupe pe cineva când vorbește. Aceasta este una dintre regulile elementare și de bun-simt într-o conversație. Oricât de interesant ar fi ceea ce vrem să spunem, trebuie să avem răbdare ca **cel** care vorbește să-și încheie gândul.

Nu vorbi numai tu, fără a le lăsa și celorlalți parteneri de conversație posibilitatea să intervină. Nu degeaba se spune că avem **două** urechi și numai **o** singură gură, ceea ce înseamnă că ar trebui să ascultăm **de două ori** mai mult decât vorbim.

Subiectul conversației trebuie ales astfel, încât el să prezinte interes pentru toți acei care participă la discuție.

Respectă opinia celui alt, chiar dacă diferă de **a ta**. Ai tot dreptul să-ți exprimi părerea, însă trebuie să o faci fără a jigni interlocutorul.

Nu încerca să ai mereu dreptate, fără să accepți ca punctul tău de vedere ar putea fi greșit. **Evită replicile** categorice care blochează conversația. „Nici vorbă!”, „Te înșeli”, sunt doar câteva dintre replicile pe care ar trebui să le **evitați** într-**un dialog** civilizată.

Nu te da deșept. Regulile de bună purtare spun că nu trebuie să-ți pui niciodată interlocutorul **în inferioritate**, chiar dacă ești **mai instruit** sau mai informat decât el.

Conversăm zilnic și acest fapt ne obligă să cunoaștem regulile elementare de întreținere a unei discuții în societate.

Cerințe:

1. Ce reguli vi se mai par esențiale pentru o conversație?
2. Despărțiți în silabe următoarele cuvinte: *conversația, subiectul, întreținere*.
3. Indicați antonimele cuvintelor: *exterior, vorbește, interesant, cineva, mereu*.
4. Alcătuiți câmpul lexical al cuvântului „conversație”.
5. Transcrieți în caiete cuvintele evidențiate, indicând ce parte de vorbire este fiecare.
6. Descoperiți trei părți de vorbire în cazul genitiv.
7. Identificați categoriile gramaticale a *cinci* cuvinte.
8. Selectați patru verbe la modul conjunctiv.
9. Argumentați ortografierea cuvântului „*bun-simt*”.

Nu uitați!

Nu frumusețea exterioară îl caracterizează pe om, ci faptele sale.

Observați!

- ✓ Examinați cuvintele evidențiate din textul de mai sus?
- ✓ Care dintre ele își modifică forma? Dar care nu și-o schimbă?
- ✓ Stabiliți care dintre cuvinte pot îndeplini singure funcție sintactică?
- ✓ Ce părți de vorbire sunt?

REAMINTIȚI-VĂ!

- ✓ Cum se clasifică părțile de vorbire?

Ținând cont de *sensul lexical* pe care îl au și de *sensurile gramaticale* pe care le pot exprima prin diferite forme, cuvintele se împart în **părți de vorbire.**

Părțile de vorbire:

- a) - *flexibile* (schimbătoare);
- *neflexibile* (neschimbătoare);
- b) - *independente* (de sinestătătoare);
- *auxiliare* (ajutătoare).

III. EXERCIȚII

1. Indicați modurile verbelor din exemplele următoare:

a) *Dar aș vrea să văz ziua pământului vestită,
Să răsuflu un aer mai slobod, mai curat,
Să pierz idea tristă, de veacuri întărită,
Că lumea moștenire despoșilor s-a dat!* (Grigore Alexandrescu)

b) — *Las-o că vreau să mă joc cu ea! a spus fetița de tâlhar. Am să-i iau mașonul și hăinuțele și are să doarmă cu mine. (...)*

c) — *Nu, nu trebuie să te omoare chiar dacă m-oi supăra pe tine, că clacă m-oi supăra, te omor eu!* (Hans Christian Andersen)

2. Citiți cu atenție exemplele de mai jos. Indicați timpul, persoana și numărul verbelor evidențiate din exemplele următoare:

- a) *Din izvoare și din gârle
Apa **sună** somnoroasă;^{1/}
Printre trestii a ei unde,
Unde soarele **pătrunde**^{2/}
Ea în valuri sperioase
Se ascunde. ^{3/}*

(Mihai Eminescu, *Freamăt de codru*)

b) *Un basm cu pajuri și cu zmei/ **Începe**-acum o fată, '// Tu **taci**^{2/}
și-**ascuți** povestea ei^{3/} / Și **stai** îngândurată^{4/} /* (George Coșbuc, *Mama*)

c) *Apoi **mă dau** jos, ' / **caut** o lespede potrivită, ^{2'} **mă sui** cu dânsa
iar în teiu,^{3/} / îmi **ieu** căciula^{4/} / și în locul ei **pun** lespede./* (Ion Creangă)

3. Subliniați cu o linie adjectivele și cu două linii substantivele pe care acestea le însoțesc (le determină) din fragmentul următor:

*Dunărea bătrână, biruită de părinții tăi
îți sărută poala (...); râurile cele frumoase
și spumegoase, pâraiele cele rapide și
sălbatică cântă neîncetat lauda ta... O, țară
falnică ca niciuna, pentru ce fața ți-e
îmbrobodită?* (A. Russo)

Identificați și analizați din textul de mai jos:

Grupa I – pronumele personale;

Grupa II – pronumele de politețe;

Grupa III – pronumele posesive;

Grupa IV – pronumele reflexive;

*Atunci, Moș Roată viindu-și în fire,
începe a se jălui cum urmează:*

— *Luminarea voastră! De când
cu păcatul cela de ad-hoc, n-am mai
avut zi bună cu megieșul meu cel
puternic, stăpânul unei moșii, pe
care-l cunoști Măria-Ta...*

*Numai Dumnezeu să-i deie
sănătate si bine, dar amarnic m-a*

lovit în avere și în cinste! Crede Măria-Ta, că nici eu n-am fost așa de sărac între cei de o samă cu mine... îți poți închipui Măria-Ta, ce urgie grozavă era pe capul meu. (Ion Creangă)

4. Completați textul cu articolele nehotărâte adecvate:

Am citit despre ..... carte interesantă în catalogul .....edituri. .... Colegii mi-au spus că au văzut ..... exemplar în vitrina ..... chioșc din cartierul nostru. Vânzătorul mi-a dat cartea, spunându-mi că e potrivită ..... cititori pasionați.

1. Puneți la plural, în propoziții, următoarele substantive, articulate hotărât: *stea, bloc, cocoș, deal, fin, munte, toamnă, pustie, ureche, vinotecă*. Indică modificările fonetice survenite (unde este cazul).

5. Alcătuiți enunțuri în care să folosiți formele neaccentuate ale pronumelui personal pentru persoana a III-a singular și plural.

6. Alcătuiți un dialog în care să folosiți forme ale pronumelui de politețe.

Lucrați după modelul:

— Dumneavoastră aveți atâta răbdare!

— Nici dumneata nu s-ar spune că duci lipsă de așa ceva.

7. Alegeți, din exemplele următoare pronumele reflexive: *se gândește, mă vezi, mă spăl, mă gândesc, te scoli, te simți, mă obligă, vă ajută, se face, ne imaginăm, își scrie, vă credeți, vă gândiți, își construiește, te bate, ne observă*.

Lucrați după modelul: *se gândește (pe sine) – are aceeași persoană cu verbul însoțit și nu poate fi reluat prin forma lui accentuată, deci este pronume reflexiv marcă a diatezei reflexive a verbului; nu are funcție sintactică*.

8. Găsiți câte un sinonim potrivit pentru fiecare dintre sensurile verbului *a lua* în exemplele date:

a) *Au luat ce le-a trebuit.*

b) *De când mi-ai spus, mi s-a luat pofta de plimbare..*

c) *Mă tot lua cu una, cu alta, dar nu-mi spunea ce doream.*

d) *Și-a luat bilete la meci din vreme.*

e) *Pata s-a luat cu puțin suc de lămâie.*

9. Indicați funcțiile sintactice ale adverbilor din textul de mai jos:

Cândva, demult, în curtea unei case micuțe de țară trăia liniștit, fără grijă, o familie cu mulți copii. Acolo, pe lângă o pădurice ce se afla în apropiere se aciuiase

un câine-lup, uriaș, energic, cu privirea ageră. Băiatul cel mai mare al familiei, fiindcă iubea nevoie mare animalele, încercă să-și facă prieten acest frumos animal. Cu greu, după lungi încercări câinele se lăsă de voie, de nevoie, atras înspre casa țărănească. De jur împrejur trăiau diverse animale domestice: mielușei, porci, vițeluși, pui de curci și găini care însă îl iritau nespun pe semețul animal...

✓ *Continuați povestirea (7 rânduri), utilizând 7 adverbe pentru a detalia aventura câinelui-lup.*

10. Completați enunțurile de mai jos, utilizând conjuncțiile potrivite:

A venit la noi ..... mă felicit pentru reușită. A aflat de la niște prieteni comuni ..... am luat examenul .....m-a felicitat. Nu l-am sunat, n-am vrut ..... creadă ..... mă laud. Mă gândeam ..... o să-i spun ..... am să-l întâlnesc.

Plouă, noi toți plecăm în excursie, ... suntem destul de dornici ..... vedem crestele încă înzăpezite ale munților.

11. Alcătuiți o scurtă compunere gramaticală în care să folosiți cel puțin cinci termeni din seria sinonimică: *curajos, brav, cutezător, dârz, inimos, îndrăzneț, neînfricat, semeț, viteaz, voinic.*

12. Indicați categoriile gramaticale ale cuvintelor subliniate din enunțul dat.

Frunzele copacilor îngălbenesc și cad, iarba se usucă, iar soarele încălzește din ce în ce mai puțin.

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

- ❖ Situații în care apar litere duble sau triple:
  - în interiorul cuvintelor:

-**aa-** [su-pra-a-glo-me-rat]

-**ii-** [fi-in-ță]

-**uu-** [va-cu-um]

-**mm-** [prim-mi-nis-tru]

-**ss-** [trans-si-be-ri-an]

-**ii** [fii]

-**uu** [con-ti-nu-u]

- **ee-** [cre-ea-ză]

- **oo-** [co-o-per-rant]

- **dd-** [sud-du-nă-rean]

- **nn-** [în-nop-tat]

- **la finalul cuvintelor -ee** [mu-ze-e]

- **iii** [co-pii+i, fii+i]

- **tt** (**watt** [vat])

REȚINEȚI!

Părțile de vorbire:			
Flexibile, neflexibile		Independente, auxiliare	
articolul	adverbul	substantivul	articolul
adjectivul	prepoziția	verbul	prepoziția
substantivul	conjunția	adjectivul	conjunția
verbul	interjecția	numeralul	interjecția
numeralul		pronumele	
pronumele		adverbul	

V. SĂ NE IMAGINĂM...

❖ Scrieți o compunere după imaginea de mai jos, folosind părțile de vorbire studiate. Intitulați-o.

✓ Analizați morfologic cinci cuvinte (ce vor fi părți de vorbire diferite), indicând categoriile lor gramaticale.

Nu uitați!

Pacea este cel mai frumos anotimp al pâinii.

Teste de evaluare a cunoștințelor

1. Stabiiți varianta în care toate cuvintele sunt corect despărțite în silabe:
  - a) pan-u-cra-i-nea, sa-cru, trans-a-tlan-tic, in-e-ga-li-ta-te;
  - b) pa-nuc-ra-i-nea, sa-cru, trans-at-lan-tic, i-ne-ga-li-ta-te;
  - c) pa-nu-cra-i-nea, sa-cru, trans-a-tlan-tic, in-e-ga-li-ta-te.
2. În exemplul: *Mult mi-i dor și mult mi-e sete...* cuvintele evidențiate au valoare morfologică de:
  - a) articole;
  - b) verbe;
  - c) pronume.
3. Precizați valoarea morfologică a cuvântului evidențiat din enunțul:
  - „Tu, mioara **mea**, să te-nduri de ea...”. (Miorița)
  - a) pronume posesiv;
  - b) pronume personal;
  - c) adjectiv pronominal posesiv.
4. Identificați funcția sintactică a cuvântului evidențiat din enunțul:
  - „**O viață** are omul, numai una...”
  - a) complement indirect;
  - b) complement direct;
  - c) subiect.
5. Indicați seriile care conțin numai numerale ordinale:
  - a) câte trei, primul, două treimi;
  - b) de șase ori, cinci, înzecit;
  - c) întâiul, a doua, al șaselea.
6. Identificați diateza verbului din exemplul:
  - „**S-au scuturat** toți trandafirii...”
  - a) activă;
  - b) pasivă;
  - b) reflexivă.
7. Stabiliți cazul la care se află cuvintele evidențiate din exemplul:
„Codrule, codruțule, / Ce mai faci, drăguțule?...”
  - a) nominativ;
  - b) acuzativ;
  - c) vocativ.
8. Precizați varianta în care articolul posesiv (genitival) e acordat corect:
  - a) caiet a elevei;
  - b) unelte ai plugarului;
  - c) copil ai părinților.
9. Determinați timpul și modul verbului din enunțul:
  - *Plugarii strânsură o parte din recolta.*

- a) modul indicativ, mai mult ca perfectul;
- b) modul conjunctiv, timpul trecut;
- c) modul indicativ, perfectul simplu.

10. Care dintre șirurile de mai jos conțin numai prepoziții care cer cazul genitiv:

- a) asupra, contra, împotriva;
- b) grație, contra, mulțumită;
- c) asupra, aidoma, contrar.

11. Precizați enunțul care conține o interjecție:

- a) I-a propus să asculte o melodie.
- b) Ea ascultă o melodie.
- c) Ia, ascultă o melodie!.

12. Stabiliți gradul de comparație al adverbelor din exemplul:

- *Pășea repede-repede în urma mamei.*

- a) gradul pozitiv;
- b) gradul comparativ de superioritate;
- c) gradul superlativ absolut.

❖ Alcătuiți o minicompunere după imaginea și începutul dat, folosind adjective la diferite grade de comparație.

A sosit și anotimpul toamna pe meleagurile noastre. Zâna Toamna cu paleta plină de culori pictează întreaga natură. Frunzele multicolore zbor lin prin văzduh. Pe pământ se așterne un covor pufos, miraculos, auriu, cu culori vii. Copiii adoră jocul prin frunzele poleite cu aur. Toamna este cel mai bogat anotimp. Zâna Toamnă este bună la inimă și împarte cu noi bogățiile ei. Acest minunat anotimp ne aduce multe bucurii și bogății!!

LEXICUL ȘI FRAZEOLOGIA (ACTUALIZARE)

§ 3. CUVINTELE MOȘTENITE ȘI CUVINTELE ÎMPRUMUTATE. DUBLETE ETIMOLOGICE

I. TERMINOLOGIE

**vocabular (lexic)
fundamental (fondul principal lexical)
masa vocabularului
cuvinte moștenite
structura etimologică a cuvântului**

**vocabularul
etimon
etimologie
cuvinte împrumutate
dublete etimologice**

II. DEFINIȚII

➤ Citiți cu atenție fragmentele de mai jos. Determinați arhaismele, neologismele, regionalismele și termenii în exemplele de mai jos.

a) Școala este locul unde se pun bazele formării unui individ din punct de vedere educațional, cultural, profesional.

Este locul în care, fără să vrem, fără să știm, ne formăm ca oameni, ca personalități. Școala este locul unde ni se dă o anumită deschidere,

pentru a ști ce să faci mai departe în viață, ce cale să apuci, ce îți dorești să devii în viitor.

b) ... Se zicea că are să treacă Vodă pe acolo spre mănăstiri. Și bădița Vasile n-are ce lucra? Hai și noi, măi băieți, să dăm ajutor la drum, să nu zică Vodă, când a trece pe aici, că satul nostru e mai leneș decât alte sate. Și ne luăm noi de la școală și ne ducem cu toții. Și care săpau cu cazmalele, care cărau cu tărăboanțele, care cu căruțele, care cu covețile, în sfârșit, lucrau oamenii cu *tragere de inimă*. Iar vornicul¹ Nic-a Petricăi, cu paznicul, vătămanul² și câțiva nespălați de mazili³ se purtau printre oameni de colo până colo, și când deodată numai iaca vedem în prund câțiva oameni *claipe peste grămadă*, și unul din ei mugind puternic. (...) (Ion Creangă)

Cerințe:

1. Identificați sinonimele expresiilor evidențiate.
2. Formați familia lexicală a cuvântului **școală**.
3. Identificați o adresare în textele de mai sus.
4. Selectați 4 cuvinte cu diftongi și 2 cuvinte cu hiat.
5. Selectați primul predicat din primul text și analizați-l sintactico-morfologic.
6. Determinați arhaismele, neologismele, regionalismele și termenii.
7. Care sunt cauzele de creare a neologismelor?
8. De ce dispar din vocabularul curent al unei epoci arhaismele?
9. În ce situații arhaismele se întâlnesc și astăzi?
10. Cum apar termenii științifici și cei tehnici?

REAMINTIȚI-VĂ!

Pentru a comunica între ei oamenii se folosesc de cuvinte.

Vocabularul (lexicul) unei limbi este format din totalitatea cuvintelor din această limbă.

Vocabularul limbii române cuprinde peste 120.000 de cuvinte, putând să exprime orice idei, oricât de diferite ar fi acestea.

Vocabularul unei limbi este în continuă mișcare, deoarece unele cuvinte vechi dispar din limbă, altele își schimbă sensul, apar alte cuvinte noi.

vornic¹ – (În evul mediu, în țările românești) Mare dregător la curtea domnească, însărcinat cu supravegherea curții, cu conducerea treburilor interne ale țării.

vătăman² – (În evul mediu, în țările românești) Conducător al obștii dintr-un sat liber.

mazil³ – Domn sau înalt demnitar scos din funcție. 2. Mic boier sau descendent de mic boier (fără funcție publică).

Comparați!

a) *casă, masă, om, pâine, oraș, sat, tu, el, ea, acesta, care, ce, a munci, a fi, bun, rău, mare, mic, acum, unde, când, cum etc.*

b) *heliu, gasteropod, difracție, binom, acizi, monitor, hipertensiune etc.*

- ✓ Fără care cuvinte de mai sus comunicarea între vorbitorii limbii n-ar fi cu putință?
- ✓ Care cuvinte sunt întrebuințate mai rar sau numai de o parte a vorbitorilor?

REAMINȚIȚI-VĂ!

Structura funcțională a vocabularului cuprinde:

- **vocabularul fundamental (fondul principal lexical)**

cuprinde aproximativ 1.500 de cuvinte cunoscute și utilizate de toți vorbitorii de limbă română și este format din:

- a) *cuvinte foarte vechi* (moștenite sau împrumutate din alte limbi);
- b) *cuvinte folosite frecvent în vorbire*;
- c) *cuvinte cu mai multe sensuri* (polisemantice);
- d) *cuvinte care intră în componența unor locuțiuni sau expresii* specifice limbii române.

Printre cuvintele care fac parte din fondul principal lexical al limbii române sunt:

- **nume de obiecte, nume de ființe, nume de rudenie, frecvent folosite:** *oraș, sat, casă, drum, masă, scaun, pat, câmp, deal, pădure, om, ființă, tată, mamă, soră, frate, unchi, bunic, fiu, nepot etc.;*
- **nume de stări și acțiuni:** *a fi, a trăi, a merge, a umbla, a vorbi, a face, a munci, a lucra, a se duce, a dormi, a pricepe, a îmbătrâni etc.*
- **nume de animale, păsări, arbori, flori, fructe:** *cal, bou, vulpe, lup, găină, găscă, cioară, vrabie, uliu, stejar, brad, garoafă, trandafir, pară, nucă etc.;*
- **nume de alimente și băuturi:** *pâine, carne, lapte, brânză, vin etc.;*
- **nume de însușiri, culori:** *bun, rău, frumos, drag, mare, mic, albastru, negru etc.;*

• **masa vocabularului cuprinde** cuvintele desigur numeroase, dar întrebuințate mai rar. Ele se schimbă cel mai rapid și aparțin unor domenii diferite (arhaisme, neologisme, termeni tehnico-științifici, termenii de argou și de jargon, sinonime, antonime, paronime, omonime).

REȚINEȚI!

Structura etimologică a vocabularului, stabilită după criteriul originii cuvintelor, cuprinde:

I. cuvinte moștenite:

cuvinte de origine dacă (cca. 150–160): *mazăre, brad, Argeș, viezure* etc.;

cuvinte de origine latină (cca. 60%, frecvență în limbă, putere de circulație, de derivare, valoare polisemantică): *mână, frate, pâine, bun, frumos, a vedea* etc.

II. cuvinte împrumutate:

a) *cuvinte vechi, împrumutate direct (oral) din alte limbi: slavă* (icoană, plug, bivol, a munci), *maghiară* (belșug, gând, neam, a făgădui), *turcă* (cafea, cântar, murdar, hazliu), *greacă* (caligrafie, politicos, a plictisi);

b) *neologisme, împrumutate indirect (cult) din: franceză* (persoană, parfum, a aprecia), *italiană* (operă, bancă, agenție); *germană* (șină, rucsac, bliț); *engleză* (start, meci, handicap); *engleza americană* (motel, radar, computer, stres); *rusă* (drag, combinat, agregat).

Aflați mai mult!

Limba română este vorbită în toată lumea de 28 de milioane de persoane, dintre care cca. 24 de milioane o au ca limbă maternă.

Limba română actuală este rezultatul evoluției latinei populare timp de 2000 de ani, perioadă în care aceasta a cunoscut numeroase alte influențe. De-a lungul timpului, cuvintele moștenite din latină, ca și cele împrumutate ulterior din alte limbi au suferit transformări formale după niște legi fonetice, adaptându-se astfel sistemului limbii.

REȚINEȚI!

Partea lingvisticii care studiază originea cuvintelor și evoluția lor se numește **etimologie**.

Cuvântul originar din care provine un anumit cuvânt se numește **etimon**.

Uneori **un etimon** a dat naștere la două cuvinte diferite care alcătuiesc un **dublet etimologic**.

Dubletul etimologic - o pereche de cuvinte cu aceeași origine, în care un cuvânt este moștenit din latină (drept), iar altul e împrumutat (direct), ultimul fiind mai aproape de etimon (**directus**).

Ex. lat. *directus*: 1. *dirept* – rom. *drept* (cuvânt moștenit);
2. rom. *direct* (neologism împrumutat); *drept, direct* – dublet etim.

Ex. slv. *suvuršiti*: 1. rom. *sfârși*; 2. rom. *săvârși*;
sfârși, săvârși – dublet etimologic.

III. EXERCIȚII

1. Alcătuiți o listă de arhaisme după imaginea de mai jos.

2. Selectați 3-4 neologisme din presa periodică. Alcătuiți cu ele alte propoziții.

3. Alegeți, la dorință, un manual școlar și extrageți din el propoziții care ar conține termeni. Subliniați-i.

4. Transcrieți. Subliniați frazeologismele.

a) Omul și-a pus pălăria într-un par și a căzut pe gânduri.

(S.Vangheli)

b) Bătrânul tăcea furat pe gânduri – cu ochii la roata ce se învârteja ca un rotocol argintiu.

c) Eu sunt sfânta Duminică. Slujește la mine astăzi și fii încredințată că mâine n-ai să ieși cu mâini goale de la casa mea. (Ion Creangă)

5. Copiați două propoziții din opera lui Ion Creangă, în care să fie prezente cuvinte cu sens opus. Ce părți de vorbire sunt ele?

Definiți termenul *antonime*. Cu ajutorul dicționarului de antonime al limbii române stabiliți antonimele cuvintelor: *variabilitate*, *actual*, *dependent*, *bicisnic*, *nestatornic*.

6. Alegeți cinci exemple de paronime din dicționarul de paronime. Alcătuiți cu ele propoziții.

✓ Definiți termenul *paronime*.

Literele noastre dragi,

Literele noastre sfinte

Când se-adună în cuvinte

Sunt mai dulci ca niște fragi. (Dumitru Matcovschi)

7. Explicați structura expresiilor frazeologice și a locuțiunilor verbale de mai jos. Precizați clasa morfologică a echivalentului lor.

A-și lua inima în dinți, a face praf (pe cineva), păreri de rău, iute de picior, cu orice preț, din toată inima, aduceri aminte, a-și aduce aminte, a pune pe fugă, a se pune pe gânduri, ca musca la arat, cât ai zice pește, cine știe unde, te miri cine, pe de-a-ntoarselea.

✓ Alcătuiți cu unele din ele propoziții.

8. Explicați regionalismele și arhaismele din textul de mai jos:

„Ș-apoi Humuleștii, și pe vremea aceea, nu erau numai așa, un sat de oameni fără căpătâi, ci sat vechi răzășesc, întemeiat în toată puterea cuvântului: cu gospodari tot unul și unul, cu flăcăi voinici și fete mândre, care știau a învărti și hora, dar și suveica, de vuia satul de vatale în toate părțile; cu biserică frumoasă și niște preoți și dascăli și poporeni ca aceia, de făceau mare cinste satului lor. Și părintele Ioan de sub deal, Doamne, ce om vrednic și cu bunătate mai era!

Prin îndemnul său, ce mai pomi s-au pus în țintirim, care era îngrădit cu zăplaz de bârne, streșinit cu șindilă, și ce chilie durată s-a făcut la poarta bisericii pentru școală; ș-apoi, să fi văzut pe neobositul părinte cum umbla prin sat din casă în casă, împreună cu bădița Vasile a Ilioaiei, dascălul bisericii, un holtei zdravăn, frumos și voinic, și sfătuia pe oameni să-și dea copiii la învățătură.” (Ion Creangă)

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Alcătuiți câte o propoziție pentru omonimele de mai jos:

mi-a;	n-ai;	l-a;
mea;	nai;	la.

V. SĂ NE IMAGINĂM...

❖ Alcătuiți o compunere după imaginea de mai jos. Intitulați-o. Folosiți arhaisme.

Cuvinte de reper: *suveică, război de țesut (stative), mosor, cicric, urzitură, scul, ungherar, ștergar.*

§ 4. CARACTERUL LATIN AL LIMBII ROMÂNE. LIMBA LITERARĂ, LIMBA POPULARĂ, LIMBA VORBITĂ, LIMBA SCRISĂ

I. TERMINOLOGIE

structura gramaticală
familie de limbi
limba literară
limba populară
limba vorbită
limba scrisă

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

Citiți versurile de mai jos:

- a) Doină, doină, cântec *dulce!*
Când te-aud nu m-aș mai duce!...
Doină *zic*, doină suspin,
Tot cu doina mă mai țin. (*Doină populară*)
- b) Cât trăim pe acest *pământ*
Mai avem un lucru sfânt,
O câmpie, un sat natal,
O clopotniță pe deal.

Cât avem o țară sfântă,
Și un nai care mai cântă,
Cât părintii vii ne sânt
Mai există ceva sfânt. (Nicolae Dabija)

Cerințe:

✓ Citiți lista de mai jos în care se indică originea unor cuvinte din poezie. Arătați ce modificări de pronunțare s-au produs în timp:

- lat. *pavimentum*- rom. *pământ*;
- lat. *dulcis*- rom. *dulce*;
- lat. *terra*- rom. *țara*;
- lat. *dicere*- rom. a *zice (re)*.

1. Identificați numărul de propoziții și tipul lor în prima strofă.
2. Care este valoarea morfologică a cuvântului „*cât*”.
3. Selectați un verb la modul indicativ, timpul prezent.
4. Numiți trei complemente directe.
5. Selectați două cuvinte cu diftongi și două cuvinte cu triftongi.
6. Numiți derivate ale cuvântului „*cântec*”.
7. Atestați toate adresările.
8. Numiți tipul propozițiilor după scopul comunicării în ultima strofă.
9. Numiți cinci cuvinte care fac parte din vocabularul fundamental al limbii române.

Aflați mai mult!

Atât vocabularul, cât și structura limbii române este, în fond, de origine latină. Ca să simțim necesitatea de a folosi cuvinte semnificative și auxiliare, forme morfologice și structuri sintactice latinești, e de ajuns să pronunțăm un simplu enunț sau să construim o

simplică propoziție. **De exemplu:**

Traian a venit la școală. (Traianus in școlam venit).

Ziua soarele luminează pământul. (Die sol terram illustrat);

Istoria este îndrumătoare vieții. (Historia est magistra vitae).

REAMINTIȚI-VĂ!

Structura gramaticală a limbii române este cea a limbii latine, iar vocabularul fundamental cuprinde 60–66% cuvinte de origine latină: *lapte, grâu, legume, fructe, frate, bărbat* etc.

Elementul latin ne înconjoară, ne urmărește ca o urmă, ne exprimă chiar ființa noastră:

„Românul se naște (*lat. nasci*), crește (*lat. crescere*), respiră (*lat. respirare*), mănâncă (*lat. manducare*), se roagă (*lat. rogare*) lui Dumnezeu (*lat. Dominus–Deus*), studiază (*lat. studere*), ajunge la maturitate (*lat. maturescere*), lucrează (*lat. lucubrare*), are succese (*lat. successus*), uneori este cuprins de o tristețe (*lat. tristitia*), își crează o familie (*lat. familia*), crește fii (*lat. filii*), apoi nepoți (*lat. nepotes*), treptat se retrage din viață (*lat. vita*), învăluit permanent și constant de un lințoliu romanic”.

- Peste 160 de cuvinte pot fi considerate însă de origine geto-dacă, de exemplu: baltă, barză, căciulă, cătun, fluier, mânz, moș, murg, pupăză, țap, țarc, abur, balaur, grumaz, brad, buză, copac, copil, mazăre, mânz, moș, Prut, Timiș.etc.

- Un rol important l-au avut și influența limbilor popoarelor vecine cum sunt cuvintele de origine turcă, maghiară, germană etc.

- Din limba slavă: 20% din cuvintele fondului principal sunt de origine slavă: *stăpân, boier, bogat, lacom, trudă, boală* etc.

REȚINEȚI!

Limbile moderne care s-au dezvoltat din latină se numesc **limbi romanice**.

Limba română face parte din familia limbilor romanice alături de alte limbi ca franceză, italiană, spaniolă, portugheză ș.a. Toate limbile romanice provin din **latina populară**.

Aflați mai mult!

Între anii 1590–1647 Grigore Ureche a fost unul dintre primii cronicari moldoveni care s-au pronunțat asupra caracterului latin (roman) al limbii noastre. Luminatul cronicar subliniază în „Letopisețul Țării Moldovei” că ne vin de la râmleni, cele ce ziceam latină: *pâine* – ei zic *panis*; *carne* – ei zic *caro*; *găină* – ei zic *gallina*; *femeie* – *femina* și multe altele cuvinte. Dovezi despre latinitatea limbii

române găsim și la Miron Costin, Dimitrie Cantemir și aproape la toți scriitorii clasici și români.

LIMBA LITERARĂ, LIMBA POPULARĂ, LIMBA VORBITĂ, LIMBA SCRISĂ

REȚINEȚI!

Limba literară se definește ca aspectul cel mai îngrijit al unei limbi, care se conformează în cel mai înalt grad tuturor normelor gramaticale fixate, folosindu-se în scris și, în mare măsură, în vorbirea oamenilor instruiți. Ea este în continuă evoluție prin inovațiile impuse de dezvoltarea economiei, a științelor și a tehnicii, un produs al vieții și al evoluției culturale a unui popor. Limba literară reprezintă o sinteză a posibilităților de expresie a limbii întregului popor, ea este caracterizată prin existența unui sistem de norme care-i conferă unitate în spațiu și stabilitate în timp.

Limba populară reprezintă un aspect mai puțin îngrijit al limbii, specific comunicării cotidiene. Limba vorbită se îndepărtează de limba literară, dar trebuie să respecte normele de bază ale limbii literare. Simplitatea și uniformitatea sintactică a mesajului este proprie limbajului popular.

Limba vorbită de un popor, de o comunitate de oameni, se definește ca un sistem complex de semne lingvistice format în decursul conviețuirii istorice. Elementele care îi conferă unitate sunt cele fonetice, lexicale, morfologice și sintactice.

Limba scrisă. Cei ce utilizează limba literară tin seama de niște reguli unanim acceptate numite norme. Normele au un caracter obligatoriu. Normele limbii literare sunt consemnate în scris, codificate în îndreptare, gramatici normative și dicționare. În sfârșit, normele limbii literare sunt atotcuprinzătoare, deoarece privesc toate stilurile functionale, precum și aspectul scris al limbii. Nerespectarea normelor limbii literare se numește *abatere* sau *greșală*.

Normele actuale privesc toate nivelurile limbii: fonetic, morfologic, lexico-semantic, gramatical:

- *normele ortoepice* – reguli de pronunțare corectă a cuvintelor;

- *normele ortografice* – reguli cu privire la reprezentarea grafică a structurii fonetice a cuvintelor – se raportează la nivelul fonetic și morfologic.

La nivel gramatical sunt *norme morfologice*, care se referă la modificarea formală a cuvintelor (flexiune), și *norme sintactice*, care se referă la alcătuirea enunțurilor. Tot de acest nivel țin și *regulile de punctuație*.

La *nivel lexico-sintactic* se precizează mai ales în dicționarele explicative (DLRM, DEX) caracterul literar sau neliterar (popular, regional, familiar, argotic) al cuvintelor.

Nu uitați!

Trebuie să ne mândrim cu faptul că facem parte din Ginta latină, că limba noastră cea română este atât de adânc împlântată în solul romanic, de unde își trage în mod constant seva dătătoare de viață.

III. EXERCIȚII

1. Găsiți ce asemănări și ce deosebiri există între cuvintele latinești și cele românești din fragmentul următor. (Țineți seama că verbele din paranteze sunt la infinitiv, iar substantivele- la nominativ singular).

„În afară de aceste centre orășenești cunoscute, se găseau desigur în Dacia numeroase sate (lat. *fossatum*), a căror populație romană și romanizată ara (lat. *arare*), semăna (lat. *seminare*) grâu (lat. *granum*), secară (lat. *secale*), orz (lat. *hordeum*), mei (lat. *milium*), legume (lat. *legumen*), în (lat. *linum*); săpa (lat. *sappare*), secera (lat. *sicilare*), treiera (lat. *tribulare*), măcina (lat. *machinare*), lucra via (lat. *vinea*) și făcea vin (lat. *vinum*); avea stupi (lat. *pop. stypus*) și făcea miere (lat. *pop. mele*); scotea din munți aur (lat. *aurum*), argint (lat. *argentum*), fier (lat. *ferrum*), aramă (lat. *aeramen*), sare (lat. *pop. sale*); tăia păduri (lat. *pop. padule*) de fag (lat. *fagus*), de carpen (lat. *pop. carpinus*), de ulm (lat. *ulmus*), de plop (lat. *populus*), de frasin (lat. *fraxinus*).”

(Dimitrie Macrea)

2. Ce cuvinte românești recunoști în următoarele substantive latinești, aflate la acuzativ singular: *carnem, lactem, fratrem, parentem, canem, panem, colorem, diem, florem, frontem, honorem, melem, pacem, salem, solem, securem*.

3. Ce verbe românești (moștenite sau neologisme) recunoști în

următoarele verbe latinești, aflate la infinitivul lung: *venire, audire, timere, sperare, cantare, sentire, tacere, laudare, arare, irrigare, vendere, credere.*

4. Realizați corespondențele între cele două coloane:

Asuda (re)	<i>Felicem</i>
Ferice	<i>Victimare</i>
Friguri	<i>Assudare</i>
Ierta (re)	<i>Languidus</i>
Plimba (re)	<i>Perambular</i>
Vătăma (re)	<i>Lânced</i>
Libertare	<i>Frigora</i>

5. Precizați cuvântul moștenit din următoarele dublete etimologice:

Cerc/ circ din lat. *circus*, fr. *cirque*;

Cerebel/ creier din lat. *cerebellum*;

Familie/ femeie din lat. *familia*, it. *Famiglia* fr. *famille*;

A spune/ a expune în lat. *Expone*.

6. Stabiliți: textele date fac parte din limba literară sau din limba populară?

...Dar s-aud și-n visul meu,
Dragă codre, glasul tau,
Din cea rariste de fag,
Doina răsuna cu drag,
Cum jelind se trăgână
Frunza de mi-o leagănă,
Iară vântul molcomit
De-a vede c-am adormit,
El pin tei va viscoli

Si cu flori m-a coperi. (Mihai Eminescu, *Codrul, Măria-ta*)

a) Doina „*Codrul, Măria-ta*” este o operă lirică ce face parte din literatura populară. Ca tematică aceasta se încadrează în special doinelor de jale, unde este înfățișat cu mândrie codrul care reprezintă pentru autor eul liric. Acesta se confesează codrului și îl ridică la superlativ de mare rang „*Măria-ta*”. Codrul este rugat de către narator să fie lăsat sub poala sa deoarece acolo îi va fi bine. Sentimentele autorului sunt în concordanță cu codrul și fenomenele naturii. Versurile sunt scurte de 7–8 silabe specifice doinei populare, se întâlnește ritmul trohaic și monorima care dau poeziei o notă de muzicalitate.

➤ Transcrieți textul. Care este forma literară a cuvintelor evidențiate?

Cum am zis, mergea încet și gânditor. Hatmanii lângă dânsul păzeau tăcere, respectând supărarea sa de care și ei se împărtășeau.

— Ce castel e acesta? întrebă Sobiețki când, *rădicând* capul, zări pe sprânceana dealului, înălțându-se trufașă dinaintea lui, cetățuia Neamțu. Cu bună seamă vrun cuib *a talharilor* acestor de moldoveni!

— La vreme de război, aici domnii Moldovei *obicinuiesc* a-și trimite averile lor, răspuse Potoțki.

— Așa! Să mergem dar să-l luăm. Oh! voi să-mi răzbun *pre* Cantemir

care mă înșală, și mă făcu să pierd *atâta* viteji!

— Eu aș zice să lăsăm cetatea aceasta, zise Iablonovski, și să ne urmăm drumul înainte. Avem tunuri de câmp, nu de asalt.

— Ba, *pre* numele patronului meu! nu va zice lumea că o cetate s-a arătat dinaintea lui Sobiețki fără a i se cuceri? N-avem tunuri? Vom lua-o dar cu mâinile. (*Costache Negruzzi*)

V. SĂ NE IMAGINĂM...

Vă simțiți bine în mijlocul naturii?

Scrieți pe această temă o compunere. Intitulați-o. Respectați normele ortoepice și ortografice.

§ 5. MIJLOACELE DE ÎMBOGĂȚIRE A VOCABULARULUI (ACTUALIZARE)

I. TERMINOLOGIE

derivarea:

prin sufixare;
prin prefixare;
derivare parasintetică;

compunerea:

prin alăturare;
prin sudare;
prin abreviere.

sufixe:

augmentative
diminutive

conversiunea (schimbarea valorii gramaticale)

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

○ Citiți cu atenție textul. Analizați structura cuvintelor evidențiate.

Este toamnă. Soarele mângâie pământul. Razele lui sunt din ce în ce mai palide și mai puțin *călduroase*. Iarba se *îngălbeneste*. Peste coroanele copacilor adie vântul scuturând frunzele multicolore, oferind pământului un covor pufos. Animalele se grăbesc să-si adune provizii pentru toamnă. Păsările *călătoare* pleacă vâsbind în înalțimi pe cerul senin, lăsând cuiburile și locurile lor pustii. Pomii *fructiferi* se scutură din cauza frigului de afară. Fructele aurii, gustoase, frumos *mirositoare* ajung în cămară.

Toamna este un anotimp *îmbelsugat* și plin de culoare.

Cerințe:

1. Analizați structura cuvintelor evidențiate.
2. Analizați sintactic și morfologic prima propoziție.

3. Găsiți sinonimele cuvintelor: *palidă, provizii, pleacă*.
4. Numiți gradul de comparație al adjectivului „*mai puțin călduroasă*”.
5. Selectați două verbe la gerunziu.
6. Explicați scrierea prin cratimă a ortogramei „*să-și*”.
7. Identificați valoarea morfologică a verbului „a fi” în ultima propoziție.
8. Explicați modul de formare a cuvântului „*multicolore*”.
9. Efectuați analiza fonetică a cuvântului „*mângâie*”.
10. Numiți modul de expunere principal folosit în text.

REAMINTIȚI-VĂ!

Mijloacele de îmbogățire a vocabularului sunt:

- **externe** (împrumuturi);
- **interne** (formate pe teren propriu)

Mijloacele interne de îmbogățire a vocabularului sunt *derivarea, compunerea, conversiunea*.

Derivarea este mijlocul de îmbogățire a vocabularului prin care se formează cuvinte noi cu ajutorul prefixelor și sufixelor.

Tipurile derivării sunt: **sufixarea, prefixarea și derivarea parasintetică**.

Prefixul este grupul de sunete așezat înaintea rădăcinii pentru a forma cuvinte noi (preață, neatent).

Sufixul este grupul de sunete așezat după rădăcină pentru a forma cuvinte noi (osos, copilaș).

Derivat parasintetic este cuvântul derivat format cu ajutorul atât al unui prefix, cât și al unui sufix.

Compunerea este mijlocul intern de îmbogățire a vocabularului care constă în formarea cuvintelor noi prin unirea sau alăturarea a două sau mai multe rădăcini.

Procedeele compunerii sunt: **sudarea, alăturarea și abrevierea**.

Sudarea este îmbinarea în care elementele s-au contopit: *binefacere, doisprezece, fărădelege*.

Alăturarea este îmbinarea în care elementele s-au alăturat: *verde deschis, prim-ministru, sare-de-lămâie, argint-viu*.

Abrevierile sunt prescurtări de cuvinte sau de grupuri de cuvinte unanim recunoscute și aplicate:

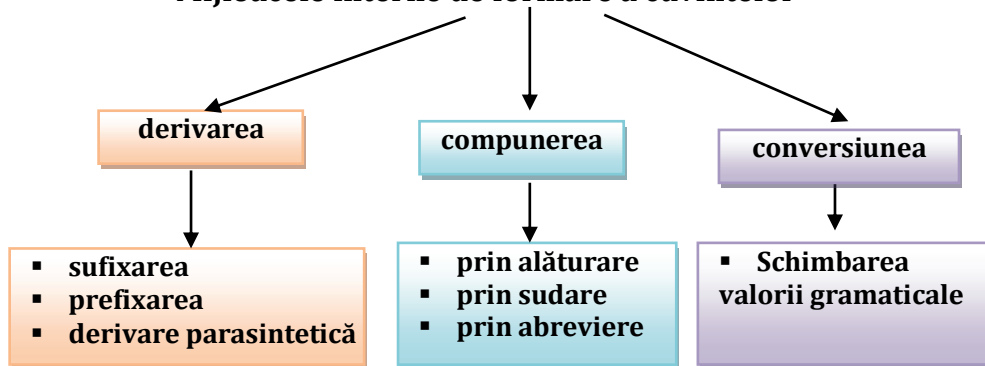
U.E. – Uniunea Europeană; *ș.a.* – și altele; *km* – kilometru;

DEX - (*Dicționarul explicativ al limbii române*).

Conversiunea (schimbarea valorii gramaticale).

Băiat frumos (adjectiv) – frumosul (substantiv).

Mijloacele interne de formare a cuvintelor

Aflați mai mult!

În limba română sunt circa 500 sufixe.

După înțelesul derivatelor, *sufixe*le sunt:

- *augmentative* (măresc obiectele, însușirile):

-*an* (băietan); -*andru* (băiețandru); -*oi* (măturoi, pietroi);

- *diminutive* (micșorează obiectele sau însușirile):

copilaș, copilcel, carnețel, scăunel, rămurea, frumușică, aripioară, mescioară, căluț, căsuță, coșuleț, vântuleț;

III. EXERCIȚII

1. Determinați structura morfologică a cuvintelor. Explicați ortografia prefixelor și sufixelor.

Inegalitate, imperfect, invariabilă, impropriu, inadmisibil;

(a) combate, compătimire, (a) conlocui, consătean, coautor, coraport, copreședinte; descurcăreț, (a) dezlipi, (a se) dezice, descalificare;

răscruce, (a) rășfoi, (a se) răzgândi, răzburare; librar, lăcătuș, ceasornicar, fizician, finlandez.

2. Împărțiți în trei coloane cuvintele derivate cu sufixe augmen-

tative, diminutive, alte sufixe: *balonaș, bastonaș, băbesc, bădiță, bădișor, băiețoi, amabilitate, prietenie, sinceritate, frumușel, necesar, solubil, copăcel, blănărie, patriot, patriotism, juncan, bolnăvicios, nisipos, fetișcană, acordeonist, florică, trâmbițaș, pepenaș, dovlecel, bombardament, brumăriu, carbonifer, melițoi, măturoi.*

3. Cuvintele scrise cursiv în textul următor sunt derivate. Subliniați cu câte o linie cuvintele de bază și cu două linii sufixele:

Pe *străduța* noastră este o *căscioară* cu *acoperiș* de țiglă de culoare *roșcată*.

În *grădinița* acestei *căsuțe* cresc *floricile* de toate culorile, de la nuanțele *albăstrii* la violetul-aprins, de la *alb-gălbui* la mov-închis. Printre straturile cu flori sunt alei cu *pietriș* mărunt. De-a lungul *gărdutului* de sârmă vezi câte un

tufiș cu *frunziș* des. Ici-colo, câte un *pomișor* cu *rămurele* frumos rotunjite. La poartă veghează un cățel cu niște *ochișori vioi*, care are o *codiță* ca un *fuioraș*.

Alături este o *curticică* în care cresc laolaltă *găinușe, cocoșei, rățuște* și de găscă. Un *curcănaș* își înfoaie mândru coada deasă.

Aici, din cauza pământului *argilos* nu cresc decât *firicele* firave de iarbă de un verde-*gălbui* neobișnuit. Un *bătrânel* și o *bătrânică* îngrijesc fiecare *colțișor* cu simțământul că, fără ei nimic nu s-ar face în acest locșor *odihnitor*, pe care îl invidiază toți *locuitorii* din satul nostru.

4. Explicați ce părți de vorbire sunt, care sunt elementele componente și cum s-au format (prin contopire sau prin alăturare) cuvintele următoare: *binevoi, maro-închis, zgârie-brânză, broasca-apei, creasta-cocoșului, condurul-doamnei, ochi-de-pisică, untdelemn, treisprezece, miazăzi, fărădelege, primăvară, după-amiază, prim-ministru, nord-vest, altădată, deseori, laolaltă, deodată, numai, devreme, demult, așadar, câine-lup, vagon-cisternă, cerul-gurii, bou-de-baltă, mamă-mare, proces-verbal, bună-cuviință, bun-simț, bun-rămas, Făt-Frumos, scurt-metraj, liber-profesionist, prim-plan, locotenent-colonel, general- maior.*

✓ Treceți la plural substantivele care pot avea acest număr.

✓ Alcătuiți câteva propoziții cu unele cuvinte.

5. Completați tabelul de mai jos cu cuvintele derivate potrivite:

Cuvânt de bază	Cuvânt derivat cu sufix	Cuvânt derivat cu prefix / parasinetic
bun		
rău		
rosu		
frumos		
a zgâria		

6. Subliniați cu o linie toate îmbinările de cuvinte care nu constituie cuvinte compuse: *sud-vest, general-colonel, inginer-șef, lemn-câinesc, untdelemn, binevoitor, punct și virgulă, cale ferată, luare-aminte, sfeclă roșie, casă de cultură, după-amiază, Ștefan cel Mare, Pătrăuții de Jos, Valea Albă, roșu-deschis, cravată de mătase, pantof de damă, Radu de la Mihoreni, Broscăuții Bechi, umbrelă bărbătească, pod de lemn, automobil, telespectator, barba-ursului, șiretenia vulpii.*

7. Treceți în rubrica potrivită a schemei următoare cuvintele scrise cursiv din textul dat:

Substantive	Adjective		Pronume		Adverbe	Prepoziții	Verbe
	propriuzise	pronominale	personal	demonstrativ			

a) Azi timpul este *frumos*. În luncă privighetorile cântă *frumos*. *Frumosul* din natură este de neuitat.

b) Elevii *ies* de la școală. După *ieșirea acestora*, în școală domnește liniștea. Numai un elev *liniștit* stă *liniștit* într-o bancă.

c) *Acesta* este colegul meu Ionuț. El privește tot *înainte*. *Înainte* lui, prin fereastra deschisă, se întinde un teren *deschis*. Ionuț spune totdeauna *deschis* ce are de spus. Lângă fereastră sunt doi tei *tineri*, pe care îi îngrijesc doi *tineri*. *Tinerii aceștia* sunt elevi în *aceeași* clasă cu *noi*. *Pe aceștia* i-am văzut și ieri îngrijind *acești* tei și florile din curtea școlii.

d) Florile se udă *dimineața* sau *seara*. *Dimineața* și *seara*, *ziua* și *noaptea* împreună totalizează douăzeci și patru de ore.

✓ Arătați ce funcție sintactică au cuvintele scrise cursiv (în afară de prepoziții)

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

✓ Transcrieți corect cuvintele derivate. Explicați ortografia prefixelor și a sufixelor.

Inegalitate, imperfect, invariabile, impropriu; combate, compătimire,

(a)conlocui, consătean; coautor, coraport, cooperador, (a) coexista; descurcăreț, (a) dezlipi, (a se) dezice, descalificare.

V. SĂ NE IMAGINĂM...

✓ Alcătuiți o compunere pe una din temele: „Să ne alimentăm sănătos”, „Sunt ajutorul mamei...”

Cuvinte de reper: *bucate, ecologie, aperitiv, organisme modificate genetic (OMG), cicoare, verduță, legume, untdelemn, oțet balsamic, veselă, tacâmuri*).

§ 6. FAMILIA LEXICALĂ (ACTUALIZARE). PREFIXOIDELE. SUFIXOIDELE.

I. TERMINOLOGIE

**familie lexicală (de cuvinte);
prefixoide;
sufixoide**

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

Citiți cu atenție textul:

Este dimineața. Soarele strălucește deasupra unei *grădini* magnifice de flori. Roua dimineții se asezase deja pe florile amorțite de frigul nemărginit. Această *grădiniță* avea în ea niste flori ca focul, albastre ca marea și aurii ca aurul, ca soarele dimineții. De fiecare dată când se lasă seara ele se închid, când ultima rază de soare apune. În fiecare zi *grădinăreasa* le oferă dragoste și multă apă pentru a putea să nu le

piardă niciodată. Spiritul ei *grădinăresc* făcea această grădina să fie magnifică pentru că fiecare albină mică sau mare stătea la coadă ca să extragă polenul, iar din polenul acestor flori ieșea o miere foarte bună că, dacă ai fi mâncat din ea nu te-ai mai fi săturat niciodată. Fiecare *grădinar* ar fi putut să învețe meșteșugul *grădinăritului* de la această ființă îndrăgostită de flori.

Cerințe:

1. Ce au comun între ele cuvintele evidențiate?
2. Care este cuvântul de bază?
3. Care sunt mijloacele de formare a acestor cuvinte?
4. Analizați sintactic și morfologic prima propoziție.
5. Explicați cu ajutorul DEX-ului înțelesul cuvântului „*magnific*”.
6. Care este valoarea morfologică a cuvântului „*niciodată*?”
7. Explicați cum s-a format cuvântul „*nemărginit*”?
8. Extrageți din text două verbe la modul indicativ și două verbe la modul condițional.
9. Efectuați analiza fonetică a cuvântului „*extragă*”.
10. Identificați în text două adjective fără grade de comparație.

REAMINTIȚI-VĂ!

Familia lexicală sau familia de cuvinte cuprinde toate cuvintele formate prin derivare sau prin alte procedee de la un cuvânt de bază.

Exemple:

A *învăța* – învățător, neînvățat, învățătorime, învățătură, învățătoare, învățăcei, învățare.

Atenție!

Nu confundați **familia lexicală** (desemnează cuvintele care pornesc de la o rădăcină comună) **cu câmpul lexical** (desemnează cuvinte cu trăsături de sens comune, care pot fi grupate ele însele pe categorii).

Exemple:

familie lexicală: casă, căsuță, căscioară, cășișoară, căsulie, căsoaie, căsoi, căsean, casnic(ă), căsnicie.

câmp lexical: casă, bordei, vilă, palat etc.

Aflați mai mult!

Termenul gramatical „*rădăcină*” provine de la cuvintele *rizomata radices* din gramaticile greco-latine. El are un sens alegoric. După cum de la rădăcina unei plante pornește tulpina, ramurile, crenguțele, așa și de la cuvântul-rădăcină se formează o serie întregă de cuvinte derivate.

Prefixoidele. Sufixoidele

✓ Urmăriți structura și sensul următoarelor grupuri de cuvinte:

- auto**portret (cuvânt compus) – reprezentare a propriei persoane;
hidroavion (cuvânt compus) – avion care poate pluti pe apă;
polisportiv (cuvânt compus) – sportiv care practică mai multe sporturi.
- insecticid** (cuvânt compus) – substanță care ucide insectele);
eminescolog (cuvânt compus) – specialist în viața și opera lui Mihai Eminescu.
fonogramă (cuvânt compus) – înregistrare a sunetelor cu mijloace electrice, mecanice etc, mesaj transmis prin telefon.

REȚINEȚI!

Prefixoidele sunt elemente de compunere sau cuvinte utilizate ca prefixe (false) la formarea termenilor științifici și tehnici.

De exemplu:

aero – avion, aviație (aerodrom);

api – albină (apicultură);

arheo – vechi (arheologie)

Sufixoidele sunt elemente de compunere sau cuvinte folosite ca sufixe (false) la formarea unor termeni științifici și tehnici.

De exemplu:

- log* – referitor la studiu, știință (filolog);
- cultor* – care cultivă (agricultor);
- scop* – care vede, cercetează (microscop).

ATENȚIE!

Nu confundați **sufixoidele și prefixoidele** (elemente ale compunerii: rădăcină+rădăcină) **cu sufixele și prefixele** (elemente ale derivării: rădăcină+sufix sau prefix+ rădăcină).

Exemple:

- cuvinte cu sufixoide și prefixoide: *telegraf, zoolog, meloman, astronom*;
- cuvinte cu sufixe și prefixe: *nerăbdare, înfășurat, preșcolar, dezinteresat*.

III. EXERCIIU

1. Notați rădăcina de la fiecare dintre cuvintele date mai jos:
bărbătește ..... îndreptare .....
împietri ..... nelegiuit .....
bătută ..... omule .....
neprețuit ..... omeneste .....

2. Identificați derivatele din următorul text și explicați cum s-au format:

„Se face un amurg de toamnă într-un codru bătrân de stejari, prin care trece un rădvan cu clinchete vesele de zurgălăi. În el suntem noi, micuți cum eram atunci, cu tata și mama. Frunzarele veștede sună împrăștiindu-și ghinda pe drumuri.” (*Dimitrie Anghel*)

3. Indicați elementul de compunere comun următoarelor cuvinte și arătați unde este așezat: *astrolog, biolog, cosmolog, dermatolog, geolog; insecticide, vermicid; ortogramă, cardiogramă; anglofil, rusofil*.

- ✓ Căutați în DEX sensul acestor cuvinte.
- ✓ Ce înseamnă elementul de compunere – *log*?

4. Explicați sensurile următoarelor cuvinte compuse neologice, încercând să vă serviți de sensurile elementelor de compunere de origine savantă: *autograf, microscop, radioscopie, polifonie, bioenergie, grafolog, fotosinteză, telescop, termofil, fungicid, arheologie, aeroport, filologie, hidrobicicletă, periscop, telefon, acvatic, termorezistent, electrocardiogramă, bibliofil, ortografie, monosilabic, poliglot, electroliză, logopedie, paleografie, nevropat, avicultură, hemogramă, geotermie*.

5. Se dau cuvintele: *cățeluș, tigroaică, prenume, școlar, neatenție, îngropat, coechipier, bunătate, desface, osos, răzgândi, tinerește*.

Cerințe:

- a) Indicați ce fel de cuvinte sunt și prin ce procedeu s-au format.
- b) Precizați cuvântul de bază.
- c) Precizați prefixele și sufixele.

6. Formați câte două derivate substantivale sau adjectivale cu sufixele: **-ință, -eț, -iș, -esc, -os, -iu.**

7. Grupați cuvintele derivate cu prefixe într-o coloană și cuvintele compuse (cu prefixoide sau sufixoide) în alta: *postfață, hidrofor, antirăzboinic, epidermă, multicelular, subalimentat, incult, avicultura, supradotat, exmatriculat, fotocopie, confrate, fitofag, telecomandă.*

8. Transcrieți versurile. Formați familii lexicale de la cuvintele evidențiate

Cu perdelele lăsate,
Șed la masa mea de *brad*,
Focul pâlpâie în sobă,
Iară eu pe *gânduri* cad.
Stoluri, stoluri trec prin minte
Dulci iluzii. *Amintiri*
Țârâiesc încet ca greieri
Printre negre, vechi zidiri,
Sau cad grele, mângâioase
Și se sfarmă-n *suflet* trist,
Cum în picuri cade ceara
La picioarele lui Crist. (Mihai Eminescu)

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

1. Alegeți forma scrisă corect a următoarelor cuvinte compuse:
apă grea / apă-grea; cale ferată / cale-ferată;
apă oxigenată / apă-oxigenată; drum de fier / drum-de-fier;
bineînțeles / bine-înțeles; prim-ajutor / prim-ajutor;
binevoitor / bine-voitor; viță de vie / viță-de-vie.

2. Subliniați forma corectă a cuvintelor date:
dezbate – dezbate răsgândi – răzgândi
răsbate – răzbate despacheta – dezpacheta
înnopta – înopta înbuna – îmbuna
împături – înpături dezăpezi – dezăpezi

3. Transcrieți textul corectând greșelile:

Venise la Facultatea de drept cu gândul să-i dovedească mamiiei că și copiii ei trebuiesc și pot să învețe carte, ca și ceilanți copii! Fusese șeful unei promoții celebră prin meritele studenților care făcuse parte din ea. Până și decanul îl felicitase.

4. Explicați semnele de punctuație și ortografie din textul de mai jos:
„Otilia luă o prăjitură de pe masă, mușcă din ea și apoi își scutură genunchii, care îi ajungeau la bărbie.

– Ce-ai zice tu, Otilia – spuse Felix – dacă aș renunța deocamdată la facultate și mi-aș găsi un post?

– Aș zice că n-ai minte (...) Papa te iubește cum știe el, și nu-ți pune nici o piedică!” (G. Călinescu, *Enigma Otiliei*)

5. Alcătuiți o compunere pe o temă la alegere al cărei text să fie format din zece-cinsprezece propoziții și în care să folosiți și următoarele semne de punctuație: virgula (trei situații diferite), două puncte, linia de dialog, semnul întrebării și semnul exclamării.

Explicați apoi folosirea semnelor de punctuație întrebuintate.

V. SĂ NE IMAGINĂM...

❖ Continuați compunerea cu începutul dat:

Bucovina este un loc binecuvântat de Dumnezeu, unde piscurile munților falnici dau mâna cu mândrul Soare, ce scaldă la rândul lui văile largi și pline de verdeață. Cu o climă aspră între munti, blânda în partea de șes, cu oameni pașnici și ospitalieri, această parte a țării a fermecat pe toți acei care, fie măcar în trecere au poposit aici.

Geniul poetic al românilor, Mihai Eminescu, și el a trăit o bună perioadă de timp în Bucovina (unde a pătruns tainele cărților), a avut o slăbiciune pentru acest loc, închinându-i o poezie: „La Bucovina”...

✓ Folosiți cuvinte înrudite: plai *bucovinean*, *bucovineanul*, *bucovineanca* etc.

§ 7. UNITĂȚILE FRAZEOLOGICE ȘI CLIȘEELE INTERNAȚIONALE

I. TERMINOLOGIE

unități frazeologice   clișee internaționale
locuțiuni
expresii
expresii idiomatice

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

✓ Citiți enunțurile din tabelul de mai jos:

Exemplul	Sinonim	Partea de vorbire
1. În drumul către țara sa, regele <i>a băgat de seamă</i> o cetate.	a observat	verb.
2. <i>Și-a pus în gând</i> să o cucerească.	s-a hotărât	verb
3. Însă, în cetate erau soldați <i>tot unul și unul</i> , care <i>au ținut piept</i> polonezilor.	vrednici au rezistat	adjectiv verb
4. <i>Cel de Sus</i> le-a dăruit mult curaj și răbdare.	Dumnezeu	subst.
5. <i>Trecerea în neființă</i> a unora dintre ei le-a dat mai multă putere.	moartea	subst.
6. Regele a fost impresionat <i>de-a binelea</i> de spiritul său de sacrificiu.	total	adverb
7. <i>Din când în când</i> , plăieșii au povestit și altora această întâmplare.	în răstimpuri	adverb

Cerințe:

1. Memorizați sinonimele lexico-frazeologice din tabel.

2. Ce părți de vorbire sunt acestea?
3. Ce funcție sintactică îndeplinesc unitățile frazeologice evidențiate?
4. Care este valoarea stilistică a lor?
5. Numiți antonimele cuvintelor: *curaj*, *răbdare*, *sacrificiu*, *țară*.
6. Analizați sintactic și morfologic enunțul al patrulea.
7. Numiți arhaismele din text.
8. Găsiți alte două sinonime ale frazeologismului din enunțul al cincilea.
9. Realizați structura cuvântului „*impresionat*”.
10. Explicați scrierea prin cratimă a ortogramei „*le-a dăruit*”

REAMINȚIȚI-VĂ!

Cuvintele cu înțeles unitar se numesc **unități frazeologice** sau **frazeologisme**.

Tipurile de frazeologisme sunt:

- **locuțiuni**;
- **expresii**.

REȚINEȚI!

Locuțiunea este grupul de cuvinte mai mult sau mai puțin sudat care are înțeles unitar și se comportă din punct de vedere gramatical ca o singură parte de vorbire.

Exemple:

aducere aminte (din *a-și aduce aminte*); băgare de seamă (din *a băga de seamă*); bătaie de joc (din *a-și bate joc*); luare în primire și dare în primire (din *a lua și*, respectiv, *a da în primire*); dat peste cap (din *a da peste cap*); scos din fire (din *a scoate din fire*); dat la brazdă (din *a da la brazdă*); întors pe dos „supărat, necăjit” (din *a întoarce pe dos*).

Expresia idiomatică este locuțiunea cu o pronunțată încărcătură afectivă.

Exemple:

a trăi ca-n sânul lui Avram – a fi în elementul său, a o duce bine;
a spăla putina – a pleca în grabă, a fugi; *a-și lua nasul la purtare* – a se obrăznicii;
a face felul (cuiva) – a ucide pe cineva, a păcăli;
a da apă la moară (cuiva) – a provoca la dialog, la povestit;
a călca pe bec – a încălca o regulă

✓ Explicați locuțiunile și expresiile, în care intră substantivul **inimă**.

din toata inima;

a-și lua ceva de pe inimă;

a avea inima de piatră;

a pune la inimă;

a dărui inima cuiva;

de inimă albastră

Aflați mai mult!

Clișeele internaționale – o categorie aparte a unităților frazeologice.

Unele dintre aceste expresii au apărut în diverse limbi, fiind păstrate în limba de origine sau calchiate în alte limbi, altele sunt expresii în componența cărora intră un nume propriu și au la bază legende, Biblia, întâmplări reale care trebuie bine cunoscute pentru a înțelege sensul și felul în care au apărut aceste frazeologisme devenite internaționale.

Exemple:

- *Arca lui Noe* – ideea de amestec, diversitate; lumea în totalitatea ei, reprezentată prin prototipuri; loc de salvare.

- *Turnul Babel* – loc unde se vorbesc multe limbi care se amestecă unele cu altele până la confuzie; reuniune haotică a unor persoane care vorbesc fiecare pe limba lor, fără să se poată înțelege între ele; ideea de confuzie, amestec, încâlceală.

- *Călcâiul lui Ahile* – partea vulnerabilă a unui om;

- *Firul Ariadnei* – un fir călăuzitor, o cale, o modalitate prin care se poate ieși dintr-o situație complicată, întortocheată asemenea unui labirint;

- *Patul lui Procust* – e un spațiu al nepotrivilor, simbolizează mutilarea, intenția de a introduce un anumit lucru într-un tipar prestabilit, de a-l supune unor constrângeri nefirești;

- *Pânza Penelopei* – a face și desface, a face și reface fără sfârșit.

III. EXERCIȚII

1. Asociați corect locuțiunea din partea stângă cu termenii din partea dreaptă:

a-și da sufletul

a se legăna

a ajunge la sapă de lemn

a discuta

a da de veste

a muri

a se da huța

a plânge

a da de-a dura

a sărăci

a băga de seamă

a se rostogoli

a acorda atenție

a observa

a sta de vorbă

a anunța

2. Transcrieți frazeologismele și locuțiunile în două coloane. Explicați sensul frazeologismelor.

A-și lua inima în dinți, a face praf (pe cineva), păreri de rău, iute de picior, cu orice preț, din toată inima, aduceri aminte, a-și aduce aminte, a pune pe fugă, a se pune pe gânduri, ca musca la arat, cât ai zice pește, cine știe unde, te miri cine, pe de-a-ndoasele.

✓ Înlocuiți expresiile date cu câte un verb potrivit:

a tăia frunze la câini, a-i lipsi o doagă, a-și lua inima în dinți, a face zile fripte (cuiva), a se face luntre și punte, a face (pe cineva) cu oi și cu vite.

3. Scrieți cât mai multe expresii pentru cuvântul **a muri**.

4. Explicați înțelesul fiecărei expresii și alcătuiți enunțuri: *fata morgana, mărul discordiei, sabia lui Damocle, calul Troian, oul lui Columb*

5. Completați următorul tabel încadrând corespunzător locuțiunile și expresiile: *a băga de seamă, a da de veste, a da de știre, fără de veste, a da ortul popii, a da fuga, a o lua la fugă, a o lua la sănătoasa, a da bir cu fugiții, a da seamă, a-și aduce aminte, a-și da seama, a se da de-a rostogolul, a sta pe gânduri, a spăla putina, a tăia frunze la câini, a-i lipsi o doagă, a-și lua inima în dinți, a face zile fripte (cuiva), a se face luntre și punte.*

Expresii	Locuțiuni

6. Identificați locuțiunile și expresiile din textele de mai jos și explicați-le înțelesul:

a) „ – Vrei să mă tragi pe sfoară ? ” (Ion Luca Caragiale)

b) „ – O ieu la sănătoasa spre casă . (Ion Creangă)

c) „ – Când voi veni eu, am să vă dau de știre, ca să mă cunoașteți.”

(Ion Creangă)

d) „Gros, bătrân, și îndesat, cum era, ai fi spus că mai degrabă se dă de-a dura, decât aleargă”. (Constantin Hogaș)

e) „ Si când propria viață singur n-o știi pe de rost sa-și bată alții capul să pătrună cum a fost?” (Mihai Eminescu)

f) „...prin dreptul unui pod, mi-a ieșit în cale un urs grozav care m-a vârat în toți spărieții.”

g) „Și cum sta el pe gânduri...numai iaca se trezește dinaintea lui cu o babă gârbovă de bătrânețe...”

h) „... pe urmă se așterne la somn și unde nu începe a mâna porcii la jir.

7. Transcrieți. Explicați sensul frazeologismelor.

a) Omul și-a pus pălăria într-un par și **a căzut pe gânduri**. (SpiridonVangheli)

b) Bătrânul tăcea **furat pe gânduri** – cu ochii la roata ce se

învârtejea ca un rotocol argintiu. (Ion Druță)

c) Eu sunt sfânta Duminică. Slujește la mine astăzi și fii încredințată că mâine n-ai să ieși **cu mâinile goale** de la casa mea. (Ion Creangă)

d) Adesea **am pierdut prilejul**

De-a sta cu înțelepți la vorbă

Și de-a primi ceva în torbă. (Liviu Damian)

8. Descoperiți cuvântul lipsă din următoarele locuțiuni: „a lăsa la _____ întâmplării”; „a veni pe șapte _____”; „cam cât _____ cu ochii”; „cum _____ la carte”; „a _____ în seamă”; „a _____ aminte”; „_____ de joc”; „nebăgare de _____”.

9. Alcătuiți enunțuri în care termenii următori să fie incluși în locuțiuni: „minte”; „punct”; „harță”; „sănătoasa”.

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

✓ Descoperiți expresiile următoare, folosindu-vă de numere: a vorbi între ..... ochi, în cele .....zări, a face pe dracu-n ..... , a fi la ..... ace, a despica firu-....., a avea ..... băieri la pungă, a fi în al ..... cer, peste..... țări și .....mări, a avea ..... vieți ca pisica, a avea .....vieți, a fi ..... degete la o mână și a nu semăna unul cu altul, a avea ..... fețe, a dormi numai cu ..... ochi, a fi ..... om și jumătate.

V. SĂ NE IMAGINĂM...

Realizați o compunere în care să evidențiați rolul stilistic al locuțiunilor și expresiilor în opera lui I. Creangă „*Povestea lui Harap-Alb*”.

Teste de evaluare a cunoștințelor

1. Stabiliți afirmația corectă:
  - a) Vocabularul limbii române cuprinde 1500 cuvinte.
  - b) Vocabularul limbii române cuprinde peste 120.000 de cuvinte.
  - c) Vocabularul limbii române cuprinde un număr infinit de cuvinte.
2. Structura etimologică a vocabularului cuprinde:
  - a) cuvinte moștenite;
  - b) cuvinte împrumutate;
  - c) cuvinte moștenite și cuvinte împrumutate.
3. Familia lexicală desemnează:
  - a) cuvinte care pornesc de la o rădăcină comună;
  - b) cuvinte cu trăsături de sens comune, care pot fi grupate ele însele pe categorii;
  - c) cuvinte care au același prefix.
4. Prefixoidele și sufixoidele sunt:
  - a) elemente ale compunerii;
  - b) elemente ale derivării;
  - c) elemente ale conversiunii
5. Prin ce mijloc de formare a cuvintelor s-a format cuvântul subliniat din versul: „*Te uiți cum mușcă toamna din verdele pădurii*”. (C. Millian)
  - a) derivare;
  - b) compunere;
  - c) conversiune.
6. Marchează varianta corectă a enunțului de mai jos:
„*A nu privi cu ochi buni*” are sensul:
  - a) a invidia;
  - b) a urî;
  - c) a dezaproba.
7. Marchează răspunsul corect. „*A călca în străchini*” înseamnă:
  - a) a merge într-un fel ciudat;
  - b) a face o gafă;
  - c) a dezaproba.
8. „*Călcâiul lui Ahile*” semnifică:
  - a) un loc dureros;
  - b) punctul vulnerabil;
  - c) laba piciorului.
9. În care șir sunt numai cuvinte care conțin sufixe diminutive:
  - a) aurăș, frumușică, mărgică, făptaș;
  - b) puțintel, băiețel, inel, purcel;
  - c) vântuleț, inimioară, floricele, steluță.
10. Stabiliți procedeul derivării cuvântului „nemărginire”:

- a) derivare parasintetică;
  - b) prefixare;
  - c) sufixare.
11. Cuvântul „telejurnalist” are în componența sa:
- a) un prefix și un sufix;
  - b) un prefixoid și un sufix;
  - c) un prefixoid și un sufixoid.
12. În care din șirurile de mai jos este un cuvânt care nu aparține familiei lexicale date:
- a) cântec, cântare, cântecel, cântar;
  - b) carte, cărturar, cărțulie, cărticică;
  - c) a face, desfăcut, prefăcut, făcător.

NOȚIUNI DE SINTAXĂ (ACTUALIZARE)

§ 8. RELAȚIILE SINTACTICE ÎN PROPOZIȚIE (INTERDEPENDENȚĂ, COORDONARE, SUBORDONARE)

I. TERMINOLOGIE

raportul de coordonare;
raportul de subordonare;
interdependența (inerența).

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

Raporturile sintactice sunt *legături gramaticale* ce se stabilesc între *părțile unei propoziții* sau între *propozițiile* unei fraze. Acestea sunt:

- **raportul de coordonare;**
- **raportul de subordonare;**
- **interdependența (inerența):** raportul dintre subiect și predicat.

Citiți cu atenție textul:

Nucul

Este poate cel mai frumos și iubit arbore de la noi din țară, cu coroana lui **uriasă**, cu scoarța adânc crestată, cu ramurile puternice și frunzele de un verde intens. Dacii îl cunoșteau și îl venerau ca arbore **magic**, ca sursă de hrană și ca medicament. Nu cu mult timp în urmă, existau încă pâlcuri întregi de păduri de nuc, păduri doborâte de lăcomia ucigasă a unor nechibzuiți, și care apoi nu s-au mai **regenerat** niciodată.

În medicina populară românească, nucul are atât de multe **utilizări**, încât s-ar putea face un mic volum de specialitate cu rețetele medicinale și magice care au fost culese până acum de etnologi.

Nucul este o curiozitate a lumii botanice, fiind una dintre plantele care nu acceptă nici o prietenă în preajma sa, ține la distanță toate insectele și dăunătorii. Secretă o cantitate impresionantă de iod, iar fructele sale sunt adevărate bombe energetice, fiind printre alimentele naturale cele mai bogate în calorii și, totodată, cele mai complete din punct de vedere **nutritiv**. (Ilie Tudor)

Cerințe:

1. Găsiți sinonime pentru cuvintele evidențiate din textul de mai sus.
2. Indicați mijlocul de formare al cuvintelor: „*nechibzuiți*”, „*românească*.”
3. Alcătuiți familia lexicală a cuvântului „*prietenă*”.
4. Ce reguli vi se mai par esențiale pentru o conversație?

5. Împărțiți în silabe următoarele cuvinte: **uriașă, nechibzuiți, niciodată, curiozitate.**
6. Indicați antonimele cuvintelor: *uriașă, magic, acceptă.*
7. Selectați cuvintele care aparțin câmpului lexical al cuvântului „*nucul*”.
8. Transcrieți în caiete cuvintele evidențiate, indicând ce parte de vorbire este fiecare.
9. Identificați categoriile gramaticale a *cinci* cuvinte.
10. Descoperiți trei părți de vorbire în cazul genitiv.
11. Selectați patru verbe la diateza activă.
12. Găsiți două argumente pentru ortografierea cuvântului „*s-ar*”.

REAMINTIȚI-VĂ!

1. Din ce este alcătuită vorbirea?
2. Cum se leagă cuvintele în propoziții, propozițiile și frazele în text?

Explicați!

✓ Analizați sintactic propoziția din text „*Nucul este o curiozitate a lumii botanice*” Împărțiți-o în îmbinări de cuvinte.

✓ Prin ce se deosebește îmbinarea de cuvinte de un cuvânt? Dar prin ce se deosebește de o propoziție?

Elementele comunicării sunt:

Cuvântul – succesiunea relativ stabilă de sunete, având cel puțin un sens, capabilă să îndeplinească o funcție în comunicare – *elementul de bază.*

Îmbinarea de cuvinte este grupul de cuvinte, alcătuit din cel puțin două cuvinte care denumesc împreună obiectul sau acțiunea, în interiorul căruia se poate stabili un raport sintactic.

Sintaxa este un compartiment al lingvisticii care cuprinde regulile privitoare la îmbinarea cuvintelor în propoziții și a acestora în fraze, formând enunțuri.

Propoziția este unitatea independentă a sintaxei, prin intermediul căreia se poate realiza o comunicare (cu un singur predicat). Este organizată în jurul unui predicat aflat în relație cu un subiect.

Exemplu: **Mihail Sadoveanu își amintea** cu drag de locurile natale.

Fraza este o *unitate sintactică alcătuită din cel puțin două propoziții* legate între ele prin înțeles.

Exemplu: Apa **trece**, pietrele **rămân**.

Enunțul reprezintă unitatea superioară a sintaxei, o structură ce se

constituie ca unitate de comunicare de sine stătătoare. Termenul acoperă două tipuri de unități de comunicare: *propoziția* și *fraza*.

REȚINEȚI!

Partea de propoziție – cuvântul sau grupul de cuvinte prin care se exprimă o anumită funcție sintactică, aflat într-o relație cu alte cuvinte.

Părțile de propoziție pot fi:

Părți de propoziție principale:

- **predicatul** este partea principală de propoziție care arată ce se spune despre subiect și răspunde la întrebările: *ce face? ce este? cum este subiectul?/ ce se spune despre subiect?/*

Exemple: Peste-a nopții feerie **se ridică** mândra lună...

(Mihai Eminescu)

Exemplu: Pacea **este** cel mai frumos **anotimp** al pâinii.

- **subiectul** – este partea principală de propoziție care arată *despre cine sau despre ce se vorbește* în propoziție.

Exemplu: **Prietenul** adevărat la nevoie se cunoaște. (Proverb)

Părți de propoziție secundare:

- **atributele** – sunt părțile secundare de propoziție care determină un substantiv, un cuvânt cu valoare substantivală sau un substitut (*pronume, numeral* cu valoare substantivală);

Exemplu: Ascultă foșnetul **tainic** al pădurii.

- **complementele** – sunt părțile secundare de propoziție aflate în dependență de un termen regent, exprimat prin *verb, adjectiv, adverb* sau *interjecție predicativă*.

Exemplu: Ștefan cel Mare s-a luptat **cu leșii** în Codrii Cosminului.

○ Subliniați în exemplul de mai jos părțile principale și secundare

de propoziție, indicând termenii regenți:

1. *Cu o zale argintie se îmbracă mândra țară.* (Vasile Alecsandri)

Aflați mai mult!

➤ **Care sunt raporturile sintactice** ce se stabilesc **între părțile unei propoziții?**

✚ **Raportul de coordonare în propoziție**

Raportul de coordonare este legătura ce se stabilește între:

- două sau mai multe elemente care sunt situate în același plan, fără ca unul dintre ele să depindă gramatical de celălalt sau celelalte. Elementele care se pot coordona în propoziție sunt:

- părțile de propoziție – între ele;

Raporturi de coordonare în propoziție se stabilesc între **părți de propoziție de același fel**, care îndeplinesc funcții sintactice identice și nu depind unul de altul:

Exemple: Drumurile și potecile erau pustii. (S + S) (M. Sadoveanu)

În această propoziție se conțin două subiecte coordonate, legate între ele cu ajutorul conjuncției coordonatoare **și**.

El cumpără **fructe și pâine**. (Cd + Cd)

Vine **mâine** sau **poimâine**. (Cct+ Cct)

Părțile de propoziție coordonate pot avea **aceeași funcție sintactică**. Atunci ele constituie:

- **parți de propoziție multiple**.

Exemple: Și cerul, și pământul preschimbă sărutări

Prin **raze aurite și vesele cântări**. (Vasile Alecsandri)

✚ **Raportul de inerență (interdependență)**

Se mai identifică un raport specific de **interdependență**, stabilit **între subiect și predicat**, numit **inerență**.

Exemplu: Ștefan Vodă nu mai este.

Raportul de coordonare se poate face prin **juxtapunere** (prin virgulă) și prin **jonctiune** (prin conjuncții coordonatoare: **copulative** – *și, nici*; **adversative** – *dar, iar, însa, ci*; **disjunctive** – *ori, sau, fie*; **conclusive** – *deci, asadar, prin urmare, în concluzie*). În plan semantic, legătura de coordonare constă în coexistența în timp și spațiu a obiectelor, fenomenelor sau în consecutivitatea acțiunilor.

✚ **Raportul de subordonare**

Raporturi de subordonare se stabilesc între termenii propoziției (părțile de propoziție) și ai frazei (propozițiile) care îndeplinesc funcții sintactice diferite, unul dintre ei (termenul subordonat) depinzând de celălalt (termenul regent).

Exemplu: Picătura de apă găurește stânca... (Liviu Rebreanu)
În această propoziție, termenii celor două grupuri de cuvinte *picătura de apă* și *găurește stânca* sunt legați printr-un raport de subordonare.

Raporturile de subordonare sunt de mai multe feluri:
– **subordonarea atributivă**: *picătura* (care?) **de apă** (termenul *regent* este un substantiv, iar termenul subordonat – un atribut);

Raporturile de subordonare sunt de mai multe feluri:
– **subordonarea atributivă**: *picătura* (care?) **de apă** (termenul *regent* este un substantiv, iar termenul subordonat – un atribut);
– **subordonarea completivă** (care, la rândul ei, poate fi circumstanțială și necircumstanțială): *găurește* (ce?) **stânca** (*regentul* este un verb, iar cuvântul subordonat, un complement direct).

NU UITAȚI!

Apa, aerul, lumina, focul sunt cele patru stihii ale naturii.

La nivelul propoziției raportul de coordonare se stabilește între părți de propoziție de același fel, iar cel de subordonare între părțile secundare de propoziție și termenul lor regent.

Exemplu: Omul harnic și priceput muncește în grădină.

S+A+A+P+C

A+A (harnic și priceput) = raport de coordonare copulativă.

P (vb. muncește) + C (în grădină) = raport de subordonare.

În **propoziție atributivă** și **complementivă** se află în **raport de subordonare**: **atributul** față de un **regent** (substantiv sau locuțiune substantivală), iar **complementul** față de un **regent** (verb, adverb sau adjectiv).

III. EXERCIȚII

1. O propoziție dezvoltată poate cuprinde un număr foarte mare de părți de propoziție. În fraza ce urmează aflăm și propoziții secundare. Numerotați numărul de propoziții în cadrul frazei.

Stabiliți raporturile sintactice între părțile primei propoziții:

- raportul de coordonare;
- raportul de subordonare;
- interdependența (inerența): raportul dintre subiect și predicat.

Patria e aducerea-aminte de zilele copilăriei... coliba părintească... dragostea mamei, plâsmuirile inimii noastre... locul unde am iubit și am fost iubiți ... câinele care se joacă cu noi ... zbieretul turmelor când se întorceau în amurgul serii de la pășune... fumul vetrei ce ne-a încălzit în leagăn, înălțându-se în aer ... barza de pe streășină ce caută duios pe câmpie și aerul care nicăieri nu este mai dulce.

2. Alcătuiți enunțuri în care să aveți toate tipurile de raporturi sintactice ce se stabilesc între părțile unei propoziții:

- coordonare;
- subordonare;
- inerență.

3. Evidențiați raporturile stabilite între părțile de propoziție din textele următoare:

a) Cerul era înalt și albastru. (*Dumitru Radu Popescu*)

b) Aici stejarii, brazii și fagii trufași înalță capul lor spre cer.

c) De sub marginile îndepărtate ale văzduhului de pretutindeni, nenumărate grămezi vinete de nouri posomorâți, cu frunți îndrăznețe și amenințătoare, se iviră fără de veste. (*Constantin Hogaș*)

d) Dragi-mi erau tata și mama, frații și surorile, și băieții satului, tovarășii mei din copilărie, cu cari, în zile geroase de iarnă, mă desfătam pe gheață și la săniuș, iar vara, în zilele frumoase de sărbători, cântând și chiuind, cu treieram dumbrăvile și luncile frumoase, prundul cu ștoalnelor, țarinile cu holdele, câmpul cu florile și mândrele dealuri... (*Ion Creangă*)

4. Identificați părțile de propoziție din textele următoare. Precizați raporturile sintactice la nivelul fiecărei propoziții:

a) Deodată o lumină fantastic izbucnește

Din zece nalți mesteacănii cu fruntea-nflăcărată. (*Vasile Alecsandri*)

b) Pe-atunci eram falnic avânt... (*Alexandru Macedonski*)

c) Bunicuța era o ființă mititică și blândă. (*Mihail Sadoveanu*)

d) Codrul răsună de vuietul undelor călătoare. (*Alexandru Vlahuță*)

e) Iată-l tolănit, într-un larg boschet de plute. (*Alexandru Vlahuță*)

5. Identificați propozițiile în cadrul frazelor. Analizați sintactic propozițiile, stabilind raporturile dintre ele:

a) Pe drumul ce duce către cetatea Neamțu, pe la sfârșitul lui septembrie 1686, se vedea o oaste mergând. (*Costache Negruzzi*)

b) Intră în coridorul școlii și se apropie de fiu-său atât de repede. Încât copiii din sală se speriară și crezură că omul vrea să bată pe vreunul dintre ei. (*Marin Preda*)

6. Evidențiați tipurile de raporturi de coordonare între părțile de propoziție la nivelul fiecărei propoziții din următoarele fraze:

a) Nu-mi trebuie flamuri

Nu voi sicriu bogat,

Ci-mi împletii un pat

Din tinere ramuri. (*Mihai Eminescu*)

b) Patria este mormântul bunicilor, este lumina amiezii, patria este pâinea noastră cea de toate zilele, este flamura dorbanților ridicată peste turcime acum o sută de ani, este sângele lui Horia și al lui Doga vărsat pentru a lumina istoria noastră... (Dumitru Radu Popescu)

7. Alcătuiți o minicompunere în care să aveți toate tipurile de raporturi sintactice ce se stabilesc între părțile unei propoziții:

- coordonare;
- subordonare;
- inerență.

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

➤ Arătați valoarea morfologică și funcția sintactică / rolul cuvintelor subliniate:

- Mama mi-a dat un *dar*, *dar* nu mi-a plăcut.
- Ai venit *iar*, *iar* el tot nu se întorsese.
- Au* nu *au* toți aceleași obligații?
- Și și*-au luat cărțile din birou?

V. SĂ NE IMAGINĂM...

Realizați o compunere narativă în care să povestiți și alte **curiozități, informații despre nuc**. Folosiți începutul propus.

Adus din Persia de romani, nucul este un arbore foios, întâlnit destul de rar în păduri, amestecat printre alți copaci, dar cultivat în livezi, vii, grădini, curți și pe marginea drumurilor de câmpie. Preferă viața singuratică și are nevoie de multă lumină.

Cu o viață lungă, de 300–400 de ani, nucul trăiește și se dezvoltă bine pe un pământ umed permanent, în care apa se găsește ușor, la o adâncime de 4-6 metri. Răspândit în Europa de SudEst, Asia de Est, Himalaya și China.

§ 9. MIJLOACELE DE REALIZARE A RELAȚIILOR SINTACTICE ÎN PROPOZIȚIE (*FLEXIUNEA, JUXTAPUNEREA, JONCȚIUNEA, TOPICA, INTONAȚIA, PAUZA*)

I. TERMINOLOGIE

Mijloacele de realizare a relațiilor sintactice în propoziție:

- <i>flexiunea</i>	- <i>topica</i>
- <i>juxtapunerea</i>	- <i>intonația</i>
- <i>joncțiunea</i>	- <i>pauza</i>

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

Mijloacele de realizare a raporturilor sintactice pot fi:

- ✓ **fonetice** (*intonația și pauză*) – redate grafic prin semne de punctuație (*virgulă, punct și virgulă, linie de pauză*);
- ✓ **morfologice** (*flexiunea* – forma de genitiv a atributului, de exemplu, și acordul);
- ✓ **sintactice** (*topica și joncțiunea*) (apelul la elemente suplimentare – *instrumente gramaticale: prepoziții, conjuncții, pronume și adverbe relative*).

Citiți cu atenție textul:

Eminescu și Bucovina

Bucovina este un meleag al marilor începuturi de cale. De aici a pornit pe făgașul cuvântului scris cea mai frumoasă baladă a noastră „Miorița”. În Cristineștii Hotinului a prins „rădăcină de colos” unul din cei mai talentați oameni ai timpului său Bogdan – Petriceicu Hașdeau.

Neobositul cărturar iluminist, semănătorul de lumină Gheorghe Asachi s-a născut la Herța și a contribuit la dezvoltarea culturii

românești. Din „Dulcea Bucovină” și-a luat strălucitul zbor spre veșnicie Luceafărul literaturii noastre Mihai Eminescu.

Și astăzi lumina luciferică a genialului poet continuă să vegheze tot mai vie și se revarsă ca o tămadă peste răni mai vechi, mai noi asupra plaiului nostru mioritic.

Mihai Eminescu a depășit poezia și viața. El, Eminescu, e numele pădurilor de aici, al albastrului de Voroneț, al verdelui de Sucevița, al roșului Humorului, al diafanului de Bucovina.

„Iubind în taină am păstrat tăcere...”.

Tăcerea ar fi cel mai înalt omagiu adus aceluia care alcătuiește sufletul și strălucirea neamului nostru. Bindecuvântat fii și veșnic neuitat, Cernăuțiuile din acele vremi, care ai trezit conștiința unei cugetări de tânăr demiurg!. (Din presă)

Ceriințe:

1. Găsiți antonime pentru sensul din text al cuvintelor evidențiate.
3. Indicați mijlocul de formare al cuvântului „neobositul”.
4. Alcătuiți familia lexicală a cuvântului „Bucovina”.
5. Stabiliți care este valoarea morfologică și funcția sintactică a cuvântului evidențiat din structura „**dulcea** Bucovină”.
6. Selectați din text trei verbe la modul indicativ, perfectul compus.
7. Care este valoarea morfologică a verbului „a fi” din enunțul: „Bucovina este un meleg al marilor începuturi de cale.”
8. Identificați la ce caz este cuvântul evidențiat din exemplul: „N-oi uita vreodată, dulce **Bucovină**...”
9. Analizați sintactic propoziția „Mihai Eminescu a depășit poezia și viața”. Identificați ce raporturi sintactice se stabilesc între părțile de propoziție.

REAMINTIȚI-VĂ!

Raporturile sintactice ce se stabilesc între părțile unei propoziții:

- **raportul de coordonare;**
- **raportul de subordonare;**
- **interdependența (inerența): raportul dintre subiect și predicat.**

Să descoperim!

✓ Ce raporturi sintactice există între structurile evidențiate din propoziția: „N-oi uita vreodată, dulce Bucovină, / **Geniu**-ți romantic, **munții** în lumină, / **Văile** în flori...” (Mihai Eminescu)

RETINEȚI!

Mijloacele de realizare a raporturilor sintactice pot fi:

- ✓ **fonetice** (*intonația și pauză*) – redate grafic prin semne de punctuație (*virgulă, punct și virgulă, linie de pauză*);
- ✓ **morfologice** (*flexiunea* – forma de genitiv a atributului, de exemplu, și acordul);
- ✓ **sintactice** (*topica și joncțiunea* (apelul la elemente suplimentare – *instrumente gramaticale: prepoziții, conjuncții, pronume și adverbe relative*)).

ATENȚIE!

➤ Intonația

Prin **intonație** pot fi exprimate raporturi sintactice. Propozițiile, fiind unele și aceleași, pot avea datorită intonației un conținut diferit.

Exemplu: El a venit. El a venit? El a venit! s. a.

➤ Pauza

Un alt mijloc fonetic, afară de intonație, este **pauza**. Pauzele se fac după anumite grupuri de cuvinte, având durată diferită. *Intonația și pauza* nu apar niciodată singure, dar însoțesc obligator celelalte mijloace de realizare a raporturilor sintactice.

Intonația și pauza au o mare importanță practică la înțelegerea justă a unui enunț, text.

Exemplu: Vasile coboară sacul.

dar: Vasile, coboară sacul!

Observați!

➤ **Punctuația** reprezintă un alt aspect esențial în analiza gramaticală. Ea este un auxiliar grafic esențial al aspectului scris al limbii, marcat în rostire prin mijloace diferite (în special prin **pauză, intonație, accent**).

➤ **Flexiunea** este cel mai răspândit mijloc de redare a raporturilor sintactice.

Flexionarea substantivului, adjectivului, pronumelui, numeralului se numește *declinare*. Flexionarea verbului – *conjugare*.

Exemplu: Pe un deal răsare luna ca o vatră de jăratric... (*M. Eminescu*)

Cuvintele din acest exemplu nu apar cu forma pe care o au ele în dicționar, ci cu formele cerute de raporturile semantice dintre noțiunile respective:

răsare pe un deal (sens circumstanțial de loc), *răsare ca o vatră* (sens circumstanțial de mod), *vatră de jăratric* (sens atributiv).

➤ **Topica.**

Un loc important îl are și **topica**, deși în limba română aceasta nu este fixă. Există o **topică** așa-zis **canonică**, orientativă prin care se urmărește formarea unor enunțuri considerate „corecte” (de la care există însă numeroase abateri, în funcție de dorința vorbitorului de reliefare a uneia sau a alteia dintre părțile enunțului).

Astfel, în mod obișnuit, se consideră:

- *Propoziția simplă* este alcătuită după schema:
S+P (v/n).
- *Propoziția dezvoltată* poate fi alcătuită după schema:
S (+/- A) + P(v/n) +/- C (d/i/ag/circ.) etc.

Atributele adjective stau după termenul regent, doar cele exprimate prin *numerale cu valoare adjectivală* se așază înaintea substantivului determinat; de asemenea *atributele adjective* exprimate prin *adjective pronominale demonstrative/nehotărâte*:

Exemplu: copii **cumînți**; dar: **doi** copii/**acești** copii; **alți** copii.

Complementele stau de obicei după termenul regent:

Exemplu: L-am văzut **pe prietenul** tău.

I-am vorbit **mamei** tale.

➤ **juxtapunerea** (prin semene de punctuație)

Exemplu: Munca ne scapă de trei mari rele: *de urât, de fapte rele, de sărăcie.*

➤ **joncțiunea** (conjuncții sau locuțiuni conjuncționale coordonatoare)

➤ **Conjuncții coordonatoare:**

- **copulative:** *și, nici, precum și*(locuțiune);
- **adversative:** *dar, iar, însă, ci;*
- **disjunctive:** *ba..., ba...; ori..., ori...; fie..., fie...;*
- **conclusive:** *deci, așadar, prin urmare*(locuțiune).

– **coordonarea copulativă:**

Exemplu: *Și câmpiile, și dealurile, și văile erau pline de un murmur surd.*
(Mihail Sadoveanu)

– **coordonarea disjunctivă:**

Exemplu: Probabil, asta se întâmpla într-un sfârșit de iarnă sau la începutul primăverii. (Octavian Paler)

– **coordonarea adversativă:**

Exemplu: Câinele nu fuge de colac, *ci* de ciomag. (Folclor)

– **coordonarea conclusivă:**

Exemplu: Creștinul este liber, *așadar* fericit. (Nicolae Steinhardt)

Notă!

Se pune **virgulă** înaintea conjuncțiilor coordonatoare *adversative*,

conclusive, precum și între conjuncțiile *disjunctive*:

Și firul tău se rupe des,

Căci gânduri te frământă. (George Coșbuc)

III. EXERCITII

1. Construiți trei enunțuri în care să utilizați tipuri de **raporturi sintactice** realizate prin **joncțiune**.

2. Formulați 3 propoziții în care să utilizați **raportul de coordonare prin juxtapunere**.

3. Construiți trei enunțuri în care să utilizați tipuri de **raporturi sintactice** realizate prin **flexiune**.

4. Identificați raporturile de coordonare și subordonare din textele următoare:

a) „ - Mă trezesc¹/, deschid ochii²/ și / caut³/ să mă dumiresc⁴/ unde mă aflu⁵/;

b) „Numeroase sunt cărările Domnului¹/, prin urmare judecă ²/și alege calea cea dreaptă³/.

c) „Numai când și alții din clasă începură¹/ să bage de seamă²/, doctorul se ridică de la locul lui³/, se opri în fața băncii întâia⁴/ și întinse mâna înspre locul acela, vorbind de departe⁵/.

5. Alcătuiți propoziții folosind diferite **mijloace de realizare a raporturilor de subordonare între părțile de propoziție**.

6. Precizați cum sunt realizate raporturile dintre propozițiile ce alcătuiesc următoarele fraze?

a) „Am pregătit totul, deci pot veni în orice zi.”

b) „Tu știi sau nu știi și atunci procedăm astfel.”

c) „Cântau un cântec simplu ca pământul...”

Eu i-aș fi strâns la piept pe-acești flăcăi
Și le-aș fi spus întreaga mea mahnire.”

(Nicolae Labiș)

d) „Dragoș mândru ca un soare

A plecat la vânatoare,

Ghioaga și săgeata lui

Fac pustiul codrului!” (Vasile Alecsandri)

7. Analizați fiecare propoziție din frazele de mai jos, stabilind raporturile sintactice și mijloacele de realizare ale acestora:

a) „Învățăm¹/ ca să știm.”²/

b) „Pentru mine e totuna¹/ de-ai învățat²/ sau n-ai învățat.”³/

c) „Tu mai lasă drumurile^{1/} și stai lângă mamuca,^{2/} de-i fă țevi^{3/} și leagănă copilul.”^{4/} (Ion Creangă)

d) „Cânta așa de duios,^{1/} că-ți venea^{2/} să plângi.”^{3/}

8. Alcătuiți șase exemple în care să folosiți joncțiunea ca mijloc de realizare a raporturilor sintactice între părțile de propoziție.

9. Stabiliți raportul de interdependență în următoarele exemple:

a) Pe cer continuă să plutească norii cenușii.

b) Omul nu termină de învățat toată viața.

c) Compozitorul a fost prezent la festival.

d) Zorii zilei se revarsă peste natura fermecătoare.

✓ Analizați sintactico-morfologic predicatelor din enunțurile de mai sus.

Nu uitați!

Raportul de coordonare realizat prin joncțiune adversativă este caracterizat de conjuncțiile coordonatoare *dar, iar, ci, însă*.

Exemplu: Nu astăzi, ci mâine va avea loc ședința.

10. Evidențiați mijloacele de realizare a raporturilor de subordonare între părțile de propoziție referitoare la fiecare propoziție din fraza următoare:

Zori de ziuă se revarsă peste vesela natură,
Prevestind un soare dulce cu lumină și căldură,
În curând și el apare pe-orizontul aurit,
Sorbind roua dimineții de pe câmpul înverzit...

(Vasile Alecsandri)

11. Identificați felul fiecărei propoziții din frazele de mai jos. Precizați raporturile sintactice prezente într-una dintre propoziții:

a) „ – Tată, am crescut în palatele tale, m-am plimbat în astă grădină de atâtea ori și am văzut roade foarte frumoase în pomul din fundul grădinii, dar n-am putut niciodată gusta din ele.” (Petre Ispirescu)

b) „Stătu o clipă; își acoperi gura cu mâinile, ca să nu țipe, se întoarse se întoarse pe loc și dispăru.” (Mihail Sadoveanu)

✓ Formulați o propoziție în care să utilizați raportul de coordonare prin juxtapunere.

12. Citiți cu atenție fragmentul. Numiți ce raporturi s-au stabilit între frazele din acest fragment:

Darurile toamnei

După o vară fierbinte cu zile minunate și lungi, toamna se apropie cu hainele ei frumos colorate, cu miros de fructe și recolte bogate, dar și cu zile mai scurte și mohorate.

Prunii, merii, perii și alți pomi din livadă deschid ochii uimiți și se scutură zgribuliți de frigul de afară. Se scuturară, iară infrigurați și crengile lor îmbelșugate de rod, umplu cu vârf coșul toamnei. Fructele aurii și gustoase, frumos mirositoare ajung în cămară.

Toamna le asează pe rafturi plină de bucurie și le adulemeca mirosul și aromele plăcute, admirandu-le cu plăcere culorile: mere roșii, galbene și verzi s-au adunat din belșug în camară și stau pe rafturi ca niște globuri de aur și aramă, gutui pufoase, burtoase și aromate s-au adunat în camara toamnei asteptându-și rândul la compoturi și dulceată, o grămadă de nuci sună-n sacii mari și burdușiți, prunele-și-așteaptă cu nerăbdare rândul la cazanele de făcut magiun, strugurii ajung în butoaie de lemn, care aproape dau pe dinafară și mustul lor e dulce și bun ca mierea.

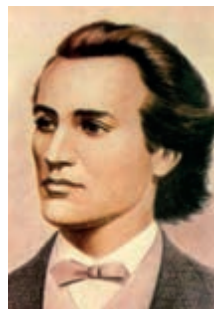
IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

➤ Realizați corespondența dintre cuvântul „a” și valoarea lui morfologică:

1. Articol hotărât:	a) A trăi înseamnă a munci.
2. Articol posesiv:	b) A! Cât de mult mă bucur că te-ai întors.
3. Verb auxiliar:	c) De data aceasta dreptatea nu e a nimănui.
4. Prepoziție:	d) Marea ne îmbia cu valurile-i mișcătoare.
5. Interjecție:	e) Minunea a trecut momentan.

V. SĂ NE IMAGINĂM...

Imaginați-vă că ați avea posibilitatea să conversați cu Mihai Eminescu prin intermediul unei *scrisori*. **Realizați o scrisoare, adresată Domnului Eminescu**, în care să-i comunicați despre sentimentele pe care le trăiți, citindu-i opera.

Nu uitați!

Mihai Eminescu este poetul nostru național.

Mihai Eminescu este poetul ce nu are pereche și nu poate fi egalat de nimeni altcineva. Nemuritorul poet al sufletului ne-a dăruit cele mai minunate versuri.

§ 10. CUVINTELE ȘI CONSTRUCȚIILE INCIDENTE. PUNCTUAȚIA LOR

I. TERMINOLOGIE

construcțiile incidente:

- **cuvinte**
- **îmbinări de cuvinte**
- **propoziții** sau **fraze**

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

Construcția incidentă reprezintă o comunicare suplimentară în interiorul unei comunicări de bază de care nu este legată sintactic. În vorbire, construcția incidentă are o *intonație specială*, în scris, este separată de restul comunicării prin virgulă, linii de pauză sau paranteze.

Construcțiile incidente pot fi: **cuvinte**, **îmbinări de cuvinte**, **propoziții** sau **fraze**.

Citiți cu atenție fragmentul:

Omul să fie mulțumit cu sărăcia

„Omul să fie mulțumit cu sărăcia sa, căci, **dacă e vorba**, nu bogăția, ci liniștea colibei tale te face fericit. Dar voi să faceți după cum vă trage inima, și Dumnezeu să vă ajute și să vă acopere cu aripa bunătății sale. Eu sunt acum bătrână, și fiindcă am avut și am atât de multe bucurii în viață, nu înțeleg nemulțumirile celor tineri și mă tem ca **nu cumva**, căutând **acum la bătrânețe** un noroc nou, să pierd pe acela de care am avut parte până în ziua de astăzi și să dau la sfârșitul vieții mele de amărăciunea pe care nu o cunosc decât din frică. Voi știți, voi faceți; de mine să nu **ascultați**”. (Ioan Slavici)

Cerințe:

1. Identificați valoarea morfologică a cuvântului subliniat din enunțul: „*să faceți după cum vă trage inima.*”

2. Determinați funcția sintactică a cuvântului „*cu aripa*” din fraza de mai sus.

3. Stabiliți numărul propozițiilor în cadrul frazei „*Omul să fie mulțumit cu sărăcia sa, căci, dacă e vorba, nu bogăția, ci liniștea colibei*”

tale te face fericit.” Explicați semnificația frazei.

4. Identificați modul verbelor din fraza: „*Voi știți, voi faceți; de mine să nu ascultați.*”

5. Care este modalitatea de expunere predominantă în fragmentul de mai sus.

6. Găsiți sinonime pentru cuvintele din text: „*colibei*”, „*bogăția*”, „*bucurii*”.

7. Ce rol îl au construcțiile evidențiate cu albastru în text?

REȚINEȚI!

Construcția incidentă reprezintă o comunicare suplimentară în interiorul unei comunicări de bază de care nu este legată sintactic.

În vorbire, construcția incidentă are o *intonație specială*, în scris, este separată de restul comunicării *prin virgulă*, linii de pauză sau paranteze.

Cuvintele care aduc o informație suplimentară, nu au valoare semnificativă în sine, ci vin ca să aducă o precizare în ceea ce este exprimat, enunțul poate fi înțeles și fără cuvintele sau propozițiile incidente, *se despart prin virgulă*.

Exemple: *cu părere de rău, fără doar și poate, din fericire, din păcate, într-adevăr, firește, la urma urmei, în concluzie, prin urmare, de altfel, așadar, desigur, la drept vorbind, mai ales, de exemplu etc.*

- „Am să te susțin în activitatea ta, **de exemplu**, am să vorbesc cu fratele meu”.
- „**Totuși**, la mare e soare mereu”.
- „**Așadar**, sunteți împotriva mea”.

Ele pot ocupa orice poziție în text și nu sunt legate din punct de vedere gramatical de propoziția în care apar. Prin aceste cuvinte și construcții incidente este *subliniată atitudinea vorbitorului față de un fragment sau enunțul integral, sau se aduc precizări, completări, idei de bază din propoziție*.

Cuvintele și construcțiile incidente exprimă:

a) o explicație:

„*Vârsta, că am o sumă de ani în spate, îmi dă voie să spun toate astea*”.

b) apreciere asupra celor relatate:

„*Uite că, din fericire, a venit la timp*”.

c) convingerea (într-o măsură mai mică sau mai mare):

„*Vreau, crede-mă, dar nu pot*”.

d) intervenția autorului în vorbirea unui interlocutor:

„Țin mult, **zise el**, la cartea aceasta”.

Aceste construcții sunt separate, în scris, prin **virgulă**, **linii de pauză sau paranteze**.

Aflați mai mult!

Construcțiile incidente pot fi: **cuvinte**, **îmbinări de cuvinte**, **propoziții sau fraze**.

III. EXERCIȚII

1. Citiți cu atenție textul de mai jos. Găsiți construcțiile incidente. Stabiliți aspectul structurii gramaticale, grupul semantic la care se referă (intonației, pauzei, topicii, punctuației):

Doi câini

Un câine, de neam dulău,
Prielnic, credincios către stăpânul său,
Odata a văzut / Pe vechiul cunoscut,
Juju, cățel târcat,
Ce din ogradă an în curte s-a luat,
Și carele acum la o fereastră-n casă,
Sezând pe un covor de cele mai frumoasă,
Afară mândru se uita.

„- Jujucă: ce mai faci mata?”

Întreabă câinele, din coadă dând încet.

(Acesta între câini e semnul de respect.)

„- Ți multumesc, mon cher! răspuse lui Juju.

Sunt bine. Dorm, mănânc, alerg, mă hârjonesc

Și pe saltele moi când vreau mă tăvălesc... *(Alexandru Donici)*

2. Identificați construcțiile incidente din exemplele de mai jos. Stabiliți aspectul structurii gramaticale, grupul semantic la care se referă (intonației, pauzei, topicii, punctuației):

a) În sfârșit, ce mai atâta vorbă pentru nimica toată. *(Ion Creangă)*

b) Aveți bunătate de vorbiți mai moldovenește, cucoane, să ne dumerim și noi, că eu unul, drept să vă spun, că nu mă pricep nimica, păcatele mele... *(Ion Creangă)*

c) Dar să nu fie cu supărare, ia, palmele aceste țărănești ale noastre, străpunse de pălămidă și pline de bătăături, cum le vezi, vă țin pe dumneavoastră de atâta amar de vreme, și vă fac să huzuriți de bine, și mai mult decât atâta: orice venetic, în țara asta, este oploșit de dumneavoastră și-l priviți cu nepăsare, cum ne suges sângele, și tăceți, și-l îmbrățișați. *(Ion Creangă)*

3. Subliniați construcțiile incidente din exemplele de mai jos, indicând structura lor gramaticală:

a) Pieri, deci, și tu pe brazdă și țâncul fraged piară... (*V. Alecsandri*)

b) Căruța lui, deși era ferecată cu teie, cu curmeie, însă, era o căruță bună încăpătoare și îndeânatică. (*Ion Creangă*)

c) Vorba ceea: și piatra prinde mușchi, dacă șede mult într-un loc.

d) Până atunci, însă, pentru ca să nu te afle tată-meu, eu te voi preface într-o floare. (*Mihai Eminescu*)

4. Alcătuiți enunțuri cu următoarele cuvinte incidente: *de obicei, doamne, de exemplu, din fericire, mai întâi, cu toate acestea, mă rog, probabil, vorba ceea.*

5. Identificați propozițiile incidente. Utilizați semnele de punctuație necesare: a) Însă fie vorba între noi nu ne era a învăța cum nu i-i câinelui a linge sare. (*Ion Creangă*) b) Într-o zi abia era atunci Zamfira de șapte ani un dorobanț veni la tatăl ei și îi porunci să-l urmeze cu țigani la ocârmuire. (*Vasile Alecsandri*) c) Bun mai era părintele Duhu când se afla în toate bune, dumnezeu să-l ierte. (*Ion Creangă*)

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Abrevieri fără punct

Nu sunt urmate de punct:

- abrevierile care păstrează finala cuvântului abreviat: **cca, dl, dle, dna, d-ta** pentru *circa, domnul, domnule, doamna, dumneata*;
- abrevierile numelor punctelor cardinale: **E, N, V, S**;
- simbolurile majorității unităților de măsură: *cm, gal, m, kg* pentru *centimetru, galon, metru, kilogram*;
- simbolurile unor termeni din domeniul științific și tehnic: matematică, fizică (**A** pentru *arie*, **N** pentru *număr natural*), chimie (simbolurile elementelor chimice: **C, Cl, Mg** pentru *carbon, clor, magneziu*), medicină (**Rh**).
- Conform aceluiași dicționar normativ, prescurtările **dl** și **d.** sunt corecte amândouă pentru cuvântul *domnul*.

V. SĂ NE IMAGINĂM...

▪ Imaginați-vă și realizați o compunere pe tema: „*O întâmplare deosebită din copilăria mea*” în care să folosiți construcții incidente.

Vă amintiți și acum cu drag o întâmplare hazlie petrecută în copilărie? În cazul acestea vă va fi foarte ușor să rezolvați cerința de a scrie o compunere în care să relatezi o întâmplare hazlie petrecută în copilărie.

§ 11. VORBIREA DIRECTĂ ȘI VORBIREA INDIRECTĂ. SEMNELE DE PUNCTUAȚIE

I. TERMINOLOGIE

vorbirea directă
vorbirea indirectă
cuvintele autorului

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

Vorbirea directă este vorbirea cuiva redată exact după formă și conținut.

Vorbirea directă poate fi situată în:

- prepoziție;
- interpoziție;
- postpoziție față de cuvintele autorului.

Citiți cu atenție textul:

Mănăstirea Putna

Era în vara anului o mie patru sute șazeci și șase. Tânărul Ștefan domnea, în Țara Moldovei, de numai nouă ani...

Într-una din zile, călătorea călare, cu ostași și norod mult, ca să caute locul unde să clădească sfânta mănăstire.

Se găsea, cu arcașii săi, pe-un muncel, unde există și azi o cruce, aproape de Mănăstirea Putna. Muncelul se numește „Dealul Crucii”,

de unde se vede, în vremea noastră, încântătoarea priveliște a văii minunate de la mănăstire.

„Ștefan-Vodă a ales trei dintre cei mai vrednici aprozi, zicându-le:

— Arcași, eu vreau să mă întrec azi cu voi! Săgeata care va zbura mai departe ne va arăta locul unde vom înălța sfânta zidire.

Voinicii își pregătiră arcurile și traseră cu putere, icnind. Săgețile zburară departe.

Acum veni rândul lui Ștefan. Și-a încordat arcul și săgeata sa zbură și mai departe, înfigându-se într-un paltin bătrân.

— Acolo va fi altarul! grați Vodă, făcându-și cruce. Unde a căzut săgeata unui aprod, urma să se ridice clopotnița...”

(Legenda zidirii Mănăstirii Putna)

- ✓ Cum sunt redade gândurile cuiva: exact sau cu unele modificări?
- ✓ Citiți și comentați măiestria autorului în ce privește îmbinarea narațiunii cu redarea exactă a gândurilor cuiva.

REAMINTIȚI-VĂ!

Autorul Spiridon Vangheli spune că s-a gândit mult cum să ne facă o carte pentru copii.: „M-am gândit mult, dragă copile, cum să fac această carte pentru tine”.

Observați!

- ✓ Care sunt cuvintele ce-i aparțin autorului cărții?
- ✓ Cum se evidențiază ele oral? Dar în scris?
  - Ce este vorbirea directă?
  - Care este structura și punctuația ei?

Să descoperim!

- ✓ Redarea de către vorbitor a cuvintelor cuiva se face pe două căi:
  - a) prin vorbire directă;
  - b) prin vorbire indirectă.

În ambele cazuri spusele unei persoane depinde de un verb ce face parte din grupa **verbelor de declarație**: a zice, a spune, a declara, a răspunde, etc.

Comparați!

Exemplu: Apoi unul a zis: „Acum hai să facem un monument Iernii”. (Spiridon Vangheli)

- Vorbirea a fost redată întocmai **după formă și conținut**.

Dar: Apoi unul a zis să facă un monument Iernii.

- *Vorbirea a fost redată întocmai numai după conținut.*

Observați!

- La **vorbirea directă** gândurile sunt redade la persoana I-a.
- La **vorbirea indirectă** gândurile sunt redade la persoana a III-a.

REȚINEȚI!

Vorbirea directă este vorbirea cuiva redată exact după formă și conținut.

Vorbirea indirectă este vorbirea cuiva redată exact numai după conținut, fără a-i respecta și forma.

Observați!

a) Ion Druță se întreabă: „*Va supraviețui oare limba maternă?*”

a) „*Viitorul limbii noastre depinde de ceea ce vom hotărî fiecare dintre noi și în ce măsură vom rămâne credincioși acestei hotărâri*”, continuă talentatul nuvelist și dramaturg.

b) „*Nu noi suntem stăpânii limbii, spunea Mihai Eminescu, ci limba e stăpâna noastră...*”

Să descoperim!

- ✓ Stabiliți care sunt cuvintele autorului? Dar vorbirea directă?
- ✓ Ce semne de punctuație s-au folosit?
- ✓ Folosind următoarele semne convenționale, faceți schema fiecărui exemplu de mai sus, păstrând semnele de punctuație corespunzătoare:

V. D.

vorbirea directă

C.A.

cuvintele autorului.

- ✓ Ce ați observat?

▪ De locul *cuvintelor autorului* depinde utilizarea *semnelor de punctuație în frazele cu vorbire directă*.

▪ *Vorbirea directă* se ia, de obicei, *între ghilimele*, dacă nu e prezentată în formă de dialog.

REȚINEȚI!

Vorbirea directă poate sta înaintea *cuvintelor autorului*.

În acest caz *vorbirea directă* se ia între *ghilimele*, după ea se pune *virgula*, *semnul interogării* sau *semnul exclamării*, iar *cuvintele autorului* continua cu *literă mică*.

Exemplu: „*Îvățătura e de mare folos oamenilor*”, a spus bunelul.

- **Vorbirea directă poate sta după cuvintele autorului.**

În acest caz se scriu *cuvintele autorului*, se pun *două puncte*, apoi se scrie *vorbirea directă* în *ghilimele*, utilizând *semnul necesar*.

Exemplu: Tatăl le-a zis feciorilor: „*Să știți că în vie este îngropată o comoară...*”

- **Vorbirea directă poate fi întreruptă de cuvintele autorului.**

În acest caz se deschid *ghilimelele*, se scriu *cuvintele autorului* care se izolează din ambele părți prin *virgule*, iar partea a doua a vorbirii directe continuă cu *literă mica*, apoi se utilizează *semnul necesar* și se închid *ghilimelele*.

Exemplu: „*Principalul este*, a spus bătrânul, *să spui adevărul.*”

III. EXERCIIU

1. În care parte a textului este redată întocmai *vorbirea cuiva*? Ce importanță are folosirea ei în acest text?

a) *În doinele moldovenești ascuți murmur de izvor, tânguit de dor, șuierat haiducesc. Scriitorul George Meniuc spunea despre aceste nestemate: „Prin timpuri mari, frământate au trecut aceste cântece, în oglinda lor se reflectă destinele multor oameni, demult dispăruți, eroii acestor cântece duioase dialoghează cu noi, deși autorii lor anonimi zac în pământ”.*

b) Ascultând doina, te încercă sentimentele cele mai curate și te faci mai frumos, mai bun. Ce sentimente puternice a avut autorul anonim care a exclamat: «*Doină, doină, cântec dulce, când te-aud nu m-aș mai duce!*»

2. Citiți textul. La ce stil se referă? Spuneți care sunt *cuvintele cuiva* rediate exact și care sunt expresiile folclorice folosite de orișicine. Cum se deosebesc ele la citire și în scris de restul textului?

„*În sfârșit, după ce m-au lăsat câinii lui Trăsnea în pace, ... am sărit în răspintenele unui drum; de acolo în grădină la noi, și atunci mi s-a părut că mă aflu în sânul lui Dumnezeu. Și merg eu acum fără pă sare prin păpușoi până în dreptul ogrăzii; și mă uit printre gard și văd pe mama cum se dă în vânt după trebi, când în casă, când afară; și-mi era mai mare mila de ea...*”

3. Caracterizați semnele de punctuație în exemplele date.

a) *Ion Druță se întreață: „Va supraviețui oare limba maternă?”*

b) *„Viitorul limbii noastre depinde de ceea ce vom hotărî fiecare dintre*

noi și în ce măsură vom rămâne credincioși acestei hotărâri”, continuă talentatul nuvelist și dramaturg.

4. Completați exemplele date cu vorbire directă.

a) *Elevul de serviciu a anunțat...*

b) *Toți au întrebat nedumeriți...*

c) *...s-a mirat vecinul.*

d) *...a întrebat medicul.*

5. Inversați ordinea vorbirii directe și a cuvintelor autorului. Comentați semnele de punctuație.

▪ *Marele savant B. P. Hasdeu scria în secolul trecut: „Româniaea cât trăiește graiul nu și-l va lăsa”.*

▪ *Poetul Nichita Stănescu spune: „Frumusețea lucrurilor concrete nu poate fi exprimată decât în limba română”.*

▪ *Poetul Vasile Romanciuc exclamă: „Cuvântu-i osul sfânt pe care trăiește sufletul în om”.*

• Adesea, pentru a indica cui aparțin cele reproduse exact, nu se scriu toate cuvintele de declarație, ci doar numele și prenumele autorului, luate în paranteze. De exemplu: *„Istoria e cea dintâi carte a unei nații”.* (Nicolae Bălcescu)

REȚINEȚI!

Acest tip de vorbire directă se numește **citat**.

1. Citiți cu atenție textul. Identificați vorbirea directă și cuvintele autorului:

„ – Ce mai faci tu, măi flăcăule, îl întrebai eu. Ai ieșit cu oile la păscut?

– M-a trimis tătuca să le mai port! îmi răspunse el serios...”

✓ *Stabiliți locul vorbirii directe față de cuvintele autorului.*

✓ *Explicați utilizarea semnelor de punctuație.*

✓ *Transformați vorbirea directă în vorbire indirectă.*

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

- Explicați ortografia cuvintelor de mai jos. Alcătuiți cu ele enunțuri

aibă-l

să-l aibă

roagă-l

să-l roage

scrie-le

le scrie

bate-mă

mă bate

V. SĂ NE IMAGINĂM...

- Scrieți o compunere de volum mic pe tema „*Mult e dulce și frumoasă limba ce-o vorbim*”, folosind citate despre limbă selectate.

Nu uitați!

Limba unui popor este istoria lui.

§ 12. DIALOGUL. LINIA DE DIALOG. ADRESAREA. SEMNELE DE PUNCTUAȚIE

I. TERMINOLOGIE

dialogul
linia de dialog
replici

adresarea: simplă și dezvoltată
adresări multiple

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

Citiți cu atenție textul:

Din isprăvile lui Păcală

Un negustor, umblând prin mai multe sate și orașe, ca să cumpere grâu, păpușoi și altele, într-o zi ajunsese la un pod și când era să treacă văzu un om care se odihnea acolo: acesta era Păcală. Negustorul, voind să afle ceva de la el, ca orice negustor, se apropie de dânsul și-l întrebă:

- De unde ești, măi creștine?
- Ia din sat de la noi, răspunse Păcală.
- Din care sat de la voi?
- Iaca de acolo, tocmai de sub acel mal, arătând negustorului cu mâna spre un deal.
- Bine, dar ce sat e acela? Eu nu-l știu.

- Ei! cum să nu-l știi; e satul nostru, și eu de acolo vin.
- Nu așa, măi prostule. Eu te-ntreb: acel sat pe a cui moșie este și cum îi botezat?
- Doamne! da' nu știi că moșiile sunt boierești și asta-i a cuconului nostru, ce șede la București? Iar satu-l botează popa într-o căldărușă cu apă, cum îi scrie lui în cărți.

Negustorul, privindu-l lung, zise în sine: **Mă!**... aista-i chiar Păcală.

1. Explicați cu ajutorul dicționarului cuvintele: *negustor*, *cuconului*.
2. Ce părți de vorbire sunt acestea și ce funcție sintactică îndeplinesc în enunțuri?
3. Explicați semnificația expresiei „cum îi scrie lui în cărți”.
4. Stabiliți câte persoane iau parte la discuție?
5. Care sunt cuvintele autorului din textul de mai sus?

REAMINTIȚI-VĂ!

- ✓ Ce este dialogul?
- ✓ Care sunt semnele de punctuație la dialog?
- ✓ Adresarea. Tipurile adresărilor. Semnele de punctuație.

Să descoperim!

- Descoperiți în textul de mai sus dialogul.

REȚINEȚI!

Dialogul este convorbirea dintre două persoane.

Vorbirea fiecărei persoane (*replica*), la dialog, se scrie din rând nou, fiind precedată de **linia de dialog**. La sfârșitul fiecărei replici se utilizează semnul de punctuație corespunzător.

Exemplu:

- „ – Eu nu mă duc cu oile, **mamă!** Au să mă lase repetent.
- Parcă dacă te duci nu te lasă! Învață!
- Cum să învăț?
- Ia și tu o carte și citește!
- Nici citire n-am!” (*Marin Preda*)
- ✓ Ce funcție sintactică îndeplinește cuvântul evidențiat din text?

Aflați mai mult!

- Identificați adresările și lămuriți utilizarea semnelor de punctuație la adresările din exemplele de mai jos:
  - a) **Miorită laie**,/ **laie bucălaie**/ De trei zile-ncoace/ gura nu-ți mai tace... (*Folclor*)
  - b) **Sfătosule bunic din Humulești**,/ Cât haz ai pus. Cât păs și câtă

Observați!

- Adresările au mai multe forme:

- **adresări simple** (exprimate printr-un cuvânt);

Exemplu: – *Dorul, mamă, ce culoare are?* (Grigore Vieru)

- **adresări dezvoltate** (exprimate prin mai multe cuvinte);

Exemplu: *Spicule din vârful de pai*, spune, câte boabe ai? (G. Vieru)

- **adresări multiple.**

Exemplu: – Ei, *măi Ștefane și Smărănducă*, mai rămâneți cu sănătate. (Ion Creangă)

- **Semnele de punctuație la cuvintele de adresare:**

Cuvintele de adresare se izolează de restul propoziției prin virgule, în dependență de locul pe care-l ocupă în enunț.

Dacă se află:

- ✓ la începutul propoziției – după ele se pune virgulă;
- ✓ în interiorul propoziției – se izolează cu virgule din ambele părți;
- ✓ la sfârșitul propoziției – înaintea lor se pune virgula.

REȚINEȚI!

Cuvintele sau îmbinările de cuvinte care denumesc obiecte personificate sau ființe la care ne adresăm și pe care le invocăm în vorbirea noastră se numesc **adresări.**

Aflați mai mult!

- ✓ Descoperiți în textul de mai sus cuvinte de adresare.
- ✓ Explicați utilizarea semnelor de punctuație.

III. EXERCIȚII

1. Alcătuiți un dialog, apoi transformați-l în povestire.
2. Transformați următoarea povestire în dialog: „*Un bătrân mergea la târg. De el se apropie un tânăr care-l salută, apoi îi cere permisiunea de a-l însoți. Bătrânul încuviințează tânărului să-l însoțească și cei doi își continuarea drumul împreună.*”

3. Alcătuiți șase exemple în care să folosiți:

- adresări simple;
- adresări dezvoltate;
- adresări multiple.

4. Identificați adresările și stabiliți felul lor:

- a) Ștefane, Măria Ta, / tu la Putna nu mai sta... (*Mihai Eminescu*)
- b) Măi babă, mănânci ca în târgul lui Cremene... (*Ion Creangă*)
- c) Pribeagule poet îndrăgostit, / De codri și de lacuri, și de stele...
- d) Stăpâne, stăpâne, / Îți cheamă și-un câine... („*Miorița*”)

5. Transformați textul dialogat în vorbire indirectă:

„Mă dusesem acasă la învățător (...) și i-am pus în palmă mică monedă galbenă.

– Ce să-ți iau eu, zice, cu cinci lei? O *Citire* costă vreo douăzeci și cinci de lei.

– Dom’le învățător, îi spusei eu atunci (...) luați-mi un maculator să am măcar pe ce scrie, că de învățat pot să mai împrumut, dar de scris nu pot să scriu în caietele colegilor.

– Așa e, zice, când o să mă duc la Roșiori, o să-ți cumpăr un maculator. Da’ tac-tu de ce nu-ți dă bani de cărți, că nu e om sărac?

– Mă mir că mă lasă să vin și așa, dară mite să-mi mai cumpere cărți!” (*Marin Preda*)

Nu uitați!

Florii i se cere parfum, iar omului – politețe.

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

❖ Alcătuiți exemple cu ortogramele:

pare-mi-se

pregătitu-s-a

dusu-m-am

cititu-le-ai

terminatu-ți-s-au

gândindu-te-ai

V. SĂ NE IMAGINĂM...

❖ Imaginați-vă și realizați **un dialog cu un interpret preferat de muzică populară**. (7-8 replici)

❖ Alcătuiți o minicompunere după imaginile date, în care să folosiți diferite tipuri de adresări.

„Un moment important al toamnei este recoltarea merelor. În acest sezon al roadelor bine pârguite, gospodarii așteaptă cu nerăbdare fructul lor preferat: mărul.

Pentru a păstra însă cât mai mult timp roadele e bine să acordăm atenție momentului în care culegem fructele și, bineînțeles, modului în care le păstrăm...”

§ 13. ANACOLUTUL ȘI ELIPSA

I. TERMINOLOGIE

anacolut: *anacolut simplu*
anacolut multiplu

construcție sintactică

elipsa

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

- Citiți cu atenție exemplele:
  - a) **Fetele împăratului**, întâmplându-se de față când a lovit spânul pe Harap – Alb, **li s-au** făcut milă de dânsul și au zis spânului cu binișorul ... (*Ion Creangă*)
  - b) **Moșneagul**, când a văzut-o, **i s-au** umplut ochii de lacrimi... (*Ion Creangă*)
  - c) **Cine** se duce și umblă după înțelepciune **îi** merg toate bune. (Proverb)

Cerințe:

- ✓ Împărțiți fiecare frază în propoziții.

1. Stabiliți ce părți de vorbire sunt cuvintele evidențiate și ce funcție sintactică îndeplinesc în enunțuri?
2. Identificați acordul lor în caz, persoană și număr.
3. Stabiliți care sunt abaterile de la regulile gramaticale?
4. Propuneți variantele corecte.
5. Explicați semnificația expresiei „*i s-au umplut ochii de lacrimi*”.

REȚINEȚI!

Anacolutul este o construcție sintactică apărută prin întreruperea continuității unei unități sintactice, propoziție sau frază.

O frază ce conține un anacolut începe într-un mod care sugerează o anumită finalizare și continuă printr-o schimbare bruscă a construcției logice, astfel încât cele două fragmente de frază au o legătură sintactică defectuoasă.

De exemplu, fraza „*Cine mă caută, nu sunt acasă*” conține un anacolut, pentru că începe cu o propoziție subordonată subiectivă, lăsând impresia că urmează informații despre persoana care *mă caută*, dar continuă cu o propoziție principală care are deja subiectul subînțeles *eu*. Uneori întreruperea structurii sintactice are loc de mai multe ori în cursul frazei.

În general, anacolutul este considerat o greșeală gramaticală și de stil, dar poate fi folosit intenționat în *limba literară* pentru a obține anumite efecte.

De exemplu, deoarece anacolutul este specific limbii vorbite și gândirii interioare, apariția lui în scrierile literare *sugerează* aceste **registre retorice**. Pe de altă parte, anacolutele mai sunt folosite în literatură pentru **efectul comic** pe care îl au și *pentru a sugera lipsa de cultură a unor personaje*.

Există două tipuri de anacolut:

- **Anacolut simplu** – vizează cazul, numărul, persoana;
- **Anacolut multiplu** – constând în combinarea unor construcții diferite, combinare lipsită de orice coerență.

În *limba română*:

a) **Anacolut simplu:**

Fata împăratului, cum a ajuns la casa mirelui, **i-au** plăcut palatele și socrii.” (*Ion Creangă*)

b) **Anacolut multiplu:**

Omul, după ce văzuse acestea toate, nu-**i** mai păsa, încât **vecinul** său tot nu-**i** venea să creadă. (*Marin Preda*)

Întreruperea construcției sintactice se produce, de cele mai multe ori, prin intercalarea, între componentele unui enunț, a unuia sau a mai multor componente. Componentele intercalate pot avea structuri diferite, reprezentând:

✓ **un grup sintactic** (în cadrul unei propozitii):

Harap-Alb, vazându-le așa, **i** se face mila de dânsese. (*Ion Creanga*)

✓ **mai multe grupuri sintactice** (în cadrul unei propoziții):

Atunci **împaratul**, văzând așa mare obraznicie, pe de-o parte **i**-a venit a râde, iar pe de alta se tulbura grozav. (*Ion Creangă*)

✓ **propoziție** (în cadrul unei fraze):

Mosneagul, când a vazut-o, **i** s-au umplut ochii de lacrimi și inima de bucurie. (*Ion Creangă*)

✓ **mai multe propoziții** (în cadrul unei fraze):

Împăratul a dat de știre prin crainicii săi în toată lumea că **oricine** s-a afla să-i facă, de la casa aceluia și până la curtile împărătești, un pod de aur pârdoșit cu pietre scumpe și fel de fel de copaci, pe de o parte și pe de alta, și în copaci să cânte tot felul de pasari, care nu se mai află pe lumea asta, **aceluia** îi dă fata. (*I. Creangă*)

✓ **construcție incidentă**, care nu aparține structurii enunțului:

Bărbatul, ce să-ți mai spun, nu-**i** ardea de nuntă. (*M. Sadoveanu*)

Aflați mai mult!

Prin anacolul sunt perturbate atât relații de interdependență (de tipul subiect – predicat):

Omul, câtu-**i** pe pamânt, nu-**i** trebuie altceva decât sanatate.

Cine nu muncește lucrul nu-**i** sporește, cât și relații de dependență (de tipul regent – subordonat):

Pe ticălos, să-**i** dai o bătaie strașnică.

Reorganizarea construcției sintactice se face cu numeroase modificări morfosintactice, care privesc realizarea categoriilor gramaticale de caz, persoană și număr.

Elipsa

Elipsa reprezintă *omiterea* de către vorbitor în comunicare a unor structuri gramaticale sau elemente de compunere a frazei – elemente care nu sunt absolut necesare pentru comunicare.

Elipsele în frază sunt *elipse gramaticale*, determinate de nevoie de concizie și de expresivitate a vorbitorului sau a autorului în formularea comunicării.

Exemple:

Încotro te uiți /¹ numai lanuri de grau /² – (**vezi**)

Iarna car /¹ vara sanie /² – (**și**)

La plăcinte înainte ¹/ la razboi înapoi /² – (**și**)

- Există elipsă într-o propoziție când unul sau mai multe cuvinte sunt omise, dar prezența lor nu este absolut necesară pentru înțelegerea sensului enunțului, deoarece ele se deduc din context, iar fraza poate fi ușor reconstituită:

Exemple:

Ai fost aseară la teatru? — Am fost.

Până astă primăvară mi-a scris săptămânal, dar acum, nimic (= nu scrie, nu primesc nimic).

Dacă dumneavoastră sunteți mulțumit, atunci și eu (= și eu sunt mulțumit).

Iarna la munte și vara, la mare (= iarna mergem la munte și vara mergem la mare).

El a rupt-o la fugă și ursul, după el (= el a rupt-o la fugă și ursul s-a luat după el).

- Multe exemple de elipsă se găsesc **în proverbe:**

a) *Așa cap, așa căciulă.*

b) *Vorbă multă, sărăcia omului.*

c) *Scump la tărâțe și ieftin la făină.*

d) *Gura soacrei – moară stricată.*

- **Stilul telegrafic** este eliptic prin definiție, din nevoia de economie. *Afacere încheiată. Urmează scrisoare.*

- De asemenea, în enunțurile de la mica publicitate frecvența elipselor este foarte mare, tot din nevoia de economie:

Școală de șoferi cu începere imediat.

Tânără, studii superioare, 3LS, PC, experiență comercială, doresc angajare serioasă contabilitate, management.

Înființări, deschideri societăți, acte adiționale, modificări actele firmei, inclusiv partea financiar-contabilă.

III. EXERCIȚII

1. Identificați construcțiile anacolutice. Propuneți variantele corecte: a) *Aș vrea să spun ceva, dar gândurile s-au depărtat de mine, că trebuie să le trag înapoi ca pe niște balonașe captive, cărora dându-li-se liberă sfoară s-au ridicat și s-au lipit de tavan.* b) *Atunci împaratul, vazând așa mare obraznicie, pe de-o parte i-a venit a râde, iar pe de alta se tulbura grozav. (Ion Creangă)*

2. Precizați anacolutul în fiecare frază. Faceți modificări, apelând la categoriile gramaticale de caz, persoană și număr.

a) *Cei ce nu închid geamurile de la ghenă și se sparg din cauza curentului, vor plăti toți studenții ce locuiesc pe acel etaj.*

b) *Atunci ea, desi îi fugeau ochii de atâtea străluciri, se uita mai cu*

băgare de seamă și îndată cunoaște podul cel minunat din aceea lume și palatul în care traise ea cu Fat-Frumos așa de puțin și îndată i se umplura ochii de lacrimi. (Ion Creangă)

c) Dar **tu**, Ilie a lui Cocosilă, ce-**ți** dădu nea Gheorghe când te însurași?

(Marin Preda)

3. Identificați anacolutul. Stabiliți acordul dintre termenii structurii anacolutice:

*Iară **voinicul** care s-a bizui să vie ca s-o ceară de nevastă și n-a izbuti să facă podul, așa cum ți-am spus, **aceluia** pe loc îi și taie capul.*

(Ion Creangă)

4. Copiați fraza. Precizați numărul de propoziții. Găsiți anacolutul și explicați-l: a) „**Drumeții** erau adunați în jurul focului, **tuturor** li se muiaseră inimile. b) „Eu, domn’ judecător, reclam, pardon, onoarea mea, care m-a-njurat, și clondirul cu trei chile mastică prima, care venisem tomn’ atunci cu birja de la Marinescu Bragadiru din Piață, încă chiar domn’ zicea să-l iau în birje.” (Ion Luca Caragiale)

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

1. Arătați care sunt valorile morfologică și funcțiile sintactice ale cuvântului „la” în exemplele următoare și ce părți de propoziție introduce ca prepoziție:

- a) El nu se poate la toată săptămâna.
- b) Mă dusei.
- c) Cântatul la pian nu este o joacă.
- d) La ce i-ai dat drumul?
- e) „La” este o prepoziție simplă.
- f) La ce să mai așteptăm?
- g) A plecat la piață.
- i) A venit la lume!
- k) Nota „la” este a șasea în gama do major.

V. SĂ NE IMAGINĂM...

❖ Imaginați-vă că discutați cu un *bătrân înțelept, care vă dă sfaturi, folosind proverbe în care se cuprinde înțelepciunea populară.*

Înscrieți în caiete această discuție. Stăruiți-vă să folosiți și să descoperiți *anacolutul*.

Teste de evaluare a cunoștințelor

- Părțile gramaticii sunt:
  - fonetica și lexicologia; b) stilistica și morfologia;
  - morfologia și sintaxa.
- Enunțul reprezintă:
  - o propoziție; b) o frază; c) un termen ce acoperă două tipuri de unități de comunicare: propoziția și fraza.
- Părțile principale de propoziție sunt:
  - subiectul și numele predicativ; b) predicatul și complementul;
  - predicatul și subiectul.
- Precizați subiectul în următorul exemplu:
  - „*Cu o zale argintie se îmbracă mândra țară...*” (V. Alecsandri)
    - zale; b) se îmbracă; c) țară.
- În fraza:
  - „*Ocroțiți acest tezaur/ Limba care-i numai dor*”, raportul dintre propoziții este:
    - de coordonare; b) de subordonare; c) de inerență.
- Raportul de inerență se stabilește între:
  - subiect și predicat; b) propozițiile principale ale unei fraze;
  - o propoziție principală și una subordonată.
- Identificați șirul care conține numai conjuncții coordonatoare adversative:
  - și, nici*; b) *dar, iar, însă, ci*; c) *ori, ba, fie, sau*.
- Stabiliți mijloacele de realizare a relațiilor sintactice în enunțul:
  - „*A fost război.../ Ecoul lui și-acum mai este viu.*” (Grigore Vieru)
    - flexiunea; b) juxtapunerea; c) pauza.
- Identificați șirul care conține numai mijloacele fonetice de realizare a raporturilor sintactice:
  - intonația și pauza; b) flexiunea; c) topica și joncțiunea.
- Precizați semnele de punctuație prin care se separă construcțiile incidente de restul comunicării:
  - numai virgula; b) virgula, linii de pauză sau paranteze;
  - numai parantezele.
- Vorbirea directă poate sta:
  - numai după cuvintele autorului; b) numai înaintea cuvintelor autorului; c) după cuvintele autorului, înaintea lor și pot fi întrerupte de ele.
- Identificați tipul anacolutului în următorul exemplu:
  - „*Atunci moșneagul, văzând atâta bogăție, i se umplu inima de bucurie.*” (Ion Creangă)
    - anacolut simplu; b) anacolut multiplu; c) este prezentă o construcție sintactic.

Sintaxa propoziției

§ 14. CLASIFICAREA PROPOZIȚIILOR DUPĂ ÎNȚELES, DUPĂ SCOPUL COMUNICĂRII, ASPECT ȘI STRUCTURĂ

I. TERMINOLOGIE

după înțeles:

principale
secundare

după scopul comunicării:

enunțiative
interogative
exclamative

după aspect:

afirmative
negative

după structură:

simple
dezvoltate

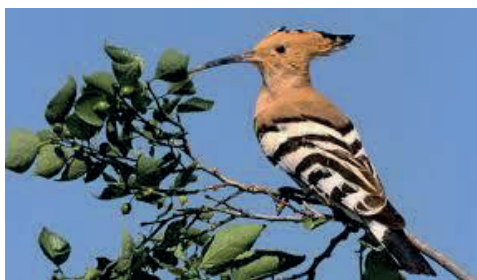
II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

o Citiți cu atenție textul:

Însă a doua zi după asta, iaca și mătușa Măriuca lui moș Andrei vine la noi, c-o falcă-n cer și cu una în pământ, și se ia la ciondănit cu mama din pricina mea:

— Mai auzit-ai dumneata, cumnată, una ca asta, să fure Ion pupăza, care, zicea mătușa cu jale, ne trezește dis-dimineată la lucru de atâția ani?

Grozav era de tulburată, și numai nu-i venea să lăcrimeze când

spunea aceste. Și acum văd eu că avea mare dreptate mătușa, căci pupăza era ceasornicul satului. Însă mama, sărmana, nu știa de asta nici cu spatele.

— Ce spui, cumnată?! Da' că l-aș ucide în bătaie, când aș afla că el a prins pupăza, s-o chinuiască. De-amu bine că mi-ai spus, las' pe mine, că ți-l iau eu la depănat!

— Nici nu te mai îndoi despre asta, cumnată Smarandă, zise mătușa, căci de zbânțuitul ista al dumnilale nimica nu scapă! Ce mai atâta? Mi-au spus mie cine l-au văzut că Ion a luat-o; gâtul îmi pun la mijloc!

(Ion Creangă)

1. Ce semne de punctuație sunt la sfârșitul propozițiilor?
2. Cum clasificăm propozițiile după scopul comunicării?
3. Analizați predicatelor propozițiilor din ultimul alineat al textului, precizând dacă sunt sau nu însoțite de adverbe de negație.
4. În care propoziții mai sunt adverbe de negație?
5. Găsiți în text două unități frazeologice. Îmlocuiți-le cu câte o parte de vorbire.
6. Explicați ortografia cuvântului „**auzit-ai**.”
7. Găsiți în text două pronume de politețe.
8. La ce grad de comparație este adjectivul evidențiat?
9. Înscrieți sinonimele cuvintelor: *pricina, a lăcrima, jale*.

REAMINTIȚI-VĂ!

Propoziția este o comunicare făcută cu ajutorul unui singur predicat. *Se scutură din salcâmi o ploaie de miresme.*

Fraza este comunicarea făcută cu ajutorul a cel puțin două predicat, a două propoziții. *Un vânt aspru a pulberat norii și o ceață deasă a coborât pe pământ.*

Gramatica are două părți:

- **morfologia** este partea gramaticii care studiază modificările formei cuvintelor în vorbire;

- **sintaxa** este partea gramaticii care stabilește regulile îmbinării cuvintelor în propoziții și a propozițiilor în fraze.

Sintaxa propoziției este partea gramaticii care studiază modul combinării cuvintelor în propoziții și regulile în vederea realizării comunicării între oameni.

REȚINEȚI!

Propozițiile se clasifică după următoarele criterii: după scopul comunicării, după aspect și după structură.

1. După scopul comunicării propozițiile sunt:

- **enunțiative** (când dau o informație);
- **interogative** (când cer o informație).

Propoziții enunțiative

Ex: *Pământul se învârte în jurul Soarelui.*

Ex: *As pleca la munte.*

Propozitii interogative

Au un caracter pur interogativ (semnul întrebării).

Ex.: *Unde petreceți sfârșitul săptămânii?*

Propoziții exclamative

Toate propozițiile enunțiative și interogative pot fi exclamative:

Propoziții enunțiative exclamative: Ex: *Ce cântec frumos!*

Propoziții interogative exclamative:

Ex: *El recita expresiv?! (Aici exprimă și ironia și se folosesc două semne de punctuație).*

2. După aspect propozițiile sunt:

- **afirmative:**

Ex: Am locul I la olimpiada de limbă și literatură română.

- **negative:**

- negația „**nu**”:

Ex: **Nu** pot învăța la matematică.

- pronume negative **nimeni, nimic, nici unul, nici una, nicio:**

Ex: **Nu** doresc **nimic**. **Nimeni nu** mă va ajuta acum. **Nici un** prieten **nu** mă ajută.

- adverbe negative **niciodată, nicicând, nicăieri:**

Ex: **Nu găsesc nicăieri** plăcerea sufletului.

3. După structură propozițiile sunt:

- **simple** (care nu conțin părți secundare de propoziție):

- propoziții formate numai din predicat.

Ex: *Ninge. Am studia. Bate vântul.*

- propoziții formate din subiect și predicat. Ex: *A venit toamna.*

- propoziții formate din subiect multiplu și predicat.

Ex: *Vasile, Marian și Gheorghe studiază.*

- propoziții formate dintr-un predicat nominal și un subiect.

Ex: *Vasile a devenit șofer.*

- propozițiile formate din subiect, predicat și un substantiv în vocativ care nu are o funcție sintactică. Ex: *Copii, a sosit iarna!*

- **dezvoltate** (propoziții care pe lângă părțile principale de vorbire, conțin una sau mai multe părți secundare de propoziție):

- propoziții formate din subiect, predicat și un atribut.

Ex: *Toamna târzie a venit.*

- propozitii formate dintr-un complement si un predicat.
Ex: *Viscolește neîncetat.*
- propozitii formate din subiect, predicat si complement.
Ex: *El a venit târziu.*
- propozitii formate din subiect, predicat, atribut si complement.
Ex: *Vremea buna, însorită este favorabilă pentru drumeții lungi.*

Comparați!

Propozițiile formate din aproape același număr de cuvinte:

- *Oamenii* (subiect) *sunt mulțumiti* (predicat nominal).
- *Oamenii* (subiect) *tac* (predicat verbal) *mulțumiti* (complement).

4. După înțeles propozițiile sunt:

- **principale** (înțelesul propoziției principale nu depinde de înțelesul altei propoziții);

Toamna natura amorțește¹, iar soarele încălzește tot mai puțin².

(două propoziții principale)

- **secundare** (înțelesul propoziției secundare depinde de înțelesul altei propoziții);

Anul are trei sute șazeci și șase de zile¹, când luna februarie are douăzeci și nouă de zile². (1 – propoziție principală, 2 – propoziție secundară)

Aflați mai mult!

- ✓ Propoziția principală are înțeles de sine stătător.

Propoziția secundară explică și întregeste înțelesul propoziției ce se leagă de aceasta printr-un element de relație.

- ✓ Propoziția subordonată depinde din punct de vedere gramatical de altă propoziție, îndeplinind funcția unei părți de propoziție a regentei sale.

III. EXERCITII

1. Citiți pe roluri. Ce semne de punctuație sunt la sfârșitul propozițiilor? Cum clasificăm propozițiile după scopul comunicării?

— Nu mă duc, mamă, nu mă duc la Socola, măcar să mă omori!

ziceam eu, plângând cu zece rânduri de lacrimi...

— Degeaba te mai sclifosești, Ioane, răspunse mama cu nepăsare! la mine nu se trec acestea... Pare-mi-se că știi tu moarea mea... Să nu mă faci, ia acuș, să iau culeșerul din ocnită și să te dezmierd cât ești de mare! Apoi cheamă pe tata și-i zice hotărâtor:

— Spune-i și d-ta băiatului, omule, ce se cuvine, ca să-și ia nădejdea

și să-și caute de drum.

— Mai rămâne vorbă despre asta? zise tata posomorât. Are să urmeze cum știm noi, nu cum vrea el, că doar nu-i de capul său. Când m-ar bate numai atâta grijă, măi femeie, ce mi-ar fi? Dar eu mă lupt cu gândul cum să-i port de cheltuială, căci banii nu se culeg de la trunchi, ca surcelele. (*Ion Creangă*)

2. Transcrieți textele. Delimitați propozițiile și precizați felul lor. (după înțeles).

a) „Pe lângă plopii fără soț

Adesea am trecut;

Mă cunoșteau vecinii toți –

Tu nu m-ai cunoscut.” (*M. Eminescu*)

b) „... împăratul acela, aproape de bătrânețe,... a scris frate frățâne-său craiului, să-i trimită grabnic pe cel mai vrednic dintre nepoți, ca să-l lase împărat în locul său după moartea sa.” (*Ion Creangă*)

b) „Cațavencu: Iertați-mă, fraților, dacă sunt mișcat, dacă emoțiunea mă apucă așa de tare...” (*Ion Luca Caragiale*)

3. Copiați textul. Cum se clasifică propozițiile în text după scopul comunicării?

— Moșnege, de când sântem noi, încă nu ne-a zis nimeni tată și mamă!

— Apoi dă, măi babă, ce putem face noi?

— Știi ce-am gândit eu astă-noapte?

— Știu, măi babă, dacă mi-i spune.

— Ia, mâine-dimineță, cum s-a miji de ziuă, să te scoli și să apuci încotro-i vedea cu ochii; și ce ți-a ieși înaintea întâi și-ntâi, pune-o în traistă și-o adă acasă. Vom crește-o și noi cum vom putea, și acela să fie copilul nostru...

— Slavă ție,

Doamne! zise moșneagul, că pot să duc babei mele mângâiere!

— Moșnege, moșnege! zise baba, nu râde, că și aceasta-i făptura lui Dumnezeu; ca și noi... Ba poate... și mai nevinovat, sărmanul! (*I. Creangă*)

4. Separați propozițiile în frază și numerotați-le. Numiți propozițiile simple și dezvoltate.

a) Frunza deasă stă în aer neclintită. (*Vasile Alecsandri*)

b) Afară plouă, ninge. Afară-i vijelie.

Și crivățul aleargă pe câmpul înnegrit. (*Vasile Alecsandri*)

c) Creștem drept din sol curat.

Pace. Stea albastră.

Dragostea de țară e

Rădăcina noastră. (*Vasile Romanciuc*)

d) Lun-atunci din codru iese,

Noaptea toată stă s-o vadă,

Zugrăvește umbre negre

Pe câmp alb ca de zăpadă. (*Mihai Eminescu*)

5. Alcătuiți cinci propoziții afirmative, apoi transformați-le în propoziții negative. Numiți adverbele de negație folosite.

6. Întregiți sensurile propozițiilor din text cu alte propoziții, pentru a reda gândurile și sentimentele cât mai concret, mai plastic. Țineți minte și de necesitatea semnelor de punctuație.

Căprioara se suia pe pârâu la deal. La dreapta și la stânga malurile creșteau. Undele veneau mai repezi... Ea schimbă copitele negre ca abanosul de pe piatră pe piatră...

Sus, pe pisc, se înălța în cer albastru bradul... Mai jos... se stingea apa râului într-o baltă limpede. Cădea tremurând... Căprioara se opri între mesteceni... Capu-i cu ochi negri dintr-o dată tresări... Se lăsă jos... Sta mută... Parcă asculta.

Structuri de reper: *murmurau printre pietre ascuțite, sărea fărâmbându-se în bulgărași de argint; și urca încet, pe când pe picior i se scurgea sângele cald; vestitor al vânturilor; în jgheab pietros, într-o roată de mesteceni; lunecând pe mușchi de stâncă, se alina, se împrăștia, se liniștea într-o lumină care răsfârânga cerul și pletele luminoase ale mestecenilor; apoi iar strângea șuvițe și ieșea lunecând domol la vale, cu murmur nesfârșit; în iarba înaltă, într-o adiere de răcoare ce începea să alunge miresmele calde ale florilor sălbatice; în oglinda apei, la mal; trudită, cu puteri puține; cu privirile ațintite spre apă, în tăcerea măreață a codrului; parcă se gândea și din când în când era străbătută de un tremur care-i alerga pe sub piele.*

✓ În ce constă măiestria descrierii în textul semnat de Mihail Sadoveanu?

7. Citiți proverbele. Stabiliți tipul propozițiilor după înțeles, după scopul comunicării, aspect și structură.

Limba dulce mult aduce. Limba bouului e mare, dar nu poate vorbi. Limba e dulce ca mierea și amară ca fierea. Limba oase nu are, dar

unde atinge doare. Limba taie mai rău ca sabia. Limba tocmește, limba strică. Norocul stă pe vârful limbii tale și limba ta îți câștigă prieteni. Limba îndulcește, limba amărește. Toata pasărea pe limba ei pierе. Înțeleptul învârtește de șapte ori limba în gură înainte de a vorbi.

Model: *De multe ori limba taie mai rău decât sabia.* (Propoziție enunțiativă, afirmativă, dezvoltată, principală.)

8. Alcătuiți o compunere, intitulați-o. Folosiți începutul dat.

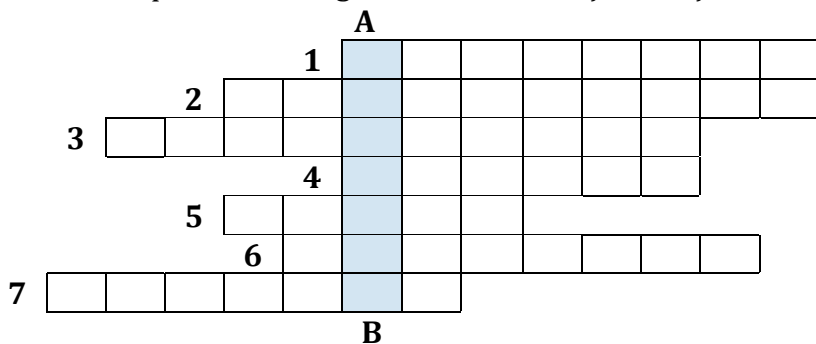
O carte reprezintă totodată deschiderea către lumea interioară a individului, către esența sa intelectuală și capacitatea de legătura cu lumea. Cartea în sens strict este un act de creație, de imaginație, un talent aparte. În sens larg cartea este o poartă către lumea ideilor, un mod de a percepe universul, cum într-o viață nu poți să le trăiești.

Nu uitați!

Cartea e pomul înțelepciunii.

9. Completând corect rebusul, veți descoperi pe verticala **AB** unul dintre compartimentele gramaticii. Deduceți definiția.

1. Substantivul are două numere; unul dintre ele este ...
2. În frază, propoziția care are înțeles de sine stătător se numește ...
3. Felul subiectului din propoziția a doua în fraza:
„Florile aceste sunt foarte frumoase (1)/ și răspândesc un parfum îmbătător (2).”
4. Timbul verbului din propoziția: *„Florile au transformat câmpia în*

curcubeu de culori.”

5. Unitatea sintactică alcătuită din două sau mai multe propoziții legate între ele după înțeles se numește ...
6. Felul subiectului din propoziția:
„Fluturașul zbura vesel prin livadă.”
7. Predicatul alcătuit dintr-un verb copulativ și un nume predicativ se numește ...

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

✓ Transcrieți. Folosiți semnele de punctuație necesare:

...Dintr-o margine de sat vine grăbită spre pod lelea Artina o femeie zdravănă, cu furca de smuls paie subsuoară

— Dar bine, măi ciocârlanilor, iar mi-ați venit cu noaptea în cap.

Fetița își rupe pe-o clipă ochii de la drum.

— Dacă de-o săptămână nu mai primim nimic de la tătută...

Femeia se uită crucită când la unul, când la celălalt.

— Aracan de mine, ia te uită ce-au înghețat copiii iștia își scoate șalul, o înfășoară pe fetiță, iar pe Trofimaș prinde a-i boți, ca să-l mai încălzească un pic. Fetița zâmbește fericită de sub șal. Întreabă cu un suspin de adâncă înțelegere:

— Nici a matale nu-ți scrie.

Nu-mi scrie, draga mea. A fost pân'mai nu demult la spital, dacă l-au lecutit și l-au dus la bătaie. (*Ion Druță*)

✓ *Indicați propozițiile cu aspect negativ din text.*

V. SĂ NE IMAGINĂM...

✓ Citiți textul. Intitulați-l. Dezvoltați propozițiile în fraze. Continuați textul.

Ploaia s-a dezlănțuit pe neașteptate. Și-a făcut mai întâi apariția un nor mare dinspre răsărit. Norul acesta s-a contopit cu alți norași mai mici. Norul imens format s-a întins ca o flamură pe toată întinderea cerului. Deasupra capului a

fulgerat. Apoi a răsunat un tunet. Ploaia a început să curgă. Apa se cernea parcă dintr-o sită rară...

PĂRȚILE PRINCIPALE ALE PROPOZIȚIEI. PREDICATUL. SUBIECTUL

§ 15. PREDICATUL VERBAL EXPRIMAT NUMAI PRIN VERBE LA MODURI PERSONALE

I. TERMINOLOGIE

predicat: verbal	moduri personale: indicativ
nominal	conjunctiv
nume predicativ	condițional-optativ
	imperativ

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

Citiți cu atenție textul:

E începutul lui decembrie.

A *dat* Dumnezeu zăpadă cu nemiluita; și cade, cade, puzderie mărunță și deasă, ca făina de cernut, vânturată de un crivăț care te orbește. Mușcelele *dorm* sub zăpadă de trei palme. Pădurile, în depărtare, cu tulpini fumurii, par cercelate cu flori de zarzări și de corcoduși. Vuiet surd *se încovoiaie* pe

după dealuri și se pierde în văi adânci. Cerul e ca leșia. Cârduri de corbi, prididite de vânt, *croncăie*, căutând spre păduri. Viscolul se *întețește*. Vârtejele trec dintr-un colnic într-altul. Și amurgul serii se întinde ca un zăbranic sur. Râul Doamnei, umflat, curge repede, cu un vâjâit mânios înecat în glasul vântului, și *izbește* sloiuri mari de gheață și butuci groși de meterezele podului.

Arar se vede pui de om trecând prin sat. Pârția e acoperită. Abia se zăresc poteci ca de lățimea unei lopeți. (*Barbu Delavrancea*)

Cerințe:

1. Identificați verbele la modurile personale.
2. Care este funcția sintactică a verbelor evidențiate?
3. Găsiți două arhaisme în text. Explicați sensul lor.
4. Analizați părțile principale în ultimul enunț.
5. Care este valoarea morfologică a verbului „a fi” în enunțul „*Cerul e ca leșia*”?
6. Identificați în text un substantiv propriu compus. Explicați ortografia lui.
7. Explicați cu ajutorul DEX-ului sensul cuvântului „*mușcelele*”.
8. Efectuați analiza fonetică a cuvântului „*gheață*”.
9. Alcătuiți în baza textului câmpul lexical **fenomene ale naturii**.
10. Selectați din text 5 propoziții simple. Amintiți-vă clasificarea lor.

REAMINTIȚI-VĂ!

Părțile principale ale propoziției sunt:

subiectul și predicatul.

Predicatul esre partea principală de propoziție care atribuie subiectului o acțiune, o stare, o însușire.

Predicatul se clasifică în:

- **predicat verbal;**
- **predicat nominal**

REȚINEȚI!

Predicatul verbal arată ce face **subiectul** și îi atribuie acestuia o acțiune.

Întrebările predicatului verbal: **ce face subiectul?, ce se spune despre subiect?**

La mijloc de codru des

Toate păsările *ies*. (*Mihai Eminescu*)

Predicatul verbal este exprimat prin verbe la **moduri personale:**

- **Indicativ:** *citesc, citeam, citii, am citit, citisem, voi citi;*
- **Imperativ:** *citește!, citiți!;*
- **Conjunctiv:** *să citesc, să fi citit;*
- **Condițional-optativ:** *aș citi, aș fi citit.*

Verbele la modurile personale (predicative), atât la diateza activă, cât și la diateza pasivă sau reflexivă pot îndeplini funcția sintactică de **predicat verbal**.

Exemple: Pasărea zboară spre înălțimi. (*diateza activă*)
 Pasărea se ciugulește prin pene. (*diateza reflexivă*)
 Pasărea a fost văzută de către toți copiii. (*diateza pasivă*)

Aflați mai mult!

Predicatul verbal este exprimat prin:

- **verb predicativ, la un mod personal:**

Elevul *citește* o carte de la bibliotecă.

- **locuțiune verbală:**

Iar boierul ... *a înghițit gălușca*¹ și *a tăcut molcum*². (Ion Creangă)

- **interjecție cu valoare verbală (predicativă):**

Eu *zvârrr* chibriturile din mână și țuști la spatele lui Zaharia.

- **adverb:** *Pesemne*¹ va ploua².

- **locuțiune adverbială predicativă:**

Fără doar și poate, că va veni.

- **verb nepredicativ (impersonal) cu valoare imperativă:**

A nu se trece strada în locuri interzise!

Observați!

În următoarele construcții, formate cu verbul a fi: *mi-e dor, ți-e frig, i-e sete, le e frică, vă este lene, le este rușine, e iarnă, este luni* verbul a fi este verb predicativ și formează predicat verbal; substantivul care însoțește verbul este subiect.

Exemple: *Mi-e dor de satul natal. Ți-e frig afară.*

III. EXERCITII

1. Transcrieți textul cu predicatul e corespunzătoare punând verbele la modurile și timpurile indicate în paranteză:
 (mod indicativ, timp perfect compus)
 primavara. Toata natura (mod

indicativ, timp prezent) la viață. De acum soarele (mod indicativ, timp viitor) mai puternic. Ghiociei încep (mod conjunctiv, timp prezent) în crâng, iar eu (mod cond. optativ, timp prezent) să-i culeg.

2. Analizați predicatul din textul următor:

- a) „Și odată pornesc ei teleap-teleap!” (*Ion Creangă*)
- b) „Răsunau dealurile și văile și apele râurilor pe unde trecea mândra ceată de voinici.” (*Alexandru Odobescu*)
- c) „Cum am zis, mergea încet și gânditor.” (*Costache Negruzzi*)

3. Comentați valoarea predicativă sau nepredicativă a verbelor. Ce funcție sintactică îndeplinesc în propozițiile propuse?

- a) Plopul s-a făcut cât casa. (*Spiridon Vangheli*)
- b) Adunarea s-a făcut ieri.
- c) Nucul era mare, rotat, cu frunza deasă.
- d) Ziua bunelului era sărbătorită de toată familia.
- e) Vacanța era iarna, pe la Crăciun.

4. Găsiți predicatul verbal și analizați-le sintactico-morfologic.

Frumos se petrec oamenii noștri cu muzicanții alături, cu pâinea albă pe masă, cu pâinea căreia îi place să stea alături de sare, alături de bunăcuviința mesenilor. Când mușcăm din pâinea rumenă și gustoasă să nu iutăm, că în lumea asta mai sunt atâtea guri flămânde.

Nu e ușoară munca la pâine, fiindcă lanul, de la care cerem atât de mult, așteaptă și el un stăpân învățat care e deprins cu tehnica și calculul. Iar toamna oameni cu coroane de spice pe umeri, oameni cărunți se bucură ca niște copii primind cu emoție și sfială aceste împletiri de spice.

Așadar, pâinea noastră cea de toate zilele ajunge greu pe masa noastră, iar noi să trimitem măcar un gând bun spre cei care trudesc pentru a ne face viața ușoară și aromată ca o pâine caldă. (*Din ziar*)

5. Analizați sintactic și morfologic predicatul verbal:

- a) „Cum venise pe lume nici el nu-și dădea seama. S-a trezit ca dintr-un somn și parcă era de când pământul.” (*Emil Gârleanu*)
- b) „Într-o zi încerci o pornire lăuntrică: ieși de sub umbra răcoroasă și dădu buzna afară, în ploaia de lumină.” (*Emil Gârleanu*)
- c) „Fusul îmi sfârâia pe la urechi. Mă uitam la cer, printre frunzele dudului. De sus mi se părea că se scutură o ploaie albastră.”

(*Barbu Șt. Delavrancea*)

- d) „Se cade să mă ierți...” (*Duiliu Zamfirescu*)

e) „Gândul că s-ar putea să-l apuce toamna fără casă îl neliniști...”

(Marin Preda)

6. Subliniați și reprezentați părțile principale de propoziție prin simboluri. (S; PV)

a) „Vântul bate, vâjâiește,
Falnic calul se izbește,
De se-ntrec ca doi voinici,
Dar din neguri iată, iată
Că lucesc pe câmp de-odată
Mii de focurele mici.” (Vasile Alecsandri)

b) „Afară-i o vreme de plumb
Și vântul împrăștie ploaia,
Tomnatic frunze prin târg
Meargă pe drumuri cu droaia.” (George Bacovia)

c) „Ciutura avea două păduri – cea de pe dealul mare și cea de pe dealul mic.” (Ion Druță)

7. Identificați, prin subliniere, predicatoarele verbale și precizați prin ce sunt exprimate:

a) Iată-l pe George.

b) Hai să plecăm!

c) Am băgat de seamă târziu că își luase picioarele la spinare.

d) Fără doar și poate că a plouat mult ieri.

8. Alcătuiți propoziții respectând cerințele:

a) a face – modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, plural, diateză pasivă, forma afirmativă, predicat verbal;

b) un verb impersonal să fie predicat verbal;

c) adverb predicativ, predicat verbal;

d) interjecție predicativă, predicat verbal.

9. Alcătuiți propoziții (sau un mic text), în care locuțiunile verbale și expresiile frazeologice de mai jos să realizeze funcția de predicat verbal.

A-și aduce aminte, a da de știre, a lua o hotărâre, a da uitării, a da crezare, a lua la trei parale, a o lua la picior, a face din țânțar armăsar, a-și lua inima-n dinți, a lua parte, a-și aprinde paie-n cap, a găsi ac de cojoc, a face cu ou și cu oțet, a intra în gura satului, a nu avea nas, a bate apa în piuă, a lua în căruță, a se face mort în păpușoi.

10. Încercați să înlocuiți predicatoarele exprimate prin expresii frazeologice cu verbe-sinonime. Exprimați-vă părerea care variantă este mai plastică, stilistic mai bogată.

a) Tata l-a **luat la trei parale** pe Ionică.

b) Ia taci, măi femeie, **că faci din țânțar armăsar**.

c) Dar vulpii găinile nu-i **stau în gât**.

- d) Se prea poate că dumneata singur **să-ți fi aprins paie în cap.**
- e) Tăcură toți, de parcă **ar fi luat apă în gură.**
- f) Lasă, mamă, nu-ți mai **fă sânge rău...**
- g) Înseamnă că **ne-au tras pe sfoară** de data aceasta.
- h) Mergeți la muncă, că mă **aduceți la sapă de lemn.**

11. Scrieți versurile prin autodictare. Subliniați predicatele în fiecare propoziție.

Mama

N-am mai trecut demult prin sat și-mi spune
 Un om ce de-acasă a venit
 Cum c-a-nflorit la noi mălinul
 Și c-ai albit, mămucă, ai albit.
 Alt om mi-a spus c-ai stat la pat, bolnavă,
 Eu nu știu cum să cred atâtea vești
 Când din scrisori eu văd precum matale
 Din zi în zi mereu întinerești.

(Nicolae Labiș)

12. Alcătuiți o minicompunere „Mama, cea mai dragă ființă de pe pământ!” după începutul dat:

Aș putea spune că mama este un înger trimis din cer pentru a mă ajuta să trec mai ușor peste greutățile vieții, fiindu-mi alături atunci, când am nevoie de sprijin...

NU UITAȚI!

„Mama este începutul tuturor începuturilor.” Grigore Vieru

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Alcătuiți enunțuri cu verbele : *a da, a se găti, a se duce, a spune, a găsi, a se retrage*, puse la modul imperativ, persoana a II-a plural și urmată de formele scurte ale pronumelor personale.

Model: *a se pregăti: Pregătiți-vă de lecții!*

V. SĂ NE IMAGINĂM...

- Scrieți o compunere descriptivă: „Sportul și sănătatea omului”.

Activitatea fizică regulată te ajută să îți păstrezi abilitățile mintale cheie de-a lungul vieții. Aceste abilități sunt extrem de importante și includ gândirea critică, învățarea sau memoria.

Când ești activ, mintea ta este distrasă de la factorii de stres de care te lovești în fiecare zi. Exercițiile fizice te vor ajuta să reduci nivelurile hormonilor responsabili cu stresul, iar acest lucru îți va fi de folos cu siguranță atunci când vei avea o zi mai proastă.

1. Folosiți predicat verbale.
2. Analizați sintactico-morfologic trei predicat verbale, indicând partea de vorbire prin care se exprimă și categoriile gramaticale.

§ 16. PREDICATUL NOMINAL

I. TERMINOLOGIE

Predicat nominal:
verb copulativ;
nume predicativ

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

Citiți cu atenție textul:

Frumusețea ochilor trebuie s-o privești, depărtarea drumului s-o mășori, pe când dragostea de Patrie trebuie s-o simți în adâncul inimii. Anume acea dragoste ce *s-a născut* din freamătul stejarilor și a căpătat tăria lor, *a devenit gingașă* ca murmurul izvorului și duioasă asemeni cântecului păsărilor. Profundă ca taina codrului, ea *s-a plăsmuit* din străvechi legende și cântece haiducești,

din dorul de libertate și din clocotul de mânie al răzibunătorilor poporului. Această dragoste *e în stare* să miște munți din loc, să unească mări cu-ale lor ape și să aducă fericire oamenilor. (George Meniuc)

1. Numerotați propozițiile.
2. Selectați din fiecare propoziție predicatelor, subliniați-le.
3. Arătați tipul lor și prin ce sunt exprimate.
4. Faceți în scris analiza sintactico-morfologică a predicatelor evidențiate.
5. În care propoziții predicatul este lipsă?
6. Numiți verbele la modul conjunctiv.
7. Cum s-au format cuvintele *frumusețe, străvechi, răzibunătorilor*?
8. Care sunt antonimele cuvintelor *dragoste, s-a născut, mânie*.
9. Selectați patru adjective împreună cu substantivele pe care le determină.

REAMINTIȚI-VĂ!

Predicatul se clasifică în:

- **predicat verbal;**
- **predicat nominal**

REȚINEȚI!

Predicatul nominal atribuie subiectului o însușire, o caracteristică sau calitate și arată cine este, ce este sau cum este subiectul.

Răspunde la întrebările: *cine este? ce este? cum este?* adresate subiectului.

Predicatul nominal este alcătuit din:

- **verb copulativ**
- **nume predicativ.**

Verbe copulative sunt instrumente gramaticale care nu au înțeles de sine stătător și fac legătura dintre numele predicativ și subiect:

Mama este profesoară. (S+vb.cop.+n.p.)

Verbe copulative sunt: *a fi, a deveni, a ajunge, a se face, a iesi, a rămâne, a pare, a însemna, a se naste, a se preface, a se numi, a se chema* etc.

Numele predicativ este partea esențială sau elementul de bază al predicatului nominal prin care se identifică subiectul.

Numele predicativ este de două feluri:

- **simpliciu**, când este exprimat printr-o singură parte de vorbire:

El este harnic.

- **multiplu**, când este exprimat prin două sau mai multe părți de vorbire coordonate între ele:

El este harnic și disciplinat.

Atenție!

Verbul „**a fi**” este predicat verbal când are sensul de: **a exista, a se afla, a se găsi, a proveni**;

- Era* (predicat verbal) pe la sfârșitul lunii.
- A deveni* este tot timpul verb copulativ.
- Fratele meu *a devenit inginer*. (predicat nominal)

Aflați mai mult!

Numele predicativ este exprimat prin:

1. substantiv în cazurile Nominativ, Genitiv (cu sau fără prepoziție), Acuzativ (cu prepoziție) și Dativ (cu prepoziție) sau **locuțiune substantivală**:

- Ea este elevă*. (N.)
- Cartile sunt ale lui Ion*. (G.)
- Florile sunt pentru mama*. (Ac.)
- Lucrarea a fost conform planului*. (D)
- Asta înseamnă nebăgare de seamă*. (locuțiune substantivală)

2. adjectiv la orice grad de comparație, în cazul Nominativ sau **locuțiune adjectivală**:

- Marin este cel mai silitor*.
- Obiectul acesta este cel mai de pret*. (locuțiune adjectivală)

3. pronume de orice fel, în aceleași cazuri ca și substantivul sau **locuțiune pronominală**:

- Prietenul meu este acesta*. (N.)
- Toti au fost contra lor*. (G.)
- Cărtile nu sunt pentru nici unul dintre voi*. (Ac.)
- Si el este asemenea lor*. (D.)
- El a devenit nu știu ce pe la o întreprindere*. (locuțiune pronominală)

4. numerale diferite în aceleași cazuri ca și substantivul:

- El este al doilea*. (N)
- Am fost împotriva amândurora*. (G.)
- Diploma este pentru primul dintre câștigători*. (Ac.)
- Si tu esti aidoma celor doi*. (D.)

5. verb, la modurile infinitiv, participiu, supin și gerunziu acordat sau **locuțiune verbală**:

- Datoria noastră este de a învăța*.
- Poezia este de memorat*.

- c) *Pădurea este înverzită.*
- d) *Rana era sângerândă.*
- e) *Dorința lui e de a-și aduce aminte.* (locuțiune verbală)

6. adverb sau locuțiune adverbială:

- a) *El este altfel.*
- b) *Este cu neputință să ajungem acolo.*
- c) *Este cu neputință să faci un asemenea lucru.* (locuțiune adverbială)

7. interjecție:

- a) *Este vai de noi.*

Observați!

Există situații când verbul copulativ sau numele predicativ se poate subînțelege:

Harnici sunt băieții, dar mai harnice, fetele.

III. EXERCIȚII

1. Citiți propozițiile. Găsiți predicatul și indicați verbele de legătură și numele predicative. Arătați ce părți de vorbire sunt numele predicative.

- a) *Cerul devenea tot mai luminos. (Ion Druță)*
- b) *Nuța ajunsese fericită. (Ion Druță)*
- c) *Fata ... se numea Olga. (Costche Negruzzi)*
- d) *Mircea de abia se ridicase băietan. (Ion Druță)*
- e) *Portretul... părea viu. (Mihai Eminescu)*
- f) *Doctorul devine grav și solemn. (M. Eminescu)*
- g) *Stelele par înghețate, cerul pare oțelit. (Vasile Alecsandri)*

2. Indicați în paranteze prin ce este exprimat numele predicativ al predicatului nominal din următoarele propoziții (substantiv, adjectiv, pronume personal, numeral)

- a) *Copacii din grădină sunt înmuguriți.*
- b) *Sora mea este elevă.*
- c) *Vremea este rece sau caldă?*
- d) *Fluturii zglobii sunt grațioși.*
- e) *Cuiburile păsărilor sunt din crenguțe.*
- f) *Băncile noastre sunt de stejar.*
- g) *Unchiul meu este el.*
- h) *Datorită florilor și a păsărilor, primăvara este frumoasă.*
- i) *Era al doilea la învățătură.*

3. Subliniați predicatul. Indicați tipul lor. Numiți fabulele lui Alexandru Donici, din care au fost selectate aceste exemple.

- a) „Așa-i și la omenire,
Când în obște nu-i unire:

Nici un lucru nu se face
Cu izbândă și cu pace.”

- b) „La un țăran era o viță de Măgar...
Eu însă mai întâi dator sunt să vă spun
Că în purtări era Măgarul nu prea bun.”

d) „Arvinte coatele a ros la antereu, dar n-a stat mult să
socotească, ci singur el se puse să-l cârpească.”

4. Segmentați propozițiile orientându-vă după numărul de
predicate. Subliniați predicatul și indicați structura lor.

- a) „Un poet trebuie să poată spune oricând în fața propriei conștiințe:
Singura mea pradă este viața mea.” (*Grigore Vieru*) b) „Acum nu se mai
află picior de lup în ostrov. Au fost în vechime. Multe au fost în
vechime, care nu mai sunt astăzi. Dar albinele au rămas. Scorburile
sunt pline ochi cu faguri de miere.” (*Mihail Sadoveanu*) c) „Aveau
dealurile un păs încă din tinerețe și nu s-au priceput cum să-i dea de
leac: erau toate de la o mamă și ar fi vrut ele măcar o dată să fie
alături, să-și strângă mâna.” (*Spiridon Vangheli*) d) „Nu lăsa fruntea
poetului să se năruie sfâșiată!” (*Grigore Vieru*)

5. Subliniați predicatul nominale. Observați cu ajutorul căror
verbe copulative sunt construite ele.

a) „Floarea răsădită de Alecsandri se numește „Miorița”, floarea
răsădită de Eminescu se numește „Luceafărul” și aceste două cetăți
sunt bogății spirituale, ce rezistă în timp ca și piramidele egiptene.”
(*Ion Druță*)

b) Mă simțeam puternic și sigur. (*Grigore Vieru*) c) Iar lui Spiridon
Vangheli soarta i-a dat lucrul care-i mai greu: să rămână copil mereu.
(*Grigore Vieru*) d) A venit toamna, iar toamna a fost și rămâne a fi
vremea musafirilor în Moldova. (*Ion Druță*) e) Tânăr fiind și căutându-
și un rost pe lume, a ajuns la un moment dat boiangiu. (*Ion Druță*) f) „A
se lepăda de ortodoxie era a pierde averea părintească, a se cununa
era a nu câștiga nimica.” (*Bogdan Petriceicu Hasdeu*)

6. În locul punctelor puneți verbele de legătură adecvate.

- a) Nepoata vecinului ... foarte supărată.
b) Roua dimineții ... de argint.
c) Și zărilor ... tot mai luminoase.
d) Azi putem crede că...într-adevăr îndrăgostit.
e) Fratele meu ... mai deștept.
f) Partea de propoziție care determină un substantiv ... atribut.
g) După un tratament serios pacientul ... sănătos.

7. Subliniați predicatul nominale. Arătați mijloacele de exprimare
a numelui predicativ. a) „Din toate izurile și miroznelor aroma pâinii
este cea mai gustoasă. (*din presă*)

b) „Homer al nostru” a fost numit Ion Creangă. (*Nicolae Corlăteanu*)

c) Poezia este o căsătorie a realității cu idealul în sufletul poetului în acele momente, când poetul e poet, – poetul, fie cât de mare, nu e poet totdeauna – în acele momente, prin urmare, în care el este mai el, mai însuși, mai individual ca oricând. (*Bogdan Pectriceicu Hasdeu*)

d) „Un lup pe puiul său voind să-l ispitească, de este el în breasla părintească, l-a fost trimis odată la margine să vadă, pe unde-s oile...”

— Să mergem noi mai bine, pe unde eu am fost și știu că sânt câini mulți, dar e păstorul prost.”

8. Alcătuiți propoziții în care verbele: *a ajunge, a rămâne, a însemna, a ieși, a se naște, a se face* să fie verbe predicative și verbe copulative.

9. Identificați predicatul nominale. Numiți mijloacele de exprimare a numelui predicativ.

a) Și nu-i era nici a mânca, nici a bea, dar îi erau mâinile și picioarele reci. (*Ion Druță*)

b) Pe urmă azi e soare, mâine vânt – fugeau zilele una după alta, de parcă erau de furat. (*Ion Druță*)

c) Onache a zâmbit, căci era cum nu se poate de bună gluma moșului. (*Ion Druță*)

d) Onache le-a făcut semn cu capul, dar cei doi frați s-au făcut a nu înțelege. (*Ion Druță*)

e) El știa că a fi boier mare, vel-logofăt sau vel-vornic nu este încă a fi ceva, căci tronul singur era pe atunci tot. (*B. P. Hasdeu*)

f) Dăduse a lehamite din mână. Asta am vrut asta am. (*Fr Păcurariu, Ultima călătorie a lui Ulise*)

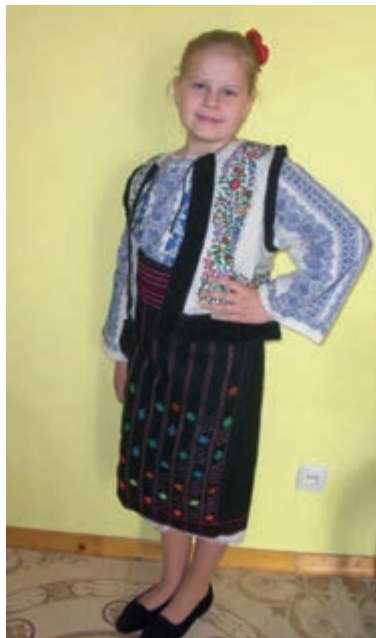

10. Citiți cu atenție textul:

Portul popular românesc

Portul popular românesc își găsește rădăcinile în portul strămoșilor noștri traci, geți și daci și se aseamănă cu cel al popoarelor din Peninsula Balcanică, desigur cu deosebiri care constau în amănunte decorative și colorit. În decursul istoriei, structura și evoluția costumului popular românesc și-a păstrat nealterate caracteristicile esențiale.

Portul popular femeiesc în general, costumul femeiesc e compus din: cămașă, poale și piesa care acoperă partea de la brâu în jos care se deosebește de la o regiune la alta. Ea are și denumiri diferite în funcție de forma ei și de zonă, astfel ea poate fi „catrință”, „vâlnic”, „fotă”, „opreg”. Aceste piese sunt țesute din lână, având ornamentație mai simplă sau mai complicată în funcție de ținut. Cămășile au aceleași părți ornamentale, cu unele deosebiri cromatice. Alte piese ale costumului femeiesc sunt brâiele și betelele, care prezintă și ele deosebite realizări artistice. Caracteristic costumul femeiesc din toate regiunile constă în folosirea, ca fond, a culorii albe, a țesăturilor de in, cânepă și lână.

✓ *Identificați în primul alineat subiectele. Efectuați analiza morfo-sintactică a două dintre ele.*

✓ *Identificați din alineatul al doilea predicatelor. Numiți felul lor. Efectuați analiza morfo-sintactică a două predicate nominale.*

✓ *Alcătușiți o minicompunere despre portul național din zona voastră, folosind predicate nominale.*

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Între predicat și subiect sau între verbul copulativ și numele predicativ nu se folosește virgula când între ele nu sunt intercalate alte părți de propoziție: *Bunelul îmi spune povești.*

Dacă între predicat și subiect se intercalează un complement circumstanțial sau o apozitie și subiectul se află înaintea predicatului, aceste unități sintactice se izolează între virgule:

Povestea plină de mister [,] în mijlocul codrului [,] aduce înfiorări pe chipurile lor.

Andrei [,] **colegul meu** [,] este fruntaș.

Andrei [,] **daca-l întrebi** [,] va raspunde.

• Virgula se folosește între numele predicativ și subiect pentru a marca lipsa verbului copulativ:

Băiatul [,] **o minune de copil!**

• Între verbul copulativ și numele predicativ se poate folosi virgula dacă între acestea se intercalează părți de propoziție, o propoziție sau o frază:

Este [,] **acum** [,] *mai atrăgător decât altădată.*

Fii [,] **i-am zis** [,] *mai atent.*

V. SĂ NE IMAGINĂM...

Alcătuieți o compunere „**Podoabele iernii**”. Folosiți diferite predicate.

§ 17. VALORILE SINTACTICE ALE VERBULUI A FI

I. TERMINOLOGIE

Predicat nominal:

verb copulativ
nume predicativ

a fi: verb predicativ

verb copulativ
verb auxiliar

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

Copiați versurile de mai jos în caiete:

Mai am un singur dor:
În liniștea serii
Să mă lăsați să mor
La marginea mării.

Cum **n-oi** mai **fi** pribeag
De-atunci înainte,
M-or troieni cu drag
Aduceri-aminte...

Să-mi fie somnul lin
Și codrul aproape,
Pe-ntinsele ape
Să am un cer senin...

Va geme de patemi
Al mării aspru cânt
Ci eu **voi fi** pământ
În singutătate-mi.

(Mihai Eminescu)

1. Subliniați toate predicatele.
2. Stabiliți tipul predicatelor.
3. Precizați care este funcția verbelor evidențiate?
4. Identificați o locuțiune. Stabiliți tipul ei.
5. Care este forma literară a cuvântului „patemi”?
6. Alcătuiți două propoziții cu cuvântul-omonim „mare”.
7. Selectați două părți de vorbire flexibile și două-neflexibile.
8. Analizați sintactic și morfologic cuvântul „-mi” din ultima strofă.
9. Selectați două substantive în Ac.

REAMINTIȚI-VĂ!

Predicatul nominal este alcătuit din:

- *verb copulativ*;
- *nume predicativ*.

Verbele copulative sunt instrumente gramaticale care nu au înțeles de sine stătător și fac legătura dintre numele predicativ și subiect:

S   NP

Păsările *sunt prietenii* omului.

A fi este un verb copulativ folosit cel mai frecvent.

REȚINEȚI!

Valorile sintactice ale verbului „**a fi**” sunt:

1. **Valoare predicativă**, atunci când are înțeles de sine stătător și poate fi înlocuit cu verbele: „**a se afla**”; „**a se găsi**”; „**a exista**”; „**a se întâmpla**” etc.

Făt-Frumos **este** în castel.

2. **Valoare copulativă**, atunci, când nu are înțeles de sine stătător și intră în alcătuirea unui predicat nominal împreună cu un nume predicativ și răspunde la întrebările „**ce este?**”; „**cum este?**”

Făt-Frumos **este** curajos.

3. **Valoare auxiliară** sau ajutătoare atunci, când nu are înțeles de sine stătător și intră în alcătuirea unor forme verbale compuse – moduri, timpuri, diateza pasivă:

- mod indicativ, timp viitor II – anterior:

Copilul **va fi citit** cartea indicată.

- mod conjunctiv, timp perfect:

Profesorul ar fi vrut ca elevii să **fi citit** cartea.

- mod condițional – optativ, perfect:

Profesorul **ar fi vrut** ca elevii să fi citit cartea.

- modul infinitiv, timpul perfect:

L-a amendat **pentru a nu fi respectat** regulile de circulație.

- toate formele diatezei pasive: Ea **este chemată** de cineva.

4. **Valoare impersonală.**

- **Era** să traversez pe roșu.

III. EXERCIȚII

1. Transcrieți. Analizați predicatul din textele următoare:

a) „Tresări. Era el altul? Piciorușele nu mai erau ale lui de scânteiau așa? Și mai era îmbrăcat în aur! ... Nu cumva era o fărâmiță căzută de acolo, de sus, o fărâmiță de lumină închegată, rătăcită pe pământ?” (Emil Gârleanu)

b) „Iar când a poposit, ud de sudoare, că părea o picătură de rouă, bulgărele de aur scăpătase la amiază...” (Emil Gârleanu)

c) „Acolo unde-i cer senin

Și ca seninul cer zâmbesc

Femei ce poartă 1-al lor sân

Copii ce pentru luptă cresc.” (Ioan Nenițescu)

d) „Ziua era primejdios, din cauza hereților, care dădeau târcoale pe deasupra miriștii.” (I. Al. Brătescu-Voinești)

2. Determinați în care propoziții verbul **a fi** are funcție copulativă și în care – predicativă. Găsiți și subiectele propozițiilor.

a) Taica era grăbit cum e omul, când pornește la drum, dar grăbit fiind, mai era și bărbat. (Ion Druță) b) Cerul era verde ca piatra de chicalaz și luminat spre miazăzi. (Mihail Sadoveanu)

c) „A fost odată ca-n povești,
A fost ca niciodată
Din rude mari, împărțești
O prea frumoasă fată.

Și era una la părinți,
Și mândră-n toate cele,
Cum e fecioara între sfinți
Și luna între stele.” (Mihai Eminescu)

d) „Părintele era om bun.” (Ion Druță) e) „Cuviosul sârb râdea, însă ochii bulbucați erau plini de lacrimi.” (Mihail Sadoveanu)

3. Analizați sintactic și morfologic predicatelor:

a) „Foaie verde păpădie

Viața-i numai veselie!” (Folclor)

c) „Suntem ușori și ceața e ca fumul

Vai, unde o fi, unde s-ascunde drumul?” (Eugen Jebeleanu)

c) „La noi sunt codri verzi de brad

Și câmpuri de mătăasă.” (Octavian Goga)

d) „Eroi au fost, eroi sunt încă

Și-or fi în neamul românesc,

Căci rupți sunt ca din tare stâncă

Românii orișunde cresc.” (I. R. Dormidont)

4. Construiți propoziții cu verbul *a fi* utilizat, pe rând, ca verb predicativ (personal și impersonal), verb copulativ și verb auxiliar.

5. Copiați fragmentul. Subliniați predicatelor verbale cu o linie și predicatelor nominale cu două linii.

Trăia odată un împărat care era bogat și puternic. Acest împărat avea un fecior și o fată. Feciorul a murit și fata a cerut să-l petreacă la groapă.

Ea a îmbrăcat o rochie neagră și părul ei curgea despletit pe spate. Lumea a văzut că era gingașă și plăpândă. O priveau toți cu admirație cum era puțintică și dragălașă.

Tot pe atunci trăia în cetate o femeie care era săracă. Femeia avea un fiu. El era cumsecade, smerit și fricos ca o fată mare. (Folclor)

Nu uitați!

O viață are omul, numai una, trăiește și te bucură de ea.

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Completați enunțurile, realizând acordul:

- Fratele și sora (*a fi impresionați*).
- Pepenele și piersica (*a fi zemoși*).
- Gardul și copacii (*a fi depărtat*).
- Grămada de colegi (*a anunța*).
- Eu, el și tata (*a fi gospodar*).
- mulțime de tineri (*a fi prezent*).

V. SĂ NE IMAGINĂM...

1. Alcătuiți o compunere pe tema: „Sărbătorile de iarnă și tradițiile populare în ținutul natal”. Folosiți predicade nominale cu nume predicative simple și multiple.

2. Analizați predicadele din textul următor:

sau fantasticul, esențe ale bogăției noastre spirituale. În calendarul românilor, această perioadă din an, iarna, ce include și ciclul de sărbători, este foarte importantă. Este cea mai lungă perioadă a anului când sărbătorile se țin lanț, cea mai bogată în semnificații și

Obiceiurile calendaristice și cele legate de viața de familie sunt o componentă a culturii noastre tradiționale. Repertoriul tradițional al obiceiurilor și tradițiilor românești cuprinde pe lângă colindele propriu-zise și o seamă de datini, practici, superștii, ziceri, sfaturi cu originea în credințe și mituri străvechi sau creștine care exprimă înțelepciunea populară, realul

evenimente creștine, cea care îi leagă pe români mai mult de tradițiile populare și de locurile natale, este perioada care, în multe locuri, ești transportat într-o lume străină, departe de obișnuințele cotidiene – o lume în care e, cu adevărat, sărbătoare!

§ 18. NUMELE PREDICATIV SIMPLU ȘI MULTIPLU

I. TERMINOLOGIE

Predicat nominal:

verb copulativ

nume predicativ: simplu
multiplu

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

Citiți textul:

Dintre toți copiii, fata cea mai mare era *mai tăcută și mai cu judecată*. Ea rămânea cu surorile și frații cei mai mici când se duceau părinții la muncă, vedea de dâșii, îi muștraluia și îi povățuia să fie *mai cu răbdare, mai îngăduitori*, ca să nu se amărăscă până într-atât părinții. Dară, bate toba la urechea surdului. Adecă, de! Ce să zici?

Ar fi fost și ei, poate, *mai îngăduitori, și mai cu răbdare*, dară burta le da ghies și îi făcea de multe ori să fie neînțelegători. (*Petre Ispirescu*)

Cerințe:

- ✓ Numiți toate predicatul din text.
- ✓ Analizați predicatul nominale, arătând:
  - care sunt verbele copulative;
  - care sunt numele predicative și prin ce sunt exprimate.

1. Observați care este locul predicatului față de subiect: înaintea lui sau după el?
2. Explicați de ce cuvintele *mai cu răbdare, mai îngăduitori* au fost separate prin virgule. Ce părți de vorbire sunt acestea și ce părți de propoziție?
3. Explicați sensul expresiei „*burta le da ghies*”?
4. Ce tipuri de propoziții după scopul comunicării sunt în text?
5. Ce grad de comparație are adjectivul „*cea mai mică*”?
6. Analizați sintactic și morfologic cuvântul „*dânșii*” din text.
7. Faceți analiza fonetică a cuvântului „*urechea*”.

REAMINȚI-VĂ!

Predicatul nominal este format dintr-un **verb copulativ** și un **nume predicativ**.

Numele predicativ este partea esențială sau elementul de bază al predicatului nominal prin care se identifică subiectul.

Călătorul *era îndrăzneț și primejdios*.

REȚINEȚI!

După numărul părților de vorbire prin care este exprimat **numele predicative se clasifică în:**

– **simplic**, când este exprimat printr-o singură parte de vorbire:

Băiatul este harnic.

– **multiplu**, când este exprimat prin două sau mai multe părți de vorbire coordonate între ele:

Băiatul este harnic și disciplinat.

III. EXERCIȚII

1. Indicați, prin subliniere, predicatul nominal din textele de mai jos:

a) Vremea va fi, în general, frumoasă, exceptând regiunile vestice, unde cerul va fi schimbător și răzleț. Va ploua. Joi, vremea va deveni instabilă în întreaga țară. Va tuna și va fulgera și norii vor acoperi cerul.

b) El nu a rămas același. Este la fel de inteligent, deși a devenit mai blând, mai îngăduitor. Mă întreb dacă e cu puțință să-și schimbe comportamentul așa de repede.

2. Subliniați, cu o linie, numele predicative simple și, cu două linii, numele predicative multiple:

a) Râzvan este medic-stomatolog.

b) Vaza pare foarte fragilă.

c) Pisica Danei este mare, albă și agilă¹.

d) Dorința actorilor era de a ne încânta cu jocul lor și de a ne dezvălui sensuri noi ale vechii piese de teatru.

e) Intrarea în acea afacere a însemnat pentru el o șansă pe care o aștepta de mult timp și o posibilitate de a-și dovedi calitățile de conducător.

3. Formați enunțuri în care numele predicativ să fie exprimat prin:

– adverb;

– locuțiune adjectivală;

– adjectiv provenit din verb la participiu;

– numeral cu valoare substantivală, în cazul acuzativ;

– locuțiune substantivală.

4. Identificați predicatul nominal în exemplele ce urmează. Prin ce părți de vorbire sunt exprimate numele predicative multiple?

a) Ileana era blajină, tăcută și harnică. (*Ion Druță*) b) Nici odată de la zămislirea ei încoace Ciutura n-a fost atât de tristă, atât de săracă, atât de orfană. (*Ion Druță*) c) Crunte și nemiloase au fost destinele marilor noștri poeți. (*Ion Druță*) d) Puțini erau la număr ostașii lui Mihai Viteazul, dar inimoși, încercați în luptă, cu multă iubire de țară și hotărâți cu toții a-și da scump viața. (*Alexandru Vlahuță*)

5. Alcătuiți 4 enunțuri cu predicate nominale în care să fie nume predicative simple și compuse.

6. Indicați cazul părților de vorbire care sunt nume predicative în enunțurile date:

a) *Caietul tău este asemenea acestuia.*

b) *Sunt contra comportamentului necivilizat.*

c) *Darul este de la o colegă.*

d) *Câștigătorul nu este nici unul dintre ei.*

e) *Lucrările n-au fost conform graficului.*

f) *Pastilele sunt împotriva răcelii.*

7. Transcrieți. Subliniați predicatul și identificați tipul lor. Argumentați-vă răspunsul.

a) „Și cerul este tatăl meu,

Iar muma mea e marea.” (*Mihai Eminescu*)

b) „Minciuni și fraze-i totul ce statele susține.” (*Mihai Eminescu*)

c) „Este lucru cam greu a fi deștept.” (*Alexandru Donici*)

d) „Cuiburi de păsări ierbile mișcă.

Cu ochii în rouă un verde ne vede.” (*G. Vieru*)

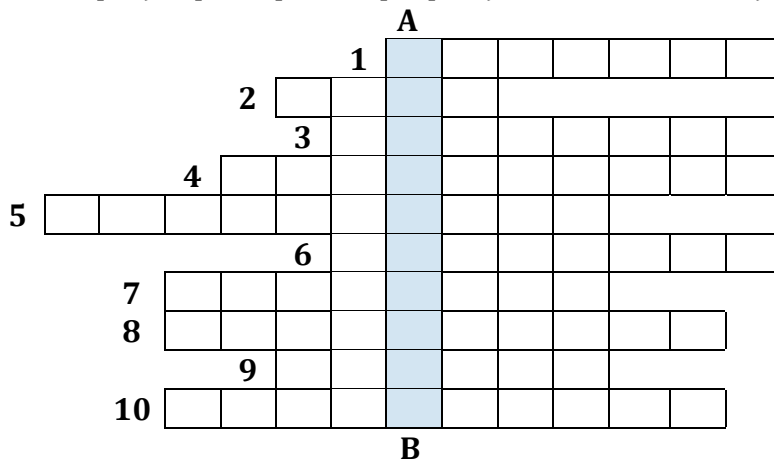
f) „Mie mi-e drag românul și știu a prețui bunătățile cu care l-a dăruit natura.” (*Vasile Alecsandri*)

---

¹ **agilă** – care se mișcă ușor și repede; suplu, vioi, sprinten.

f) „Lemnul strâmb focul îl îndreaptă.” (Folclor) g) Limba noastră-s vechi izvoade. (Alexe Mateevici) h) „A imita pe cineva – în poezie este un talent tot atât de vulgar ca și a imita pe cineva pe scenă.” (B. P. Hasdeu) i) „Capul plecat nu-l taie sabia.” (Folclor)

8. Completând corect rebusul, veți descoperi pe verticala **AB** una dintre părțile principale de propoziție studiate. Deduceți definiția.

1. Partea de vorbire care ține locul unui nume se numește ...
2. Cuvântul *mângâie* din enunțul:
„Soarele cu razele sale blânde și calde mă mângâie și mă dezmiardă.”,
ca parte de vorbire este ...
3. Una din categoriile gramaticale ale pronumelui.
4. Adjectivul care împreună cu verbul *a fi* formează predicatul nominal îndeplinește funcția sintactică de nume ...
5. Partea de vorbire care se acordă cu substantivul în gen, număr și caz este ...
6. Cuvântul *sufletul* din enunțul:
„Mirosul de primăvară din împrejurimi îmi parfumează sufletul.”,
este la cazul ...
7. Cuvântul care în propoziție îndeplinește funcția sintactică de subiect stă totdeauna la cazul ...
8. Subiectul din enunțul:
„Seara s-a lăsat peste sat.” este exprimat prin ...
9. Pronumele personal din enunțul:
„La noi sunt codri verzi de brad.”, este la persoana I, numărul ...
10. Cuvântul „*mugurii*” din enunțul:
„Copacii își desfac mugurii moi.”, îndeplinește funcția sintactică de ...
11. Completați predicatul nominal din propozițiile de mai jos cu nume predicative simple și compuse.

Fratele meu vrea să devină... Ion trebuie să ajungă... Băiatul vrea să

pară... Învățătorul continuă să fie... Tânărul începe să se considere... Sora mea tinde să ajungă... Elena poate să devină..

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Părțile componente ale numelui predicativ multiplu se despart prin virgule sau conjuncții:

1. Este harnic [,] silitor si disciplinat.
2. Este spătos [,] dar nu prea înalt.
3. Este ori nepriceput [,] ori incompetent.
4. Este și harnic [,] și inteligent.

V. SĂ NE IMAGINĂM...

Alcătuți o compunere pe tema: „**Cu colindatul**”. Folosiți predicade nominale cu nume predicative simple și multiple. Faceți analiza exprimării predicatelor.

Teste de evaluare a cunoștințelor

1. Predicatul verbal poate fi exprimat:
  - a) numai prin verbe la diateza activă;
  - b) numai prin verbe la diateza activă și diateza pasivă;
  - c) prin verbe la diateza activă, diateza pasivă sau diateza reflexivă.
2. În limba română sunt predicative verbele numai la modurile:
  - a) indicativ, conjunctiv, conditional-optativ și imperativ;
  - b) indicativ, conjunctiv și imperativ;
  - c) indicativ, conjunctiv, condițional-optativ.
3. Predicatul nominal poate fi exprimat prin:
  - a) verb copulativ și verb auxiliar;
  - b) verb copulativ și nume predicativ;

- c) verb predicativ și nume predicativ.
4. Indicați afirmația corectă:
- verbul „*a deveni*” este tot timpul verb copulativ;
  - verbul „*a fi*” este tot timpul verb predicativ;
  - verbele „*a ajunge, a se face, a iesi, a ramâne, a pare*” sunt tot timpul verbe copulative.
5. Stabiliți afirmația corectă. În enunțul „*A trăi înseamnă a lupta*” verbele au funcția sintactică de:
- 3 predicate verbale;
  - subiect, predicat nominal;
  - subiect, predicat verbal, complement direct.
6. Stabiliți diateza verbului-predicat din enunțul „*După moartea părinților mei am eliberat pe toți robii noștri*” (Vasile Alecsandri):
- activă;
  - pasivă;
  - reflexivă
7. În componența predicatului nominal din enunțul „*Lupta-i crudă, lungă, aspră*” (Mihai Eminescu) numele predicativ este:
- simplu;
  - multiplu;
  - compus.
8. În enunțurile de mai jos:
- „*Munca e bogăție veșnică.*” (Aleco Russo)
  - „*Moș Vasile era un pui de zgârie-brânză.*” (Ion Creangă)
  - „*Și scurtă vorbă: unde erau trei, eu eram al patrulea.*”
- (Ion Creangă)
- numele predicative sunt exprimate prin următoarele părți de vorbire în ordinea:
- substantiv în N, locuțiune adjectivală, numeral cardinal, numeral ordinal;
  - substantiv în Ac, locuțiune adjectivală, numeral cardinal, numeral ordinal;
  - substantiv în N, locuțiune substantivală, numeral cardinal, numeral ordinal.
9. Stabiliți valoarea verbului „*a fi*” din enunțul: „*Pe de asupra de prăpăstii sunt zidiri de cetățuie*” (Mihai Eminescu):
- verb auxiliar;
  - verb predicativ;
  - verb copulativ.
10. Indicați răspunsul corect referitor la enunțul „*Cerul limpede – o*

mare, soarele – o față de foc” (Mihai Eminescu):

a) conține două predicat nominale;

b) nu conține predicat nominale;

c) conține două predicat nominale, dar cu verbe copulative omise.

11. Indicați varianta corectă referitoare la predicatul din enunțul de mai jos:

„Cultura vorbirii omului este o oglindă a culturii lui spirituale”:

a) predicat verbal, expr. prin verb predicativ;

b) predicat nominal, expr. prin verb copulativ și nume predicativ;

c) predicat verbal expr. prin locuțiune substantivală.

12. Indicați numărul și tipul predicatelor din enunțul „Și eu fuga, și ea fuga, până ce dăm cânepa toată palancă la pământ.” (Ion Creangă):

a) un predicat nominal;

b) două predicat verbale și un predicat nominal;

c) un predicat verbal.

§ 19. SUBIECTUL. SUBIECTUL EXPRIMAT (SIMPLU ȘI MULTIPLU)

I. TERMINOLOGIE

subiectul

subiect exprimat:

- simplu
- multiplu
- complex
- reluat

subiect neexprimat:

- inclus
- subînțeles
- nedeterminat

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

- Citiți cu atenție fragmentul:

„La noi sunt **codri** verzi de brad

Și **câmpuri** de mătășă;

La noi atâția **fluturi** sunt,

Și-atâta **jale**-n casă.

Privighetori din alte țări
Vin doina să ne-asculțe;
La noi sunt **cântece** și **flori**
și **lacrimi** multe, multe..” (Octavian Goga)

Analizați textul:

1. Stabiliți valoarea morfologică a cuvântului „*lacrimi*” din structura „și *lacrimi* multe, multe”.
2. Precizați funcția sintactică a cuvântului „*ne*” din structura „să *ne-asculțe*.”
3. Alcătuiți două exemple în care să demonstrați omonimia cuvântului „*noi*”.
4. Alcătuiți trei enunțuri cu cuvântul „*cântece*” astfel, încât el să îndeplinească funcția sintactică de subiect, nume predicativ, complement indirect.
5. Lămuriți utilizarea virgulei în structura: „Și *lacrimi* multe, multe”.
6. Stabiliți funcția sintactică a cuvintelor evidențiate.
7. Care este valoarea lor morfologică?
8. Analizați sintactico-morfologic patru dintre cuvintele evidențiate.

REAMINTIȚI-VĂ!

- ✓ Ce arată predicatul?
- ✓ Ce tipuri de predicat cunoașteți?
- ✓ Prin ce se deosebește predicatul verbal de cel nominal?

Observați!

- ✓ Numele predicativ poate fi:
  - *simplu*: Camera **era luminoasă**.
  - *multiplu*: Fata babei era **frumoasă, harnică și bună la inimă**.

REȚINEȚI!

Subiectul este partea principală de propoziție care arată **despre cine sau despre ce se vorbește în propoziție**.

Comparați!

- a) *Timpul este răcoros*.
- b) *Vremea este răcoroasă*.
- c) *Toamnele sunt răcoroase*.

Subiectul se acordă cu predicatul în număr și persoană.

Clasificare:

✚ **Subiect exprimat**: *subiectul apare în propoziție*.

Focul este o mare descoperire a omenirii.

- **simplic:** *Temele sunt ușoare.*
- **multiplu:** *Cărțile, caietele și creioanele sunt pe masă.*

✚ **Subiect neexprimat** – *subiectul nu apare în propoziție*

- **inclus** în desinența verbului cu rol de predicat (numai pentru situația când acesta este la persoana I sau a II-a): *Venim (noi) la voi! Veniți (voi) la noi!*
- **subînțeles**, când acesta poate fi dedus din context (verbul este la persoana a III-a): *Copiii erau veseli /și (ei) se gândeau cu drag la vacanță:/*

✚ **Subiectul nedeterminat** se găsește în propoziții în care acțiunea exprimată de verb are un caracter general și nu se referă exact la un subiect: *Niciodată nu știi* (nu numai tu, ci oricine//cine te va ajuta la nevoie).

Să descoperim!

Subiectul exprimat:

- ✓ **simplic** (exprimat printr-o singură parte de vorbire):
Copiii merg la școală.
- ✓ **multiplu** (exprimat prin două sau mai multe părți de vorbire coordonate între ele: *substantive, pronume, numerale, verbe la infinitiv sau supin* etc.)
  - a) propriu-zis: *Ion și Maria sunt elevi.*
  - b) grupat: *Mama și tata, frații și surorile te iubesc.*
  - c) disjunctiv: *Mihai sau Ion merge la școala?*

Topica subiectului

Subiectul stă de obicei *înaintea predicatului*, dar poate sta și după acesta.

Înaintea predicatului stă întotdeauna când este *exprimat prin pronume interogativ, relativ* sau prin *verb la infinitiv* într-o propoziție în care numele predicativ este exprimat tot printr-un verb la infinitiv:

Cine lipsește?

Nu se știe /*cine lipsește.*/

▪ **După predicat** stă întotdeauna când *predicatul este un verb de declarație* în vorbire directă sau când apare în stilul povestitorilor, în construcții afective, când este *subiectul unui verb la infinitiv* sau în *propoziții subordonate care încep cu un pronume (adverb) relativ* cu funcție sintactică de nume predicativ:

- a) *Vino repede, îi zise el.*
- b) *Au venit la copiii!*
- c) *Vine vremea de a pricepe omul ce este bine și ce este rău.*

- d) Cine ești *tu*?
- e) Nu știi/ cine ești *tu*./
- f) Lumea ramâne/ cum este *ea*./

Subiectul poate fi și **intercalat** între părțile unei locuțiuni verbale, între verbul copulativ și numele predicativ:

- Pe el l-am pus *eu* la cale.
- Sa fie *el* sănătos.

Cazurile subiectului

- ♦ *în nominativ*: în majoritatea cazurilor;
- ♦ *în acuzativ*: substantive sau pronume precedate de prepoziții (*de, la, prin, printre, din etc.*) (*Știm cu toții.*) (fals subiect – apozitie!);
- ♦ în **G./D.**: pronumele relativ (*care, cine, ce*) când introduce o subordonată, în loc de N, apare uneori, la **G.D.** cu funcția de subiect:
- ♦ *Mergem fiecare pe la casa/ cui ne are.*

Subiectul se exprimă prin:

❖ **Substantiv**:

comun: - simplu: **Copacii** au înflorit.

compus: A înflorit **ciuboțica-cucului**

propriu: - simplu: A venit **Maria**/

compus: **Ana-Maria** a sosit/

❖ **Pronume**:

personal: **Noi** suntem cei mai buni elevi ai școlii.

personal de politețe: **Dumneata** vei participa la acest concurs?

❖ **Numeral**:

cardinal: Când **doi** se înțeleg din priviri/ e semn²/că se respectă.

ordinal: **Al doilea** a devenit primul.

Nu uitați!

❖ **Predicatul și subiectul sunt baza gramaticală a propoziției.**

REȚINEȚI!

Subiectul:

- *nu se desparte prin virgule de predicat.*
- *poate sta oriunde în propoziție.*
- *există propoziții fără subiect. /Plouă. Ninge. /*

III. EXERCIȚII

1. Alcătuiți propoziții în care să aveți subiecte exprimate prin toate tipurile de pronume (*personal, personal de politețe, de întărire, posesiv, demonstrativ, nehotărât, negativ, interogativ și relativ*).

2. Plasați subiectele potrivite în locul punctelor:

.... mică răstoarnă carul mare.

- .... sunt cinstea părinților.
- .... este oglinda elevului.
- .... este brățară de aur.
- .... dulce mult aduce.

3. Subliniați subiectele din exemplele de mai jos și indicați tipul fiecăruia și prin ce parte de vorbire este exprimat:

- a) „Iar apa vie, care ne învia și pe noi ca pe Făt-Frumos, era iubirea de neam, de limbă, de lege și de pământul acesta...” (*G. Coșbuc*)
- b) „Ai noștri sunt acești munți pietroși, mănoși, cărunți,/ Căci noi ne-am cățarat pe ei spre cer,/ Noi le-am deschis adâncurile de aur și de fler (...),/ Nimenea pe lume nu i-a cunoscut și îndrăgit ca noi.”

4. Identificați subiectele din textele de mai jos. Analizați patru subiecte exprimate:

- a) „Iată vin pe rând, pereche și pătrund cole-n poiană / Bujorelul vioi, rumen cu nălțuța odoleană, / Frățiori și romanițe care se ațin la drumuri, / Clopoței și mazărele, îmbătate de parfumuri.”

(*Vasile Alecsandri*)

- c) „Sara pe deal buciumul sună cu jale, / Turmele-l urc, stele le scapără-n cale, / Apele plâng, clar izvorând în fântâne; / Sub un salcâm, dragă, m-astepti tu pe mine.”

(*Mihai Eminescu*)

- d) „– Acolo jos, lângă copacul acela se afla o fântână care a secat. Lângă ea ai să găsești comoara. Dar ai grijă să nu fie nimeni lângă tine când vei scoate această comoară.” (*Ion Creangă*)

5. Lucrați în grupuri:

- Notati **A** (adevărat)/**F** (fals):

- a) Subiectul se exprimă prin substantive și substitute în cazul nominativ. b) În propoziția: *Vin ai noștri*, pronumele este în cazul genitiv. c) Verbele nu pot îndeplini funcția de subiect. d) Adverbele de timp *dimineața, seara, vara* pot fi subiecte. e) Subiectul multiplu se realizează cu ajutorul conjuncțiilor subordonatoare.

Aflați mai mult!

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Punctuația subiectului exprimat

1. Între părțile subiectului multiplu, coordonate prin juxtapunere sau prin orice conjuncție, cu excepția lui *și, ori, sau*, nerepetate, se folosește virgula:

- **Ion (,) Maria și Elena sunt elevi.**
- **Nu numai el(,) ci și ea învata bine.**

2. Între subiect și predicat *nu se folosește* virgula dacă nu există alte părți de propoziție intercalate:

- **Alexandru învață.**

3. Între părțile subiectului multiplu *nu se folosește* virgula dacă sunt coordonate prin conjuncțiile *și, sau, ori* nerepetate ori prin locuțiunile *și cu, împreună cu*:

- **Ileana sau Maria să vină?**
- **Luna și cu stelele vegheau întinderile.**

Nu uitați!

Precum apa inima ți-o răcorește, așa și învățătura mintea ți-o limpezește.

V. SĂ NE IMAGINĂM...

Imaginați-vă și realizați o compunere pe tema: **„Ecologia naturii și ecologia sufletului”**, folosind subiecte exprimate *simple, compuse și multiple*.

Să trăim în armonie cu natura – e oare așa de greu de realizat?

Să protejăm natura!

Împreună vom înțelege că trăim pe aceeași planetă de care trebuie să avem grijă cu toții! Ceea ce natura a creat în milioane de ani, se poate distruge în câteva zile, luni sau ani. Pentru a evita distrugerea mediului, trebuie să cunoașteți legile acestuia și să acționați în conformitate cu ele, trebuie să învățați să protejați, să ocrotiți și să conservați elementele mediului natural. Viitorul planetei stă în mâinile noastre! Sunteți pregătiți să cunoașteți și să protejați natura?

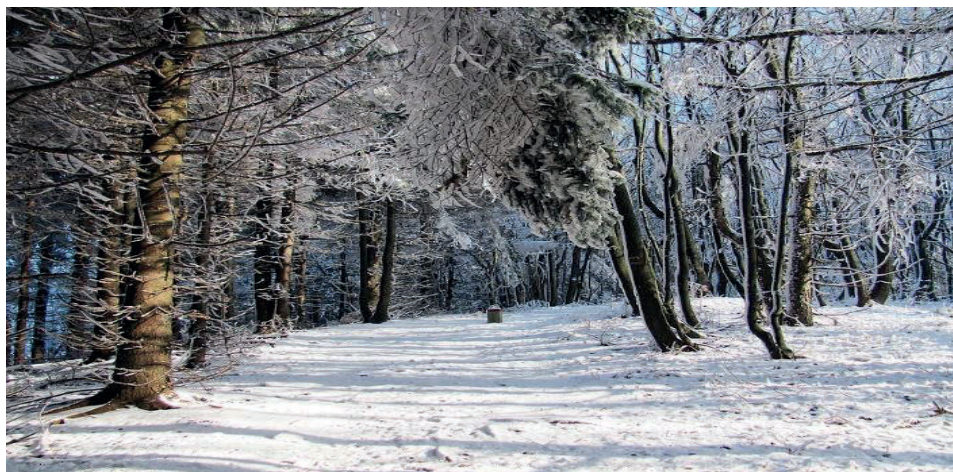
§ 20. SUBIECTUL EXPRIMAT (COMPLEX ȘI RELUAT)

I. TERMINOLOGIE

subiectul exprimat: *complex*
reluat

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

- Citiți cu atenție versurile:

În păduri trăsnesc stejarii! E un ger amar, cumplit!
Stelele par înghețate, cerul pare oțelit,
Iar zăpada cristalină pe câmpii strălucitoare
Pare-un lan de diamanturi ce scârțâie sub picioare.

Fumuri albe se ridică în văzduhul scânteios
Ca înaltele coloane unui templu maiestos,
Și pe ele se așează bolta cerului senină,
Unde luna își aprinde farul tainic de lumină.

O! tablou mareț, fantastic! Mii de stele argintii
In nemarginitul templu ard ca vecinice faclii.
Muntii sunt a lui altare, codrii – organe sonoare
Unde crivatul patrunde, scotand note-ngrozitoare. (*Vasile Alecsandri*)

Cerințe:

1. Despărțiți în silabe următoarele cuvinte: *înghețate, scânteios, tainic*.
2. Indicați antonimele cuvintelor : *cumplit, albe, senină*.
3. Împărțiți prima strofă în propoziții.
4. Subliniați părțile principale de propoziție și indicați felul lor.
5. Identificați părțile de vorbire prin care se exprimă subiectele.

Felurile subiectului

subiect exprimat:

- *simplu*
- *complex*
- *multiplu*
- *reluat*

subiect neexprimat:

- *inclus*
- *subînțeleș*
- *nedeterminat*

Să descoperim!

REȚINEȚI!

Subiectul complex sau dezvoltat se prezintă ca un grup de cuvinte în raport de subordonare.

- a) *Oaspeții caselor noastre, cocostârci și rândunele, Părăsit-au a lor cuiburi ș-au fugit de zile rele; Cârdușurile de cucoare, înșirându-se-n lung zbor, Pribegit-au urmărite de al nostru jalnic dor. (Vasile Alecsandri)*
- b) *„Făt-Frumos și Ileana Cosânzeana” este o poveste populară.*

Subiectul reluat

Uneori subiectul gramatical exprimat:

- ✓ prin substantiv *poate fi reluat* prin pronume personal:
*Munca și numai **munca, ea** este izvorul împlinirii.*

Subiectul repetat „*munca*” este reluat de subiectul exprimat prin pronume personal „*ea*”).

- ✓ pronume personal reluat prin substantiv:

Te căptusește *ea, Mărioara!*

Vine *el, taică-tu!*

Subiect reluat (exprimat și a doua oară printr-o altă parte de vorbire):

Elevul ^{1/} care învătă, ^{2/} *acela* ia note bune. ^{1/}

Reluarea subiectului în aceeași propoziție este des întâlnită mai ales în vorbirea familiară sau populară. Scopul acestui procedeu lingvistic este precizarea subiectului, sublinierea sau atragerea atenției asupra lui. În aceste cazuri nu se poate vorbi de subiect multiplu, de două sau mai multe subiecte, ci mai degrabă de o dublă exprimare a subiectului.

- ✓ *Fata îmbrăcată în roșu, ea este colega mea.*
- ✓ *Acela [care aleargă], el este vinovat.*
- ✓ *Copiii se opriră și ei.*

III. EXERCIȚII

1. Găsiți subiectele după ce ați subliniat predicatul. Efectuați analiza exprimării subiectelor:

- a) „A” este o literă a tuturor limbilor pământului. (*Nichita Stănescu*)
b) în alte locuri pot fi munți mult mai mari sau fluvii puternice, marea sau oceanul; aici Rarăul reprezintă dimensiunea fundamentală a lumii, latura cosmică a vieții și a istoriei. (*Geo Bogza*)

2. Identificați subiectele exprimate. Precizați tipul lor. Indicați prin ce părți de vorbire se exprimă:

a) Luceafărul literaturii române prin opera sa continuă să trăiască în spiritualitatea românească.

b) „ – O, tu nici visezi, bătrâne, câți în cale mi s-au pus!

Toată floarea cea vestită a întregului Apus...” (*Mihai Eminescu*)

c) „Prin roua Patriei cea dulce

Întâiul fă cărare,

Căci cel sculat mai dimineață,

Acela e mai mare.” (*Grigore Vieru*)

3. Identificați valoarea morfologică a cuvântului „o” din exemplele de mai jos:

a) **O** carte valorează mai mult decât orice.

b) **O** fată scrie, alta pictează.

c) **O!** Ce frumos este caietul!

d) Am văzut-**o** ieri pe sora ta.

4. Alcătuiți câte două exemple cu fiecare tip de *subiect exprimat*: *simplu, multiplu, complex, reluat*.

5. Transformați proverbele în așa fel ca să obțineți subiecte reluate:

a) Cine nu muncește nu mănâncă.

b) Cine se laudă, pe sine se ponosește.

c) Ce ție nu-ți place altuia nu-i face.

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Curiozități lingvistice:

Alcătuiți cuvinte obținute prin *anagramare*¹ de la cele din lista dată, după modelul: *arc, car, rac*.

Ace, adaus, adresa, alai, ani, anual, arcă, artă, arme, austru, avers, balet, bard, betona, bila, boare, bora, brazi, burtă, cai, capră, capul, casier, cort, cost, cramă, dună, era, est, flit, iată, iedera, ista, ivi, inițiala, laur, nade, năsuc, nivelă, oac, onest, pirat, plită, răspântii, ras, roti, rost, ruinat, salata, salt, sapă, sare, satul, sport, stana, striată, teatral, tătar, trai, trăsni, trup, urdă, valeți, vals, viteaza, ziar.

Anagramă¹ – Schimbare a ordinii literelor unui cuvânt sau a unei fraze pentru a obține un alt cuvânt sau o altă frază. Joc distractiv care folosește acest procedeu.

V. SĂ NE IMAGINĂM...

❖ Imaginați-vă și realizați un dialog cu un coleg, situându-vă în locul personajelor din nuvela „Un om necăjit” de Mihail Sadoveanu. Folosiți toate tipurile de subiecte exprimate.

❖ Alcătuiți o minicompunere cu tema: „La bunica în grădină au înflorit cireșii...”

NU UITAȚI!

Dacă sufletul e cinstit, cinstite vor fi și faptele.

§ 21. SUBIECTUL NEEXPRESAT (SUBÎNȚELES ȘI INCLUS)

I. TERMINOLOGIE

Subiectul neexprimat: - *subînțeles*
- *inclus*

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

➤ Citiți cu atenție următorul text:

„Stau câteodată și-mi aduc aminte ce vremi și ce oameni mai erau în părțile noastre, pe când începusem și eu, drăgăliță-Doamne, a mă rădica băiețaș la casa părinților mei, din satul Humulești, din târg drept peste apa Neamțului; sat mare și vesel, împărțit în trei părți care se țin tot de una: Vatra Satului, Delenii și Bejenii.

Ș-apoi Humuleștii, și pe vremea aceea, nu erau numai așa, un sat de oameni fără căpătâi, ci sat vechi răzășesc, întemeiat în toată puterea cuvântului: cu gospodari tot unul și unul, cu flăcăi voinici și fete mândre, care știau a învârti și hora, dar și suveica, de vuia satul de vatale în toate părțile; cu biserică frumoasă și niște preoți, și dascăli, și poporani ca aceia, de făceau mare cinste satului lor.” (Ion Creangă)

Analizați textul:

1. Scrieți câte un sinonim contextual pentru cuvintele: **vremea**, **întemeiat**, **mândre**.
2. Arătați prin două enunțuri polisemia cuvântului „**vreme**”.
3. Stabiliți valoarea morfologică a cuvintelor: **noastre**, **peste**, **trei**, **vechi**.
4. Delimitați primele patru propozițiilor din prima frază și stabiliți tipul lor.
5. Subliniați subiectele și stabiliți tipul lor.

Să descoperim!

REȚINEȚI!

După prezența subiectului gramatical în propoziție, acesta poate fi exprimat sau neexprimat. Când subiectul nu este exprimat, el poate fi: *inclus*, *subînțeleș* sau *nedeterminat*.

Subiectul subînțeleș este acel subiect care **a fost exprimat într-o propoziție anterioară**:

Florile aceste sunt foarte frumoase (1)/ și raspândesc un parfum îmbătător (2)/. În prima propoziție subiectul este substantivul „*florile*”, iar în a doua propoziție, deși nu este exprimat, se înțelege același subiect „*florile*”.

Subiectul acestor verbe rămâne subînțeleș numai în enunțuri-dialog:

- S-a întâmpnat *ceva*?
- Da, s-a întâmpnat.

Când în structura predicatului analitic, verbul copulativ este *a însemna*, întrebuintat ca verb *apersonal*, sfera semantică a subiectului *subînțeleș* se poate suprapune, relativ, peste conținutul semantic global al unei propoziții (sau al unor propoziții aflate în relație de coordonare sau de subordonare), anterioare, relativ autonomă(e) în organizarea enunțului:

„Murise Isaac, *pământul era încă reavăn*, însemna că fusese îngropat de câteva zile.” (P. Salcudeanu)

Este, în mod obisnuit, un subiect *inclus* al unei propoziții cu verbul-predicat la persoana a II-a singular:

„Dacă *nu scrii* ceea ce *gândești*, de ce *să mai scrii* ?” (Camil Petrescu)

ATENȚIE!

Prezent mai ales în proverbe: „Ai carte, ai parte.”, el ar putea fi numit aici **subiect gnomic**.

În propoziții cu verbul-predicat la persoana I plural:

„Fie că *vrem*, fie că *nu vrem*, fie că *trăim* vreme de pace ori vreme de război, timpul își continuă lucrarea lui” (Zaharia Stancu)

Observați!

Din motive stilistice sau poetice, subiectul *nedeterminat* poate primi expresie sintactică:

„Ce e rău și ce e bine / **Tu** te-ntreabă și socoate.” (Mihai Eminescu)

Nu poate primi, însa, niciodată *expresie sintactică subiectul (inclus) gnomice*:

„Ai carte, ai parte.” „Bine faci, bine găsești”.

Subiectul gramatical primește expresie pronominală când îl încarcă vorbitorul cu o anumită valoare stilistică, cu rol activ în dezvoltarea semnificației poetice în enunțuri artistice:

„Străin la vorbă și la port

Lucești fără de viață,

Caci **eu** sunt vie, **tu** esti mort

Si ochiul tău mă-ngheață.” (Mihai Eminescu)

Când verbul este la imperativ, subiectul rămâne totdeauna **inclus**: „Încearcă acum, dacă zici că nu ți-e frică, reluă cea dintâi. Ghiceste. Care-i țiganca?” (Mircea Eliade)

Identitatea sa concret-lexicală poate fi transferată unui vocativ, pronominal, de persoana a II-a, sau substantival, care rămâne în afara unei funcții sintactice propriu-zise:

„**Tu**, iartă-ma, fecioară, **tu**, caprioara mea!” (Nicolae Labiș)

Subiectul inclus este, de obicei, *pronumele personal la persoana I si a-II-a singular si plural* pe care îl indică terminația verbului la moduri personale.

Exemple: Citești (tu) o carte. Invățați (voi) această poezie. Mergem (noi) în excursie. Scriu (eu) o scrisoare.

Subiectul inclus se deduce din desinențele de persoana I si a II-a singular si plural ale verbelor cu funcție sintactică de predicat.

Exemple: Plecăm în parc. (noi plecăm).

Învățați mai mult. (voi învățați).

Citești (tu) o carte. Invățați (voi) aceasta poezie.

Mergem (noi) în excursie.

Scriu (eu) o scrisoare.

Aflați mai mult!

Topica subiectului inclus

Subiectul este punct de plecare în gândire, iar comunicarea se ordonează în funcție de acesta, de aceea topica unei unități sintactice poate fi caracterizată ca:

- **topica obiectivă:** propoziția începe cu subiectul;
- **topica subiectivă:** pe primul loc în propoziție este plasată, din necesități subiective, o altă parte de propoziție:

- ✓ *Răvășită de vânt se pregătește de culcare.* (topica obiectivă);
- ✓ *De culcare se pregătește răvășită de vânt.* (topica subiectivă).

III. EXERCIȚII

1. Identificați subiectele din exemplele de mai jos. Stabiliți tipul lor:
 a) După un trup de lănceri ce deschidea marșa, urmau douăsprezece tunuri mari trase de boi, apoi o ceată de ofițeri călări în fruntea cărora erau trei (...). Tustrei în haine poloneze. (*C. Negruzzi*)

b) Și cum ajung eu în iarmaroc, încep a mă purta țațoș printre oameni, de colo până colo, cu pupăza în mână, că doar și eu eram oleacă de fecior de negustor. c) Mi-e sete de repaos. (*Mihai Eminescu*)

2. Stabiliți felul subiectelor în textele următoare, după ce ați despărțit fraza în propoziții:

a) Crezi ce vrei.

b) Pesemne, baba Dochia nu-și lepădase toate cojoacele. Începe a bura, apoi o întoarce în lapoviță, pe urmă o dă în frig și ninsoare.

(*Ion Creangă*)

c) Flămânzilă mânca lut și pământ amestecat cu humă și tot striga că i-i foame...

d) Cu care mână dai, cu aceea iei.

3. Construiți șase enunțuri în care să folosiți subiecte subînțelese și incluse.

4. Precizați numărul de propoziții în cadrul frazelor și indicați tipul subiectului din fiecare propoziție:

a) Și, pe unde treceau, pârjol făceau...

(*Ion Creangă*)

b) Începu să se plimbe în luncă, pe malul apei, pe sub arini, să urmărească rândunelele cum zburau, să stea în soare, pe iarbă. (*Legenda rândunicii*)

c) N-avem oști, dară iubirea de moșie e un zid

Care nu se-nfiorează de-a ta faimă, Baiazid! (*Mihai Eminescu*)

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

SEMNE DE PUNCTUAȚIE

Linia de pauză (-) se întrebuintează:

1. În interiorul propoziției și al frazei, pentru a delimita cuvintele, construcțiile și propozițiile incidente, propozițiile explicative ori apozitiile: *Mihai – fratele meu – a fost acolo.*

2. **Înainte a unei explicații:** *Ajunsese de nu-l mai cunoștea – o umbră.*
3. **Pentru a marca absența predicatului:** *Ucraina – casa noastră comună.*

V. SĂ NE IMAGINĂM...

Alcătuți o compunere pornind de la începutul dat:
Creație a inteligenței și fanteziei oamenilor, cartea s-a bucurat de-a lungul veacurilor de aprecieri elogioase fiind considerată ca instrument esențial pe tărâmul cunoașterii și al informării.

- ✓ Intitulați-o.
- ✓ Subliniați toate subiectele. Clasificați-le după tipuri.

§ 22. SUBIECTUL NEEPRIMAT NEDETERMINAT

I. TERMINOLOGIE

subiectul nedeterminat
termenul regent

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

Citiți cu atenție fragmentul:

Crăciunul la ucraineni

Ucrainenii, la fel ca alte popoare slave, sărbătoresc Crăciunul pe stil vechi, pe 7 ianuarie, printr-o mulțime de tradiții și obiceiuri moștenite din cele mai vechi timpuri. La fel ca la alte popoare, și la ucraineni, *colindul* rămâne cea mai populară tradiție de Crăciun. În seara de Ajun, oamenii merg din casă în casă, interpretând cântece ceremoniale cu urări de bine, bunăstare materială, sănătate și o recoltă mai bună, primind din partea gazdelor atât bani, cât și dulciuri.

Cei dintâi care vestesc Nașterea Mântuitorului sunt copiii. Înainte de înserare ei umblă cu colinda pe la casele oamenilor. După terminarea colinzii gazda îi invită în casă, unde sunt serviți cu cozonac, suc, pentru colindă oferindu-le o răsplată în bani.

În Ajunul Crăciunului pe stil vechi, în satele ucrainene, oamenii confecționează tradiționalul „Diduh”, un snop de grâu care simbolizează vechile și bogatele culturi de grâu ale Ucrainei, care *se*

consideră aducătoare de viață. Oamenii cred că, de Crăciun, pot atrage bani în casă. Pentru a face acest lucru, trebuie să-i servească pe musafiri cu cele mai bune feluri de mâncare, în cel mai sincer mod posibil. *Se zice* că de Crăciun, în casă trebuie să fie aprinse zeci de lumânări, pentru că astfel se umple locuința de căldură.

La ucraineni, 6 ianuarie este ultima zi din **postul** Crăciunului, de aceea bucatele de pe masa din ajun sunt tot de post. Se spune că pe masă seara trebuie să fie 12 feluri de mâncare de post, în cinstea celor 12 ucenici ai lui Hristos, între care coliva tradițională – un desert gustos, de post, care poate face deliciul oricui iubește cerealele și nucile.

Analizați textul:

1. Indicați valoarea morfologică a cuvintelor evidențiate. Ce rol au ele în propoziții?
2. Arătați prin două enunțuri polisemia cuvântului „*stil*”.
3. Stabiliți valoarea morfologică a cuvintelor: **colindul**, **tradiție**, **vechi**.
4. Delimitați primele patru propoziții din prima frază și stabiliți felul lor.
5. Subliniați subiectele și stabiliți felul lor.
6. Găsiți propozițiile în care subiectul este nedeterminat.

REȚINEȚI!

Subiectul nedeterminat se întâlnește în cazul unor predicate care exprimă acțiuni cu valoare generală, care nu poate fi atribuită numai unei anumite persoane.

Exemple: Bate la ușa. S-a spus la radio. S-a scris în ziar. S-a transmis la televizor.

Subiectul nedeterminat este atunci, când **nu se indică exact persoana care face acțiunea**, subînțelegându-se pronumele nehotărât **cineva**:

Exemple: Este ger. Firește (fără subiect), că ne va aștepta (subiect nedeterminat). Ninge. Se vede. Se înserează.

Aceste subiecte nedeterminate sunt **neidentificate sau neidentificabile** (din exemplele anterioare).

Există și subiecte nedeterminate care sunt generale și se raportează la orice persoană, având o valoare generală:

- *Cum îți vei așterne, așa vei dormi. (pers. a II-a sg.)*
- *Nu trăim ca să mâncăm, ci mâncăm să trăim. (pers. I. pl.)*
- *Aici se mănâncă bine. (pers. a III-a sg. a unui vb. reflexiv impersonal).*

Subiectul nedeterminat poate fi exprimat prin:

a) pronume personal, de persoana a II-a singular:

- *Ce e rău și ce e bine.*

Tu te-ntreabă **și socoate**.

b) substantivul *omul* cu valoare generală:

- *De-ar ști omul ce-ar păți, dinainte s-ar păzi.*

III. EXERCIȚII

1. Subliniați subiectele și predicatele. Precizați tipul lor:

- a) E ușor a scrie versuri. (*M. Eminescu*)
- b) E bine să faci sport.
- c) Se știu rezultatele la olimpiadă.
- d) Se pregătește masa.

2. Identificați subiectele și predicatele, precizați tipul lor. Arătați părțile de vorbire prin care se exprimă:

a) „Doamna mi-a răspuns că de la o vreme i se urâse chiar unei femei cu petrecerile, mai ales de când are copii.

– Să-ți spun drept, cât era Ionel mititel, mai mergea; acu, de când s-a făcut băiat mare, trebuie să mă ocup eu de el; trebuie să-i fac educația.

Și nu știți dumneavoastră bărbații cât timp îi ia unei femei educația unui copil, mai ales când mama nu vrea să –l lase fără educație.” (*Ion Luca Caragiale*)

3. Completați textele următoare cu predicatelor indicate în paranteze. Acordați-le cu subiectele respective:

- Cerul ... de nori negri. În curând ...
- Norii ... cap în cap atât de tare, încât ... scânteii.
- Buturuga mică... carul mare.
- Graba ... treaba.

(*a acoperi, a ploua, a se bate, a sări, a răsturna, a strica*)

4. Pentru predicatelor următoare găsiți subiecte potrivite:

- Aleargă ...
- ... au căzut.
- ... cea bună l-a ajutat.
- Apar ... pe cer.

5. Subliniați subiectele și predicatelor și indicați felul lor:

a) „Pupăza zbră! pe o dugheană... Eu atunci haț! de sumanul moșneagului să-mi plătească pasărea.” (*Ion Creangă*)

b) Dacă-i așa, hai și tu cu noi, zise Harap-Alb, că doar n-am a te duce în spinare”. (*Ion Creangă*)

c) „... Hai la treabă, cumătriță, că lupul ți-a dat de lucru...”

d) „Cucul își luă zborul și umbra lui trecu pe alea.” (*M. Sadoveanu*)

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

SEMNE DE PUNCTUAȚIE

Punctul și virgula (;) se întrebuințează:

✓ pentru a marca o pauză mai mică decât cere punctul și mai mare decât cere virgula. Se folosește pentru a despărți propozițiile sau grupurile de propoziții care formează unități independente:

- *Toți mi-au spus că ești un copil talentat; vei merge să studiezi la o școală unde poți să-ți pui în valoare talentul.*
- *Nu vei reuși fără un efort deosebit; pentru că succesul înseamnă muncă.*

V. SĂ NE IMAGINĂM...

Descrieți, în zece rânduri, *un ghiocel*. Folosiți toate tipurile de subiect învățate, plasate în *topica subiectivă*, apoi în *topica obiectivă*. Comparați cele două texte și arătați ce diferență apare între ele.

Nu uitați!

Ghioceii sunt înscriși în Cartea Roșie a Ucrainei!

§ 23. PĂRȚILE DE VORBIRE PRIN CARE SE EXPRIMĂ SUBIECTUL (SUBSTANTIV, PRONUME, NUMERAL)

I. TERMINOLOGIE

părțile de vorbire

prin care se exprimă subiectul: *substantiv, pronume, numeral*

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

Citiți cu atenție versurile:

„Clara undă argintoasă reflectează alba lună,
Lacul limpede se mișcă, nalta trestie răsună;
Abia vântul șerpuiește printre crengi de salcii verzi,
Răsfoirea lor e tristă și în șoapta lor te pierzi
Adâncit în visul dulce al reflexelor de lună.

Noaptea clară într-un basm de magie schimbă balta,
Oh, ce aur curge-n trestii ce cad una peste alta;
Peste tot plăceri nespuse bat din aripile lor,
Tainic cântă-n ulmul falnic singuraticul cinflor;
El doinește, și în ochii-mi se răsfrânge, clară, balta”. (Tudor Arghezi)

Analizați textul:

1. Împărțiți prima strofă în propoziții, precizând tipul lor. Identificați subiectele.
2. Stabiliți prin ce părți de vorbire se exprimă subiectele.
3. Menționați doi termeni din familia lexicală a adjectivului „alb”

4. Alcătuiți un enunț în care substantivul „luna” să aibă funcția sintactică de subiect și atribut substantival.
5. Efectuați analiza sintactico-morfologică a subiectelor din primele trei propoziții.

REȚINEȚI!

Subiectul se exprimă prin:

- **substantiv în cazul nominativ:**

Exemplu: Dorul meu pe unde pleacă

Nu-i pasăre să-l întrecă; (Folclor)

- **pronume în nominativ:**

Exemplu: Eu pe deal aş semăna

Dorul și cu Dragostea (Folclor)

- **orice cuvânt folosit cu valoare de substantiv:**

Exemple: Harnicul izbutește.

Al doilea a câștigat.

Binele cere dăruire.

- **verb la infinitiv sau supin:**

Exemplu: A-ți sluji idealul cere perseverență.

E greu de respectat cuvântul dat.

- **numeral**

Exemple: Doi au intrat în casă.

Al doilea a intrat cântând în clasă.

- **locuțiuni numerale:** Aici se mănâncă câte și mai câte.

AFLAȚI MAI MULT!

Părțile de vorbire ce pot îndeplini funcția sintactică de subiect (sau prin ce se exprimă subiectul).

1. Substantiv

a) *Florile sunt pe masă.* (substantiv comun simplu)

b) *Floarea-soarelui a înflorit.* (substantiv comun compus)

c) *Nicoleta va sosi mâine.* (substantiv propriu simplu)

d) *Ștefan cel Mare a fost înmormântat la Mănăstirea Putna.*
(substantiv propriu compus)

e) *Aducerile-aminte mă înveslesc.* (locuțiune substantivală)

2. Pronume

- *personal de politețe: Dumneavoastră ne-ați vizitat școala.*

- *personal de întărire: Însumi v-am văzut în parc.*

- *negativ: Nimeni nu a învățat pentru azi.*

- *locuțiuni pronominale nehotărâte: A sunat nu știu cine la ușă. (cineva)*

3. Adjectiv substantivizat:

Frumosul în artă impresionează.

Cazurile subiectului

- ♦ în *nominativ*: în majoritatea cazurilor;
- ♦ în *acuzativ*: substantive sau pronume precedate de prepoziții (*de, la, prin, printre, din etc.*) (*Știm cu toții.*) (fals subiect – de fapt, apozitie!).
- ♦ în *G./D.*: pronumele relativ (*care, cine, ce*) când introduce o subordonată, în loc de N, apare uneori, la *G.D.* cu funcția de subiect: *Mergem fiecare pe la casa' / cui ne are.¹*

III. EXERCIȚII

1. Alcătuiți propoziții în care să existe subiecte neexprimate: incluse, subînțelese, nedeterminate și arătați prin ce se deosebesc.
2. Alcătuiți două propoziții cu subiect inclus și două cu subiect subînțeles și precizați deosebirea dintre cele două tipuri de subiect.
3. Realizați o compunere gramaticală pe tema „*O, mamă, dulce mamă*”, în care să folosiți toate tipurile de subiect. Analizați-le morfologic și sintactic.
4. În propoziția: *Merg la mare.*, există:
  - a) subiect simplu
  - b) subiect inclus;
  - c) subiect nedeterminat.
5. În propoziția: *E rău de mine.*, există:
  - a) subiect subînțeles;
  - b) subiect nedeterminat;
  - c) subiect inclus.
6. În propoziția: *Admiră marea*, există topica:
  - a) subiectivă;
  - b) obiectivă.

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

SEMNE DE PUNCTUAȚIE

- **Ghilimelele (semnele citării)** se întrebunțează:
  - ✓ **la vorbirea directă:**
Bătrânul domn s-a ridicat din tron, și-a sărutat feciorul și i-a spus: „Ocupă-ți locul, fiul meu.”
  - ✓ **În cazul citatelor:**
Ștefan cel Mare spunea: *„Dacă dușmanul vostru va cere legăminte rușinoase de la voi, atunci mai bine muriți prin sabia lui, decât să fiți privitori ticăloșiei țării voastre.”*

✓ **pentru a demarca denumiri de organizații, instituții, publicații, opere artistice folosite în text:**

Balada populară „Miorița” a fost publicată pentru prima dată la Cernăuți de către Vasile Alecsandri.

V. SĂ NE IMAGINĂM...

Imaginați-vă că vă aflați la o tabără de odihnă. Compuneți o **scrisoare adresată părinților** în care să folosiți propoziții cu diferite tipuri de subiecte exprimate și neexprimate.

NU UITAȚI! *Părinții sunt copilăria noastră îmbătrânită.*

§ 24. SUBIECTUL UNOR VERBE PERSONALE FOLOSITE CA IMPERSONALE. PROPOZIȚII FĂRĂ SUBIECT

I. TERMINOLOGIE

**propoziții fără subiect
verbe impersonale
subiect inexprimabil**

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

Citiți cu atenție fragmentul:

Ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară!
Cu o zale argintie se îmbracă mândra țară;

Soarele rotund și palid se prevede printre nori
Ca un vis de tinerețe printre anii trecători. (*Vasile Alecsandri*)

Analizați textul:

1. Scrieți câte un sinonim contextual pentru cuvintele: **mândra, țară, se prevede, trecători**.
2. Arătați prin două enunțuri polisemia cuvântului „soarele”.
3. Stabiliți valoarea morfologică a cuvintelor: **ziua, noaptea, dimineața**.
4. Analizați sintactic primele trei propoziții din frază și stabiliți felul lor.
5. Verbele din primele trei propoziții pot avea subiect?
6. Subliniați subiectele exprimate și stabiliți felul lor.

Să descoperim!

Propoziții fără subiect

Nu pot avea subiect:

✓ propozițiile care au predicatul exprimat printr-un **verb impersonal** (*diateza activă sau reflexivă*) și arată fenomene ale naturii (n-au niciun autor al acțiunii).

Plouă. Ninge. Tună. Se înserează. Se înnoptează.

✓ Nu au subiect propozițiile cu predicate exprimate prin expresii impersonale: *E rău de noi. E vai de voi* etc.

✓ propozițiile cu PN exprimat prin expresii impersonale:

E greu. E bine. E vai.

Subiectul este inexprimabil (nu se poate exprima, deoarece acțiunea nu poate fi atribuită unei persoane și propoziția n-are subiect):

Afară plouă ^{1/} si tună. ^{2/}

Această categorie de subiect se întâlnește în propozițiile care au *predicatul exprimat printr-un verb impersonal ca înțeles și unipersonal ca formă care se referă la fenomene ale naturii.*

În vorbirea (creația) populară aceste verbe pot avea un **subiect intern**:

Ploaia plouă.

sau **un subiect obișnuit** dacă sunt folosite cu *sens figurat*:

El tuna și fulgera de supărare.

REȚINEȚI!

Predicatul (verbul și verbul copulativ) se acordă cu subiectul în persoană și în număr.

- Dorm și **florile**-n grădină. (*Mihai Eminescu*)
- Dintr-un timp și **vântul** tace. (*George Coșbuc*)
- Verzi sunt **dealurile** tale (*Alecu Russo*)

III. EXERCIȚII

1. Descoperiți subiectele și predicatele, indicând felul lor:

a) „ – Aici este ceva! Sună diferit de restul podelei!
– Bineînțeles, îl ironiză Dan, o fi o comoară! Sau un cuib de sobolani.

– Nu, precis se află ceva! Vreau să cercetez, zise Dinu...”

b) „ – Eu? Îmi apăr sărăcia și nevoile, și neamul...

Și de-aceea tot ce mișcă-n țara asta: râul, ramul,

Mi-e prieten numai mie, iară ție dușman este...” (*M.Eminescu*)

2. Analizați sintactic propozițiile. Precizați ce exprimă acțiunea verbului- predicat:

a) Începe a bura, apoi o întoarce în lapoviță, pe urmă o dă în frig și ninsoare. (*Ion Creangă*) b) E greu să găsești un prieten adevărat.
c) E bine să faci sport. d) E vai de omul ce se ia cu gândurile.

3. Transcrieți enunțurile și stabiliți prin ce se exprimă predicatele:

a) Afară ninge de mult timp.

b) A plecat fără ca nimeni să știe.

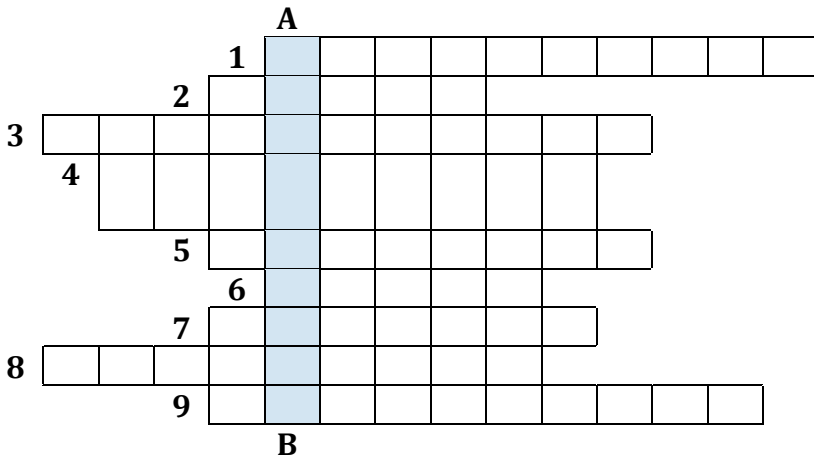
c) Nu mai are vise, aspirații și principii, a renunțat la toate...

d) Curând spera să se redevină cine a fost.

e) Indraznește să creadă doar în ceea ce-i place.

4. Construiți câte cinci propoziții fără subiect. Explicați de ce ele nu au subiect.

5. Completând corect rebusul, veți descoperi pe verticala AB una dintre părțile principale de propoziție studiate. Deduceți definiția.

1. Îmbinarea cuvinte este alcătuită din: termenul regent și termenul ...
2. Sunetul sau grupul de sunete așezat după rădăcină pentru a forma cuvinte noi se numește ...
3. Totalitatea cuvintelor dintr-o limbă alcătuiesc lexicul sau ... acestei limbi.
4. Cuvântul poate fi alcătuit din temelie și ...
5. Mijlocul de îmbogățire a vocabularului prin care se formează cuvinte noi cu ajutorul prefixelor și sufixelor se numește ...
6. Sinonimul cuvântului *arbore*.
7. Felul îmbinărilor de cuvinte: *a se face de rușine, a spăla putina, a se clănțăni, a înțepa cu ochii*.
8. Cuvintele: *Făt-Frumos, floarea-soarelui, primăvară, binevoitor* sunt formate prin ...
9. Procedeele compunerii sunt: sudarea, abrevierea și ...

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

SEMNE DE PUNCTUAȚIE

Două puncte (:) se întrebuițează:

- ✓ după o propoziție ce anunță vorbirea direct sau un citat:
Scriitorul Barbu Ștefănescu Delavrancea spunea: „Patria este ecoul clopotului de la Putna plutind peste râuri și munți de sute de ani”...
- ✓ în fraze cu propoziții subordonate nejoncționale:
Dar ține minte sfatul meu: Gloria e mare numai atunci, când, după ce ai câștigat bătălia, te întorci acasă cu toți oamenii tăi vii și nevătămați.
- ✓ înaintea unei enumerări:

Alexandru cel Bun a știut să facă dreptate tuturor: de la mic la mare, de la tânăr la bătrân, de la boier la omul cel mai sărman.

V. SĂ NE IMAGINĂM...

1. Scrieți un text de tip argumentativ, de 10–15 rânduri, despre copilărie, pornind de la ideea identificată în următoarea afirmație:

„Copilăria este inima tuturor vârstelor”. (Lucian Blaga)

✓ *Folosiți propoziții cu subiecte exprimate prin diferite părți de vorbire.*

2. Copiați textul, subliniați predicatele și subiectele, identificați feul or.

„Copilăria este lumea mirifică din care lipsește tristețea. Aici, copiilor li se citește mereu pe fețe veselia, iar grijile îi ocolesc cu încăpățănare. În acest tărâm al fanteziei, buzele lor știu doar să râdă, iar sufletele lor zboară precum fluturii suavi în lumina caldă a soarelui de primăvară. Inocența cu care copiii își trăiesc copilăria este asemenea gingășiei prin care florile gustă din splendoarea vieții.

Copilăria va rămâne mereu proaspătă în memoria noastră și va fi în permanență un reper despre ce înseamnă fericirea. Atât timp cât vom

avea în suflet o bucățică din copilăria noastră fericită, ne vom putea păstra un zâmbet pe față, indiferent de încercările prin care ne va purta viața...”

Nu uitați!

Copilăria este șuvoiul de apă care izvorăște limpede și curat din adâncurile ființei și la care omenirea aleargă fără încetare să-și potolească setea idealurilor sale de dragoste, de bunătate, de frumusețe, de perfecțiune. *Francesco Orestano*

§ 25. ACORDUL PREDICATULUI CU SUBIECTUL (ACORDUL LOGIC ȘI ACORDUL PRIN ATRACȚIE)

I. TERMINOLOGIE

acordul logic

acordul prin atracție

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

Citiți cu atenție fragmentul:

Munții Carpați

Munții Carpați se extind pe teritoriile Ucrainei, Cehiei, Slovaciei, Poloniei și României. Carpații României înconjoară bazinul transilvanean dinspre nord, est, sud și vest, asemenea unui zid ocrotitor, fiind numiți „coloana vertebrală” a spațiului mioritic.

Croindu-și drumul prin inima României, Munții Carpați au rămas unul din ultimele locuri rămase nealterate din toată Europa. Alături

de Dunăre și **Marea Neagră constituie** elementul geografic fundamental pentru definirea teritorială a statului român.

Priveliștile alpine incredibile, dar și frumusețea incredibilă a unui țărâm al cărui timp parcă se opri – **ciobanii își mână** oile, caii la căruțe aleargă încet, iar așezările medievale își rețin tradițiile și obiceiurile – fac din munții Carpați un muzeu deschis spectaculos, ocupând deasemenea o poziție aparte în circuitul turistic al țării prin peisajele deosebit de impresionante văi glaciare, regiuni calcaroase, forme unice și neregulate ale stâncilor.

Cerințe:

1. Precizați funcția sintactică a cuvântului „*Munții Carpați*” din textul de mai sus.
2. Alcătuiți două exemple în care să demonstrați omonimia cuvântului „*bazinul*”.
3. Alcătuiți trei enunțuri cu cuvântul „*munții*” astfel, încât el să îndeplinească funcția sintactică de subiect, nume predicativ, complement.
4. Stabiliți funcția sintactică a cuvintelor evidențiate.
5. Care este valoarea lor morfologică?
6. Analizați sintactico-morfologic patru dintre cuvintele evidențiate.
7. Cum se acordă subiectul cu predicatul?

Nu uitați!

Predicatul (verbul și verbul copulativ) se acordă cu subiectul în persoană și în număr.

Exemple: *Dorm și florile-n grădină.* (Mihai Eminescu).

Dintr-un timp și vântul tace. (George Coșbuc)

Verzi sunt dealurile tale. (Alec Russo)

• Predicatul exprimat printr-o formă de pasiv reflexiv sau prin reflexiv impersonal se acordă cu subiectul, deși acesta nu este autorul acțiunii: *S-a amânat întrunirea. Se zăresc nori.*

• Dacă subiectul este exprimat prin substantiv colectiv, *stol*, *turmă* etc., predicatul este fie la singular, fie la plural, în funcție de numărul substantivului: *Au venit stolurile de păsări. Stolul de vrăbii a zburat.*

• Cazuri speciale – verbele *a dura*, *a plăcea*, *a conveni*, precedate de un pronume personal în acuzativ sau dativ, se acordă astfel:

Acordul subiectului multiplu:

✓ dacă termenii subiectului sunt persoane diferite, persoana I are preponderență asupra celorlalte și persoana a II-a asupra persoanei a III-a; ***Eu și sora*** mea plecăm. ***Tu și ea*** plecați.

✓ dacă termenii subiectului sunt în raport de coordonare copulativă, verbul (predicatul) se află la plural:

Munca și perseverența aduc succesul.

✓ dacă termenii subiectului sunt însoțiți de un element de negație, verbul (predicatul) poate fi la plural sau la singular:

Nici mama, nici tata n-a venit.

sau la plural: ***Nici eu, nici fratele meu n-am plecat.***

✓ dacă termenii subiectului se află în raport de coordonare disjunctivă, verbul (predicatul) este la singular:

Eu sau tu vei fi premiat.

✓ dacă termenii subiectului sunt nume de persoană, masculinul are prioritate. ***Ion, Elena și Maria au fost chemați la bibliotecă.***

✓ dacă termenii subiectului sunt nume de lucruri, obiecte etc., acordul predicatului se face cu cel mai apropiat.

Rochia, pantoful și poșeta sunt vopsite proaspăt.

AFLAȚI MAI MULT!

Acordul este potrivirea de formă dintre două cuvinte, în principiu, cuvântul regent impunând determinantului său o anumită formă gramaticală (*gen, număr, caz, persoană*). De exemplu, atributul exprimat prin adjectiv preia genul, numărul și cazul substantivului regent.

▪ Raportul sintactic dintre subiect și predicat are unele particularități, motiv pentru care este considerat un raport de interdependență: predicatul stă la persoana și numărul pe care îl impune subiectul: *Noi mergem la școală. Tu ești inteligent.*

▪ Când numele predicativ este un adjectiv, acesta se acordă cu subiectul în gen și număr: *Rezolvarea este dificilă. Copiii sunt cumiți.*

▪ Fiecare dintre cele două părți principale de propoziție impune celeilalte o anumită formă, ceea ce face să se vorbească de un raport de interdependență.

Acordul logic (după înțeles)

▪ Uneori, când subiectul propoziției este un substantiv colectiv, urmat de un determinant la plural, indicând membrii acestei colectivități, se dă prioritate înțelesului și verbul se acordă cu acest al doilea substantiv, care impune ideea de pluralitate: *Mulțimea beneficiarilor au reclamat că lucrările nu s-au terminat la timp. Majoritatea elevilor au răspuns foarte bine la examen.*

▪ Când subiectul este pronumele *fiecare*, însoțit sau nu de o determinare la plural, el poate fi acordat cu un predicat la plural, dacă în propoziție există un complement distributiv (**fiecare**):

Au sădit fiecare câte un pom în grădina școlii.

▪ Când subiectul este *nici unul* (echivalent cu *toți*) verbul poate stă la plural: **Nici unul nu știam poezia.**

Acordul prin atracție

▪ Uneori predicatul nu se acordă cu subiectul lui, cum ar fi normal, ci cu un alt cuvânt mai apropiat ca poziție de predicat și care se impune atenției. Este vorba, în acest caz, de acord prin atracție:

De exemplu, există tendința de a acorda verbul nu cu subiectul său, ci cu numele predicativ:

*Subiectul piesei **erau** trandafirii (și nu **era** trandafirii – cum ar fi corect).*

*Două milioane de lei **este** o sumă mare (și nu **sunt** o sumă mare – cum ar fi corect).*

Aceste construcții sunt greșite. În ciuda acestui fapt, ele sunt din ce în ce mai frecvente astăzi:

*În ce **privesc** declarațiile martorilor, acestea coincid.*

*Ce-**s** cu banii **ăștia** pe masă?*

▪ Acordul după înțeles și mai ales cel prin atracție sunt *abateri de la normele limbii literare*, deși există unele situații când acestea sunt tolerate: *A fost odată un moș și o babă...*

III. EXERCITII

1. Arătați valoarea morfologică a cuvintelor: *unu, alt* în exemplele următoare; precizați și funcția lor sintactică (unde este cazul):

- „Unu” este o cifră.
- Unul râde, doi plâng.
- Unul râde, altul desenează.
- Alt elev a venit în clasă.
- Altul nu mai este aici.

2. Identificați subiectele din textele următoare (după ce ați aflat predicatul):

a) „ – O țară, ca să aibă de toate, trebuie să se bucure de pace, îi plăcea lui Alexandru cel Bun să repete.”

b) „În alte locuri pot fi munți mult mai mari sau fluvii puternice, marea sau oceanul; aici Rarăul reprezintă dimensiunea fundamentală a lumii, latura cosmică a vieții și a istoriei.” (*Geo Bogza*)

c) „E ușor a scrie versuri.” (*Mihai Eminescu*)

d) „Mi-e sete de repaos.” (*Mihai Eminescu*)

e) „Iar apa vie, care ne învia și pe noi ca pe Făt-Frumos, era iubirea de neam, de limbă, de lege și de pământul acesta.” (*George Coșbuc*)

3. Indicați subiectele din următorul text și analizați-le sintactico-morfologic:

„Zburau lebedele în stol, din ținuturile înghețate, spre țările calde. Zburau peste mare... pe cer se afla luna și lebedele vedeau apa albăstruie licărind jos, departe...” (Lev Tolstoi)

4. Identificați subiectele și predicatul în exemplele de mai jos. Analizați-le sintactico-morfologic:

a) „Și cum s-a întors împărăteasa cea tânără seara acasă, a poruncit să-i facă un foc bun în sobă.” (Ion Creangă)

b) „Ale tale gene lungi/ leagă, mamă, cer de lunci.” (Grigore Vieru)

c) Bine a zis/ cine a zis/ că surcica nu sare departe de trunchi.

5. Alcătuiți propoziții în care să aveți subiecte exprimate prin toate tipurile de pronume (personal, personal de politețe, de întărire, posesiv, demonstrativ, nehotărât, negativ, interogativ și relativ).

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Aflați mai mult!

♦ **A nu se confunda S(subiectul) cu N.P(numele predicativ).**

În unele propoziții cu predicatul exprimat prin verbul **a fi**, subiectul poate fi recunoscut după ceea ce denumește substantivul prin care este exprimat:

anotimpuri: **e iarnă; e toamnă** etc.;

părți ale zilei: **e o amiază; e o seară;**

fenomene atmosferice: **frig; e ceață** etc.;

senzații sau stări sufletești: **mi-e dor; mi-e frică, mi-e rușine** etc.

♦ **A nu se confunda S cu C.D.**

Subiectul propozițiilor cu predicatul exprimat prin pasivul reflexiv sau printr-un verb reflexiv impersonal stă, de obicei, după predicat.

▪ *S-au corectat lucrările. Se aud voci de copii.*

V. SĂ NE IMAGINĂM...

Lucrați în grupuri!

❖ Alcătuiți câte o compunere (7-8 enunțuri) în care să folosiți

diferite tipuri de subiecte.

✓ Subliniați subiectele și predicatele. Precizați acordul dintre părțile principale ale unei propoziții.

Tema: **Dezvoltați proverbele:**

I: *Munca bună mult adună.*

II: *Cinstea și hărnicia – iată omenia.*

III: *Adevărul nu are nevoie de judecată.*

IV: *Bine faci, bine găsești.*

Teste de evaluare a cunoștințelor

1. Subiectele exprimate pot fi:

- simplic, multiplu, complex, inclus;
- simplic, multiplu, complex, reluat;
- subînțeles, inclus, nedeterminat.

2. Determinați subiectul reluat în următorul enunț:

• *Omul care nu muncește, acela nu mănâncă.*

- omul;
- acela;
- care.

3. Stabiliți tipul subiectului din exemplul:

• *Ploile și furtunile au distrus recolta.*

- a) exprimat reluat;
- b) exprimat multiplu;
- c) exprimat complex.

4. Precizați partea de vorbire prin care se exprimă subiectul în următorul exemplu: „*El vine se înalță, în cercuri line zboară...*”

(Vasile Alecsandri)

- a) *el* – pronume personal accentuat;
- b) *cercuri* – substantiv comun;
- c) *line* – adjectiv calitativ.

5. Subiectul din exemplul:

- „*Floarea oaspeților luncii cu grăbire se adună...*”

(Vasile Alecsandri)

este:

- a) exprimat simplu;
- b) exprimat reluat;
- c) exprimat complex.

6. Precizați tipul subiectului neexprimat în enunțul:

- *Te-ai gândit la vacanță.*

- a) subiect subînțeles;
- b) subiect nedeterminat;
- c) subiect inclus.

7. În enunțul:

- *Bunica a venit la noi și ne-a povestit întâmplarea.*

în propoziția a doua subiectul este:

- a) subînțeles;
- b) nedeterminat;
- c) inclus.

8. Identificați caracteristicile subiectului neexprimat nedeterminat:

- a) este exprimat într-o propoziție anterioară și subînțeles în persoana a III-a a verbului-predicat;
- b) este subînțeles în desinența verbului-predicat;
- c) este neprecizat, neidentificat într-o anumită persoană.

9. Identificați subiectul în enunțul:

- „*Acolo, lângă izvoară, iarba pare de omăt...*” (Mihai Eminescu)

Indicați cazul la care se află.

- a) izvoară – c. Ac.;
- b) iarba – c. N.;
- c) de omăt – c. Ac..

10. Identificați caracteristicile subiectului *exprimat reluat*:

- a) este exprimat într-o propoziție anterioară și subînțeles în persoana a III-a a verbului-predicat;

- b) este subînțeleles în desinența verbului-predicat;
- c) este neprecizat, neidentificat într-o anumită persoană.

11. Indicați numărul subiectelor în fraza de mai jos:

- „ – Dar ție, Cenușăreaso, ce-ți dorește inima/ să-ți aduc?/întrebă taică-său, într-un sfârșit.”/ (Frații Grimm)

- a) trei subiecte exprimate;
- b) două subiecte exprimate și un subiect neexprimat inclus;
- c) trei subiecte neexprimate..

12. Subiectele din fraza dată sunt în ordine:

• „Și,/ cum ajung în iarmaroc,/ încep a mă purta țanțoș printre oameni, de colo până colo, cu pupăza în mână,/că doar și eu eram oleacă de fecior de negustor.”/ (Ion Creangă)

- a) 1 – subiect inclus, 2 – exprimat simplu, 3 – exprimat simplu;
- b) 1 – exprimat simplu, 2 – subiect inclus, 3 – exprimat simplu;
- c) 1 – neexprimat, 2 – subiect inclus, 3 – exprimat simplu.

❖ Continuați compunerea, folosiți diferite tipuri de subiecte.

Când grădina sufletului tău este plină de spinii patimilor nu încerca să le dezrădăcinezi, căci te vei afla continuu traumatizat și murdărit tot ocupându-te de ele. Toată atenția ta trebuie să fie concentrată asupra florilor sufletului tău. Udă-le și atunci spinii se vor desprinde singuri. Cele mai minunate flori sunt iubirea și stima, ai grijă de ele!

Dacă uzi în fiecare zi aceste flori minunate, ele vor crește și toți spinii din jurul lor se vor ofilii. Pe lângă florile minunate ale iubirii în grădina sufletului mai pot fi sădite flori de curaj, flori de încredere, flori de fericire, flori de prietenie, flori de speranță, flori de voință.

Pentru ca în grădina sufletului să avem flori frumoase și înflorite trebuie ca să le oferim lumina necesară și să le îngrijim de buruieni și de alți dăunători. Să le udăm doar, nu este de ajuns.

АТРИБУТУЛ

§ 26. АТРИБУТУЛ. ЕЛЕМЕНТЕЛЕ РЕГЕНТЕ АЛЕ АТРИБУТУЛУИ

I. TERMINOLOGIE

atribut: acordat
neacordat

adjectival
substantival
pronominal
verbal
adverbial
interjecțional

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

Citiți versurile și răspundeți la întrebările de mai jos:

În păduri trăsnesc stejarii! E un ger *amar, cumplit!*
Stelele par înghețate, cerul pare oțelit,
Iar zăpada cristalină pe câmpii *strălucitoare*
Pare-un lan *de diamanturi* ce scârțâie sub picioare.

Fumuri *albe* se ridică în văzduhul *scânteios*
Ca *înaltele* coloane unui templu *maiestos*,
Și pe ele se așează bolta *cerului senină*,
Unde luna își aprinde farul *tainic de lumină*. (Vasile Alecsandri)

Cerințe:

1. Precizați ce părți de vorbire sunt cuvintele evidențiate?
2. Ce părți de vorbire determină aceste cuvinte?
3. Efectuați analiza fonetică a cuvântului „*înghețate*”.
4. Subliniați predicatul din prima strofă.
5. Stabiliți structura cuvântului „*strălucitoare*”.
6. Scrieți câte un sinonim pentru sensul din text al cuvântului „*zăpadă*”.
7. Analizați tipul primei propoziții după scopul comunicării, aspect și structură.
8. Extrageți din text două cuvinte derivate cu sufixe și alcătuiți cu ele enunțuri.

REAMINTIȚI-VĂ!

Atributul și complementul sunt părți secundare de propoziție.

REȚINEȚI!

Atributul este partea secundară de propoziție care determină un substantiv sau o altă parte de vorbire cu valoare de substantiv (pronume, numeral sau adjectiv substantivizat).

Atributul răspunde la întrebările: *care?, ce fel de?, cât?, câtă?, câți?, câte?, al (a, ai, ale) cui?*

Exemplu: Un râu **falnic de lumină** se revarsă peste munte.

(Vasile Alecsandri)

Atributul se recunoaște după întrebări și după termenul regent.

Termenul regent al atributului poate fi:

- un substantiv: Băutura cea mai bună Este apa de izvor. (Folclor)
- un pronume: Toate acestea vor fi rezolvate cât mai repede ."

- **un numeral:** Trei dintre ei sunt arheologi.
- **o parte de vorbire cu valoare de substantiv:** Culesul merelor era în toi.

REȚINEȚI!

Conform felului de legătură a atributului cu termenul regent distingem:

- **atribute acordate;**
- **atribute neacordate.**

Atributul acordat se acordă în gen, număr și caz cu termenul regent:

Exemplu. Munca **bună** mult adună. (gen. fem., num. sing., caz.N.)

Atributul neacordat nu ia forma de gen, număr și caz a termenului regent:

Exemplu. Nemărginire **de cer**.

Stele **de aur**.

Există un singur drum:

Cel **al miresmei de laur**. (*Grigore Vieru*)

REȚINEȚI!

Tipul atributului se stabilește după partea de vorbire prin care se exprimă.

Atributele se clasifică în:

- **atribute adjectivale:**

Peste sat se încinsese o dimineată **senină și caldă**. (*Ion Druță*)

- **atribute substantivale:**

La răsăritul **soarelui** cerul era senin și limpede.

- **atribute pronominale:**

Foicică dulce poamă /**Toată** lumea are mamă. (*Grigore Vieru*)

atribute verbale:

Valurile **spumegânde** ale mării se loveau de stânci.

- **atribute adverbiale:**

Eu sunt Luceafărul **de sus**,

Iar tu să-mi fii mireasă. (*Mihai*

Eminescu)

- **atribute interjecționale:**

Sunetul **tic-tac** al ceasornicului îi răsună în urechi.

Atributul, de obicei, se află după termenul regent.

Exemplu: Undeva adânc în măduva copacului s-a trezit freamătul **cela verde** ce-o să tot șoptească o vară întreagă, apoi pe urmă o să mai zacă

printre copaci frunze **mari**, frunze **galbene**, frunze **zimțate**. (I.Druță)

Ordinea aceasta nu e fixă, atributul apărând și în prepoziție față de termenul regent. Inversia e caracteristică pentru stilul poetic. Mai des se inversează atributul acordat.

Ram de pom în floare,
Strugure de soare,
Vălurânde grâne —
Strămoșești țarâne.

Eu născut anume
Pe acest meleag
Îl știu cel mai mândru,
Îl știu cel mai drag.

(Dumitru Matcovschi)

• **Atributul neacordat** de obicei se plasează în postpoziție față de termenul regent.

De exemplu:

Am văzut urme **de pasăre-n** aer.

Era ca un șuier **de nai** tremurat.

Unde-a atins pasărea pământul

Semn **de floare** s-a arătat. (Iulian Filip)

• **Atributul neacordat** prepozitiv se întâlnește mai rar.

De exemplu: Șerpii lungi se-ncolăcează sub a **nufurilor** floare.

(Vasile Alecsandri)

Aflați mai mult!

III. EXERCIȚII

1. Citiți. Caracterizați oral atributele acordate și neacordate. Comentați topica lor.

A dori să zbori cu avionul înseamnă a te vedea întâi de toate pasăre zburătoare, pasăre albastră a năzuinței. Calea vaporului pornește întâi și întâi de la acele nouă mări și nouă zări, adică pornește de acasă pe

cale îndelungată cu dorința **de a** întâlni și **de a vedea** povestea altei lumi, închipuitele ei țărături, binele și răul ei, chipul din portret.

(Ion Vatamanu)

2. Alcătuiți două propoziții după schemele date:

a) S + Pv + C + A;

b) S + A + Pv + C;

3. Găsiți răspunsul ghicitorilor următoare, apoi subliniați atributele:

a) Sus pe coama munților,
Munților cărunților
Stă voinicul cel țepos
Veșnic verde și frumos.

b) Jupâneasa durdulie
Cu rochița cenușie
Lucrată din pene lucii
Caută pe lac papucii.

c) Două mame sunt pe lume
Care poartă-același nume
Și cu zece copilași
Hărnicuți și drăgălași.

4. Alcătuiți o minicompunere după imaginile date, folosind atribute.

5. Comparați topica atributelor acordate. La ce ajută inversiunea?

a) Drăguțele bace! / Dă-ți oile-ncoace. („Mioriță”)

b) O! Farmec, dulce farmec al vieții călătoare,
Profundă nostalgie de lin, albastru cer!
Dor gingaș de lumină, amor de dulce soare.
Voi mă răpiți când vine-n țară aspru ger... (Vasile Alecsandri)

c) Gând curat coboară
Peste albe foi,
Cât ni-i dor de țară
Noi rămânem noi. (Vasile Romanciuc)

6. Răspundeți la întrebările de mai jos și veți afla o parte de propoziție.

1.										
2.										
3.										
4.										
5.										
6.										
7.										

1. Partea de vorbire care însoțește substantivul.
2. Valoarea morfologică a cuvântului subliniat: „Ahh! Ce cald este!”
3. Poate înlocui un substantiv, are și forme de politețe.
4. Modul la care este trecut verbul în dicționar.
5. Partea de vorbire care arată acțiunea, starea sau existența.
6. Arată într-o propoziție *cine* face acțiunea.
7. Identificați partea de vorbire subliniată: Am văzut un vultur.

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Semnele de punctuație la atribut:

❖ Nu se despart prin virgulă atributurile așezate lângă substantivul determinat, atunci când atributurile sunt folosite pentru a identifica sau califica obiectul exprimat prin substantiv. Aceste attribute sunt numite necesare și fără ele textul nu ar avea sens.

În categoria atributelor necesare intră și attributele care exprimă cantitatea obiectelor: *mulți, câțiva, doi* (mulți copii, doi copii).

*În ziua **de astăzi**, viața **la țară** nu mai este ca **altădată**.*

❖ În cazul în care atributul, împreună cu determinările lui, apare ca o construcție explicativă, prin care se urmărește descrierea obiectului denumit de substantivul determinat, acesta este izolat prin virgule sau linii de pauză.

***Liniștit**, băiatul s-a îndreptat spre casă.*

*Oamenii aceia, **cei din față**, sunt părinții mei.*

❖ În general, sunt izolate prin virgule attributele care determină un pronume personal sau un substantiv propriu.

*Mihai, **fratele meu**, este student.*

*Noi, **oamenii**, suntem toleranți.*

❖ Atributele de același fel, care determină același substantiv, se despart prin virgulă sau prin conjuncții coordonatoare. Dacă atributele nu sunt de același fel, nu se despart prin virgulă.

Mașina mare și frumoasă este scumpă.

Mașina mare a fratelui meu este scumpă.

V. SĂ NE IMAGINĂM...

❖ Alcătuiți o compunere de maximum 15 rânduri, pornind de la începutul dat: „Purtați-vă frumos cu toată lumea, pentru că numai așa ceilalți vă vor cinsti și pe voi, și pe mine” – își sfătuiesc mamele copiii...

Te-a enervat comportamentul urât al cuiva, dar nu ai știut cum să reacționezi în momentul respectiv? Toată lumea a trecut prin așa ceva. Puțini știu însă că nu iritarea, ci comportamentul prietenos ne aduce mai multe beneficii. Noile studii arată că nu cei agresivi câștigă în viață, ci oamenii drăguți!

Pentru că ei pot stabili legături, caută soluții și ajung mai rapid la țintă, spun psihologii. În plus, oamenii prietenoși sunt mai sănătoși, mai fericiți și au mai mult succes.

§ 27. ATRIBUTUL ADJECTIVAL

I. TERMINOLOGIE

atribut adjectival

adjectiv propriu-zis

adjective provenite din verbe la participiu

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

Citiți expresiv versurile:

Privirea ta *deschisă* e pe mare,
Visarea *mea* pe ape se deschide.
Pe mare trec trei păsări mari și țipă.
În pene *albe* poarte fremătarea

Furtunii prin catarge împânzite,
În vânt se umflă *larga* lor aripă.
Pe ceruri pier trei umbre mari în noapte.
Privirea ta deschisă e pe mare." (Ion Pillat)

Cerințe:

1. Analizați cuvintele evidențiate. Ce părți de vorbire sunt? La ce întrebări răspund?
2. Precizați valoarea morfologică a verbului „e”.
3. Indicați antonimele cuvintelor: *albe, umbre, deschisă, trec*.
4. Despărțiți în silabe următoarele cuvinte: *deschisă, împânzite, umfla, ceruri*.
5. Transcrieți patru cuvinte derivate.
6. Construiți patru enunțuri care să ilustreze sensurile cuvântului polisemantic *a purta*.
7. Împărțiți prima frază în propoziții.
8. Stabiliți câmpul lexical al cuvântului *marea* din text.

REAMINȚIȚI-VĂ!

Atributele se clasifică după părțile de vorbire prin care sunt exprimate.

REȚINEȚI!

Atributul adjectival este exprimat prin adjective propriu-zise sau alte părți de vorbire cu valoare adjectivală și se acordă cu substantivul determinat în gen, număr și caz.

Exprimarea atributului adjectival:

- a) **adjective propriu-zise** (la toate gradele de comparație):
Asculta glasul *tainic* al inimii.
- b) **adjective pronominale** (acordate în gen, număr și caz cu substantivele determinate):
Priveliștile *acestea* sunt de la munte.
- c) **locuțiune adjectivală**:
Omul *cu scaun la cap* reușește în viață.
- d) **numeral cu valoare adjectivală**: Noi învățăm în clasa *a 8-a*.
- e) **verb la participiu cu valoare adjectivală**:
Am recitat poezia *învățată*.
verb la gerunziu cu valoare adjectivală:
I-am sărutat mamei mâna *tremurândă* de emoție.
- f) **adverb cu valoare adjectivală**:
Mi-am procurat haine *gata*.

Aflați mai mult!

Nu devin **adjective pronominale**, deci nici atribute **adjectivale pronominale**, pronumele personale, reflexive, de politețe, interogativul *cine*, relativul *ce*, nehotărâtele *oricine*, *fiecine*, *careva*, *cineva*, *altceva*, *altcineva* și negativele *nimic (a)* și *nimeni (ea)*

OBSERVAȚI!

✓ Subliniați propoziția în care cuvintele evidențiate sunt atribute adjectivale.

- O mașină *frumoasă* trece pe stradă.
- Mașina este *frumoasă*.
- Am văzut o *frumoasă* trecând pe stradă .

III. EXERCITII

1. Copiați. Identificați atributele adjectivale.

a) Bunica privea la luna rotundă. Cântecul neașteptat al unei viori o întrerupse din visare. O melodie frumoasă se înalță dintre firele de iarbă verde. Un cântăreț mititel își rezemase obrazul de vioară, privea și el la luna plină în timp ce purta un arcuș pe struna subțire. Bunica prinse să asculte melodia duiosă și să-și aducă aminte de vremurile îndepărtate, de casa părintească, de frații și surorile mai mici. *(Din presă)*

b) Cui i-i dragă lunca, / Cui îi place munca,
Cine își iubește / Țara-n care trăiește —
Pentru tine-o face,

Pentru tine, scumpă pace. *(Liviu Damian)*

✓ Observați locul atributelor față de cuvântul determinat.

2. Completați comparațiile. Alcătuiți propoziții, în care aceste comparații să funcționeze ca atribute adjectivale.

Înalt ca..., roșu ca..., alb ca..., albastru ca..., negru ca..., galben ca..., verde ca..., limpede ca..., fierbinte ca..., credincios ca..., fricos ca..., amar ca..., subțire ca..., rece ca..., sărac ca..., harnic ca..., îndărătnic ca... .

3. Adăugați câte un substantiv la adjectivele date. Alcătuiți propoziții cu aceste expresii. Explicați cu ajutorul DEX-ului adjectivele necunoscute: *calitativ*, *valoros*, *merituos*, *mărinimos*, *suficient*, *necesar*, *durduliu*, *dolofan*, *diafan*, *drăgălaș*, *indecent*, *decisiv*.

✓ Ce funcție sintactică au adjectivele date?

4. Restabiliți adjectivul-atribut potrivit în proverbe.

- a) Buruiana (bună, rea, proastă) crește și pe pietre.
- b) Cine are tovarăș (nerod, bun, rău) ajunge din pod în glod.
- c) Cine-i (harnic, leneș, muncitor) în tinerețe suferă la bătrânețe.
- d) Lacomul și sătulul (sătul, flămând, mulțumit) este.
- e) La strachina (mare, mică, plină) nu te prea repezi.
- f) Lupul (somnoros, leneș, atent) moare de foame.
- g) Albina e (harnică, blândă, cuminte) cât ai minte.
- h) Un urs îl invită pe altul în ospeție în via (proprie, rodnică, străină).
- i) Cuvântul omului (tânăr, viclean, deștept, bătrân) are greutate.

5. Construiți propoziții în care adjectivul *harnic* să fie folosit la toate gradele de comparație cu funcția de atribut adjectival.

6. Găsiți atribute cu sens opus pentru substantivele următoare:

<i>copil harnic</i> -	<i>păsări gălăgioase</i> - .....
<i>copac înalt</i> -	<i>pisică blândă</i> - .....
<i>apă caldă</i> -	<i>carte îngrijită</i> - .....
<i>inimă bună</i> -	<i>elev silitor</i> - .....
<i>cer senin</i> -	<i>stradă lungă</i> - .....
<i>flori parfumate</i> -	<i>lapte cald</i> - .....

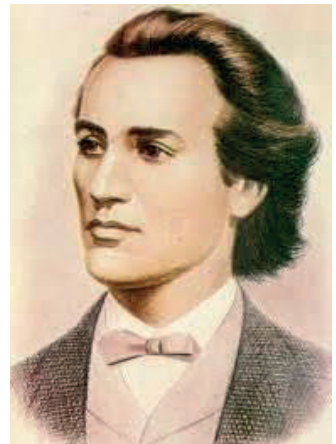
7. Alcătuiți propoziții în care să aveți toate tipurile de adjective pronominale (posesive, demonstrative, nehotărâte, de întărire, negative, interogative, relative), aflate în diferite cazuri, cu funcția de atribut adjectival.

8. Construiți două propoziții în care să aveți atribute adjectivale: exprimate prin locuțiunile adjectivale: *cu scaun la cap, fără pereche*.

9. Transcrieți textul. Identificați atributele adjectivale. Prin ce părți de vorbire sunt exprimate?

Până la Eminescu, totuși, limba literară românească a avut mereu șovăiri. Numai geniul eminescian a știut să integreze organic comoara limbii țaranului în limba uzuală a tuturor. Prin Eminescu țaranul român a dăruit îndreptarul cel mai sigur și cel mai de preț literaturii noastre: limba vie, bogată, mlădioasă, mereu nouă, cu posibilitate de eternă înnoire... Colaborarea dintre românul cel mai modest și poetul cel mai mare a creat linia generală a originalității limbii românești.

(Liviu Rebreanu)

Nu uitați!

Mihai Eminescu este Luceafărul poeziei românești.

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

După legătura cu termenul regent, atributul adjectival poate fi:

– **neizolat**, cu legătură strânsă între el și regent și neseplat prin virgule: *fete frumoase, haine curate, cei mai buni copii*;

– **izolat**, cu legătură mai slabă între el și regent, atribut separat prin semne de punctuație (virgulă și linie de pauză):

1. *Fata, cochetă și nesentimentală, ...s-a ascuns în odaia ei*;

2. *Două semilune de dinți...spuneau că pe crengile și pe foile de dafin adormise o femeie – tânără, frumoasă și desigur mult iubită.*

V. SĂ NE IMAGINĂM...

❖ Îmbogățiți textul de mai jos cu cât mai multe atribute. Subliniați-le:

Acasă s-au adunat frații. Ei discută. Părinții se bucură. Nepoții au început jocul. Mamele privesc. Se aud strigăte. Un copil s-a accidentat. Bunicuța îl pansează. Masa e servită. Fiecare își caută loc. Târziu se despart. Ce amintire le-a rămas!

§ 28. ATRIBUTUL SUBSTANTIVAL

I. TERMINOLOGIE

Atribut substantival:

genitival

prepozițional

în dativ fără prepoziție

apozitional

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

Citiți cu atenție textul:

Poate o amiază *de primăvară*, poate una de toamnă, nu mai țin minte. Dar totuna era. Căci aurea soarele ca teiul înflorit *deasupra Iașului* copilăriei mele, mai mult cald decât fierbinte, dând vieții par-fum de faguri...

Îmi venea să spun bună dimineața la toți și la toate, căci dimineața începea în sufletul meu, cu soarele fraged pe pământul *tineretilor* duse și al celor abia deșteptate, încă mătăsoase de somn. Trăiam acel ceas viteaz și naiv *al tinereții*, când îți simți viitorul pe umăr ca un șoim *de vânătoare*. (Ionel Teodoreanu)

Cerințe:

1. Identificați atributele studiate cu ajutorul întrebărilor.
2. Stabiliți cazul substantivelor evidențiate.
3. Construiți două propoziții cu cuvântul „toamnă” cu valoare de substantiv și de adverb.
4. Selectați din text două cuvinte compuse și două cuvinte derivate.
5. Stabiliți numărul de propoziții din ultima frază și tipul lor după structură (subordonate și principale).
6. Împărțiți pe silabe cuvintele: *aurea, faguri, abia, dimineața*.
7. Efectuați structura cuvântului „înflorit”.
8. Alcătuiți un enunț în care substantivul „soarele” să aibă funcția sintactică de atribut.
9. Menționați doi termeni din familia lexicală a adjectivului „fierbinte”.

10. Stabiliți valoarea morfologică din text a cuvintelor : *toți, abia, viteaz, una.*

REAMINTIȚI-VĂ!

Atributele se clasifică după părțile de vorbire prin care sunt exprimate.

REȚINEȚI!

Atributul substantival este atributul exprimat prin substantive, adjective substantivale, numerale cu valoare substantivală.

Clasificarea atributului substantival:

a) **atribut substantival genitival**, exprimat prin substantiv în cazul genitiv:

Părerea *copilului* este interesantă.

b) **atribut substantival prepozițional**, exprimat prin substantiv în cazul:

– acuzativ cu prepoziție: Oamenii *din satul* meu sunt harnici.

– dativ cu prepoziție: Purtarea *asemenea tatălui* este recomandabilă.

– genitiv cu prepoziție: Lupta *împotriva epidemiei* devenise hotărâtoare.

c) **atribut substantival în dativ fără prepoziție**, determină un substantiv:

– nearticulat: Ion, nepot *Măriei*, vine de la câmp.

– articulat hotărât și urmat de un atribut prepozițional: Acordarea de burse *elevilor* este importantă.

d) **atribut substantival apozitional**, exprimat prin substantiv în cazul nominativ.

Am văzut-o la film pe colega noastră, *Maria*.

Observați!

✓ Subliniați propoziția în care cuvântul evidențiat este atribut substantival:

a) Colțurile *pietrei* sunt ascuțite.

b) *Piatra* are colțuri ascuțite .

c) *Colțurile* sunt de la piatră

Aflați mai mult!

Apoziția este:

– **simplică**: Prietenul meu, *Andrei*, este glumeț.

– **dezvoltată**: Am vorbit cu Anca, **sora prietenei mele**.

Apoziția se desparte prin virgulă sau linie de pauză de restul propoziției.

Nu se desparte prin virgulă când este considerată necesară identificării termenului determinat (Profesorul *Ignătescu* este sever).

Numeralul cu valoare substantivală are și el funcție sintactică de:

a) **atribut genitival**: *Propunerea celor doi este interesantă.*

b) **atribut prepozițional**: *Florile de la cei doi sunt frumoase.*

c) **atribut apozițional**: *Prietenii mei, cei trei de acolo, mă ajută deseori.*

Observați!

✓ Subliniați propoziția în care cuvântul evidențiat este atribut.

a) *Doi* copii merg la sala de sport. b) Pe cei *doi* i-am întâlnit la sala de sport. c) Locul celor *doi* este la sala de sport. d) Cei *doi* merg la sala de sport.

III. EXERCIȚII

1. Transformați atributele adjectivale în atribute substantivale. Alcătuiți cu ele propoziții.

Părere copilărească, pământ nisipos, prieten credincios, lucru manual, casă țărănească;

Model: *lucruri casnice* – *lucruri de casă*;

2. Identificați atributele substantivale.

a) „Noi prin vremi ce ne-ncearcă

Altă armă n-am avut —

Numai dragostea de țară

Ce strămoșii ne-o lăsară.” (*George Coșbuc*)

b) „Frumoasă îngerelă cu albe aripioare!

Precum un vis de aur în viață-mi ai lucit

Și-n ceruri cu grăbire, ca un parfum de floare,

Te-ai dus, lăsându-mi numai un suvenir iubit.” (*Vasile Alecsandri*)

3. Transformați atributele adjectivale, scrise cursiv în enunțurile de mai jos, în atribute substantivale, ca în modelul dat:

Parcul *cernăuțean* este frumos. → Parcul *din Cernăuți* este frumos.

Petrecerea *familială* a fost plăcută. → .....

O pasăre *nocturnă* l-a speriat. → .....

Dan a vizitat ținuturile *nordice*. → .....

Briza¹ *marină* a răcorit atmosfera. → .....

Briză¹ – vânt ușor care suflă regulat la țărmul mării, în timpul zilei de la mare spre uscat, iar în timpul nopții de la uscat spre mare.

4. Alcătuiți propoziții în care substantivul *Eminescu* să aibă funcția de: apozitie, atribut substantival prepozițional în G. și Ac., atribut substantival genitival, atribut substantival în D.

5. Analizați sintactic și morfologic attributele din textele:

a) „Nu era o fărâmiță căzută, de acolo, de sus, o fărâmiță de lumină închegată, rătăcită pe pământ? Și, ca o adevărire, pe țărâna neagră trupul arunca o lumină dulce.” (*Emil Gârleanu*) b) „Și prin vuietul de valuri, / Prin mișcarea naltei ierbi, / Eu te fac s-auzi în taină Mersul cârdului de cerbi.” (*Mihai Eminescu*) c) „La răsăritul soarelui cerul era senin și limpede.” (*Ion Druță*)

6. Construiți 5 propoziții în care cuvintele **artist, student în anul II, tâmplar, Centru cultural, poet** să fie atribuite apozitionale.

7. Completați spațiile punctate prin cuvintele potrivite. Ce funcție sintactică au ele? Verificați dacă le-ați folosit adecvat, consultând dicționarul.

Datinile, poveștile, muzica și poezia sunt arhivele... . Cu ele se poate reconstitui trecutul ... . Poezia populară este întâia fază ... unui neam ce se trezește la lumina ... . Poporul e un mare neolog când îi face trebuință, el răstoarnă sistemele ..., când

ele nu sunt întemeiate pe logică și formează o limbă..., ..., ..., căci îi place armonia.El caută a cuprinde în puține cuvinte o lume de idei, fiind vorba lungă sărăcia, adică sărăcia ... . (*Alecu Russo*)

Cuvinte de reper: *gândului, a civilizației, omului, vieții, armonioasă, întunecat, curată, expresivă, popoarelor, învățaților.*

8. Citiți cu atenție textul:

Încondeierea ouălor

O adevărată comoară a culturii populare românești, meșteșugul încondeierii ouălor este strâns legată de arta broderiei și a decorurilor care se găsesc pe costumele naționale. Toate aceste arte transformă un lucru obișnuit într-un lucru

deosebit de frumos. Oul reprezintă filosofia existenței umane și istoria străbună, o mărturie a datinilor, credințelor și obiceiurilor pascale. Meșteșugul se învață în familie și se transmite din generație în generație. Pentru ochiul expert există o abundență de creativitate exprimată prin diverse tehnici de lucru și stiluri personale.

Meșteșugul de a „încondeia” ouă se observă în armonia culorilor, delicatețea modelelor transmise din generație în generație și măiestria execuției, ridicând acest meșteșug la rangul de artă.

Ouăle sunt încondeiate în trei-patru culori, de obicei, ținând cont și de simbolul fiecărei culori în parte: *roșu* (soare, foc, dragoste), *negru* (eternitate, statornicie, absolutism), *galben* (lumina, bogăția recoltelor, tinerețea, ospitalitate), *verde* (forța naturii, rodnicie, speranță, proștețime), *albastru* (sănătate, seninul cerului), *violet* (străpânire de sine, răbdare, încredere, dreptate). Paleta cromatică a ouălor încondeiate face diferența între principalele zone în care se practică acest meșteșug.

- Identificați în textul de mai sus toate atributele.
- Explicați prin ce părți de vorbire sunt exprimate.
- Analizați morfo-sintactic două din ele.
- Alcătuți o minicompunere despre încondeerea ouălor în ținutul vostru folosind atribute. Intitulați-o.

Nu uitați!

Nici o istorie a nici unui neam nu poate fi mică și neînsemnată măcar și pentru faptul că fiecare națiune este creatoarea unei limbi, ceea ce înseamnă că este deținătoarea celei mai de seamă comori. (Grigore Vieru)

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Punctuația atributului substantival

În general, atributul substantival nu se desparte prin virgulă de regent, indiferent de topica acestuia: străzi *cu gropi*, vecinii *Ioanei, ai lui Ilie* colegi. (atribute neizolate).

Se separă prin virgulă sau prin pereche de virgule attributele izolate:

– **apozitionale**, cu excepția celor care stau în cazul nominativ:

M-am întâlnit cu Eleonora, *prietena ta*; Gelu, *instalatorul*, vine mâine.

– **în alte cazuri**: Aveam o piele-n pod, *de miel*;

Un amestec straniu, *de afecțiune și de interes*, o împingea pe Lucica spre casa și familia ei.

Apoziția se desparte prin virgulă sau linie de pauză de restul propoziției.

Exemplu. Noi, **elevii**, trebuie să respectăm regulile de circulație.

Apoziția nu se desparte prin virgulă, când este considerată necesară identificării termenului determinat:

Profesorul *Ignătescu* este sever.

V. SĂ NE IMAGINĂM...

Alcătuți o minicompunere cu titlul „*Să citim în cartea naturii imensă și plină de taine*”, în care să folosiți attribute substantivale și adjectivale.

Prin descoperirile recente științele naturii din zilele noastre au ajuns aproape de frontierele a ceea ce poate fi studiat în natură cu ajutorul tehnicii moderne.

Pătrunderea în structura atomului și în dinamica sa a dus la o cunoaștere deplină ce poate fi valorificată în toate domeniile vieții umane și a naturii.

§ 29. ATRIBUTUL PRONOMINAL GENITIVAL, PREPOZIȚIONAL, APOZIȚIONAL ȘI ÎN DATIV FĂRĂ PREPOZIȚIE (DATIVUL POSESIV)

I. TERMINOLOGIE

**Atributul pronominal
genitival
prepozițional
apozitional
în dativ fără prepoziție (dativul posesiv)**

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

Citiți cu atenție textul:

„Făt-Frumos ospăta ce ospăta, dar apoi luându – și buzduganul pe umăr, merse mereu pe dâra de piuă. Acesta ajunsese lângă o casă frumoasă, albă, care strălucea la lumină în mijocul unei grădini de flori. Florile erau în straturi verzi cu culorile *lor* albastre, roșii – închise și albe, iar printre ele roiau fluturi ușori, ca sclipitoare stele de aur. Miros, lumină și un cântec nesfârșit, încet, dulce, ieșind din roirea fluturilor și a albinelor, îmbătau grădina și casa. Lângă *a ei* prispă stăteau două butii cu apă, iar pe prispă torcea o fată frumoasă.

Haina *sa* albă și lungă părea un nor de raze și umbre, iar părul *ei* de aur era împletit în cozi lăsate pe spate ș-o cunună de mărgăritare era așezată pe fruntea *ei* netedă.

Luminată de razele lunii, ea părea muiată într-un aer de aur. Degetele *ei* ca din ceară albă torceau dintr-o furcă de aur și dintr-un fuior de lână ca argintul, torceau un fir de o matasă albă, subțire, strălucitoare, ce semăna mai mult cu o vie rază de lună, ce cutreiera aerul, decât a fir de tort.” (Mihai Eminescu)

Cerințe:

1. Analizați formele pronominale evidențiate.
2. Care este funcția lor sintactică?
3. Stabiliți topica acestor părți de propoziție.
4. Ce funcție sintactică îndeplinesc pronumele **acesta, ele, ea** și adjectivul pronominal **sa**?
5. Argumentați ortografia cuvântului „luându-și”.
6. Identificați în text și alte attribute studiate.
7. Precizați valoarea verbului „părea” din penultimul enunț al textului.
8. Selectați două cuvinte formate prin derivare cu prefixe.
9. Analizați sintactic și morologic primul cuvânt din text.

REAMINTIȚI-VĂ!

Atributele se clasifică după părțile de vorbire prin care sunt exprimate.

REȚINEȚI!

Atributul pronominal este un atribut exprimat printr-un pronume personal, reflexiv, posesiv, demonstrativ, interogativ, relativ, nehotărât sau negativ.

Atributul pronominal este:

- a) **atribut pronominal genetival** exprimat prin pronume:
  - **personal:** *Lucrarea **lui** este bună.*
  - **posesiv:** *Pasiunea **mea** este muzica.*
  - **demonstrativ:** *Casa **acestuia** îmi place.*
  - **nehotărât:** *Dorința **fiecăruia** s-a îndeplinit.*
  - **negativ:** *Părerea **niciunuia** nu s-a schimbat.*
  - **interogativ:** ***Ai cui** părinți au sosit?*
  - **relativ:** *Băiatul **ai cărui** părinți au sosit s-au bucurat.*
- b) **atribut pronominal prepozițional** exprimat prin pronume în cazul:
  - **acuzativ cu prepoziție:** *Unul **dintre ei** va lucra.*
  - **cu locuțiune prepozițională:** *Purtarea **față de ea** a fost exemplară.*
  - **dativ cu prepoziție:** *Îmi plac prăjiturile **asemenea acestora.***
  - **genitiv cu prepoziție:** *Uneltirile **împotriva lor** au fost înzadar.*
  - **cu locuțiune prepozițională:** *Casa **din spatele lor** era frumoasă.*
- c) **atribut pronominal în dativ fără prepoziție** exprimat prin:
  - **pronume personal neaccentuat:** *Sufletu-**mi** trist plângea.*

- **pronume reflexiv:** *Și-a cumpărat o carte.*
- d) **atribut pronominal apozitional** exprimat prin:
- pronume în cazul acuzativ (apare foarte rar):
*Pe Mihaela, **pe ea**, am întâlnit-o la film.*

Observați!

- ✓ Subliniați propoziția în care cuvântul evidențiat este atribut.
1. Caietul este al *meu*.
  2. Caietul *meu* este curat

Aflați mai mult!

Atributul pronominal este exprimat prin pronume de toate tipurile, cu excepția celui de întărire:

1. **Însumi** voi încerca să rezolv problema. (ca pronume este subiect)
2. El **însuși** va participa la întrecerile sportive. (ca adjectiv este atribut adjectival).

III. EXERCIȚII

1. Transcrieți versurile și analizați formele pronominale evidențiate.

Cu mine vin, roiesc întruna
Cei fără neam și fără număr,
Ce-au sprijinit întotdeauna
Eternitatea pe-*al lor* umăr.

Vin cei de-o lege cu pământul,
Copiii soarelui de vară,
Eu, solul *lor*, le port cuvântul,
Si-n suflet, sfânta lor povară.

(Octavian Goga)

Nu uitați!

Strămoșii noștri ne-au creat prezentul, noi creăm viitorul nostru.

2. Efectuați exercițiul în consecutivitatea următoare:

- *subliniați atributele și indicați cuvintele determinate de ele;*
- *determinați prin ce părți de vorbire sunt exprimate atributele;*
- *indicați cazul atributelor.*

- a) „Orașul luminat electric
Dădea fiori de nebunie –
Era o noapte de Septembrie,
Atât de rece și pustie.” (G. Bacovia)
- b) „Macul singur, roș la față, doarme dus
pe cea lume.” (V. Alecsandri)

c) „Între cei patru pereți gălbui ai unei mansarde scunde și lungărețe, osândite de a sta în veci nemăturată, locuiam cinci inși în dezordinea cea mai pacifică.” (Mihai Eminescu)

3. Completați proverbele cu atribute potrivite. Clasificați atributele după părțile de vorbire prin care sunt exprimate.

- a) Meșteșugul e brățară .....
- b) Cine umblă după ..... iepuri nu prinde nici unul .
- c) Făgăduiala ..... e datorie ...
- d) Câinele moare de drum ... și prostul de grija....
- e) Cine stă în casă ..., nu aruncă cu pietre.
- f) De la un datornic și un sac ...e bun.
- g) Din talpa ... nu poți face doage, nici din coadă ...sită....
- h) După război ...viteji se arată.

Cuvinte de reper: lung, altoră; casei, de câine, de mătase; de aur; de sticlă; doi; dată, curată; rău, de paie; mulți.

4. Completați tabelul cu atribute din text.

a) Nu s-au petrecut decât mici transformări în casa aceasta în decursul anilor și în orice caz, noi, nepoții, am găsit-o aranjată definitiv. Totuși s-au tăiat, pe când eram la București și n-am știut să ne împotrivim, cei doi castani de la poartă. Castanii erau superbi și făceau o boltă foarte bogată deasupra porții. Copilăria nepoților s-a petrecut în apropierea lor; ei alcătuiau o intrare regală. (Anton Holban)

b) Bunicul era înalt și drept, ca o lumânare, cu o barbă albă de patriarh și fruntea lui netedă și la bătrânețe. Așa a fost fizicul lui, așa a fost firea lui, întocmai ca brazii din fața casei. (Anton Holban)

Atributul	Cuvântul determinat	Întrebarea	Tipul	Exprim.

5. Alcătuiți cinci propoziții în care cuvintele **acestuia, datorotă ție, făcăruia, ei (fem.), ai săi** să fie atribute pronominale.

6. Citiți textul și identificați toate atributele studiate. Analizați atributele evidențiate.

Adevărata comoară

Un tânăr era foarte supărat că nu are mai *mulți* bani, că nu-și poate cumpăra tot ce-și dorea. Se plimba trist pe stradă, neștiind cum să iasă

din *această* situație. Dar, cum mergea el așa, s-a lovit deodată de cineva. Mare i-a fost mirarea să vadă că, din neatenție, a dat peste un om *sărman*, fără vedere. Încerca bietul om să se ajute cu un baston și să găsească drumul spre casă. Tânărul nostru l-a ajutat, conducându-l de braț.

Văzând cât sunt alții de necăjiți, tânărul nu s-a mai gândit, de atunci, decât la un lucru: cât de bogat este el. Nu avea bani pentru tot ce și-ar fi dorit, dar avea comoara cea mai mare din lume, pe care banii nu o pot cumpăra: sănătatea cu tot ce izvorăște din ea: putere *de muncă*, bucurie și voie bună.

Acum își dădea seama că sunt oameni care au rămas ologi în urma unor accidente. Dar picioarele sale îl puteau duce oriunde. Alți oameni au rămas orbi. El putea să vadă, însă, clipă de clipă, toate frumusețile din jurul *său*.

(*Poveste cu tâlc*)

Nu uitați!

Cel bun vede bunătatea peste tot, cel rău, nicăieri.

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Atributele pronominale, de obicei, nu se izolează de restul propoziției: Cărțile *tuturor* sunt vechi.

Atributul pronominal apozitional exprimat prin pronume în cazul acuzativ (apare foarte rar) se izolează de restul propoziției:

Pe Mihaela, pe ea, am întâlnit-o la film.

Apoziția pronominală poate fi simplă sau dezvoltată.

Se desparte prin virgulă de restul propoziției.

Exemplu: Un bătrân general, *unul dintre primii supraviețuitori ai primului război mondial*, a fost invitat la simpozion¹.

✓ Marcați semnele ortografice și de punctuație în textele următoare:

a) Ca să nu-și trezească servitorii atât de devreme era ora șase fără un sfert trecuse în micul oficiu din spatele cabinetului său... (*Eugen Barbu*) b) Las că am să-ți caut ceva frumos după masă să-ți treacă Da. Să-mi cauți

¹ **Simpozion** – discuție asupra unei teme științifice, filozofice, literare etc. de actualitate, pe baza unor scurte expuneri în fața publicului.

V. SĂ NE IMAGINĂM...

Varianta a I-a: Scrieți o narațiune cu tema „**Protecția mediului înconjurător**”.

Folosiți diferite tipuri de atribute.

Varianta II-a: Scrieți o compunere-raționament „**Biblioteca, o mare prietenă**”.

§ 30. ATRIBUTUL VERBAL

I. TERMINOLOGIE

atribut verbal:

verb;

locuțiune verbală

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

Citiți cu atenție textul:

Bucuria *de a vedea* ouăle roșii vine odată cu sărbătoarea de Paște. Bătrânii spun că ouăle roșii sunt simbolul definitiv al miracolului Învierii Mântuitorului, ele având capacitatea *de a exprima* triumful

credinței, iar prin intermediul ei, renașterea spirituală a omenirii.

Domnul a avut un drum *de urmat*, a avut misiunea *de a duce* crucea până la capăt. Răstignirea și Invierea reprezintă renașterea naturii primăvara și reluarea ciclurilor vieții. Culoarea roșie este simbol al focului purificator.

Cerințe:

1. Identificați toate atributele din text și indicați tipul lor.
2. Analizați atributele evidențiate din textul de mai sus și arătați prin ce se exprimă.
3. Extrageți din primul enunț patru substantive și indicați valoarea lor sintactică.
4. Selectați din text un cuvânt alcătuit prin compunere, un cuvânt – prin derivare și un cuvânt prin conversie.
5. Indicați categoriile gramaticale ale cuvintelor: odată, Domnul.
6. Analizați sintactico-morfologic predicatul din ultima propoziție din text.
7. Explicați cu ajutorul DEX-ului sensul cuvântului „spirituală”.
8. Găsiți câte un antonim pentru sensul din text al cuvintelor: *bucuria, bătrânii, spun*.

REAMINTIȚI-VĂ!

Atributele se clasifică după părțile de vorbire prin care sunt exprimate.

REȚINEȚI!

Atributul verbal este atributul exprimat prin verbe la moduri nepersonale.

a) **verb** la modul:

- **infinitiv:** Simțea o mare dorință *de a revedea* casa părintească.

- **gerunziu:** Razele *strălucind* bland îl dezmierdau plăcut.
- **supin:** Testele **de rezolvat** sunt dificile.

b) locuțiune verbală la modurile:

- **infinitiv:** Dorința *de a-și bate joc* de orice l-a discreditat.
- **gerunziu:** Îi plăcea mirosul mâncării *dând pe răscoale*.
- **supin:** Semnul **de adus aminte** l-a făcut la repezeală.

Observați!

Atribut verbal: Admira steagurile *fâlfâind* în vânt ale țărilor participante.

Atribut adjectival: Valurile *spumegânde* ale mării se loveau de stânci. (acordat)

III. EXERCIȚII

1. Completați tabelul de mai jos cu atributele verbale din enunțurile următoare:

- Problema de rezolvat acasă era foarte grea.
- M-a speriat rana sângerând a colegului meu.
- Hotărârea de a pleca la bunici fusese luată ieri.
- Dacă am scăpat cu bine de aici înseamnă că mai am zile de trăit.

Atribut verbal	la modul		
	infinitiv	supin	gerunziu

2. Subliniați atributele din text. Determinați tipul lor.

O iarnă întreagă a tot colindat câmpia, înotând prin suluri de zăpadă, scuturându-și palmele de frig, fără a spune ce caută, a se plânge. Cine știe, poate ajunsese la fundul sacului și căuta făină de împrumutat, poate i se pierduse moșneagul, întorcându-se de la vreun iarmaroc și acum umbla, micuță și gârbovită, căutându-l.

O iarnă lungă cât un veac a tot umblat pe drumuri și nimeni nu i-a aflat necazurile.

5. Analizați atributele din textele următoare:

- a) Ia aici, flăcăule, o scară de coborât pe tăpșanul zmeilor, căci nădejdea de a lupta și a scăpa lumea de domnia lor, iau seama, că este o faptă de izbutit numai de cel puternic ca tine.” (*Basme populare*)
- b) Pe străzi erau aceiași evrei bâiguind sau câini scuturând din urechi... (*George Bacovia*)

6. Construiți propoziții în care verbul la modul infinitiv și supin să aibă funcțiile sintactice: *subiect, nume predicativ și atribut verbal*.

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

1. Subliniați propoziția în care cuvintele scrise cursiv sunt atribute. Numiți tipul atributelor.

- a) O mașină *frumoasă* trece pe stradă.

Mașina este *frumoasă*.

Am văzut o *frumoasă* trecând pe stradă.

- b) Colțurile *pietrei* sunt ascuțite.

Piatra are colțuri ascuțite.

Colțurile sunt de la piatră.

- c) Caietul este al *meu*.

Caietul *meu* este curat.

2. Alegeți forma corectă a cuvintelor **sau** și **s-au** folosită în următoarele enunțuri:

- a) A plecat de acasă de trei **sau** / **s-au** patru ore.

- b) Toți copiii **s-au** / **sau** adunat în curtea școlii.

- c) **S-au** / **sau** gândit să cumpere o minge de baschet.

V. SĂ NE IMAGINĂM...

❖ Scrieți o compunere pe tema: „**Să ajutăm...**” conducându-ne de zicala românească: „*Sărac nu este omul care nu a avut niciodată nimic. Cu adevărat sărac este acela care nu a ajutat niciodată pe nimeni*”.

✓ Folosiți diferite atribute.

§ 31. ATRIBUTUL ADVERBIAL

I. TERMINOLOGIE

atribut adverbial:
adverb;
locuțiune adverbială

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

Cițiți cu atenție textul:

Băiatul s-a ridicat grăbit la etajul *de sus*. Sosirea lui *acolo* i-a mirat pe toți copiii. Mișcările *din loc în loc* ale colegilor le trădau neliniștea.

Pe neașteptate *de-afară*, prin geamul larg deschis, s-a auzit zumzet de albine. Băiatul a zâmbit *larg*. O primăvară *de altădată* venea cu pași grăbiți... *(Din presă)*

Cerințe:

1. Ce părți de vorbire sunt cuvintele evidențiate?
2. Ce rol sintactic îndeplinesc în propoziție?
3. Explicați ortografia cuvintelor *de-afară*, *s-a auzit*, *i-a mirat*.
4. Extrageți din text patru substantive în cazul N.
5. Stabiliți cum s-au format cuvintele *neliniștea*, *primăvară*, *sosirea*.
6. Care este valoarea morfologică și sintactică a cuvintelor „*pe neașteptate*”?
7. Alcătuiți patru derivate din familia lexicală a cuvântului *albină*.
8. Transcrieți din text două cuvinte cu diftongi.
9. Alcătuiți două enunțuri cu cuvântul „*copii*” pentru a arăta omonimia lui.

REAMINTIȚI-VĂ!

Atributele se clasifică după părțile de vorbire prin care sunt exprimate.

REȚINEȚI!

Atributul adverbial se exprimă prin **adverb cu sau fără prepoziție**.

Exemplu: Vântul **de afară** este puternic.

Atributul adverbial poate fi exprimat și printr-o **locuțiune adverbială**:

- **de loc**: Casa *din dreapta* este a mea.
- **de mod**: Alergatul de *jur-împrejur* l-a oboist.
- **de timp**: Nu stiu ce-ti aduce ziua *de mâine*.

III. EXERCITII

1. Identificați în enunțurile de mai jos atributele adverbial și arătați prin ce se exprimă:

- a) *Dealurile din jur erau înverzite.*
- b) *Este necesar mersul înainte al lumii.*
- c) *Casa de aici este spațioasă.*
- d) *Parcul de alături îmi place.*
- e) *Sărbătoarea de ieri a fost interesantă.*
- f) *Am făcut cunoștință cu programul de mâine al excursiei.*

2. În coloana din stânga găsiți substantivul pentru care sunt adecvate toate atributele din dreapta. Alcătuiți oral 3-4 propoziții cu îmbinările de cuvinte obținute.

<i>peretele</i>		<i>poetului</i>
<i>creionul</i>		<i>mândru</i>
<i>stupul</i>		<i>cântat</i>
<i>lacul</i>	?	<i>voinic</i>
<i>bradul</i>		<i>singuratic</i>
<i>drumul</i>		<i>din preajmă</i>
<i>scaunul</i>		<i>celor doi</i>
<i>copacul</i>		<i>fremătând</i>

✓ Numiți atributul adverbial.

3. Analizați sintactic și morfologic atributele din textele date. Precizați valoarea lor stilistică.

a) „Cu botul adulmecând, cu ochii galbeni și lucioși ca sticla, cu mustățile întoarse, subțiri și ascuțite ca oasele de pește, stă neclintit, după perna de divan, și-așteaptă... îi vede măregele ochilor.” (*Emil Gârleanu*)

b) „Din mesteacănul de-afară
Foi îngălbenite curg,
Când cernindu-și pânza rară
Cade vânățul amurg.” (*O. Goga*)

c) Anul acela de demult-demult rămâne ca o frumoasă amintire.

4. Alcătuiți enunțuri după imaginea dată în care să aveți atribute exprimate prin: adjectiv relativ în Ac., verb la infinitiv, pronume relativ în G., substantiv cu prepoziție în G., verb la supin, locuțiune adjectivală, locuțiune adverbială.

5. Copiați textul, completându-l cu atribute exprimate prin diferite părți de vorbire.

În poiană

Prin poiană aleargă un pârăuaș. Pe malurile lui crește iarbă. Florile răspândesc mireisme. Printre ele ostenesc albiși. De sub frunze se ițesc fragii. Deasupra copacilor și în frunzișul lor cântă păsări.

- În ce anotimp ați descris poiana?
- Încercați să descrieți oral aceeași poiană în timp de iarnă, îndeplinind condiția exercițiului dat.

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Comparați!

„Întruna” se scrie **fără** cratimă atunci când:

- este un cuvânt cu înțeles de sine stătător;
- poate fi înlocuit cu unul dintre cuvintele „neîncetat”, „continuu”, „neconținut”, „permanent”, „pururi”, „veșnic”, „totdeauna”.

Într-una se scrie **cu** cratimă atunci când:

- este format din două cuvinte care se rostesc împreună;
- nu are sensul de continuitate, de permanență;
- de regulă este urmat de unul dintre cuvintele “din”, “dintre” și se referă la unul din moment sau obiecte alese dintre multe altele.

1. Completați propozițiile cu forma corectă a cuvintelor **ia**, **i-a**, **iau** și **i-au**.

- Vreau să ... un trenuleț mecanic.
- Nu știu ce încălțăminte să-mi..
- Petru și Mihai ... explicat problema lui Dan.
- Nepoții ... adus medicamentele mătușii.
- Elevul ... manualul din ghiozdan.

2. Completați spațiile libere cu forma corectă a cuvintelor **sa** și **s-a**:

- Niciodată nu ... întâlnit cu acea persoană.
- Locuința ... este chiar în centrul orașului.
- Geanta ... i ... deteriorat din cauza umezelii.
- Camera ... este foarte ordonată.

V. SĂ NE IMAGINĂM...

Varianta I: Alcătuiți o minicompunere despre tradițiile poporului român, folosind atribute. Intitulați-o.

Varianta a II-a: Alcătuiți o scurtă compunere din care să reiasă că simpatia față de oameni – precum și față de animale și plante – ușurează și înveselește viața. Puneți un titlu mai puțin obișnuit, original.

Folosiți atribute exprimate prin diferite părți de vorbire: *substantiv*, *adjectiv*, *adverb*, *pronume* etc.

§ 32. ATRIBUTUL INTERJECTIONAL

I. TERMINOLOGIE

atribut interjectional:
Interjecție

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

Citiți cu atenție propozițiile de mai jos:

- Împăratul avea o față *m-m-m!*
- Sunetul *pic-pic* se aude de afară.
- Zgomotul *trosc* e foarte aproape.
- Zgomotul *trosc-pleosc* l-a speriat.
- Strigătul *vai!* l-a salvat.
- Ultimul cuvânt *Adio!* m-a întristat.
- Cuvintele *Slavă Domnului!* le-a rostit cu multă umilință.

Cerințe:

- Ce părți de vorbire sunt cuvintele evidențiate?
- Ce funcție sintactică îndeplinesc aceste cuvinte?
- Analizați sintactic enunțul „Împăratul avea o față *m-m-m!*”
- Explicați sensul cuvântului „*umilință*”.
- Numiți gradul de comparație al adverbului **foarte aproape**.
- Alcătuți o propoziție în care una din interjecțiile de mai sus să îndeplinească altă funcție sintactică.

REAMINȚI-VĂ!

Atributele se clasifică după părțile de vorbire prin care sunt exprimate.

REȚINEȚI!

Atributul interjectional se exprimă printr-o interjecție nepredicativă și apare de obicei în propoziții exclamative:

Cu ajutorul mașinii de cusut face o rochie **hm-hm!**

III. EXERCIIU

1. Analizați atributele din textele:

- „Am stat un răstimp la hodină sub sălcii, și bunicul meu Pintilie mi-a spus o întâmplare de demult, când au purces în bejenie unele sate ale noastre, de la apa Moldovei.” (*Mihail Sadoveanu*)

b) „Apoi se așezau la cafea și se porneau pe un galimatia¹ grecesc cu țîtiri-pîțiri, din care nu înțelegeam nimic.” (*Panait Istrati*)

2. Construiți propoziții în care să aveți atribute adjectivale exprimate prin toate tipurile de numerale cu valoare adjectivală (cardinal propriu-zis, colectiv, multiplicativ, distributiv, ordinal).

3. Construiți propoziții în care să utilizați cuvintele de mai jos cu funcția de atribut, specificând felul atributului: *toamna, ei, acesta, piatră, astăzi, a învăța, zbor, tustrei*.

4. Continuați gândul. „**Să visăm împreună!**”

a) Un elev spune: **Aș vrea...**

Alt elev continuă: o casă!

Alt elev: o carte...

b) **Am văzut...**

c) **Aș face...**

d) **Îmi place...**

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Copiați și memorizați semnele de punctuație posibile la atributele interjecționale:

a) La ușă răsuna ușor bătaia „*cioc! cioc! cioc!*”

b) Bătaia în ușă „*boc, boc*” am auzit-o de departe.

c) Strigătul *bravo!* se auzea pe tot terenul sportiv.

d) Sunetul „*cioc*” l-am auzit.

e) La ușă se auzeau bătăi: *boc, boc!*

V. SĂ NE IMAGINĂM...

Scrieți o compunere cu titlul „**Tara mea**”. Folosiți diferite atribute interjecționale.

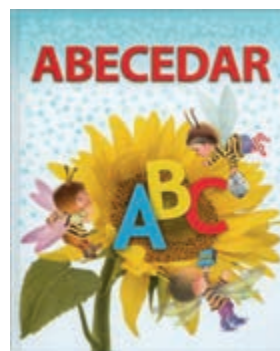
Teste de evaluare a cunoștințelor

Se dă textul:

„Cartea pe care urmăream cu degetul și cu priviri mirate buchii mari, întortochiate și cârligate ca niște gângăanii, era abecedarul lui Creangă. Era o carte fără imagini și încâlcită, pe care n-o puteam dezbate”. (Mihail Sadoveanu)

✓ Stabiliți valoarea de adevăr a propozițiilor:

1. Atributul este partea de propoziție care determină un substantiv.
  - a) Adevărat.
  - b) Fals.
2. Substantivul **buchii** este determinat de trei atribute.
  - a) Adevărat.
  - b) Fals.
3. Substantivul **abecedarul** nu este însoțit de atribut.
  - a) Adevărat.
  - b) Fals.
4. Toate atributele sunt exprimate prin adjective.
  - a) Adevărat.
  - b) Fals.
5. În text există un atribut exprimat prin substantiv propriu.
  - a) Adevărat.
  - b) Fals.
6. În text există trei atribute exprimate prin numeral.
  - a) Adevărat.
  - b) Fals.
7. Substantivul o carte este însoțit de un singur atribut.
  - a) Adevărat.
  - b) Fals.
8. Toate atributele din text sunt așezate după substantivele pe care le însoțesc.
  - a) Adevărat.
  - b) Fals.
9. **Cu degetul** este atribut exprimat prin substantiv.
  - a) Adevărat.
  - b) Fals.
10. Cuvântul **gângăanii** este atribut și determină substantivul **carte**.
  - a) Adevărat.
  - b) Fals.
11. Atributul verbal poate fi exprimat prin: infinitiv, supin, gerunziu.
  - a) Adevărat.
  - b) Fals.
12. În textul „Noi, copiii, alergam înaintea tatălui pentru a primi ceva în dar” cuvântul subliniat este:
  - a) atribut adjectival;
  - b) atribut substantival genitival;
  - c) atribut subsantival apozițional.

§ 33. COMPLEMENTUL. ELEMENTE REGENTE ALE COMPLEMENTULUI (NUMAI VERBUL)

I. TERMINOLOGIE

complemente: necircumstanțiale
                  circumstanțiale
elemente regente ale complementului

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

Complementul este partea secundară de propoziție care determină un *verb*.

Citiți cu atenție textul:

Legenda lacrimioarei

„Se spune că trăiau **odinioară**, în mijlocul unui castel din basme doi copii de rege: un băiat și o fată. La naștere, cei doi copii primiseră de la zâna lor cea bună cele mai minunate daruri: **frumusețe, înțelepciune, cumițenie**. Cei doi copii crescuseră împreună și își petreceau majoritatea timpului împreună, jucându-se în grădinile castelului, grădini pline cu flori. Din păcate, atunci când copiii au împlinit 10 ani, o boală nemiloasă a cuprins ținutul în care locuiau și întregul lor regat *a fost cuprins de jale*. Printre cei atinși de boala aceasta nemiloasă s-a numărat și fata regelui, care devine din ce în ce mai slabă și până la urmă moare.

Băiatul regelui, care ținea foarte mult la sora lui de care era nedespărțit, a început atunci să plângă și nu s-a mai putut opri. Atunci lacrimile sale *s-au transformat în niște flori* albe, mici, care s-au așternut peste toate văile și grădinile unde se jucau până atunci cei doi prinți. Prințul a fugit de la castel și *s-a ascuns în lume*, pentru a nu mai fi văzut de ceilalți că își plânge sora. Florile născute din lacrimile sale au căpătat numele de lacrămioare.” (Folclor)

Analizați textul:

1. Despărțiți în silabe următoarele cuvinte: *lăcrimioare, nemiloasă, transformat*.
2. Analizați sintactico-morfologic predicatul din ultima propoziție din text.
3. Explicați cu ajutorul DEX-ului sensul cuvântului „*regat*”.
4. Găsiți câte un antonim pentru sensul din text al cuvintelor: *împreună, moare, slabă*.
5. Selectați din text două cuvinte alcătuite prin derivare și trei cuvinte – prin conversie.
6. Indicați categoriile gramaticale ale cuvintelor: *odinioară, înțelepciune, flori*.
7. Identificați valoarea morfologică a cuvintelor evidențiate.
8. Stabiliți care este termenul regent în structurile evidențiate.
9. Precizați la ce întrebări răspunde fiecare termen subordonat.

REȚINEȚI!

Complementul este partea secundară de propoziție care determină un verb, indică obiectul ce suferă acțiunea sau diverse circumstanțe ale acesteia.

➤ Întrebările la care răspunde complementul sunt:

ce? pe cine? cui? de cine? de ce? despre ce? pentru cine? pentru ce? cu cine? cu ce? unde? când? cum? din ce cauză? cu ce scop? în ce măsură? în ce condiții?

*Exemple: Pe doi i-am cunoscut **anul trecut**.*

***Pe al treilea** nu-l știu.*

*Am vorbit **despre primul** cu prietenii mei.*

*Citesc **o carte** interesantă.*

*Ana învață **bine**.*

*Exemplu: Mama coace **prăjituri** cu fructe, (cuvântul **prăjituri** determină verbul „coace”; de aceea el îndeplinește funcția sintactică de complement).*

Aflați mai mult!

Tipurile complementului:

I. necircumstanțiale

➤ **complementul direct** determină un verb tranzitiv/o interjecție predicativă și arată că acțiunea verbului se răsfrânge în mod direct asupra obiectului (= ceva/pe cineva):

*Maria citește **o carte**. (citește ce? **o carte**).*

O văd pe **Maria** la fereastră. (văd pe cine? pe **Maria**, **o**).

➤ **complementul indirect** determină un verb, o interjecție predicativă, un adjectiv și arată că acțiunea se răsfrânge în mod indirect asupra obiectului:

- **Îi** cere **copilului** jucăria. (cere c u i? **copilului**)
- Copilul se gândește la **jucăriile** lui. (se gândește la ce? la **jucăriile**)
- Lupii se năpustiră asupra **oilor**. (se năpustiră asupra cui? asupra **oilor**)

II. complemente circumstanțiale

➤ **complement circumstanțial de loc** determină un verb, o interjecție predicativă, un adjectiv și un adverb; arată *locul* în care se petrece acțiunea sau se manifestă însușirea:

- *Ei s-au cunoscut* **pe litoralul** românesc.

➤ **complement circumstanțial de timp** determină un verb, o interjecție predicativă, un adjectiv și un adverb; arată *momentul, timpul* în care se petrece acțiunea:

- *Iarna trecută a învățat* **schiatul** cu placă.

➤ **complement circumstanțial de mod** determină un verb, o interjecție predicativă, un adjectiv și un adverb; arată *modul, felul, gradul de intensitate* al unei acțiuni sau ale unei însușiri:

- *Bunicul merge* **șchiopătând** de povara anilor.

Aflați mai mult!

- Cunoaștem și alte tipuri de complemente circumstanțiale:
  - *complement circumstanțial de cauză*;
  - *complement circumstanțial de scop*;
  - *complement circumstanțial condițional*;
  - *complement circumstanțial concesiv*;
  - *complement circumstanțial consecutiv*.

Observați!

Elementul regent al complementelor – numai verbul.

III. EXERCIȚII

1. Găsiți complementele din textele următoare și indicați felul lor:

a) E teribilă casa bunicilor! Uf! De câte ori trebuie să se ducă la bunici cu părinții, copiii se uită chiorâș unul la altul, strâmbă din buze, dau din cap și sunt ca zmeele descălecate de pe vânturi și arestate în dulap...

— Să nu vorbiți tare și neîntrebați, să nu râdeți prostește, să nu Puneți mâina pe lucruri, să nu v-atingeți de pisici, să nu faceți

obrăznicii... (*Ionel Teodoreanu, În casa bunicilor*) b) S-a iscat un vârtej ca din senin. S-a înșurubat în pământ, apoi a pornit-o, tehui, peste câmp, curți și livezi, luând cu el tot ce găsea mai ușor în cale. Și dacă de pe jos fura flori, pene și hârtii, de pe o ramură luă un cărăbuș mititel, castaniu, cu aripile fragede, cu ochisorii ca două neghinițe. Cărăbuș de primăvară. Când 1-a luat vârtejul pe sus, și-a strâns și el piciorușele și a văzut că poate zbura fără să dea din aripi... (*Emil Gârleanu*)

✓ Completați tabelul următor, notând fiecare complement în coloana care arată partea de vorbire prin care se exprimă:

regent	substantiv	pronume	adverb	verb

2. Copiați propozițiile. Subliniați complementele cu o linie, iar elementele regente cu două:

- Mihai Eminescu este cel mai mare poet român.
- Marele poet a copilărit la Ipotești.
- Buciumul sună cu jale undeva departe.
- Seara cenușie se lasă peste dealurile liniștite.
- Mai târziu, Mihai Eminescu a scris despre frumusețile Ipoteștilor.

3. Dezvoltați propozițiile de mai jos, folosind diferite tipuri de complemente:

- Soarele răsare.
- Noi învățăm.
- Elena a citit.
- Albina culege.

4. Copiați textele. Precizați complementele. Analizați-le sintactico-morfologic:

a) „Cerulea, apa și dealurile aveau culoarea unui toporaș cenușiu. Un arc de lumină crescuse la răsărit. O fierbere de flăcări se înălță. Ape argintii clipeau în depărtări. Își arătau strălucirea. Le urmăream încântat.” (*M. Sadoveanu*)

b) De cum a venit primavara, parcă totul a izbucnit în verde și culori tot mai vii în grădina mea... și cum eu sunt pe drumuri tot timpul, parcă nici nu mai am timp să observ tot ce se întâmplă pe acolo.

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

SEMNE DE ORTOGRAFIE

Sunt semne grafice convenționale pe baza cărora se realizează scrierea corectă: apostroful, bara (oblică)(/), blankul (spatial alb), cratima, liniuța de unire, liniuța de despărire, linia de pauză, punctual, virgula.

❖ Apostroful (')

- notează, în majoritatea situațiilor, aspecte fonetice caracteristice vorbirii neliterare (familiare, colocviale, regionale) ori pronunțarea în ritm rapid.
- se utilizează pentru a indica absența accidentală a unui sunet sau a unui grup de sunete (*domnu';făr';'neața*); *Un'te duci?*
- apare în nume proprii de persoană (străine): *D 'Artagan*;

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

- apare în nume proprii de firmă, indicând „geniul anglo-saxon”: *Mc Donald's*;
- în limba română veche literară, era utilizat în situațiile în care astăzi apare cratima (rostirea într-o silabă a două cuvinte diferite etc.): *pe 'un*.

V. SĂ NE IMAGINĂM...

Imaginați-vă ***o călătorie în munți*** și realizați o compunere. În textul compunerii construiți enunțuri în care substantivul „*munți*” să îndeplinească, pe rând, funcții sintactice de: *complement direct, complement indirect, complement circumstanțial de timp și complement circumstanțial de mod.*

Nu uitați!

Cu răbdarea treci și marea, dar cu răul – nici pârăul.

COMPLEMENTELE NECIRCUMSTANȚIALE § 34. COMPLEMENTUL DIRECT

I. TERMINOLOGIE

complemente necircumstanțiale
complementul direct
verb tranzitiv

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

Citiți cu atenție textul:

„De câte ori *deschid portița* și intru în grădină-mi pare
Că mă cuprinde-o vrajă dulce, și florile-mi dezmiardă ochii.
O fantazie uriașă le-a dat **un strai** la fiecare,
Și fete nu-s pe tot pământul *să-mbrace* mai frumoase **rochii**.

Pe crin l-a miruit în frunte, *lăsându-i hlamida* regească
Să poată-mpărați cu fală norodu-i de mironosițe,
Cicorilor le-a dat **seninul** strâns din privirea omenească,
Iar răsul fărâmat prin lume l-a nins pe foi de romănițe. (D. Anghel)

Cerințe:

1. Găsiți câte un sinonim pentru sensul din text al cuvintelor: **fantezie, fală, norodul, uriașă.**
2. Arătați cum s-au format următoarele cuvinte: **regească, fărâmat, omenească.**

3. Indicați valoarea morfologică și sintactică a cuvintelor : **le-a dat, strâns, de romanite.**
4. Indicați din text două verbe la modul conjunctiv și arătați la ce conjugare sunt.
5. Identificați valoarea morfologică a cuvintelor evidențiate.
6. Stabiliți care este termenul regent în structurile evidențiate.
7. Precizați la ce întrebări răspunde fiecare termen subordonat.

REȚINEȚI!

Complementul direct arată obiectul asupra căruia se exercită direct acțiunea exprimată de un verb tranzitiv (locuțiune verbală tranzitivă) sau de o interjecție cu funcție de predicat, asimilată unui verb tranzitiv.

Răspunde la întrebările: pe cine? ce?

Ex. Elevul citește **o carte** (citește **ce? o carte**)

Iată **cartea** cerută de tine. (Iată **ce? cartea**)

Ex. Profesorul îl **învață** (**ce?**) matematică (**pe cine?**) pe elev.

Aflați mai mult!

Pentru identificarea tranzitivității verbului, poate fi utilizată schema:

Cineva..... **verb** ..... **ceva**, în care *cineva* este subiectul, iar *ceva* este complementul direct. Există și verbe care acceptă două complemente directe, acestea putând fi recunoscute utilizând schema:

cineva..... **verb** ..... **ceva pe cineva**, în care *cineva* este subiectul, iar *ceva* respectiv *pe cineva* sunt complemente directe.

Ex. **Profesorul** îl **învață** matematică pe elev.

Atenție!

▪ Nu orice cuvânt care determină un verb tranzitiv este complement direct. Verbul tranzitiv, termen regent al complementului direct, poate fi și la moduri nepersonale (infinitiv, gerunziu, supin):

- A venit fără a-și anunța **sosirea**.
- A întârziat invocând **traficul**.
- A terminat de mâncat **prăjitura**.

▪ Uneori, complementul direct este dublat prin pronumele personal cu formă neaccentuată sau prin pronumele reflexiv cu formă neaccentuată, ambele în cazul acuzativ. În acest caz, pronumele nu reprezintă un alt complement direct, ci doar dublarea acestuia:

- **L-am văzut pe Ionel.**

Complementul direct poate sta **doar în cazul acuzativ**.

Complementul direct se exprimă prin:

- substantive cu sau fără morfemul *pe*: *Ridică-ți **oclii** înspre cer!*
- pronume personale: **II văd pe el.**
- pronume personale de politețe: **Vă ascult pe dumneavoastră.**
- pronume reflexive sau pronume personale utilizate ca reflexive:

*Victor se laudă **pe sine**.*

- pronume demonstrative: **L-am privit pe acela din spate.**
- pronume posesive: *Problema **îi** privește **pe ai tăi**.*
- pronume relative: *Nu știu¹ / **pe cine** să mai cred ' /.*
- pronume interogative: **Pe cine** să mă mai bazezi
- pronume de nehotărât: *Cheamă **pe oricine**.*
- pronume negativ: *Nu mai apreciezi **pe nimeni**.*
- numeral cu valoare substantivală: *Am văzut **doi** mai răsăriți.*
- verb la infinitiv: A început **a arunca** invective în toate părțile.
- verb la supin: Am avut **de citit** multe cărți.
- verb la gerunziu: *Aud **cântând** o fanfară.*
- interjecție: *Auzeam **poc, poc**, în perete.*

III. EXERCITII

1. *Notați în dreptul următoarelor enunțuri literele A (adevărat) sau F (fals):*

a) Complementul direct poate fi exprimat *prin adjective pronominale nehotărât e*, numai în cazul acuzativ.

b) Când se află în cazul acuzativ, complementul direct are întotdeauna morfemul *pe*.

c) Complementul direct nu poate fi decât în cazul acuzativ.

d) Adverbele predicative pot fi termeni regenți pentru complementul direct.

e) Oricare verb poate avea complement direct.

f) Verbele tranzitive pot fi termeni regenți ai complementelor directe și când sunt la moduri nepersonale.

2. Subliniați complementele directe din următoarele enunțuri:

- a) Frumoasele costume naționale ne-au încântat privirile.
- b) Lumea îl vedea trist și abătut.
- c) Oamenii au înălțat poduri peste apele Dunării.
- d) Erau pe punctul de a întrerupe manifestările.
- e) Copiii sunt datori să-și ajute părinții.
- f) Nimeni nu crede nimic din ce spui.

✓ Precizați prin ce parte de vorbire sunt exprimate complementele directe din enunțurile anterioare.

3. Identificați termenii regenți ai complementelor directe din următoarele enunțuri și precizați valoarea lor morfologică – respectiv valoarea tranzitivă, modul și timpul acestora, acolo unde este cazul.

- a) Avea de citit un manual de specialitate.
- b) Învățați gramatică făcând exerciții.

4. Completați spațiile punctate cu complemente directe, respectând cerințele din paranteze:

- a) *Am* ..... (verb la modul supin) *la piață*.
- b) *O ascult* ..... (numeral ordinal) *dintre eleve*.
- c) *Aud* ..... (verb la gerunziu) *la vioară*.
- d) *Nu știu* ..... (pronume relativ) *să întreb*.
- e) *I-ai întâlnit* ..... (numeral colectiv)?
- f) *Întreba* ..... (pronume nehotărât) *întâlnea*.

Aflați mai mult!

Construiți enunțuri, respectând indicațiile de mai jos:

- a) un complement direct exprimat prin substantiv să aibă termen regent un verb la gerunziu.
- b) un complement direct exprimat prin pronume demonstrativ de identitate să aibă termen regent un verb la indicativ, perfect simplu.
- c) un complement direct exprimat prin pronume posesiv să aibă termen regent un verb la indicativ prezent, persoana I, și precizați funcția sintactică a acesteia.

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

SEMNE DE ORTOGRAFIE

❖ **Bara (oblică) (/)**

▪ apare mai ales în scrierea unor unități de măsură (*kg/corp = kilogram la corp*) sau în formule matematice, unde este egală cu linia de fracție ($2/3 = \text{doi pe trei}$).

▪ Se utilizează în scris pentru a marca finalul versurilor, dacă acestea nu se scriu în coloana corespunzătoare strofei: *Pe-un picior de plai, / Pe-o gură de rai, / Iată vin în cale;*

- se utilizează în analiza gramaticală pentru a marca finalul unei propoziții: *Copiii ¹/care învață²/sunt apreciați.¹/*

V. SĂ NE IMAGINĂM...

Varianta I-a: Imaginați-vă și realizați un **dialog cu un medic**. Folosiți **în enunțurile-replici componente directe**.

Varianta a II-a: Alcătuiți propoziții după imaginile date mai sus în care să aveți complemente exprimate prin diverse părți de vorbire.

§ 35. COMPLEMENTUL INDIRECT

I. TERMINOLOGIE

Complementul indirect
verbe intransitive
locuțiuni verbale intransitive

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

Citiți cu atenție textul:

Odesa

Orașul este încântător, situat în partea de nord-vest a Mării Negre și este reședința regiunii Odesa, unul dintre cele mai importante din Ucraina. A fost fondat acum două secole, devenind la numai o sută de ani de la întemeiere, un important centru comercial, turistic, industrial și cultural. Odesa este cel mai important port comercial din Ucraina. Are o populație de aproximativ un milion și ceva de oameni. Acum *este* tot mai *vizitat de turiști* veniți din toate colțurile lumii.

Orașul este ușor de străbătut datorită bulevardelor sale largi. Bulevardele și străzile *sunt străjuite* de o parte și de alta *de copaci* stufoși, „bine crescuți”, care fac umbra mai toată ziua, dând un aer răcoros și proaspăt tot timpul. Deci, este o plăcere *să te plimbi pe*

faimoasele **bulevarde**. Toate sunt animate, cu nenumărate **restaurante** cu specific culinar diferit ucrainean, cu cafenele și cu monumente istorice, muzee, teatrul de operă și balet – o adevărată bijuterie arhitecturală. Odesa este o destinație turistică renumită, cu multe stațiuni terapeutice în oraș, dar și în jurul orașului.

Orașul dispune de o rețea de transport public **formată din tramvaie, troleibuse, autobuse, taxiuri**. Aeroportul Internațional este deservit **de companii** aeriene. Ele oferă **zboruri** spre numeroase locuri din Europa și Asia.

Cerințe:

1. Găsiți câte un sinonim pentru sensul din text al cuvintelor: **încântător, fală, faimoasele, bijuterie**.
2. Selectați din text un cuvânt alcătuit prin compunere, un cuvânt-
3. prin derivare și un cuvânt prin conversie.
4. Indicați valoarea morfologică și funcția sintactică a cuvintelor din enunțul
5. „*Odesa este cel mai important port comercial din Ucraina.*”
6. Indicați din text două verbe la diateza pasivă și arătați la ce conjugare sunt.

7. Identificați valoarea morfologică a cuvintelor evidențiate.
8. Stabiliți care este termenul regent în structurile evidențiate.
9. Precizați la ce întrebări răspunde fiecare termen subordonat.

Să descoperim!

REȚINEȚI!

Complementul indirect arată obiectul asupra căruia se exercită în mod indirect o acțiune.

Complementul indirect răspunde la întrebările: de cine? de ce? despre ce? pentru cine? pentru ce? cu cine? cu ce? cui? etc.

Complementul indirect determină:

- **verbe intransitive** (cele mai multe dintre acestea, la diateza reflexivă)

Maria se bucura mereu **de sosirea** iernii.

- **locuțiuni verbale intransitive** (folosite, de asemenea, în special, la diateza reflexivă)

Adam și Eva nu au luat aminte **la spusele** lui Dumnezeu.

- **verbe tranzitive** (la diateza activă)

Îi arăta **fetei** o bluză nouă.

- **interjecții** (în special predicative)

Era vai **de capul** babei.

- **adjective**

Bătrânul este coplesit **de durerea** plecării fiilor săi.

- **adverbe**

Prietenul său era departe **de a-i spune** adevărul despre ei.

- Complementul indirect, exprimat prin substantiv sau substitut, poate fi numai în cazurile *dativ* (caz specific), *acuzativ* sau *genitiv prepozițional*.

Complementul indirect se exprimă prin:

✓ **substantiv în cazul:**

- *dativ*: Copilul îi puse **omului** de zăpadă o oală în cap.
- *acuzativ*: Inima i se umple **de o emoție** nestăvilită.
- *genitiv*: Am luptat **contra nedreptății**, (prepoziții specifice: asupra, contra, împotriva)

✓ **pronume personal în cazul:**

- *dativ*: Judecătorul i-a dat dreptate **lui**.
- *acuzativ* (precedat de prepoziție): Păsările s-au speriat **de el**.
- *genitiv* (precedat de prepoziție): Am complotat **împotriva ei**.

ATENȚIE!

Neavând forme proprii pentru persoanele I și a II-a, valoarea genitivală (cu prepoziție) este redată:

- ✓ **prin pronume în dativ:** *Impotrivă-ți se reped oștile.*
- ✓ **prin adjectiv pronominal posesiv** în cazul acuzativ + prepoziție cu regim de genitiv: *Asupra noastră s-au năpustit forțele dezlănțuite.*
- ✓ **pronume personal de politețe în cazul:**
  - **dativ:** Vestea cea bună i-am dat-o și **dumnealui**.
  - **acuzativ:** **Se teme** de dumneata.
- ✓ **pronume demonstrativ în cazul:**
  - **dativ:** Spune-i și **acestuia** secretul reușitei tale.
  - **acuzativ:** Marian nu s-a gândit **la aceea**, ci la sora ei.
- ✓ **pronume relative în cazul:**
  - **dativ:** Nu mai știa **căruia** să-i mulțumească pentru cadoul făcut.
  - **acuzativ:** S-a certat **cu cine** nu s-a gândit niciodată.
- ✓ **pronume posesiv în cazul dativ:** Băiatul le mulțumește **alor lui** pentru educația primită.
- ✓ **pronume nehotărât în cazul:**
  - **dativ:** **Fiecăruia** dintre noi ne-ar plăcea o vacanță în insule.
  - **acuzativ:** Marcel se gândea **la fiecare**, fiind departe de casă.
- ✓ **pronume negativ în cazul:**
  - **dativ:** Femeia nu i se plângea **nimănui** de lipsa banilor.
  - **acuzativ:** Ea nu se mai bucura **de nimeni** acum.
- ✓ **pronume reflexiv în cazul dativ:** **își** spunea adesea **sieși** că va fi bine.
- ✓ **verb la modul:**
  - **infinitiv:** Zmeul se pregătea **de a-i cere** răsplata promisă.
  - **supin:** Fata mare se gândește **la măritat**.
  - **gerunziu:** Oamenii s-au săturat **așteptând** binele promis de toți.
- ✓ **adjectiv:** Fata s-a făcut **din mică** mare.
- ✓ **numeral** (cu valoare substantivală): *Maria se gândește la al doilea dintre concursanți.*

ATENȚIE!

Complementul indirect determină numai verbe intransitive.

- Notați în dreptul următoarelor enunțuri literele A (adevărat) sau F (fals):
- a) Complementul indirect poate fi exprimat prin părți de vorbire în cazurile dativ și acuzativ.
- b) Interjecția este termen regent al complementului indirect.

- c) Complementul indirect nu poate fi exprimat prin adjectiv.
- d) Adverbul, verbul și adjectivul sunt termeni regenți ai complementului indirect.
- e) Verbele la infinitiv, gerunziu și supin pot îndeplini funcția sintactică de complemente indirecte.

III. EXERCITII

1. Subliniați complementele indirecte din următoarele enunțuri.

a) Toată ziua se bucura de razele soarelui și de răcoarea umbrei de brad.

b) Nu se gândea la a-i cere răsplată pentru serviciul făcut.

c) Nemulțumitului i se ia darul.

d) Cui nu-i place să nu vină.

e) Foamea le adoarme conștiința tuturor.

f) Astăzi, e bine de unul și e rău de zece.

2. Copiați exemplele de mai jos și indicați părțile de vorbire prin care se exprimă complementele indirecte din enunțurile de mai jos:

a) Iepurele se teme de umbra lui.

b) Era jale de doi dintre ei.

c) Feciorul babei se pregătea de mers în armată la craiul de departe.

d) Fie-i bine cui îi doresc eu și rău, altora, de neam străin.

e) Gușa curcanului se facu din mică mare.

f) Se gândea să-și mai acorde sieși încă o șansă.

3. Identificați termenii regenți ai complementelor indirecte din exemplele de mai jos; precizați valoarea lor morfologică și funcția sintactică pe care o îndeplinesc în enunțurile date:

a) Vântul adia ușor prin ramurile copacilor.

b) Îi părea rău de cele petrecute la moara blestemată.

c) Ghiță se hotărî să-l dea pe mâina jandarmilor pe Lică.

d) Legenda povestește despre Vrâncioaia și despre cei șapte feciori ai săi.

4. Completați spațiile punctate dintre paranteze cu complementele indirecte cerute, respectând indicațiile din paranteze: a) Ieri s-a hotărât... (locuțiune verbală, modul infinitiv) pe dușmanul său. b) Se plictisise ... (verb la modul gerunziu) soluții la problema lui. c) Nimeni nu știa ... (pronume relativ, în cazul D. să i se adreseze. d) Pictorul o transformase ... (adjective propriu-zis) în albastră.

5. Construiți enunțuri, respectând indicațiile: a) cu un complement indirect exprimat prin pronume personal să aibă termen regent o *interjecție*.

b) un complement indirect exprimat prin verb la modul gerunziu să aibă termen regent *un verb la diateza reflexivă*.

c) un complement indirect exprimat prin pronume reflexiv să aibă termen regent *un verb*.

d) un complement indirect exprimat prin adjectiv să aibă termen regent *un verb la modul indicativ, perfect simplu*.

6. Citiți cu atenție enunțurile de mai jos, pentru a răspunde la următoarele cerințe:

- ✓ Subliniați cu o linie toate complementele indirecte din enunțurile date.
- ✓ Identificați termenii regenți ai complementelor indirecte subliniate și precizați clasa morfologică din care fac parte.
- ✓ Identificați, în ultimele două versuri date, un complement indirect în cazul dativ și un complement indirect în cazul acuzativ.
- ✓ Analizați sintactic și morfologic complementul indirect din primul enunț.
- ✓ Explicați folosirea cratimei în sintagma *mi-apare*.

a) De aici înainte el în adevăr se ferea de dânsa, iar ea își dădea silința să nu-l supere. (*Ioan Slavici*)

b) Și iar se gândea la învoiala pe care o făcuse în strâmtorarea sa, la banii săi, la primejdiile ce-l împresurau, la iarna ce se apropia și la zilele bune pe care le avusese când nu avea nici porci la îngrășare, nici vaci cu lapte, nici căruță pe răzoare... (*Ioan Slavici*)

c) ... soarta soțului său era acum legată de a lui. (*Ioan Slavici*)

d) În clipa când erau să intre în odaie, străbătu un fulger printre nori și căzu un tunet puternic, de care se cutremură toată valea. (*Ioan Slavici*)

e) Departe sunt de tine și singur, lângă foc

Petrec în minte viața-mi lipsită de noroc. (*Mihai Eminescu*)

f) De câte ori, iubito, de noi mi-aduc aminte

Oceanul cel de gheață mi-apare înainte. (*Mihai Eminescu*)

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

SEMNE DE ORTOGRAFIE

❖ **Parantezele** se folosesc:

- pentru izolarea propozițiilor incidente:

După ce a întărit hotarul de răsărit al Daciei (lăsat în grija lui Tracina) Burebista a pornit cu oastea spre răsărit.

- pentru a izola indicațiile de regie ale autorului în operele dramatice:

Stefan (se ridică din jeț): Maria și Moldova e totuna...

- pentru a indica autorul unui citat.

V. SĂ NE IMAGINĂM...

❖ Imaginați-vă și alcătuiți un text în stil publicistic în care să folosiți tipurile de complemente studiate. Subliniați-le și analizați-le sintactico-morfologic. Intitulați textul.

NU UITAȚI!

❖ *Nu uitați că textul creat de voi va purta amprenta personalității voastre.*

§ 36 . COMPLEMENTELE CIRCUMSTANȚIALE COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE LOC

I. TERMINOLOGIE

complementele circumstanțiale
complementul circumstanțial de loc
topica
punctuația

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

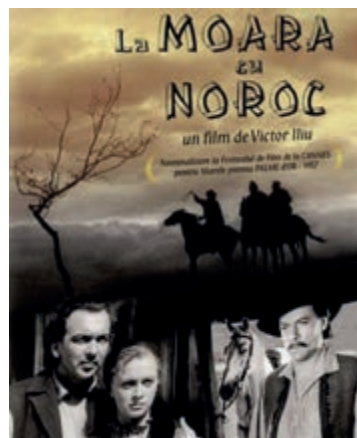
Citiți cu atenție fragmentul:

Moara cu noroc

Aici în vale e Moara cu noroc. Ori din care parte ar veni, drumețul se bucură când o *zărește din culmea dealului* pleșuv, căci, venind dinspre locurile rele, ea îl vestește că a scăpat norocos, iară mergând

spre ele, **la moară** poate să găsească ori să aștepte alți drumeți, ca să nu plece singur **mai departe**.

Și fiindcă aici se opresc toți drumeții, încetul cu încetul s-a făcut **bătătură înaintea morii**, și oarecum pe nesimțite moara a încetat a mai măcina și s-a prefăcut în cârciumă și loc de adăpost pentru tot drumețul obosit și mai ales pentru acela pe care noaptea-l apucă **pe drum**. În cele din urmă, arândașul a zidit cârciuma la un loc mai potrivit, **departe** de câteva sute de pași de la râuleț, iară moara a rămas părăsită, cu lopețile rupte și cu acoperământul ciuruit de vremurile ce trecuseră peste dânsul. Cinci cruci stau înaintea morii, două de piatră și trei altele cioplite din lemn de stejar, împodobite cu țircălamul și vopsite cu icoane sfinte; toate aceste sunt semne care-l vestesc pe drumeț că aci locul e binecuvântat, deoarece **acolo** unde *vezi* o cruce de aceste a aflat un om o bucurie ori a scăpat altul de o primejdie.

Dar binecuvântat era locul acesta mai ales de când veniseră cârciumarul cel nou cu nevasta lui tânără...

Cerințe:

1. Selectați din text un cuvânt alcătuit prin compunere, un cuvânt - prin derivare și un cuvânt - prin conversie.
2. Găsiți câte un sinonim pentru sensul din text al cuvintelor: **vestește, bătătură, ciuruit**.
3. Precizați valoarea morfologică și funcția sintactică a cuvintelor din enunțul: „**Aici** în vale e Moara cu noroc.”
4. Indicați din text două verbe la diateza activă și arătați la ce conjugare sunt.
5. Identificați valoarea morfologică a cuvintelor evidențiate.
6. Stabiliți care este termenul regent în structurile evidențiate.
7. Precizați la ce întrebări răspunde fiecare termen subordonat.

REȚINEȚI!

Complementul circumstanțial de loc este partea secundară de propoziție care arată locul acțiunii sau al însușirii.

Complementul circumstanțial de loc răspunde la întrebările: unde? de unde? până unde? încotro?

Complementul circumstanțial de loc determină:

1. *Verbe predicative la orice mod*: M-am îndreptat **spre poartă**.
Privind **afară**, văzui lumea adunată.
2. *Locuțiuni verbale*. Au luat-o la sănătoasa **prin spatele curții**.
3. *Interjecții predicative* Hai **la horă!**
4. *Adjective*: Echipa victorioasă **acasă** primește trei puncte.

Aflați mai mult!

- Mergem *la munte*. (*la munte*, complement circumstanțial de loc – determină un verb).
- A luat-o la sănătoasa *prin pădure*. (*prin pădure*, complement circumstanțial de loc – determină o locuțiune verbală).
- Hai *la film!* (*la film*, complement circumstanțial de loc – determină o interjecție predicativă).

Complementul circumstanțial de loc se exprimă prin:

Substantive sau substitute în cazurile:

- *Acuzativ* cu prepoziții sau locuțiuni prepoziționale.
- *Dativ* (dativul locativ) pe lângă verbele: a sta, a rămâne, a se așterne, a pironi: *S-a pironit* locului. *Așterne-te* drumului
- *Genitiv* cu prepoziții și locuțiuni prepoziționale: asupra, contra, înaintea, înapoia, deasupra, dedesubtul, în fața, în spatele, în mijlocul, în jurul, de-a lungul, de-a latul, de-a curmezișul, de jur-împrejurul etc.:
Porniră *de-a lungul* drumului.

Pronume:

- *personal*: **Către ei** s-au îndreptat dușmanii.
- *posesiv*: **Am plecat târziu** de la ai voștri.
- *demonstrativ*: De lângă acesta **s-a smuls**.
- *nehotărât*: Avionul se îndrepta vertiginos acum spre altul.
- *negativ*: N-am stat lângă **nimeni**.
- *interogativ*: **Către cine** ati plecat?
- *relativ*: Mă îndrept și eu' / **către cine** ati plecat **voi**. "/

Numeral cu valoare substantivală:

- *cardinal*: S-a smuls **dintre cei trei**.
- *colectiv*: Mă duceau **înspre toți patru**.
- *ordinal*: M-am așezat **într-a treia** dintre băncile clasei noi.

Adverbe sau locuțiuni adverbiale de loc: *acasă, acolo, aici, alături, dedesubt, deasupra, de-a dreapta, la stânga, jur-împrejur, pretutindeni, nicăieri, niciunde, undeva* etc: *Locuiește departe*: își îndreptă ochii **jur-împrejur**.

Topica. De obicei Ccl stă după elementul regent, dar poate să stea și înaintea acestuia.

Punctuația. Ccl nu se desparte de regent; se desparte prin virgulă, când îl precedă.

III. EXERCITII

1. Identificați Ccl din textele următoare și analizați-le. Indicați regentele fiecărui Ccl.

a) Războiul bântuia de-atăta amar de vreme prin fundul Galiției, prin Polonia, în Italia. Din vreme-n vreme, își trimitea răniții și bolnavii până în satele noastre. (*Ion Agârbiceanu*)

b) Ziua, când era căldură mare, stau la umbră în lăstar; după-amiaza, când se potolea vîpia, ieșeau cu toții pe miriște; iar în nopțile răcoroase se adunau grămadă, ca sub un cort, sub aripile ocrotitoare ale prepeliței. (*Al. Br.-Voinești*)

c) Unde nu-i cap, vai de picioare. d) A luat-o la sănătoasa prin pădure.

2. Alcătuiți propoziții în care să folosiți Cel exprimate prin locuțiuni adverbiale.

3. Analizați sintactic și morfologic cuvintele subliniate:

- a) Pe **fața** lui se ivise o lumină.
În **fața** lui apăruse o mașină.
În **față** nu mai ajunsese nimeni.

- b) Are un **mijloc** de viespe.
În **mijloc** se înălța un castel.
În **mijlocul** drumului căzuse sărmanul cărăuș.

4. Alcătuiți propoziții în care să folosiți cuvintele *spate, margine, dreapta* cu valorile de substantiv, prepoziție și adverb.

5. Alcătuiți propoziții în care să folosiți cuvintele *asupra, deasupra* cu valoare de prepoziție și cu valoare de adverb.

6. Citiți textul, pentru a răspunde cerințelor formulate mai jos:

Un vînt răzleț își șterge lacrimile reci pe geamuri.

Plouă. Tristeți nedeslușite-mi vin, dar toată durerea, ce-o simt, n-o simt în mine, în inimă, în piept, ci-n picurii de ploaie care curg.

Și altoită pe ființa mea imensa lume cu toamna și cu seara ei mă doare ca o rană.

Spre munți trec nori cu ugerele pline. (*Lucian Blaga*)

- ✓ Subliniați predicatelor și precizați felul lor.
- ✓ Selectați câte un verb pentru fiecare conjugare.
- ✓ Identificați toate tipurile de componente necircumstanțiale existente în text și precizați-le regentele.
- ✓ Găsiți componentele circumstanțiale de loc și grupați-le în funcție de partea de vorbire prin care se exprimă.

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

SEMNE DE ORTOGRAFIE

❖ Cratima (-)

▪ poate fi obligatorie, când apare ca semn ce unește forme neaccentuate ale pronumelui personal sau reflexiv de un alt cuvânt: *mi-l; ducându-l; văzând-o, aducându-mi-o;*

▪ poate fi obligatorie, când apare ca semn ce unește forma neaccentuată a verbului *este* - *-i-* de alt cuvânt: *nu-i acasă; i-aici (= nu este acasă; este aici);*

▪ poate fi obligatorie, când apare ca semn ce unește o formăneaccentuată a unui verb auxiliar de un pronume sau de negație: *v-oi da averv, n-ăi veni tu...; n-o plecat (= vă voi da...; nu vei veni...; nu a plecat);*

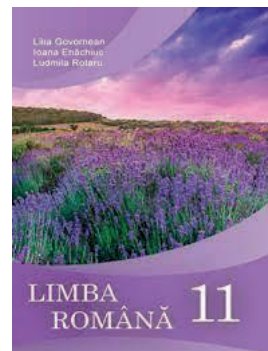
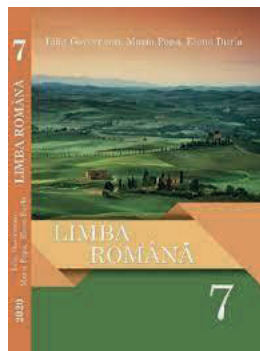
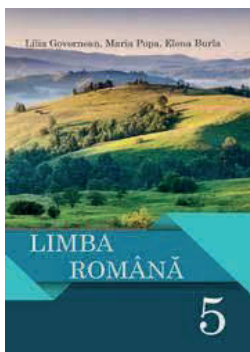
▪ poate fi accidentală, notând rostirea într-o silabă a: două/trei cuvinte diferite (se evită hiatul între cuvinte), se creează un diftong sau un triftong: *pe-un (pe un); de-ai (de ai); de-ai (de a îi);* un cuvânt + finalul sau începutul altui cuvânt: *fost-am [fos-tam]; pe-atunci [pe-atunci];* și în acest caz se pot crea diftongi sau diftongi, evitându-se hiatul.

V. SĂ NE IMAGINĂM...

❖ Imaginați-vă și realizați o compunere, pornind de la ideea expusă în versurile: „*Limba noastră-i o comoară / În adâncuri înfundată, / Un șirag de piatră rară / Pe moșie revărsată.*”

(Alexei Mateevici)

Folosiți în conținutul compunerii complemente circumstanțiale de loc.

Nu uitați!

Să-ți iubești Patria, limba, neamul, frumoasele tradiții este nu numai o datorie, ci și o cinste.

§ 37. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE TIMP

I. TERMINOLOGIE

complementul circumstanțial de timp
topica
punctuația
exprimarea

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

Citiți cu atenție textul:

Slatina – un oras minunat

Slatina (Solotvino în limba ucraineană) este un orașel din Maramureșul de Nord, raionul Teceu, regiunea Transcarpatică, Ucraina. Este una din așezările vechi ale Maramureșului. Vechea vatră a localității se află pe o terasă înaltă, cu perspectivă largă peste lunca Tisei. Localitatea este renumită pentru sarea de bună calitate scoasă din adâncurile sale. În jurul minei de sare, deschisă *spre sfârșitul secolului al XVIII-lea*, a luat ființă o localitate de mineri, Ocna Slatinei, care este încorporată în orașul de azi. **În prezent**, localitatea este cea

mai mare de tip urban cu o populație majoritară românească din Transcarpatia, Ucraina. **Astăzi** în această regiune trăiesc peste 34.500 de români. Oamenii din Slatina sunt foarte prietenoși. Vorbesc bine limba română și își deschid rapid sufletul, spunându-și problemele și bucuriile. De aici au pornit Dragoș din Bedeu, descălecătorul Moldovei și Bogdan Voievodul, moșul dinastiei Mușatinilor. Slatina

(Solotvino) este localitatea de frontieră cea mai apropiată de România și cea mai mare localitate cu populație majoritar românească din Dreapta Tisei. Tot aici funcționează o școală și un liceu în limba maternă, trei biserici românești (două ortodoxe și una romano-catolică), iar în centrul Slatinei, au fost inaugurate monumentele lui Mihai Eminescu și Ștefan cel Mare și Sfânt.

Întotdeauna turiștii sunt curioși să viziteze această localitate istorică.

Cerințe:

1. Găsiți câte un antonim pentru sensul din text al cuvintelor: **urban, dreapta, astăzi.**
2. Selectați din text un cuvânt alcătuit prin compunere, un cuvânt – prin derivare și un cuvânt – prin conversie.
3. Indicați valoarea morfologică și funcția sintactică a cuvântului subliniat din enunțul: „Astăzi în această regiune trăiesc peste 34.500 de români”
4. Indicați din text două verbe la diateza activă și arătați la ce conjugare sunt.
5. Identificați valoarea morfologică a cuvintelor evidențiate.
6. Stabiliți care este termenul regent în structurile evidențiate.
7. Precizați la ce întrebări răspunde fiecare termen subordonat.

REȚINEȚI!

Complementul circumstanțial de timp este partea secundară de propoziție care arată timpul unei acțiuni sau al unei însușiri. Răspunde la întrebările: când? de când? până când? cât timp?

▪ Complementul circumstanțial de timp determină:

✓ **Verbe la moduri personale și nepersonale:** Mara o dusese și mai bine **cândva**. Plecând **înaintea părinților**, a ajuns **mai devreme** la teatru.

✓ **Interjecții predicative:** **Haidem acum la mătușă!**

✓ **Adjective:** Echipa înfrântă **a doua oară** a ajuns ultima.

▪ Complementul circumstanțial de timp se exprimă prin:

1. Substantive (sau substitute) în cazurile:

✓ Acuzativ neprepozițional (numai substantivele), sunt întotdeauna precedate de attribute cu sens cantitativ, fără A dacă avem două Cct coordonate: **Luna** aceasta **împlinește patruzeci de ani**. **A mers așa zile și nopți.**

✓ Acuzativ prepozițional – cu prepozițiile sau locuțiunile prepoziționale: *Vom pleca la munte după sărbători.*

Multe a descoperit la bătrânețe.

✓ Substantive (sau substitute) în cazul genitiv prepozițional: **cu prepozițiile și locuțiunile prepoziționale:** înaintea, în urma, în timpul, în cursul, în vremea, de-a lungul, în mijlocul **etc.:**

În timpul zaverei s-au petrecut întâmplări tragice. De-a lungul vremii multe nenorociri s-au abătut peste noi.

✓ **pronumele**, se folosește pronumele personal:

A sosit înaintea alor mei. (p pos. în cazul G)

A sosit înaintea lui. (p, pers. în G)

2. Adverbe și locuțiuni adverbiale de timp (propriu-zise sau pronominale): *abia, acum, acuși, adeseori, adineaori, apoi etc.:*

Te-am vizat aseară. Zâmbește doar din când în când.

✓ **adverbelor formate prin conversiune:**

Primăvara se întorc păsările (S) călătoare. (adverb-Cct)

3. Verbe la moduri nepersonale:

Au plecat înainte de a se termina meciul.

Ne vom întoarce până a nu apune soarele.

✓ **Supin cu prepozițiile** *până la, după:*

Vom veni acasă după cules. Se odihnesc până la arat.

✓ **Gerunziu** – în corelație cu adverbul:

Ajungând acasă, mă și culcai.

Topica. Complementele cicumstanțiale de timp pot sta și după regentă, dar și înaintea acesteia.

Punctuația. De obicei se despart prin virgulă complementele cicumstanțiale de timp antepuse, mai ales cele verbale.

III. EXERCIȚII

1. Identificați Cct din exemplele următoare; analizați-le:

a) A cântat toată ziua.

b) Vine într-un minut.

c) Ieri am mers la Maria acasă.

d) A ajuns înaintea elevului.

e) Înaintea ei a intrat profesorul.

f) A ajuns după al doilea.

2. Subliniați Cct din textele următoare și analizați-le. Indicați regentele fiecărui Cct.

a) În vremea veche... de demult, demult... ceriul era limpede..., soarele strălucea. (*Alecu Russo*)

b) Credința lor, a noastră-i acum și-ntotdeauna! (*Zaharia Bârsan*)

c) Noaptea-l coace și ea, luna. (*Tudor Arghezi*)

d) Să mă las iar în cea vale

e) Cu-o pereche de pistoale! (*Folclor*)

3. Găsiți complementele circumstanțiale de timp și grupați-le în funcție de partea de vorbire prin care se exprimă

a) În acel timp de chin și de jale, strălucea peste Olt, în Craiova, ubărbat ales și vestit și lăudat... (*Nicolae Bălcescu*)

b) Domnilor, ne zise el, vă mărturisesc cu rușine că până a nu veni în țările d-voastră nici nu prepuneam că se află în Europa o Moldavie și o Valahie. (*Vasile Alecsandri*)

c) Fiul craiului încălecând îl netezește pe coamă. (*Ion Creangă*)

d) M-am născut iarna, de Sfântul Andrei,
Când vântu-n amurg șuiera prin ogradă
Munții ardeau în lumini și polei,

Lupii spulberau scânteii prin zăpadă. (*Nicolae Labiș*)

4. Alcătuiți propoziții în care cuvintele *dimineața*, *primăvara* să aibă, pe rând, valoare substantivală și valoare adverbială.

5. Arătați care este valoarea morfologică a cuvântului *înainte* în exemplele următoare:

a) Înainte!

b) Înainte de a pleca verific apa.

c) Înainte de casa ta se află o grădină.

d) Înaintea sosirii tale nu am dormit deloc.

e) S-au oprit înaintea casei.

6. Alcătuiți cinci propoziții despre plantele medicinale, în care să folosiți complementele circumstanțiale de timp construite cu locuțiuni prepoziționale obținute prin conversiunea unor substantive.

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

SEMNE DE ORTOGRAFIE

❖ *Liniuță de unire*, indică rostirea și scrierea împreună a:

- două cuvinte: *de-al* (/deal/);
- un cuvânt cu inițiala altui cuvânt: *de-atunci* [/de-a/tunc/]
- un cuvânt cu finala altui cuvânt: *văzându-mi* [/vă/zân/du-mi/]
  - două-trei cuvinte, fără pauză (termenii își păstrează sensul): *s-au spus, dându-le-o*;

▪ *două-cinci cuvinte (termenii au sens particular, diferit de suma celor implicate în lexemele **compuse** nou create):* ciuboțica-cucului; papucul-doamnei; nu-mă-uita; ducă-se-pe-pustii; Statu-Palmă-Barbă-Cot; lasă-mă-să-te-las.

❖ ***Liniuță de despărțire, indică:***

- rostirea sacadată (silabisită) a unui cuvânt: *Mi-o-ri-ța!*
- segmentele (silabele!) unui cuvânt plurisilabic, la despărțirea acestuia la capăt de rând: *seg-mentele; segmen-tele; segmente-le.*

V. SĂ NE IMAGINĂM...

❖ Alcătuiți o compunere pornind de la începutul dat, pe una din teme:

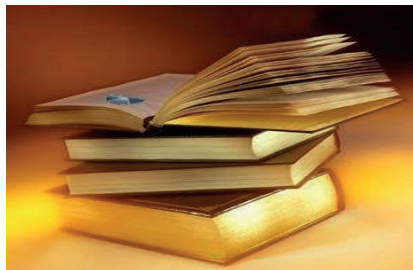
„Măria sa, cartea”:

„Creație a inteligenței și fanteziei oamenilor, cartea s-a bucurat de-a lungul veacurilor de aprecieri elogioase, fiind considerată ca instrument esențial pe tărâmul cunoașterii și al informării.

Cartea este un însoțitor de drum pe care îl poți întreba orice nu știi. El îți răspunde și îți explică pe înțeles. Din cărți înveți orice.”

„Bunica mea – izvor de înțelepciune”:

Vizitele la bunica sunt întotdeauna frumoase, pentru că o găsesc mereu cu un zâmbet cald pe chip și cu brațele deschise!

Poveștile despre viața bunicii m-au fascinat întotdeauna, pentru că a trecut prin multe greutăți ale vieții, dar întotdeauna s-a descurcat, a fost și este o femeie puternică și a ținut familia unită, iubindu-și nespus propriii copii. Este omul săritor care întotdeauna a fost alături la bine și la greu de familia sa și de la ea am învățat că familia este totul.

O admir pe bunica mea pentru tot ceea ce face și pentru toată înțelepciunea de care dă dovadă!

✓ Folosiți complemente circumstanțiale: *de loc, de timp și de mod.*

Nu uitați!

Cel mai delicat cadou oferit este o carte. Din ea culegem înțelepciune.

§ 38. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE MOD

I. TERMINOLOGIE

complementul circumstanțial de mod

- exprimarea
- topica
- punctuația

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

Citiți cu atenție textul:

După secole zbuciumate la Hotin domnește o liniște tristă

De departe construcția ne ademenește, înaltul turnurilor ne așteaptă, căci suntem fii din fiii care au pus piatra de piatră pe timpul lui Alexandru cel Bun. Privirile ni le fură apoi șanțurile adânci din jurul cetății, zidurile groase cu care aceasta era fortificată, din înălțimea cărora timpul a furat **ireversibil**.

Cea mai tare și mai frumoasă cetate, precum o numesc cronicarii, Hotinul, scăldat de valurile Nistrului, ne-a primit **semeț**. Aici îți

vine să săruți chipurile strămoșilor transformate în ziduri din piatră, care au rezistat cuceririlor, aici dorul de tot ce-i al tău, dar nu e la tine, devine **mai puternic** decât hotarele.

După secole zbuciumate la Hotin domnește o liniște tristă. În fața paraclisului construit de Ștefan cel Mare – una din cele mai valoroase lucrări în piatră, ne oprim pentru o clipă și răsfoim filele de istorie. Cetatea Hotinului, cu ziduri drepte înspre malul Nistrului, ne duce cu gândul la marii domnitori, ce ne-au făcut istorie și ne-au lăsat o moștenire de la munte până la mare. *Din presă*

Cerințe:

1. Identificați complementele circumstanțiale.
2. Care este valoarea morfologică și la ce întrebări răspund cuvintele evidențiate din text?
3. Găsiți sinonime pentru cuvintele evidențiate din textul de mai sus.
4. Indicați mijlocul de formare a cuvântului „*strămoșilor*”.
5. Selectați din text un cuvânt format prin derivare, un cuvânt – prin compunere.
6. Împărțiți în silabe cuvintele: **ireversibil, cronicarii, puternic**.
7. Indicați subiectul și predicatul în propoziția: „ *După secole zbuciumate la Hotin domnește o liniște tristă.*”.
8. Stabiliți care este termenul regent al cuvintelor evidențiate.
9. Explicați cu ajutorul DEX-ului sensul cuvintelor: „**ireversibil, cronicarii, semeț**”.

REȚINEȚI!

Complementul circumstanțial de mod este partea secundară de propoziție care arată modul (felul) în care se desfășoară o acțiune sau se prezintă o însușire. Ccm răspunde la întrebările: cum? în ce mod? cât? cât de?

Complementul circumstanțial de mod propriu-zis arată direct cum se prezintă o acțiune sau o însușire.

▪ **Complementul circumstanțial de mod determină:** *verbe sau locuțiuni verbale* la moduri personale ori nepersonale:

- 1) **Scrie cu atenție sporită.**
- 2) **A luat-o repejor la sănătoasa.**
- 3) **Intrând repede, a trântit ușa.**

interjecții predicative: **Hai fără frică!**

adjective: **E adormită (Pn) pe burtă. (Ccm)**

adverbe: **E greu (Pn) fără ajutor. (Ccm)**

Aflați mai mult!

Pe lângă adjective și adverbe, complementul circumstanțial de mod capătă capacitatea de a exprima gradul superlativ al acestora:

E supărată foc. (E foarte supărată.)

▪ **Complementul circumstanțial de mod se exprimă prin:**

✓ **substantive în acuzativ cu prepoziții:** *a, cu, după, din, dintru, fără (de), în, întru, pe, prin:*

Miroase ***a busuioc.***

Devenind ***întru ființă,*** poporul și-a asumat destinul.

✓ **substantive în dativ cu prepozițiile** *conform, contrar, potrivit, la (+ Ac):*

Lucrarea a fost executată ***conform proiectului.***

✓ **numerale:** Am procedat ***contrar celor trei.***

✓ **pronume:** Am acționat ***potrivit lui.***

✓ **numerale** cu valoare adverbială: ***A frânt pâinea în două.***

✓ **Pentru genitiv cu locuțiunile prepoziționale** *în baza, în lumina, în temeiul:*

• **substantiv:** Hotărârea a fost adoptată ***în temeiul articolului*** de lege.

• **pronume:** Am aprobat propunerile ***în baza lor.***

• **numerale:** S-au susținut lucrările ***în baza amândurora*** dintre studenți.

• adjective pronominale posesive în Ac. cu valoare pronominală genitivală:

Am acționat în baza voastră, (pers. I și a II-a)

• verbe la moduri nepersonale:

• infinitiv cu prepoziție:

Vorbești fără a te gândi.

• gerunziu (când se referă la modalitatea acțiunii):

Călca poticnindu-se la fiecare pas.

▪ **adverbe și locuțiuni adverbiale, numerale adverbiale:** *abia, alene, anevoie, bine, rău, greu, ușor, degrabă, voinicește, vulturește, târâș, pieptiș, grăbiș etc; pe din două, o dată, de trei ori..., de bine, de rău, de silă, de milă, picior peste picior, nas în nas, față în față, de-a valma, pe de rost, întreit.*

De exemplu:

A învățat poeziile ***pe de rost.***

Stă toată ziua ***picior peste picior.***

Veți câștiga ***înzecit*** cu această carte.

▪ **interjecții:** O porni ***boca-boc*** cu botforii lui potcoviți. ***Când și când mai deschide câte o carte.***

Complementul circumstanțial de mod comparativ desemnează obiectul, acțiunea sau însușirea cu care se face comparația. Viața noastră a trecut ca un vis.

Se exprimă prin:

• **părți de vorbire precedate de prepozițiile ca(și), cât (și)** (prin conversiunea adverbelor), asemenea sau de locuțiunile prepoziționale în chip de, la fel ca(cu):

• **substantive în cazurile:**

acuzativ: Se învârtește **ca pește** pe uscat.

dativ cu prepoziția asemenea: A procedat **asemenea prietenilor** săi.

• **pronume în cazurile:**

acuzativ: Prietena ta este la fel de mare **cât tine**.

dativ cu prepoziție: M-a ajutat **asemenea aceluia** de la etajul patru.

• **numerale cu valoare substantivală în cazurile:**

acuzativ: **A vorbit** la fel ca cei trei.

dativ prepozițional: A căzut, **asemenea unei treimi** dintre participanți.

• **adjective:** Mobila strălucește ca **dată** cu lac.

• **verbe la moduri nepersonale;**

infinitiv prepozițional: A dansa este la fel de plăcut **ca a cânta**.

participiu: Căzu la pământ **ca lovită** de cineva. Se prăbuși **ca trăsniță**.

• **adverbe:** Astăzi este la fel de plăcut **ca ieri**.

III. EXERCIIU

1. Identificați complementele circumstanțiale de mod și analizați-le:

a) Un grai vorbit de îngeri

Ca zestre eu v-am dat;

Vorbiți-l deci cu fală,

Păstrați-l neschimbat! (*Andrei Bârseanu*)

b) Ca trestia ne-am îndoit în vânt, dar nu ne-am rupt.

(*Alexandru Vlahuță*)

c) Nădejdea mea ascunsă nu mințise

Și nu-n zadar făcusem drumul lung. (*Alexandru Philippide*)

d) Pe când murmurul parcului se roagă....

Se-nchide înserarea ca o carte... (*Tudor Arghezi*)

2. Analizați sintactico-morfologic complementele circumstanțiale de mod din următoarele enunțuri:

a) El asculta tremurător,

Și apa unde-au fost căzut

Se aprindea mai tare

În cercuri se rotește

Și din adânc necunoscut

Un mândru tânăr crește. (*Mihai Eminescu*)

- b) Atunci eu iute mă dau pe-o creangă mai spre poale și odată fac: zup! în niște cânepă care se întindea de la cireș înainte. (*Ion Creangă*)
c) Tot mai miroase via a tămâios și coarnă. (*Ion Pillat*)

3. Alcătuiți cinci propoziții în care să folosiți Ccm exprimat prin locuțiuni adverbiale.

4. Identificați Ccm din exemplele următoare; precizați funcția celorlalte părți de propoziție construite cu prepoziția *ca*:

- a) El pare ca un om mare.
b) Mersul ca o pasăre o dezavantajează.
c) Aleargă ca o căprioară.

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

SEMNE DE ORTOGRAFIE

Linia de pauză (—) (o liniuță mai lungă puțin decât cratima) se folosește:

- pentru a indica existența unor cuvinte compuse complexe (alcătuite dintr-un compus preexistent + alt termen de compunere): *confruntarea Americano-nord-coreană*; *punctul din sud-vest*.

Atenție!

- ✓ Dacă **linia de pauză** coincide cu *liniuță de despărțire la capăt de rând*, ea ține și locul acestuia (nu se folosesc ambele semne).

V. SĂ NE IMAGINĂM...

❖ Imaginați-vă și realizați o compunere pe tema: „**Cât mai suntem, cât mai sunt, ocrotiți-i pe părinți**”, în care să folosiți *complemente circumstanțiale de mod*.

Există în lumea asta doi oameni cărora le vom rămâne mereu datori, doi oameni frumoși, cu privirea caldă și fruntea bătătorită de

griji. Doi îngeri a
căror misiune
divină e să
îndrepte pe
cărările ce duc
spre templul
omeniei și
bunății, pașii
unor lăstărași de
oameni, cu ochii
zglobii și zâmbet
inocent. Doi
părinți darnici ca
o toamnă

doldora de fructe, ce umblă din deal în vale cât e ziua de lungă ca să strângă fânul de pe ogoare și să culeagă strugurii mustoși.

Când soarele somnoros de toamnă răsare tot mai rar, ei se apucă să culeagă gutuiile care o să lumineze casa o iarnă întregă, împrăștiindu-și mirosul peste mări și țări, ca oriunde le-ar fi copiii, mirosul dulce de gutuie să-i întoarcă acasă.

Când gerul se așează nemilos peste frunzele ce tremură-n vânt, părinții noștri calzi își așează ușor grijile la gura sobei și încearcă să le mai potolească, să le mai dezghețe, căci tare multe s-au adunat și tare grea le este povara...

§ 39. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE CAUZĂ

I. TERMINOLOGIE

complementul circumstanțial de cauză

topica
punctuația
exprimarea

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

Citiți cu atenție textul:

Cernăuți – capitala Bucovinei

Bucovina este un meleag al marilor începuturi de cale. Orașul *bucovinean Cernăuți* este un centru administrativ, politic și economic al regiunii cu același nume din vestul Ucrainei (Nordul Bucovinei).

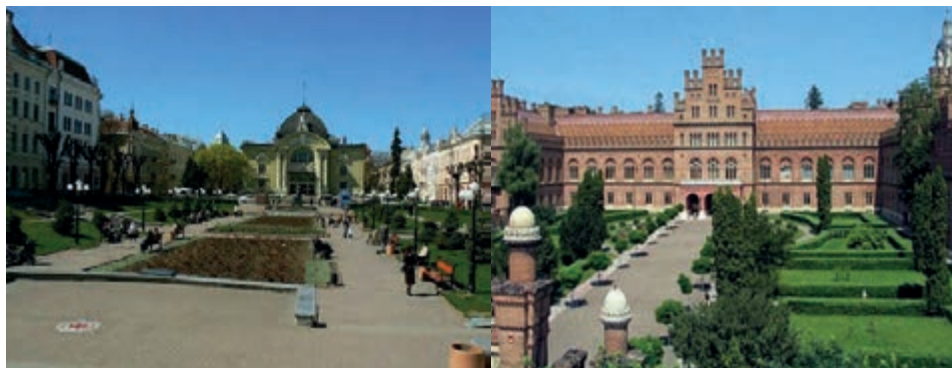
Orașul este străbătut de râul Prut. În evul mediu timpuriu, pe partea

opusă a Prutului a existat o mică cetate, Țețina, care, **din cauza năvălirilor tătare** a fost distrusă. Locuitorii rămași în viață au decis reconstruirea localității pe partea sudică a râului, **fiind mai ușor de apărat**. Totuși, fondarea orașului îi este atribuită domnitorului moldovean Alexandru cel Bun care a acordat niște privilegii

locuitorilor din Cernăuți în anul 1408, acest an fiind considerat ca anul de naștere al orașului.

De numele acestei localități, cât și a Universității celei renumite, se leagă mai multe nume românești de seamă. Printre ele se înscrie numele lui Mihai Eminescu care a învățat la Școala Elementară, precum și la Liceul german din Cernăuți și a compus unele dintre creațiile sale și, cel mai important, *opera de debut*, poezia „*La mormântul lui Aron Pumnul*.”

Având o arhitectură foarte apropiată de cea a Vienei, orașul a fost numit Mica Vienă din Bucovina. Universitatea din Cernăuți, numită „*Universitatea Națională Yuriy Fedkovych*” este cea mai importantă universitate din nordul Bucovinei, fiind situată în localitatea mai sus-

amintită, anume Cernăuți, în Ucraina. A fost construită în a doua jumătate a secolului XIX ca sediu al Mitropoliei Ortodoxe a Bucovinei. Astăzi, în grija Universității din Cernăuți, se află 16 facultăți la care vin să-și facă studiile abiturienți de pretutindeni.

Cerințe:

1. Identificați complementele circumstanțiale.
2. Găsiți sinonime pentru cuvintele evidențiate din textul de mai sus.
3. Indicați mijlocul de formare a cuvântului „*Nordul Bucovinei*”.
4. Efectuați analiza sintactică a propoziției: „**Având o arhitectură foarte apropiată** de cea a Vienei, orașul a fost numit Mica Vienă din Bucovina.”
5. Stabiliți care este termenul regent al cuvintelor evidențiate.
6. Arătați prin două enunțuri polisemia cuvântului „**centru**”.
7. Indicați valoarea morfologică a cuvintelor evidențiate. Ce rol au ele în propoziții?
8. Precizați elementele regente ale cuvintelor evidențiate.

REȚINEȚI!

Complementul circumstanțial de cauză este partea, secundară de propoziție care arată cauza (motivul) unei acțiuni sau a unei însușiri.

Răspunde la întrebarea *din ce cauză?*

Complementul circumstanțial de cauză determină:

a) **Verbe** la moduri personale sau nepersonale:

La **vederea** (Ccz) ei, s-a fâstâcit.

L-am văzut **speriindu-se** de câini. (Ccz)

b) **Adjective**: Era bucuroasă **de întâlnirea** planificată.

Complementul circumstanțial de cauză se exprimă prin:

• **Substantive și substitute** în cazurile:

▪ **acuzativ** cu prepoziții și locuțiuni prepoziționale: *de, din, din cauză de, dintru* etc.:

A stat acasă din cauză de boală.

Tremură de frig.

A avut de tras cu boala ei.

Nu s-a înspăimântat de cei trei.

▪ **dativ** cu prepoziția datorită:

A biruit datorită încrederii în victorie.

▪ **genitiv** cu locuțiunile: *din cauza, din pricina, din vina*:

Meciul s-a întrerupt din cauza ploii.

A fost pedepsit din vina lui.

▪ **genitiv** cu locuțiunile prepoziționale: *din cauza, din pricina, din vina*: Pentru pronumele personal, cu paradigmă incompletă în genitiv, se folosește adjectivul pronominal posesiv în acuzativ:

Din cauza mea te-au certat?

▪ **Adjective** cu prepoziția **de** (de obicei urmate de o modală introdusă prin **ce** sau **cum**:

Am plâns **de bucuroasă**.

Toată lumea o lăuda **de silitoare ce** era.

▪ **Adverbe** cu prepoziția **de**:

Mă doare gâtul **de tare** ce-am vorbit.

▪ **Verbe** la moduri nepersonale:

• **infinitiv cu prepoziția pentru**:

L-au sancționat **pentru a nu-și fi respectat** angajamentul.

• **gerunziu: Pierzând** biletul, a plătit amenda.

Topica. În general, complementul circumstanțial de cauză nu are o topică fixă.

Punctuația. Se desparte prin virgulă de regent complementul circumstanțial de cauză antepus, fără a fi o regulă obligatorie. De asemenea, complementul circumstanțial de cauză reluat printr-un corelativ adverbial se desparte de regent:

De teamă, de asta **nu a venit**.

De asta **nu a venit**, **de teamă**.

III. EXERCIȚII

1. Identificați complementele circumstanțial de cauză din textele următoare; analizați-le:

a) Mai bine ar fi pentru blândețe să-l asculte și să-l iubească și cu dragoste să- l slujească, decât de frică și de groaza să i se plece. (*Grigore Ureche*)

b) De groază și durere, de muncă și bătaie / În jaf și umilință / Am tot strigat, dar glasul se-neacă și se taie/ De-atâta suferință... (*Bogdan Petriceicu Hasdeu*)

c) Codrul clocoti de zgomot și de arme, și de bucium (...)

Urlă câmpul și de tropot și de strigăt de bătaie. (*Mihai Eminescu*)

d) Zi și noapte răsună văile de doinele plutașilor. (*A. Vlahuță*)

2. Subliniați complementele circumstanțiale cauzale. Indicați elementele regente:

a) Din pricina plămânilor săi șubrezi nu se putuse dedica unei cariere militare. (*Nicolae Breban*)

b) De ce nu pot fi Zeus, stăpân pe slăvi? (*Vasile Voiculescu*)

c) Lucrând săptămâna întreagă, înțelegându-se cu Bator, ca și când în el s-ar fi mutat sufletul bărbatului, al lui Dinu, Fefelega nu știa cum trece vremea. (*Ion Agârbiceanu*)

3. Identificați complementele circumstanțiale studiate. Precizați părțile de vorbire prin care sunt exprimate:

a) Din pricina dogoarei, mlaștinile sunt uscate. (*Emil Gârleanu*)

b) De asta nu a venit, pentru că s-a supărat pe noi.

c) Nică era sfădit cu mine din pricina Smărăndiței popii, căreia, cu toată părerea mea de rău, i-am tras într-o zi o bleandă, pentru că n-umi da pace să prind muște. (*Ion Creangă*)

4. Alcătuiți propoziții în care să aveți complement circumstanțial cauzal (Ccz) exprimate prin diverse părți de vorbire (substantiv în Ac, pronume în D, numeral în G, verb la gerunziu).

5. Stabiliți corespondența între complement și cuvântul determinat:

Mare	la piață
Intrând	cât un munte
Mergem	până la cer
Înalt	în casă
Verde	de muște
Culege	ca iarba
Se apără	cireșe

6. Analizați sintactic exemplele indicând părțile de propoziție studiate:

a) Se scutură salcâmii de ploaie și de vânt. (*Mihai Eminescu*)

b) Adormind de armonia

Codrului bătut de gânduri,

Flori de tei de-asupra noastră

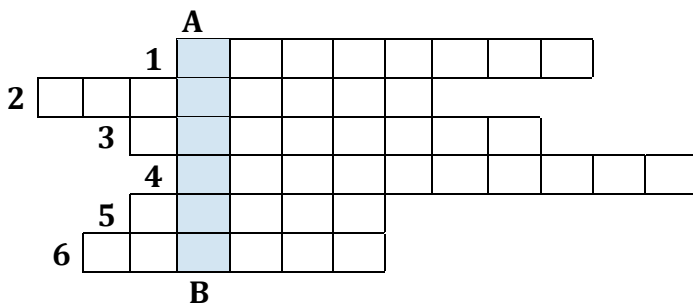
Or să cadă rânduri-rânduri... (*Mihai Eminescu*)

c) Numai iaca se trezește înaintea lui cu o babă gârbovă de bătrânețe.

7. Completand corect rebusul, veti descoperi pe verticala AB partea de vorbire pe care o determină un complement. Deduceți definiția.

1. Sunetele la rostirea cărora aerul nu întâlnește nici un obstacol la ieșirea din aparatul fonator sunt ...
2. Sunt unități ale scrierii ...
3. Grupul de trei sunete format dintr-o vocală și două semivocale pronunțate într-o silabă se numește ...
4. Nu conține triftong cuvântul din șirul: *lăcrimioară, voioasă, băiețandru, leoaică, bălăioară, busuioacă*.
5. Litera este un semn grafic din alfabetul unei limbi care corespunde unui ...

6. O vocală sau un grup de sunete care conține o vocală și se rostește printr-un singur efort respirator se numește ...

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

SEMNE DE ORTOGRAFIE

❖ **Punctul** (.) se folosește ca *semn ortografic* în:

- scrierea unor cuvinte compuse abreviate din inițiale unite: (nu este regulă obligatorie, în limba actuală s-a renunțat la punct: SUA, UNESCO, UE);
- scrierea abrevierilor: **dec.** (decembrie); există și prescurtări care, prin tradiție, se scriu cu ./., chiar dacă ele conțin și consoana finală: **crt.; dl.; dr.; nr.** (curent, domnul, doctor, număr),
- scrierea cu cifre a datelor: 15.01.1850 – 15.06.1889; 07.10.1949; 21.11.2016 etc.

Atenție!

✓ *Abrevierile uzuale* sunt necesare pentru a vă putea lua mai ușor notițe. Câteva mai importante sunt: **etc.** (*etcetera*); **ș.a.m.d.** („și așa mai departe”; **ș.a.** („și alții/altele.”); **sg.** (singular), **pl.** (plural), **m.** (masculin), **f.** (feminin), **n.** (neutru).

✓ Consultați lista de abrevieri existentă în lucrările cu caracter științific (mai ales pe acelea din dicționare!) pentru a înțelege cât mai corect explicațiile.

✓ Unele abrevieri pot fi identice, dar aparțin unor limbaje de specialitate diferite: **A** (*amper* - fizică/*atribut* - lingvistică), **m** (*masculin* - lingvistică/*metru* - matematică), **S** (*sud* - geografie/*subiect* - lingvistică) etc.

V. SĂ NE IMAGINĂM...

Imaginați-vă și realizați o compunere-decriere pe tema: „**Satule, grădină dragă**”. Redați în câteva enunțuri sentimentele pe care le trăiți, când roștiți aceste cuvinte...

Nu uitați!

Meleag natal, sunt cuvintele, pe care le poți pronunța cu adevărat doar atunci, când vin din suflet, altfel ele nu au valoare.

§ 40. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE SCOP

I. TERMINOLOGIE

complementul circumstanțial de scop

exprimarea
topica
punctuația

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

Analizați textul:

Costumul național românesc

Graiul, credința, frumoasele noastre tradiții, datinele străbune, portul național constituie zestrea noastră spirituală, comoara neprețuită a neamului, pe care noi le păstrăm și le îngrijim cu sfințenie, **pentru a le transmite** nevătămate viitoarelor generații. O expresie fidelă a sufletului poporului român o constituie costumele noastre naționale. Costumul național, straiul de zile mari al românului, îl face pe purtător să se integreze în peisajul în care e dat să viețuiască.

Țesând sau cosând un costum național, fetele și femeile trec prin urechea acului sau prin suveică nu numai firele de bumbac ori de mătăasă, ci și o rază de soare, strecurată parcă prin frunzele copacilor, **spre a-i da un colorit mai viu.**

Costumul național femeiesc se compune din: cămașă de pânză, catrință, brâu, frânghie, poale, bondiță, basma; iar cel bărbătesc, de

asemenea din cămașă de pânză, ȋtari sau berneveci, chingă, bondiță, cușmă sau pălărie. Referitor la încălțăminte, cizmele înalte, opincile sau bocancii la bărbați și cizmele sau sandalele la femei. Atât hainele naționale cele mai vechi, precum și cele mai moderne, fie, că sunt cusute, țesute, brodate etc., își păstrează frumusețea și originalitatea.

Să ne păstrăm portul nostru național ca pe o zestre sacră a neamului românesc, pentru ca să nu roșim în fața generațiilor care vin!

Cerințe:

1. Găsiți antonime pentru sensul din text al cuvintelor: *cusute, moderne, originalitate*.
2. Analizați sintactic propozițiile din ultima frază (evidențiată) din textul de mai sus.
3. Precizați ce raporturi sintactice se stabilesc între părțile de propoziție și care sunt mijloacele de realizare a raporturilor sintactice.
4. Stabiliți valoarea morfologică și funcția sintactică a cuvintelor evidențiate din textul de mai sus.

Complementul circumstanțial de scop (Ccs)

Complementul circumstanțial de scop arată scopul unei acțiuni. Răspunde la întrebarea: **cu ce scop?**

Aflați mai mult!

Ccs se deosebește de complementul circumstanțial de cauză (Ccz) prin faptul că acțiunea (motivul), exprimată prin Ccs, este posteroară acțiunii verbului regent, în schimb a Ccz este anterioară acesteia.

De exemplu: **Din cauza ploii** (Ccz), *m-am întors acasă spre a-mi lua* (Ccs) *umbrela*, înseamnă: **întâi a început ploaia, cauza** care mi-a determinat acțiunea – *m-am întors* - și **apoi am luat umbrela** (acesta fiind scopul acțiunii).

- **Complementul circumstanțial de scop determină:**
  - **verbe și locuțiuni verbale la moduri personale sau nepersonale:**
Se pregătiră **pentru a traversa** râul înspumat. Și-au luat tălpășița **pentru a nu fi surprinși**. Plecând (Cct) **la semănat**, cântau..
  - **interjecții predicative: Hai la cules fragi.**
- **Complementul circumstanțial de scop se exprimă prin:**
  - **Substantive cu prepoziții:**
Mă voi duce și-n câmpie/ **După o floare** albăstrie/ Ori **vreun fluture** bălai... (Folcl.)
  - **substantiv, pronume, numeral în Ac. sau G. cu sau fara prepozitie:**
Gospodarul vine în pădure **după lemne**.
Am parcurs acest drum **pentru el**.
A plecat din țară **după cei doi**.
  - **Verbe la infinitiv**, mai rar la supin, însoțite de prepoziții:
Când punea mama laptele **la prins**, eu ... de pe a doua zi și începeam a linchi grosiorul de pe deasupra oalelor. (Ion Creangă)
  - **locut adv. de scop: de ce, pentru asta, pentru aceea**
Vine la noi **pentru asta**.
Ma duc **la reciclare**.
Am venit **pentru învățatură**.
  - **verb la infinitiv sau supin precedat de prepoziti:**
Învăță **pentru a se califica**.
  - **constructii verbale de cele mai multe ori infinitivale:**
Lupul tuși spre **a-și drege glasul**.

III. EXERCİȚII

1. Identificați complementele circumstanțiale de scop din textele următoare; analizați-le:

a) Acești comisari vor merge în județele respective, vor străbate orașele și satele adunând poporul, lămurindu-l, anunțând măsurile bune pe care le vom lua. (Camil Petrescu)

b) Socoteau că sunt puse pentru a serba, după obicei, ceremonia prin salve. (Costache Negruzzi)

c) Se ducea cu tată-său, în munte la făcut ferestrea și lucra toată săptămâna ca un bărbat pentru nimica toată. (Ion Creangă)

2. Analizați complementele circumstanțiale studiate. Indicați elementul regent:

a) „În vreme ce căpriorul se scutură și fuge năuc de spaimă și durere, pasărea cade moartă, cu ghearele strânse cu ochii deschiși...”

(Emil Gârleanu)

- b) „Și împăratul Verde, cetind cartea, sare de bucurie că i-a venit nepotul.” (*Ion Creangă*)
c) „Freamătă codrii de vuietul apelor. Vuieste valea de zgomotul morilor...” (*Alexandru Vlăhuță*)
d) Când deodată un erete¹

Cu poruncă de la centru
Polițai din naștere,
Peste baltă și boschete
Vine-n recunoaștere.
Contra vinovatului
Ca să-l aresteze pentru
Siguranța statului.

(*George Topârceanu*)

3. Arătați care este funcția sintactică a substantivelor relaționate de regent cu ajutorul prepoziției *după*:

- a) Alergatul după iluzii este sancționat de viață.
- b) Cântă după ureche.
- c) A plecat după cumpărături.
- d) S-a ascuns după dulap.
- e) Vom pleca după întoarcerea voastră.

4. Arătați care este funcția sintactică a verbelor la supin din propozițiile:

- a) E ușor de vorbit.
- b) Cartea este de conspectat.
- c) Creionul de scris este ascuțit.
- d) S-a plictisit de așteptat.
- e) Hârtia nu e bună de scris.

5. Arătați care este funcția sintactică a substantivelor relaționate de regent cu ajutorul prepoziției *după*:

- a) Alergatul după iluzii este sancționat de viață.
- b) Cântă după ureche.
- c) A plecat după cumpărături.
- d) S-a ascuns după dulap.
- e) Vom pleca după întoarcerea voastră.

6. Extrageți din exemplele date numai propozițiile ce *conțin* componente circumstanțiale finale.

- a) Fratele meu se odihnește, pentru a nu întârzia mâine la tren.
- b) Ne-am împrietenit cu gimnastica, pentru a nu îmbătrâni înainte de vreme.

1. Eréte – gen de păsări răpitoare de zi, asemănătoare cu ulii, cu corpul zvelt, ciocul scurt și foarte încovoiat și cu câte un disc de pene pe părțile laterale ale capului.

7. Identificați complementele circumstanțiale din textele de mai jos și analizați părțile de vorbire prin care sunt exprimate.

a) Ici era o pasăre fantastică, dincolo – un urs uriaș. Era tăcere pretutindeni și deodată un arc sângeros de lumină crescă în răsărit.

b) Vara mergem la bunici.

c) Luni, mama o să cumpere biletele și seara o să sune la ei ca să le spună ora sosirii noastre.

d) În capătul odăii se zări o umbră care se mișcă repede spre ieșire.

e) Copacul din livada bunicii înflorit și anul acesta.

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

SEMNE DE ORTOGRAFIE

❖ **Virgula (,) neprecedată, dar urmată**, obligatoriu, de blanc (pauză), este folosită mai ales ca semn de punctuație. Uneori este folosită cu aceeași valoare ca a cratimei:

- în interiorul unor locuțiuni adverbiale: *de bine, de rău*;
- în cazul interjecțiilor formate din cuvinte repetate: *cioc, cioc!*,
- în cazul interjecțiilor cu sens apropiat: *tranca, fleanca*;
- în cazul unor adverbe repetate în formă identică (*doar, doar*) sau asemănătoare (*încet, încetinel*).

V. SĂ NE IMAGINĂM...

Imaginați-vă și realizați o compunere-decriere pe tema: „**Apărați, oameni, planeta Pământ!**”. Redați în câteva enunțuri sentimentele pe care le trăiți, când roștiți aceste cuvinte...

Schimbările climatice reprezintă una dintre cele mai dificile provocări cu care se confruntă lumea noastră în prezent. Planeta noastră trece prin niște schimbări climatice semnificative și accelerate, care au început cu peste un secol în urmă...

§ 41. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONDIȚIONAL

I. TERMINOLOGIE

**parte secundară de propoziție
complement circumstanțial condițional**

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

Citiți cu atenție enunțurile:

1. Gândurile îmi zburau încă pe atunci la Ovidiu și, poate *sub presiunea unei imaginații* prea neliniștite, natura asta viforoasă, multicoloră mi-a trezit, țin minte, fiori de teamă în suflet. (*G. Meniuc*)

2. *Numai fiind geniu*, Ovidiu a izbutit să învingă încercările singurătății. (*George Meniuc*)

Cerințe:

1. Identificați complementele circumstanțiale.
2. La ce întrebări răspund complementele evidențiate din text?
3. Selectați din text un cuvânt format prin derivare, un cuvânt – prin compunere.
4. Împărțiți în silabe cuvintele: *Ovidiu, izbutit, încercările*.
5. Transcrieți din text toate părțile de vorbire în cazul nominativ.
6. Indicați subiectele și predicatoarele în fraza: „*Numai fiind geniu, Ovidiu a izbutit să învingă încercările singurătății*”.

REAMINTIȚI-VĂ!

Atributul și complementul sunt părți secundare de propoziție. Complementele pot fi: **necircumstanțiale și circumstanțiale**. Complementele necircumstanțiale sunt: **directe și indirecte**. Complementele circumstanțiale sunt: **de loc, de timp, de mod, cauzale, finale, condiționale, concesive și consecutive**.

REȚINEȚI!

Complementul circumstanțial condițional este partea secundară de propoziție care exprimă o condiție de a cărei îndeplinire depinde realizarea acțiunii din propoziție.

Termen regent:

verb: *In locul lui*, l-as fi pedepsit altfel.

Poate fi exprimat prin:

- **substantive în Ac.** care exprimă ideea de condiție (eventualitate, ipoteză, caz) precedate de prepoziție: **cu, în** sau de locuțiunea prepozițională **în caz de**.

Cu condiția aceasta, nu voi mai veni cu tema nescrisă.

În caz de urgență, sună Salvarea.

Aflați mai mult!

- **substantive și pronume în G.** precedate de locuțiuni prepoziționale: **în locul, în cazul**.

În locul mamei, nu l-aș fi iertat.

- **numerale cu valoare substantivală în G.** precedate de locuțiuni prepoziționale: **în locul, în cazul**.

În locul celui dintâi, eu aș fi înghețat de frică.

- **verbe la gerunziu** (cu valoare de sentință):

Muncind cu ambiție, vei reuși în viață.

- **adverbe: astfel, altfel, altminteri, așa**.

Trebuie să-l grăbești. **Altfel** va întârzia.

III. EXERCIȚII

1. Stabiliți funcția sintactică a cuvintelor scrise diferit:

- Ei au plecat** cu toții în excursie, în cazul **acesta**, **voi discuta** din nou cu el.
- Se plimbau **în grădină**, **în caz de nevoie**, îți voi telefona.
- În locul lui**, aș fi plecat imediat.
- Învățând** permanent, vei reuși.
- Alunecând**, și-a rupt piciorul.
- Muncind** cu seriozitate, **astfel** vei reuși.

2. Construiți propoziții în care complementul circumstanțial condițional să fie exprimat prin substantive în caz. G. precedate de prepoziții și locuțiuni prepoziționale cunoscute.

3. Analizați sintactic și morfologic complementele circumstanțiale condiționale din textele următoare:

a) Am venit, dar fii cuminte! Altfel plec cu jurământ..." (P. Cerna)

b) „Credeți că fără voi, dacă o ploaie de sulf și de foc v-ar mistui cu cafenelele, cu cabaretele, cu Camera și cu Ministerele voastre cu tot, ca odinioară biblica Sodomă, credeți că toată viața acestei țări s-ar opri brusc paralizată.” (Cezar Petrescu)

c) „Eu ți-s drag și tu mi-ești dragă,

Astfel n-ar fi cu bănat

Tu să-ți strângi hainele tale

Și să fugi de la bărbat.” (George Coșbuc)

4. Precizați felul complementelor circumstanțiale din exemplele următoare:

a) Străduindu-te permanent, așa vei obține rezultate bune.

b) Alpiștiții se pregătesc în vederea escaladării vârfului Goverla.

c) În caz de viscol, excursioniștiții nu vor părăsi cabana pentru a nu se rătăci.

d) Revăzându-ți colegul, ai remarcat figura lui schimbată.

e) El a plecat la patinaj.

f) Manuela s-a dus la patinoar.

g) Nerezolvând problema, a luat o notă mică la lucrare.

h) Recitind romanul preferat, a făcut câteva adnotări.

5. Analizați sintactic și morfologic primele zece componente circumstanțiale din exercițiul anterior.

6. Identificați componentele circumstanțiale condiționale. Aplicând metoda transformării, precum și punând întrebările complementului circumstanțial, motivați-vă decizia.

f) Asupriții și împilații – atât de mulți la număr – ar fi pierdut, pierzându-l, un mare sprijin și apărător. (Costache Negruzzi)

b) Rămânând în afara luptei, comitem un act de trădare față de noi înșine, față de forțele cu care ne-a înzestrat natura. (Din ziare)

c) Și cu toată stăruința lui moș Fotea și a lui bădița Vasile, Smărăndița a mâncat papara... (Ion Creangă)

d) Neputând să te ajungă, crezi c-ar vrea să te admire? (Mihai Eminescu)

7. Formați propoziții cu componentele izolate și locuțiunile prepoziționale propuse.

a) Odată cu venirea toamnei,...

b) Afară de rudele apropiate, ...

c) La școlile profesional-tehnice, de rând cu...

d) În loc de mulțumire, ...

e) Alături de succesele obținute, ...

8. Analizați sintactic și morfologic componentele circumstanțiale (de diferite tipuri!) exprimate prin gerunziu:

- a) Pornindu-se la drum, șoferul mașinii și pasagerii s-au încins cu cureaua de siguranță.
- b) Alergând după minge pe șosea, un copil a fost accidentat.
- c) Ajungând la trecerea de pietoni, fii atent la culorile semaforului.
- d) Respectând regulile de circulație, îți vei asigura viața.

Nu uitați!

Paza bună trece primejdia rea.

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Topica și punctuația

Complementul circumstantial conditional precedă în general termenul regent și se desparte de acesta prin virgulă.

Ex.: În locul tău, aș recunoaște greșeala.

V. SĂ NE IMAGINĂM...

- ✓ Alcătuiți un text cu titlul „*Pasărea măiastră*”. Imaginați-vă ce ar putea povesti ea celor care vor să-i asculte povestea.

- Buna, pasăre măiastră! Povestește-ne ceva frumos!
- Dragii mei copii am să vă povestesc peripețiile mele dintr-un drum spre țările calde. Plecasem de acasă și în drum ne-am întâlnit mai multe păsări măiestre care aveau același drum de urmat. Am zburat noi ce am zburat și am ajuns la ocean. Acolo ne-am odihnit, după care a început partea cea mai grea. Trebuia să zburăm fără oprire două zile. Una dintre prietenele mele s-a îmbolnavit și ...

§ 42. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONCESIV

I. TERMINOLOGIE

**parte secundară de propoziție
complement circumstanțial concesiv**

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

Citiți cu atenție textul:

Părinții tatei, *cu toată răzășia lor*, erau oameni sărmani. Nu râdeau, bre, *nici chiar gădiliți* nu râdeau!

A găsi în această mare zbuциumată două suflete înrudite, a le lega pentru o viață nu e lucru ușor – până la urmă te prinde osteneala, *chiar tu Clopotniță fiind. (Ion Druță)*

Cerințe:

1. Subliniați predicatele și specificați felul lor;
2. Delimitați propozițiile, arătați felul acestora;
3. Indicați complementele și felul acestora;
4. Analizați complementele circumstanțiale;
5. Indicați numărul de propoziții în ultima frază;
6. Efectuați structura cuvântului „zbuциumată”;
7. Găsiți în text un dialectism;
8. Precizați valoarea morfologică și sintactică a cuvântului „două”;
9. Indicați sinonimul cuvântului „osteneala”.

Complementele circumstanțiale sunt: *de loc, de timp, de mod, cauzale, finale, condiționale, concesive și consecutive*.

REȚINEȚI!

Complementul circumstanțial concesiv este partea secundară de propoziție care exprimă concesia sau faptul care ar fi putut să împiedice realizarea unei acțiuni.

Termen regent:

- **verbe și locuțiuni verbale:** *Cu tot viscolul* de afară, copiii au ieșit la săniuș.
- **interjecții predicative:** *In ciuda* supărării, iată un bilet la teatru.
- **adjectiv:** A ieșit înfrânt la întrecerile sportive, *în pofida sprijinului* acordat de elevii din clasele superioare.

Aflați mai mult!

Complementul circumstanțial concesiv poate fi exprimat prin:

a) substantiv:

- în **Ac.** + loc. prep. **cu** + adj. nehot.: *cu tot (toată, toți, toate)*

Cu toată străduința, nu a obținut premiul la olimpiadă.

- în **G.** + prep. sau loc. prep.: *împotriva, în ciuda, în contra, în pofida*

În pofida frigului de afară, el a acceptat plimbarea prin parc.

- în **D.** + **contrar:** *Contrar* prezicerilor vremii, pe cer a apărut soarele.

b) promune sau numerale cu valoare substantivală:

- în **Ac.** + **chiar fără:** *Chiar fără el*, noi tot ne simțeam bine.

- în **G.** + **în ciuda, în contra:** *In ciuda* alor săi, el tot a plecat în călătorie.

c) adverbe și locuțiuni adverbiale (cu valoare concesivă): *încă, tot, totuși, cu toate acestea* (construcții eliptice presupunând corelative corespunzătoare)

Făt-Frumos a trecut prin multe încercări, dar *cu toate acestea* și-a păstrat curajul.

d) verbe la moduri nepersonale:

- **infinitiv** + prep. **fără** + *chiar, nici:* *Chiar fără a ști* bine locurile, tot a găsit o ieșire din situație.

- **gerunziu** + / *-chiar, nici:* *Chiar văzând* rezultatele obținute, eu tot nu-l pot crede.

III. EXERCİȚII

1. Completați propozițiile cu complemente circumstanțiale concesive potrivite:

În ciuda..... , și-a reluat activitatea.

Cu toată..... , a plecat la mare.

Chiar fără ....., tot aș fi pregătit temele pentru acasă.

Contrar ....., a obținut premiul I.

2. Alcătuiți propoziții în care complementul circumstanțial concesiv să determine: un verb, un adjectiv, o interjecție predicativă.

3. Identificați complementele circumstanțiale concesive. Încercați să stabiliți o anumită metodă de construire a lor, mijloacele de exprimare și punctuația.

a) Unii, deși răniți, se încleștau cu furie de gâtul ucigașilor și, nesocotind rănille, ce primeau, îi strângeau, până îi înădușeau.

b) — Ba am uitat, c-am mai citit pre „Arghir și Pustnicul”, și vezi că, cu toate aste, îmi merge bine.

c) Văzurăm pe „Petru Rareș” și „Norma”. Dar aice, cu toată indulgența auditoriului, trupa de amatori făcu un mare fiasco.

d) Un om însurat are drepturi în societate, la care un neînsurat, oricât de cinstit, nu poate nicidecum pretinde.

e) Acum trupa, cam șchioapă, cam nemernică, era plină de dorința de a se produce și plină ie speranță în viitorul ei.

f) A face rău, chiar nevrând, la acei pre care îi iubim este durerea cea mai mare, ce poate cineva simți. (*Costache Negruzzi*)

4. Identificați complementele circumstanțiale concesive și izolați-le.

a) Chiar sub amenințarea de a fi numerați între ignoranți și ruginiți nu vom zice „apt, aptiv, respekt, carapter” etc. în loc de „act, activ, respect, caracter”. (*Costache Negruzzi*)

b) Ștefan vodă era silit să ia toate precauțiunile putincioase, căci deși fiu de domn, și de cel mai ilustru domn, deși brav și inteligent totuși junele avea dreptul de a se urca pe tronul Moldovei.

(*B.P.Hașdeu*)

c) Cer senin, albastru, soarele răzbătea fierbinte prin ferestrele scolii, așa, încât clasa a patra cu toată hotărârea ei de a fi prima picura dulce. (*Ion Druță*)

d) Chiar așa șchioapă, cu obrajii subțiați de plânset, Nuța rămânea mult mai frumoasă decât fiica preotului din Nuieluși. (*Ion Druță*)

5. Identificați și analizați complementele circumstanțiale concesive din enunțurile:

a) „Eram deci trist, cu toată truda de a surâde.” (Camil Petrescu)
b) „Și, cu tot regimul nostru protecțional, nici o fabrică de mănuși în tot ținutul !...” (Ion Luca Caragiale)

c) „Cu toate astea, niciodată-n-am simțit sub coastele din stânga (după cât văd la alții) rozătură a viermelui invidiei.” (I. L. Caragiale)

6. Construiți propoziții în care să aveți complementele circumstanțiale concesive exprimate prin substantive în Ac., G. și D. precedate de prepoziții și locuțiuni prepoziționale specifice.

7. Alcătuiți propoziții care să conțină complementele circumstanțiale concesive exprimate prin: verbe la infinitiv sau gerunziu.

8. Formulați două propoziții cu complementele precedate de prepoziția *împotriva*.

9. Alcătuiți câte o propoziție în care verbul la infinitiv să aibă funcția de: complement circumstanțial de mod, de timp, de scop și concesiv, iar verbul la gerunziu să fie: complement circumstanțial de mod, de timp, de cauză, condițional și concesiv.

10. Alcătuiți propoziții paralele, în care structurile *cu toată dragostea (stima), cu toate acestea, bolnav fiind, în ciudă (a) prietenului, chiar supărat, înarmat până-n dinți, pornit pe sfadă* să îndeplinească funcția complementelor circumstanțiale concesive și a altor părți de propoziție.

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

CEAI se scrie **fără** cratimă atunci când:

- este un cuvânt cu înțeles de sine stătător;
- are înțeles de:

- arbust exotic cultivat pentru frunzele lui;
- băutură obținută din frunze de ceai sau din frunzele altor plante medicinale.

CE-AI se scrie **cu** cratimă atunci când:

- este format din două cuvinte care se rostesc într-o singură silabă;
- „ai” este legat prin înțeles de cuvântul care urmează sau poate însemna „a avea”;
- marchează începutul unei întrebări.

V. SĂ NE IMAGINĂM...

- ❖ **Varianta I:** Alcătuiți o compunere-raționament *„Bunul simț și buna cuviință se învață”*.
- ❖ **Varianta a II-a:** Scrieți o minicompunere *despre dansul popular românesc*.

- ✓ Efectuați analiza morfo-sintactică a:
- c) două substantive;
  - d) două adjective;
  - e) trei verbe.

Nu uitați!

Nu uitați că bunii și străbunii noștri au fost oameni cu mare cuviință în vorbire și fapte!

§ 43. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONSECUTIV

I. TERMINOLOGIE

parte secundară de propoziție;
complement circumstanțial consecutiv

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

Analizați fragmentele:

1. Îndată ce sosise, Lăpușneanul porunci să împle cu lemne toate cetățile Moldovei, afară de Hotin, **pentru a le arde**.

(Costache Negruzzi)

2. Cu vremea a venit și toamna, iar, odată cu toamna, în câmpia Sorociei vin miri și miresele, **vine vremea** nunțurilor și a petrecerilor. *Odată* cu toamnele, în câmpia Sorociei **vine vremea** numărului bobocilor, vremea cugetului și frământărilor. (Ion Druță)

Cerințe:

1. Găsiți antonime pentru sensul din text al cuvintelor: *arse, toamna, toate*.
2. Analizați sintactic propozițiile din prima frază din textul de mai sus.
3. Precizați ce raporturi sintactice se stabilesc între părțile de propoziție și care sunt mijloacele de realizare a raporturilor sintactice.
4. Găsiți toate complementele din frazele de mai sus.
5. Stabiliți valoarea morfologică și funcția sintactică a cuvintelor evidențiate.
6. Alcătuiți două propoziții cu cuvintele evidențiate, folosind complemente.

REAMINTIȚI-VĂ!

Complementele circumstanțiale sunt: *de loc, de timp, de mod, cauzale, finale, condiționale, concesive și consecutive*.

REȚINEȚI!

Complementul circumstanțial consecutiv este partea secundară de propoziție care exprimă consecința unei acțiuni sau a unei însușiri.

Termen regent:

- a) **verbe sau locuțiuni verbale:** Cântă *de minune*. Bea *de speriat*.
- b) **adjective:** Părea bolnav *de moarte*.
- c) **adverbe:** Exersase destul *pentru a deveni* campion.

Aflați mai mult!

Complementul circumstanțial consecutiv poate fi exprimat prin:

- a) **substantive** (de obicei abstracte) în Ac. cu prep. (*de, până la, spre*):

A muncit până la epuizare.

- b) **verbe la moduri nepersonale:**

- **infinitiv cu prep.:** pentru, spre, până la:

Problema era prea gravă **pentru a o lăsa** nerezolvată.

- **gerunziu:** S-au înțeles de la început *ajungând*¹ să devină prieteni².

- **supin:** Ileana Cosânzeana este atât de frumoasă *de nespus*.

- c) **locuțiuni adverbiale:** *A scris de mai mare dragul*.

III. EXERCITII

1. Completați propozițiile cu complemente circumstanțiale consecutive potrivite:

- Mânca* până la.....
- Planul său mergea *de*.....
- Bunica era atât de emoționată *până la*.....
- Constructorul era destul de priceput *pentru*.....
- Era bogat *de*.....

✓ Precizați prin ce părți de vorbire sunt exprimate complementele circumstanțiale consecutive din exemplele de mai sus.

2. Alcătuiți propoziții în care complementele circumstanțiale consecutive să determine: *un verb, un adjectiv și un adverb*.

3. Alcătuiți propoziții conținând complemente circumstanțiale consecutive exprimate prin substantive în Ac. precedate de prepozițiile: *de, spre, până la*.

4. Formulați propoziții conținând complemente circumstanțiale consecutive exprimate prin verbe la infinitiv (precedate de prepoziții), la gerunziu și la supin.

5. Analizați sintactic și morfologic complementele circumstanțiale din exemplele următoare:

- „Era frumoasă de nespus.
în portu-i de la țară.” (*G. Coșbuc*)
- „Ei! această hotărâre a lui Constantin
era / Bună pentru Veronica; de
minune îi venea.” (*George Coșbuc*)
- „Era, totuși, prea lipsită de orice
atitudine pentru a fi sinceră.”
(*H. Papadat-Bengescu*)

6. Identificați complementele izolate, subliniați locuțiunile prepoziționale ce le însoțesc.

- Drept căpătâi puneam o piatră, și-n loc de așternut – pelinul.

(*George Meniuc*)

- Tovarășul meu, pe lângă aceste dispoziții de știință mai posedă și aplicări artistice. (*Vasile Alecsandri*)

- Afară de faptul că știa pe când au să vină cele două sărbători.

- Onache mai avea un mare dar ceresc... (*Ion Druță*)

- Cu vremea a venit și toamna, iar, odată cu toamna, în câmpia Sorociei vin miri și miresele, vine vremea nunților și a petrecerilor.

Odată cu toamnele, în câmpia Sorociei vine vremea număratului bobocilor, vremea cugetului și frământărilor. (*Ion Druță*)

7. Identificați complementele circumstanțiale izolate. Indicați conform căror reguli le-ați izolat. Determinați tipurile acestor complemente.

a) Tac mergând și cântând, iată că ieșirăm din codru. (*V. Alecsandri*)

b) Mama se întoarce de la câmp ostenită, stă cu dânșii la sfat, fără a descurca ciripeala lor. (*Ion Druță*)

c) Tăcut, cu fruntea grea, îndurerată, Nichifor a dezlegat cuțitul de la cingătoare, a jupit calul, apoi, făcând o groapă, ... a îngropat vita.

(*Ion Druță*)

d) Când luna se strecoară printre nouri, prin pustii, tu cu lumea ta de gânduri după ea să te ații? (*Mihai Eminescu*)

e) Pâraiele îmflate curg iute, șopotind, și mugurii pe creangă se văd îmbobocind. (*Vasile Alecsandri*)

f) Nici de data asta n-am vrut să cobor din principiu de acum, și pădurarul iarăși a tras... (*Dumirtu Matcovschi*)

g) Pe un deal, în depărtare, un foc tainic strălucește. (*V. Alecsandri*)

h) Ajungând acolo toamna târziu, m-am așezat în gazdă la Pavel Cibotarul. (*Ion Creangă*)

IV. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

✓ Redactați textul prin corectarea greșelilor de plasare a părților de propoziție.

1. Reforma școlii prevede o legătură mai strânsă a activității de producție cu instruirea elevilor.

2. Au început a manifesta față de tehnica nouă o grijă sporită țăranii.

3. Se face cu întârziere căratul gunoiului la ferma condusă de consăteanul nostru.

4. Pe valea cu Prutul, singură, -ncet,

Trăiește mama unui liric poet.
Adevărat, și ea mi-i mamă:
Și marea-n față care-o am
Se zbuciumă adânc în mine
Săratul sângelui ei ram.

5. Copil, de ochii mamei, eu fruntea îmi lipeam.
6. Printre genele femeii răsărea pe cer și luna.
7. Luminos învălmășite, curg pe ramuri albe flori. (Grigore Vieru)

Nu uitați!

Cine nu și-a scris istoria cu sângele, acela sau n-a avut-o nicicând, sau crede că poate trăi pe contul istoriei altora.

Grigore Vieru

V. SĂ NE IMAGINĂM...

Varianta I-a: Alcătuiți o compunere cu titlul „**Puterea de a ierta**”.

Relatați o întâmplare în care ați iertat sau ați fost iertat. Arătați cum v-ați simțit și care au fost urmările acestor fapte creștinești.

Varianta a II-a: Alcătuiți câte o propoziție în care verbul la infinitiv să aibă funcția de: *complement circumstanțial de mod, de timp, de scop și concesiv*, iar verbul la gerunziu să fie: *complement circumstanțial de mod, de timp, de cauză, condițional și concesiv*.

Teste de evaluare a cunoștințelor

Se dă textul:

*N-am iscodit nici-
odată viața, n-am
pândit-o vânătoarește, n-
am contabilizat-o, nici
nu i-am dat caracterul
de experiență provocată.
(...) Am trăit normal,
dezinteresat, spontan,
uneori cam leneș, (...)
sperând că esențele ei
rămân în mine și că
poate într-o zi, în ceasul*

transparentelor dinspre trecut, o voi regăsi prelinsă în amintire ca pe acele picături de rășină a căror aromă condensată exprimă și vechimea pădurilor de brad și roua solemnă a parfumurilor lor. (I. Teodoreanu)

Cefițe:

1. Primul complement circumstanțial de timp din fragmentul dat este exprimat printr-un adverb format prin:
a) derivare; b) compunere; c) conversiune
2. Substantivul **zi** este:
a) Ccl; b) Cct; c) Ccm
3. Structura *dinspre trecut* este:
a) At. subst.; b) Cct; c) Ccl;
4. Propoziția *Am trăit normal, dezinteresat, spontan, uneori cam lenes* cuprinde:
a) trei componente circumstanțiale ;
b) patru componente circumstanțiale;
c) cinci componente circumstanțiale;
5. Sintagma *ca pe picături* este:
a) Ccl, subst. în cazul Ac;
b) Ccm, subst. în cazul D;
c) Ccm, subst. În cazul Ac.
6. Complementele circumstanțiale se pot exprima atât prin părți de vorbire flexibile, cât și neflexibile.
a) da; b) nu.
7. Complementul circumstanțial condițional poate avea ca termen regent un substantiv.
a) da; b) nu.
8. Complementul este însoțit în mod obligatoriu de prepoziție.
a) da; b) nu.
9. Regentul unui complement nu este niciodată o interjecție.
a) da; b) nu.
10. Complementul direct din enunțul ***Elevul va învăța ceva*** este exprimat prin:
a) pronume demonstrativ;
b) pronume nehotărât;
c) pronume negativ.
11. În fraza: „*Păsări ca niște înger de apă / Marea pe țărături aduce*” există numai un complement circumstanțial.
a) da; b) nu.
12. Cuvântul „păsări” în frază este:
a) subiect; b) complement direct;
c) complement circumstanțial.

§ 44 SISTEMATIZAREA ȘI GENERALIZAREA CUNOȘTIINȚELOR

1. Citiți cuvintele din colonițele de mai jos și deduceți regulile de ortografiere.

Africa de Sud	inginer-șef	contraatac
America Latină	femeie-cosmonaut	binefacere
Coasta de Fildes	mașină-unealtă	dreptunghi
Codrii Cosminului	vagon-cisternă	pomicultură
Ștefan cel Mare și Sfânt	copil-minune	agrotehnică
Vlad Țepeș	sud-vest	telebusolă
Ioan-Vodă cel Cumplit	iarba-fiarelor	televizor
Baia Mare	vierme-de-mătase	autocamion
Valea Albă	proces-verbal	preafrumoasă
Marea Neagră	roșu-portocaliu	atotcuprinzător
Podul Înalt	drum-de-fier	fotografie
Anul Nou	zgârie-brânză	televizor

2. Citiți expresiv, pe roluri, poezia. Copiați-o. Memorizați semnele de punctuație la dialog.

Formular

- Numele și prenumele dumitale?
- Eu.
- Anul de naștere?
- Cel mai tânăr an: când se iubeau părinții mei.
- Originea?
- Ar și seamă dealul acel din preajma codrilor. Știu toate doinele.
- Profesiunea?
- Îmi iubesc plaiul.
- Părinții?

- Am numai mamă.
- Numele mamei dumitale?
- Mama.
- Ocupația ei?
- Așteaptă.
- Ai fost supus judecății vreodată?
- Am stat niște ani închis. În sine.
- Rubedenii peste hotare ai?
- Da. Pe tata. Îngropat în pământ străin. Anul 1945.

(Grigore Vieru)

- a) Între cine are loc dialogul de mai sus? Expuneți-vă părerea, de ce Grigore Vieru nu introduce în dialog cuvintele autorului.
- b) Extrageți din literatura artistică, publicistică și științifică 8-10 exemple cu dialog.

3. Indicați tipul legăturii dintre cuvinte.

- a) Scări bătute-n pietre scumpe repede voinicul suie.

(Mihai Eminescu)

b) Cuvântul tipărit și cel rostit influențează în mod direct asupra cultivării limbii scrise și orale. *(Nicolai Corlăteanu)*.

c) Ursula se juca și râdea din spumele sclipinde ale mării învolburate și de râsul ei se trezea până și calcanul de pe fundul cu mâl. *(George Meniuc)*

4. Caracterizați propozițiile după înțeles, scopul comunicării aspect și structură:

a) Însă iedul cel mare se dă după ușă și – să tragă, să nu tragă? *(Ion Creangă)*

b) Astfel de noapte bogată – cine pe ea n-ar da viața lui toată? *(Mihai Eminescu)*

c) Se auziră zicându-se de unii și alții: ba că fata ar fi cocoșată, ba că ar fi șchioapă, ba că ar avea un semn de măslină ori de altă poamă...

(Folclor)

d) Bine m-ai învățat, om bun! *(Ion Creangă)*

e) Bună întâlnire, om bun! *(Ion Creangă)*

f) Ah! E-atât de albă noaptea,

Parc-ar fi căzut zăpadă. *(Mihai Eminescu)*

Eu pe dorul *vinde-l-aș*,

Pe badea *cumpăra-l-aș*. *(Vasile Alecsandri)*

✓ Explicați ortografia cuvintelor evidențiate.

5. Folosind mijloacele de redare a sensului interogativ, alcătuiți

propoziții interogative:

- a) în care sensul interogativ se va obține cu ajutorul intonației;
- b) accentuării în mod expres a unui cuvânt;
- c) inversării ordinii cuvintelor;
- d) utilizării diverselor mijloace gramaticale: *nu cumva, parcă, oare, au, cine, ce, care, unde, când, din ce cauză* ș. a.

6. Subliniați toate predicatele. Efectuați analiza sintactico-morfologică a primului și ultimului predicat.

Nu-i oare vreo părere, vreun joc al fanteziei

Teribila icoană?

Tu n-ai fost mort, jupâne? Sub masca letargiei¹

Scăpat-ai viu din goană?

A țării bucurie la patul morții tale

Să fie o greșeală?

Venit-ai iar în lume să-nfrunți cumplita jale

Cu fața triumfală? (*B. P. Hasdeu*)

7. Transcrieți. Subliniați părțile principale de propoziție. Stabiliți tipul lor.

- a) Și ninge. Pe străzi copii și poeți aleargă acasă. (*Grigore Vieru*)
- b) Nici mi-i foame, nici mi-i sete, dar mi-i dor de codrul verde.
- c) Amurgește, da el nu-i și pace. (*Ion Druță*)
- d) Garduri împletite, garduri de piatră, tufe de cătină, ferestre mari, ferestre mici, uși închise, uși deschise. Câini cumiști, câini răi, gospodine harnice, gospodari mai lăsători... (*Ion Druță*)
- e) Ploaie! Ningă! Iubirea rămâne pentru noi, pentru azi, pentru mâine... (*Ion Druță*)

8. Selectați toate atributele din versurile de mai jos. Stabiliți tipul lor.

- a) Metalica, vibrânda a clopotelor jale
Vuiește în cadență și sună întristat. (*Mihai Eminescu*)
- b) Scârțâie toamna din crengi ostenite
Pe garduri bătrâne, pe streșini de lemn,
Și frunzele cad ca un sinistru semn
În liniștea grădinii adormite. (*George Bacovia*)
- c) În poiana tăinuită, unde zbor luciri de lună,
Floarea oaspeților luncii cu grăbirese adună. (*Vasile Alecsandri*)

9. Analizați toate complementele din textele de mai jos.

- a) Sfărmași tot ce ațâță inima lor bolnavă,
Sfărmași palate, emple, ce crimele ascund,
Zvârliți statui de tirani în foc, să curgă lavă,
Să spele de pe pietre până și urma sclavă
Celor ce le urmează pân-la al lumii fund! (*Mihai Eminescu*)
- b) Să-ți fie calea vieții lungă,

Să treci ușor prin clipe grele,

Iar bunătatea să-ți ajungă

Și pentru-acei mâncați de rele. (*Liviu Damian*)

c) Ridică valul negru ce-acoperă-a ta față,

Venețio cernită, Venețio măreață! (*Vasile Alecsandri*)

d) Boieri dumneavoastră! Să trăim de acum în pace, iubindu-ne ca niște frați... (*Costache Negruzzi*)

e) Dragii mei copilași! Voi încuiеți ușa după mine, ascultați unul de altul și să nu cumva să deschideți. (*I. Creangă*)

10. Improvizați un text-dialog tematic între două persoane (*eventual – învățător și elev*), în care să folosiți mai multe *propoziții enunțiative, interogative și exclamative*.

11. Selectați toate atributele și complementele din textul de mai jos.

La mijloc de codru...

În mijlocul codrului putem spune că găsim „inima pădurii”. Este un loc minunat, unde majoritatea păsărilor multicolore obișnuiesc să locuiască în brazii înalți, făcându-și cuiburi mici și rezistente cât mai sus, ca să nu fie atacate de celelalte animale. Nu numai păsări, ci și florile, care primăvara și vara, cu mirosul lor îmbătător te atrag mult mai mult spre ele, sperând că le vei mirosi și le vei lua acasă.

Acolo, multe animale stau și se odihnesc. Tot aici, curge și un râu cu apă rece și proaspătă, unde pot bea apă toate vietățile pădurii.

Acel râu, dacă stai noaptea să-l ascuți, ai impresia că se frământă în pietricele. Noaptea, când luna apare pe cer și strălucește în oglinda râului îți lasă o impresie ca din povești. Codrul este un adevărat cufar cu mistere. În adâncul lui, în „inima pădurii”, se decoperă multe bogății, flori, pe care nu le-am văzut niciodată, și sunt chiar uimitoare, păsări pe care le vedem la televizor și multe alte.

Comunicarea orală și comunicarea scrisă

***Motto: „Scrie ca să nu pierzi florile gândului tău,
pe care, altfel, le ia vântul”***

Nicolaie Iorga

Normele de conversație:

E important să știți că într-o comunicare trebuie:

- să fii amabil, respectuos;
- să asculți cu atenție interlocutorul fără a-l întrerupe;
- să-l stimulezi să-și exprime părerile;
- să-l asculți cu atenție;
- să știi a-ți exprima dezacordul cu poziția interlocutorului, fără să-l jignești;
- să nu vorbești neîntrebat;
- să nu întrebuițezi cuvinte brutale;
- să vorbești și despre ceea ce este interesant și pentru interlocutor.

Exprimarea dialogată și cea monologată conform situației de comunicare propusă

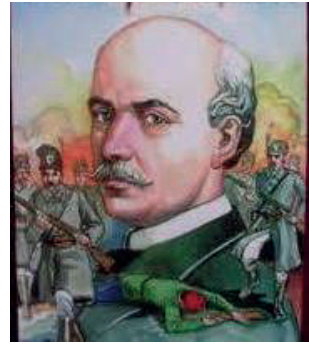
Citiți cu atenție exemplele:

g) „Bine-ar fi s-o pot scoate la capăt, măcar așa, cu mama și cu mătușa Măriuca, gândeam eu, bătându-mi-se inima ca într-un iepure...” (*Ion Creangă*)

b) „ – Bine, am să scriu, Vitorie. Știu eu ce să spun.

– Atât am vrut; pe urmă facă ei ce-or ști, că eu n-aștept de la dânșii sprijin...” (Mihail Sadoveanu) c) „Mai lungă-mi pare calea acum la-ntors acasă, / Aș vrea să zbor și rana din pulpă nu mă lasă...” (Vasile Alecsandri) d) „Să iasă, să nu iasă! Mai bine să se astâmpere. Ușor de zis; dar cașcavalul?” (Emil Gârleanu)

- ✓ Care este forma de comunicare în exemplele de mai sus: dialog sau monolog?
- ✓ Găsiți în texte cuvintele ortografiate greșit. Precizați forma literară.

Comunicarea orală se realizează prin două modalități:

- *dialog*
- *Monolog*

REȚINEȚI!

Dialogul este o formă de comunicare, un mod de expunere care constă în convorbirea dintre două sau mai multe personaje.

Caracteristicile dialogului

- personajele se prezintă singure prin ceea ce spun și modul lor de a vorbi;
- dialogul dinamizează *narațiunea*, o face mai vie și mai sugestivă;
- dialogul marchează diverse valori expresive: sentimente, atitudini, întreruperi, ezitări ale personajelor;
- dialogul este și o sursă a comicalului prin contrastul dintre ceea ce declară și ceea ce gândește personajul în realitate;
- dialogul este mijloc de caracterizare indirectă a personajelor;
- dialogul stă la baza operelor dramatice, dar poate fi întâlnit și în operele epice, mai ales în schițe, și chiar în operele lirice, în anumite poezii lirice dialogate.

Organizarea dialogului

❖ Cum cerem o informație?

Lucrați în perechi!

1. Imaginați-vă că sunteți pe stradă într-un oraș necunoscut. Formulați diferite întrebări cu ajutorul formulelor:

- Spuneți-mi, vă rog...
- Fiți amabil, arătați-mi...
- Vă rog, am nevoie de...
- Vă rog să mă ajutați...
- Nu vă supărați, unde se află...
- Vă rog, unde aș putea găsi...

❖ Cum oferim o informație?

FOLOȘIȚI-VĂ IMAGINAȚIA!

1. Continuați dialogul început mai jos:
  - Ce surpriză minunată. Nici n-am visat să vă întâlnesc aici...
2. Împărțiți-vă în două grupe. Una din grupe să pună întrebări, iar cealaltă grupă să ofere informații referitoare la:
  - un film;
  - o pasăre;
  - orașul sau satul natal;
  - o carte citită;
  - un erou preferat;
  - o competiție sportivă.

NU UITAȚI!

O bună comunicare între oameni presupune ca timpul dialogului să fie împărțit frățește, dând voie interlocutorului să și vorbească, nu silit doar să asculte. Numai așa se poate împărtăși fiecare, din gândurile, experiența și simțămintele celuilalt.

❖ Cum convingem pe cineva?

- Completați dialogul de mai jos în așa mod, încât profesorul să-l convingă pe elev despre importanța lecturii:
- Ai citit cartea ...

SĂ DESCOPERIM!

❖ **Pentru a putea convinge pe cineva de utilitatea unui obiect trebuie:**

- ✓ să evidențiați calitățile vizibile;
- ✓ să atrageți atenția asupra unor calități mai puțin evidente;
- ✓ să insistați asupra utilității lor imediate și de viitor;
- ✓ să arătați cât de util v-a fost vouă acest obiect.

REȚINEȚI!

Dialogul este o formă de comunicare, un mod de expunere care constă în convorbirea dintre două sau mai multe personaje.

Structura de bază a dialogului e perechea de replici în care o replică aparține unui **emițător**, iar replica următoare aparține celui care fusese **receptor**.

FOLOSITI-VĂ CUNOȘTINTELE!

▪ Citiți pe roluri și cu intonația corespunzătoare textul de mai jos. Un argat îmi ia calul în primire să-i dea grăunțe la grajd. Intru în cârciumă. Mi-e foame și frig, m-a răzbit umezeala.

— Unde-i cocoana? Întreb pe băiatul de la tarabă.

— La cuptor.

— Trebuie să-i fie mai cald acolo, zic eu și trec, printr-o săliță, din cârciumă în bucătărie... Foarte curat în bucătărie... și abur, nu ca în cârciumă, de cojoace, de cizme și de opinci jilave – abur de pâine caldă. Mânjoloaia priveghea cuptorul...

— Bine v-am găsit, cocoană Marghioalo.

— Bine-ati venit, cocoane Fănică.

— Mai s-o fi găsinde ceva de mâncare?

Pentru oameni de omenie ca dumneata, și la miezul nopții. Și repede coana Marghioala, dă poruncă unei cotoaroaște să puie pe masă-n odaie, și pe urmă s-apropie de cotlon la vatră, și zice:

— Uite, alege-ți. (*Ion Luca Caragiale*)

✓ *Ce semne grafice ajută la citirea corectă a textului?*

✓ *Care este rolul liniei de dialog?*

✓ *Cum îți explici utilizarea frecventă a punctelor de suspensie în varianta scrisă a dialogului?*

✓ *Ce modalități de expunere identificați în text?*

❖ **Semnele de punctuație la dialog:**

▪ În dialog vorbirea fiecărei persoane se scrie din rând nou.

▪ Înaintea fiecărei replici se pune linia de dialog, fără a mai folosi ghilimelele.

- La cuvintele autorului ce însoțesc replicile se folosesc aceleași semne de punctuație ca și în cazurile similare la vorbirea directă.

EXERSAȚI!

1. Puneți în locul punctelor de suspensie semnele de punctuație corespunzătoare:

... Dar noi n-am declaratără ... strigă mamața.

... Ce e vinovat băiatul dacă i-a zburat pălăria ... zice mam' mare.

... De ce-a scos capul pe fereastră ... eu i-am spus să nu scoată capul pe fereastră ... zice cu pică urâtul.

... Nu-i treaba dumitale... ce te-amesteci d-ta ... zice tanti Mița urâtului ... Uite ce e, cucoană, zice conductorul, trebuie să plățiți un bilet ...

... Să mai plătim ... n-am plătitără o dată ...

... Și pe dasupra un leu și 25 de bani ...

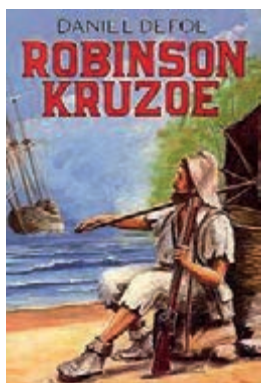
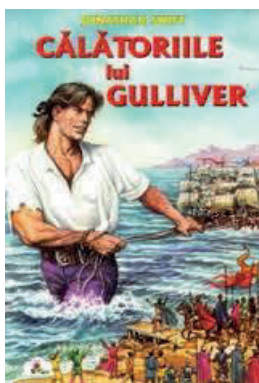
... Și pe dasupra ...

... Vezi, daca nu te-astâmperi... zice mamața, și-l zguduie pe Goe de mână...

... Ce faci soro ... ești nebună ... nu știi ce simțitor e ... zice mam'mare...

(Ion Luca Caragiale)

2. Scrieți un dialog de 10-12 replici, purtat cu un erou din cartea citită din literatura universală.

3. Scrieți un dialog de 10-12 replici, purtat de Prostilă cu frații săi, continuând fragmentul de mai jos.

„Au fost odata doi feciori de împărat, care au pornit să-și încerce norocul prin lume, și feciorii ăștia au ajuns să ducă o viață atât de ticăloasă și deșartă, că n-au mai avut îndrăzneala să calce pragul casei părintești. Și cum trecuse vreme, nu glumă, și nu venise nici o veste de la ei, fratele lor mai mic, pe care-l porecliseră Prostilă, plecă în

căutarea lor. Dar când dădu în sfârșit de frații săi, aceștia începură să-și bată joc de dânsul ... (*Frații Grimm*)

4. Scrieți un dialog de 10-12 replici, pe care l-ați purta cu un coleg despre petrecerea timpului liber.

5. Puneți în locul căsuțelor semnele de punctuație corespunzătoare.

□ Ei, oameni buni □ cred că acuma ați priceput□

□ Priceput □ cucoane □ cât se poate de bine□ răspunseră mai toți □ Dumnezeu să vă ajute la cele bune □

□ Ba eu tot nu □ cucoane □ răspunse moșul Ion Roată.

□ Dumnezeu să mă ierte, moș Ioane □ dar dumneț□ cum văd □ ești cam greu de cap □ ia haidem în grădină □ să vă fac a înțelege și mai bine. (*Ion Creangă*)

6. Selectați din literatura artistică un dialog. Înscriseți-l în caiete.

7. Citiți cu atenție textul pe roluri:

Cât costă o minune?

O fetiță și-a luat pușculița și a golit conținutul ei.

A numărat de trei ori mărunțișul, ca să nu facă vreo greșală. Era un dolar și 11 cenți. A luat banii și a plecat la farmacia din apropiere.

În acea clipă farmacistul vorbea cu un bărbat bine îmbrăcat și nu a luat aminte la copilă. Fetița a făcut puțin zgomot cu picioarele, dar nimic.

Atunci a luat o monedă și a început s-o lovească de masă.

— Ce vrei?, a întrebat-o oarecum enervat farmacistul.

Nu vezi că vorbesc cu fratele meu, pe care nu l-am văzut de mulți ani?

Atunci fetița i-a spus:

— Vreau să-ți vorbesc despre fratele meu, care este foarte bolnav și pentru care vreau să cumpăr o minune.

— Iartă-mă, dar noi nu vindem minuni, i-a răspuns farmacistul.

— Știți, a spus fetița, fratele meu are ceva în cap care se mărește și tata mi-a spus că numai o minune ne va ajuta.

— Deci, cât costă o minune, ca s-o cumpăr? Am bani...

Fratele farmacistului, care a urmărit cu interes discuția, a întrebat-o pe fetiță de ce fel de minune are trebuință fratele ei.

— Nu știu, i-a răspuns fetița cu ochii înlăcrimați. Ceea ce știu este că

are nevoie de operație, iar tata nu are bani.

De aceea vreau să plătesc eu, cu banii mei.

La întrebarea câți bani are, fetița a răspuns:

— Un dolar și 11 cenți. Iar dacă vor trebui și alții, îi voi găsi.

— Ce coincidență, a zâmbit domnul bine îmbrăcat. Este contravaloarea exactă a unei minuni pentru fratele cel mic. Un dolar și 11 cenți. A luat banii, apoi a luat-o pe fetița de mână și i-a spus:

— Să mergem împreună la casa ta ca să-l văd pe fratele și pe părinții tăi și să facem minunea...

Domnul cel bine îmbrăcat era medicul Carlton Armstrong, cunoscutul neurochirurg. Operația a mers foarte bine și fratele cel mic s-a întors sănătos acasă.

— Operația a fost o adevărată minune, a șoptit mama. Oare cât să fi costat?

Fetița zâmbea. Știa foarte bine cât costă o minune: *un dolar și 11 cenți.* (Iulia Bocancea)

a) Ce modalități de expunere a folosit autorul?

b) Povestiți conținutul textului transformând vorbirea directă în vorbire indirectă.

NU UITAȚI!

Dumnezeu face minuni atunci, când cineva participă cu inima sa la durerea celuilalt. (Paisie Aghioritul)

REȚINEȚI!

Monologul este un mod de expunere, o formă de comunicare în cadrul căreia un personaj își exprimă gândurile, sentimente fie „vorbind cu sine însuși”, fie producând o replică de dimensiuni ample și care nu așteaptă un răspuns.

❖ Principalele tipuri de monolog sunt:

- **interior** (se desfășoară în gând și este adresat sinelui).

Monologul interior sau literar ajută la caracterizarea unui personaj, poate reda gândurile, sentimentele etc., unui personaj spre a le aduce la cunoștință cititorului sau spectatorului.

- **exterior** (este adresat unei persoane sau unui grup-țintă; prezent în: emisiuni TV./ radio; expuneri; clasă etc).

De exemplu: *un discurs festiv, o declarație de presă, prezentarea unei comunicări științifice, recitarea unei poezii, prezentarea știrilor la radio și TV.*

Monologul este specific genului dramatic, mai rar genului epic sau liric.

Caracteristicile monologului:

- nu are replici și nici destinatar;
- se desfășoară în situații restrânse;
- are dimensiuni variate;
- sunt specifice exclamațiile;
- este specific operelor literare;
- poate lua forma unei povestiri;
- este specific operelor lirice, în care ia forma confesiunii (în poezia intimă și de idei) sau a descrierii (în poezia descriptivă – pastel);
- este specific genului dramatic, mai rar genului epic. În genul dramatic o modalitate de realizare este solilocviul¹ care se manifestă în prezența sau absența unui personaj și constă în verbalizarea propriilor gânduri;
- putem vorbi și de un monolog interior, când un personaj vorbește în gând și de un monolog teatral, când un personaj vorbește singur, pe scenă, în fața spectatorilor;
- dimensiunile unui monolog sunt variate, spre deosebire de dialog, monologul nu are replici și nici un destinatar.

SOLILŌCVIU – conversație a unei persoane cu sine însuși; monolog.

AFLAȚI MAI MULT!

Cuvântul **monolog** provine din grecescul **monos** = *singur* și **logos** = *vorbire*, așa dar monologul presupune vorbirea de unul singur, locutorul vorbește despre sine sau cu sine.

Dialogul se poate desfășura în diverse situații atâta timp cât există minim un partener de dialog, pe când **monologul** se desfășoară în situații restrânse. Specifice **dialogului** sunt interogațiile, iar **monologului** – exclamații.

EXERSAȚII!

1. Citiți cu atenție textul. Determinați modul de expunere și tipul lui.

De ce de multe ori ne compărtăm urât cu persoanele care știm siguri că țin la noi? Și aici mă refer la oricine, de la părinți până la prieteni. De ce?

Mă gândesc că poate undeva în subconștientul nostru trăim cu impresia că dacă cineva ne iubește, ne putem permite orice, ca și cum orice am face noi din acel moment încolo nu-i mai poate afecta părerea despre noi.

Mă gândesc la felul în care de multe ori ne comportam cu părinții noștri ca și cum ei ne sunt datorii nouă cu ceva, ca mai apoi să realizăm că am fost nerecunoscători.

Poate pentru unii dintre noi pare pueril acest exemplu, dar la fel se

întâmplă și cu prietenii. Avem așteptări de la oamenii din jurul nostru, dar nu realizăm că de multe ori nici noi nu suntem în stare să atingem acele cote.

Și, în final, putem ajunge chiar să îi pierdem. Să îi îndepărtăm pe oamenii în care avem cea mai mare încredere sau fără de care

știm că nu putem fi la fel de fericiți, dar, totuși, uneori o facem, conștient sau nu.

Nu-i niciodată prea târziu să îndreptăm greșeala, dar prea târziu, fiindcă odată ruptă sfoara, degeabă o înnozi, nu va mai fi la fel niciodată.

E greu să realizezi ceea ce ai, atunci când îi ai. Pentru că de multe ori suntem prea implicați și în loc să vedem lucrurile frumoase, vedem ca printr-o lupă toate defectele amplificate.

Apreciați ca să fiți apreciați. Iubiți ca să fiți iubiți. Și niciodată să nu vă fie frică să fiți cine sunteți.

2. Citiți și scrieți textele de mai jos. Prin ce moduri de expunere e realizată comunicarea?

a) Dar în gândul meu: „Când ati ști voi câte a pățimit, sireaca, din pricina mea, și eu din pricina ei, i-ați plânge de milă!” (*Ion Creangă*)

b) Moșneagul degrabă îl prinde, îl bagă în traistă, așa plin de glod și de alte podoabe cum

era, și pornește cu dânsul spre casă.

— Slavă ție, Doamne! zise moșneagul, că pot să duc babei mele mângâiere! Mai știi eu? Poate ori Dumnezeu, ori dracul i-a dat în gând ieri noapte de una ca asta.

Și cum ajunge-acasă, zice:

— Iaca, măi babușcă, ce odor ți-am adus eu! Numai să-ți trăiască! băiat ochios, sprâncenat și frumușel de nu se mai poate. Îți seamănă ție, ruptă bucățică!.. Acum pune de lăutoare și grijește-l cum știi tu că se grijesc băieții: că, după cum vezi, îi cam colbăit, mititelul!

— Moșnege, moșnege! zise baba, nu râde, că și aceasta-i făptura lui Dumnezeu; ca și noi... Ba poate... și mai nevinovat, sărmanul!

(Ion Creangă)

NU UITAȚI!

Dialogul cultivă comunicarea, monologul o distruge. În același timp, cei ce dialoghează armonios cu sinele și cu Dumnezeu la fel vor dialoga și cu semenii, depășind întotdeauna, cu înțelepciune, tact și bun simț, inerentele neînțelegeri și divergențe de moment, încât, la încheierea convorbirii, fiecare să poată exclama: ce dialog sănătos și tonic am avut! Ce comunicare plăcută!

Cerințe și etape importante în elaborarea compunerilor

1. Înțelege exact sarcina ce îți revine!
2. Identifică și consultă sursele bibliografice!
  - *Începe din timp!*
  - *Ține un caiet de notițe!*
1. Planificarea lucrării.
  - *Întocmește un plan al lucrării.*
  - *Selectează materiale pe care le vei folosi.*
  - *Urmărește ideile principale.*
  - *Scrive propoziții și fraze scurte.*
  - *Exprimă-te simplu, clar, concis.*
2. Întrebări pentru autocontrol:
  - **Corespunde** lucrarea titlului?

- *Ideile sunt bine argumentate?*
- *Are o structură logică cursivă?*
- *E scrisă clar, simplu, îngrijit?*
- *Este corect redactată din punct de vedere gramatical, ortografic, punctuațional?*

**Scrierea compunerilor (după planul dezvoltat)
cu introducere, cuprins și încheiere**

Compunerea-descriere

Mi-e dor de tine, mamă

Pierdut pe aripile vântului, gândul meu colindă. E liniște... aud pașii timpului, cu ani în urmă. Mă întorc la clipa când am venit pe această lume. Mama mă dezmierda și mă alinta, revărsându-și toată iubirea în mine prin privirea caldă a ochilor ei.

Apoi, în leagăn, îmi închidea ochii, mă cuprindea cu raze de lumină și-mi cânta. Din când în când o întrerupeam cu acel găngurit nevinovat și inocent.

M-ai învățat să fac primul pas, spre o lume imensă și plină de mistere...

Ai fost lângă mine și mi-ai oferit sprijinul tău în orice clipă și în orice moment...

În nopțile reci de iarnă, când vântul lătra la geamul împodobit cu flori de gheață, tu mă linișteai și mă învăluiai într-un cântec melancolic...

Simt un mugur de iubire încolțind în sufletul meu, un izvor de afecțiune, alimentat continuu de un singur chip, chipul mamei.

Mama este îngerul ce-mi veghează pașii, e crinul ce-mi parfumează viața, e soarele ce-mi încălzește inima, e trandafirul roșu, păstrat în sufletul meu.

1. *Ce aspect din realitatea înconjurătoare este zugrăvit în text?*
2. *De ce autorul folosește multe substantive și adjective în textul dat?*
3. *Căutați cuvintele cu sens figurat.*
4. *Continuați descrierea în cel mult cinci rânduri.*
5. *Redați chipul mamei voastre, folosind figuri de stil.*
6. *Alcătuși câteva versuri despre mama voastră.*
7. *Ce le-ați dori voi mamelor voastre. De ce ați ales anume aceste cucinte*

Descrierea este un tip de compunere, care zugrăvește aspecte ale realității înconjurătoare sau chipuri ale oamenilor, acțiunile lor.

- Deosebim mai multe *feluri de descrieri*:
  - descrierea obiectului;
  - descrierea animalului;
  - descrierea interiorului;
  - descrierea unui colțișor din natură etc.
  - descrierea potretului;
  - descrierea localității;
  - caracterizarea unei persoane;

➤ **Structura unei descrieri conține:**

I. Introducerea

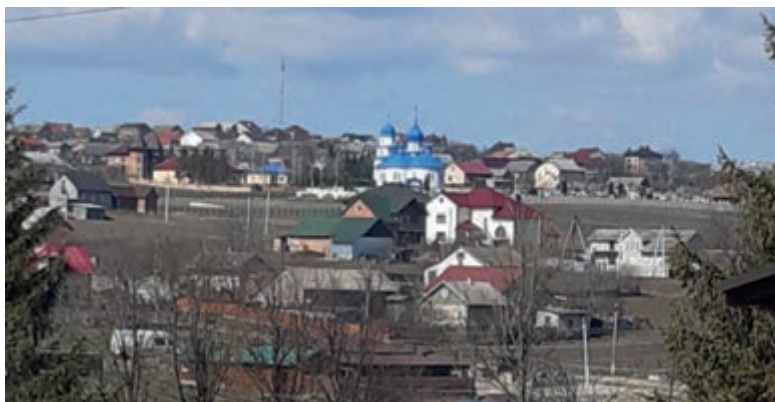
- fixarea aspectelor descrise (toamna, iarna, satul, muntele, ochii etc.);
- prezentarea scurtă a scopului descrierii. (1–2 enunțuri menite să captiveze atenția cititorului).

II. Cuprinsul

- precizarea locului și timpului;
- aspectele particulare ale obiectului;
- impresii despre unele particularități ale obiectului, ființei, fenomenului;
- omul ca figură predominantă în cadrul naturii;
- idei și sentimente ce ți le trezește contactul cu natura, obiectul;
- analogii în comparație cu alte obiecte, aspecte, ființe.

III. Încheierea

- ecouri, impresii, meditații pe care ți le-a produs obiectul, ființa, persoana.

Compunere-descriere a localității (străzii, satului, orașului) în baza observațiilor și impresiilor personale și după tablou.

➤ Alcătuiți *o descriere a localității (satului, orașului)*, folosindu-vă de următorul plan dezvoltat: „**Satule, vatră străbună**”.

I. Introducerea

1. Originea denumirii satului (orașului):

a) *Legende despre apariția denumirii satului (orașului);*

b) *Toponimele satului (orașului).*

II. Cuprinsul

1. Tezaurul folcloric al satului (orașului):

a) *Folclorul obiceiurilor calendaristice (Crăciunul, Anul Nou, Sfântul Vasile, Boboteaza, Paștile, Duminica Mare, Sânzâenile, Hramul Bisericii satului, Sfântul Andrei, etc.).*

b) *, ziua sfântului/numelui, etc.).*

c) *Creății populare orale (proverbe, zicători, ghicitori, povești, snoave, descântece, poezii, cântece, frământări de limbă, colinde, urături, drame populare etc.).*

2. Personalități celebre ale satului (orașului).

III. Încheierea

Impresii, meditații pe care ți le-a produs localitatea în discuție.

❖ **Continuați descrierea cărții, având începutul și sfârșitul dat:**

Cartea, cel mai bun prieten

Cartea a fost dintotdeauna cel mai bun prieten al meu. Este cel mai fidel amic. Ea, biata, suportă orice chin, fără să țipe, fără să se plângă.

Este înțelegătoare cu fiecare din noi, indiferent de vârsta la care ne

aflăm... .... . Cartea m-a învățat multe și eu îi mulțumesc ca unei adevărate prietene.

Lucrați în grupe!

➤ Realizați caracterizări ale persoanelor apropiate vouă:

- „Fratele meu” ..
- „Înățătoarea mea”
- „Prietenul meu” .
- „Sora mea”.
- „Bunicul” .
- „Bunica”.
- „Colegul de bancă”
- „Profesoara mea”.

EXERSAȚII!

✓ Alcătuiți compunerile, ținând seama de următorul plan:

I. Introducerea:

- Numele, vârsta.

II. Cuprinsul:

- Înfățișarea: *statura, chipul, îmbrăcămintea, însușirile sufletești.*

III. Încheierea:

- Părerea proprie despre această persoană.

Compunerea-raționament

Viața – cel mai scump dar al omenirii

Viața... Ce ar însemna ea pentru om?...

Ea este, după părerea mea, cel mai scump dar al omenirii.

O viață de om nu poate fi pusă în cumpănă nici cu toate bogățiile din lume. Ni s-a dat, fără s-o cerem și vom pierde-o, fără să fim întrebați. Nu există pentru

om decât trei evenimente: nașterea, viața și moartea. El nu simte că se naște, suferă că moare și uită să trăiască.

Dacă viața nu are un țel, dacă ne e dată numai pentru a fi trăită, ca scop în sine nu avem pentru ce trăi. Să iubim deosebit tot ce strălucește pe acest pământ. Cea mai frumoasă experiență de viață pe care omul o poate trăi este misterul.

Sunt două modalități de a-ți trăi viața: una – să trăiești gândind că nu există miracole și cealaltă – gândind că totul este un miracol, spunea filozoful *Albert Enștein*.

Viața ar fi într-adevăr prea tristă, dacă trandafirul roz al gândurilor zburdalnice n-ar veni din când în când să mângâie bătrânețile oamenilor cumsecade.

Viața se dă o singură dată și este singurul bun care nu are asemănare pe pământ și nici în univers.

Raționamentul este o desfășurare logică a gândurilor, o legătură a noțiunilor și a judecăților care duce la o concluzie, cu ajutorul argumentelor se va confirma adevărul ideii principale.

➤ Orice raționament cuprinde *trei părți*:

I. Teza.

II. Argumente.

III. Concluzie.

➤ Pentru efectuarea compunerilor-raționament se va ține seama de următoarele indicații:

- ✓ *faceți o mică introducere;*
- ✓ *formulați teza compunerii precis și clar;*
- ✓ *alegeți pentru demonstrarea tezei dovezi convingătoare;*
- ✓ *formulați concluzia.*

Raționamentul este o compoziție realizată prin „cauză și efect”. Pentru realizarea ei sunt prezente două întrebări; „de ce?” și „ce?”. Prin

Întrebarea „de ce?” descoperim motivul producerii unui efect, iar întrebarea „ce?” slujește să aflăm ce efect va fi produs de o anumită cauză. Dacă vi se cere să scrieți despre efectele negative ale activității umane asupra mediului înconjurător, veți arăta că poluarea este un efect, iar cauzele ei vor alcătui conținutul principal al compunerii. Dacă veți scrie despre un eveniment istoric, veți arăta ce cauze economice, sociale, politice au dus la producerea lui.

EXERSAȚII!

1. Scrieți o compunere-raționament pe tema „*Ce aș putea face pentru a-mi vedea părinții fericiți?*” sau „*Cum e oare să fii mare?*”.

2. Dezvoltați proverbul „*Politețea este cheia de aur care deschide toate ușile*” după următorul plan:

I. Întroducere:

- faceți o mică introducere;
- formulați teza compunerii precis și clar.

II. Cuprins:

- porniți de la cauza sau acțiunea care a determinat întâmplarea;
- prezentați desfășurarea întâmplării așa cum s-a petrecut ea;
- subliniați punctul cel mai important al întâmplării;
- alegeți pentru demonstrarea tezei dovezi convingătoare;
- redați finalul întâmplării.

III. Încheiere:

- formulați concluzia, impresia produsă;
- învățătura desprinsă.

3. Realizați un raționament „*De ce plânge natura?*”, având ca suport planul de idei propus mai jos:

Planul

I. *Întroducere.*

- Ce am observat în societate, ce mă preocupă, ce nu-mi place și
- aș vrea să schimb?

II. *Cuprins.*

Enumăr toate lucrurile pe care aș vrea și le-aș putea schimba, dacă aș avea puteri magice. (*aș ajuta: copiii orfani, bătrânii, păsărelele, animăluțele, natura, pe mine, școala, pădurea, apa, părinții, prietenii, bunicii, toată lumea.. aș salva ... ; aș face să fie...; aș îndeplini ...*)

III. *Încheiere.*

După părerea mea, ce aș putea. din toate cele enumerate mai sus, să îndeplinesc cu adevărat și ce nu?

ATENȚIE!

Însemnările tematice sunt un mijloc de însușire a celor auzite și citite.

❖ Faceți din acest caiet prietenul vostru cel mai bun căruia să-i împărtășiți gândurile, trăirile și emoțiile voastre de zi cu zi. Încercați să scrieți în fiecare zi câteva rânduri. Vă va fi de folos la redactarea compunerilor.

Stilurile funcționale ale limbii.

Acte oficiale. Procesul-verbal

Stilul oficial (juridico-administrativ)

Stilul științific

Stilul artistic (beletristic)

Stilul publicistic (gazetăresc)

Stilurile funcționale – variante ale limbii literare care corespund

anumitor sfere de activitate umană.

Stilul oficial (juridico-administrativ) se întrebuintează în sfera relațiilor oficial-justiție, administrație, diplomație etc. Este reprezentat de o categorie largă de texte (legi, hotărâri judecătorești, documente politice, corespondența oficială, petițiile și memoriile cetățenilor, autobiografia, curriculum vitae.

Caracteristici:

- termeni specifici: cetățean, articol, condică, martor, avocat, judecavată, tratative, consul etc.;
- utilizarea formulelor tip (cerere, autobiografie, proces-verbal etc.)
- respectarea normelor limbii literare;
- obiectivitate, claritate, precizie, concizie, proprietate;
- limbaj accesibil;
- enunțuri cu formă impersonală ;
- lipsa afectivității și a expresivității;
- folosirea neologismelor, dar nu în număr la fel de mare ca în stilul științific.

REȚINEȚI!

Procesul-verbal este un act oficial în care este notat pe scurt conținutul discuțiilor desfășurate și a hotărârilor adoptate la o adunare sau ședință ori prin care se consemnează o constatare, un acord etc.

– De ce este necesar un proces-verbal?

– Organizația sau asociația își crează o arhivă și ajută viitoarele generații să afle istoricul ei.

Reguli de redactare a procesului-verbal

1. Titlul:

Proces – verbal

Încheiat astăzi, 20 ianuarie, 2022, în cadrul ședinței cu părinții elevilor clasei ____ din școala localitatea.

2. Întroducere:

La ședință sunt prezenți _____ părinți din totalul de _____, _____ un număr de _____ lipsind motivat, iar restul de _____ nemotivat.

3. **Ordinea de zi** (reprezintă punctele de discuție dintr-o ședință, ajută la redactarea procesului verbal, ținând un fir contiuu și realizând un rezumat al evenimentului/activității. Se realizează înscriind cele mai importante subiecte):

- *Discutarea situației la învățatură a elevilor pe semestrul I al anului școlar 2021-2022.*
- *Despre repararea sălii de clasă la sfârșit de an școlar.*
- *Alte probleme.*

4. Hotărârea ședinței.

a) De considerat rezultatele la învățatură ale elevilor _____.

b) Permanent de ținut legătură: școală-profesori-părinți-elevi.

c) Comitetul de părinți să contribuie după posibilități cu ajutor material la repararea sălii de clasă.

5. Încheiere.

Drept pentru care a fost încheiat prezentul proces verbal.

Întocmit, _____

Pronume și nume _____ (semnătura).

ATENȚIE!

Reguli la scrierea procesului-verbal:

- spațiere după punct;
- ghilimele;
- prenume și nume;
- numerotarea ordinii de zi se face cu 1, 2, 3... etc.
- nu subliniem cuvintele din ordinea de zi;
- evităm repetiția de cuvinte;
- fără exprimări pompoase;
- prescurtările denumirilor, și nu numai, se pun la început cu numele întreg și prescurtare în paranteză. Abia după aceea vom folosi în restul textului prescurtarea;
- se scrie pe cât posibil la persoana a III-a ;
- nu se folosește la începutul frazei gerunziu;
- se folosesc fraze scurte și concise, dacă sunt lungi, să fie coerente.

EXERSAȚI!

1. Completați procesul-verbal de mai sus.
2. Realizați un ordin de zi pentru următoarea ședință a clasei din care faceți parte.
3. Alcătuiți procesul-verbal după modelul de mai jos.

FOLOSIȚI-VĂ IMAGINAȚIA!

- Completați următorul proces verbal.

PROCES- VERBAL

încheiat astăzi, _____

Astăzi _____, elevii claselor _____ au desfășurat **activitatea extrașcolară/ extracurriculară** cu tema _____

Locul de desfășurare a fost _____

La activitate **a/au participat** _____

Obiectivele activității au fost: _____

Desfășurare (poate fi prezentată succint, sub forma unui plan de idei principale): _____

Drept pentru care am întocmit prezentul proces-verbal.

Dirig./ Prof.

Colaboratori

Proces - verbal,

încheiat astazi, 15 iunie 2022, cu ocazia predării obiectelor de inventar, din sala nr. _____ a Liceului _____

Comisia alcătuită în scopul acestei activități constată, prin verificare, că numărul și starea obiectelor de inventar din sala menționată (conform listei de inventar anexate), corespund cu datele din procesul-verbal de primire.

Comisia descarcă de gestiune colectivul clasei _____ care a folosit aceasta sală în anul scolar 2021/2022.

Drept pentru care s-a încheiat prezentul proces-verbal.
Semnăturile membrilor comisiei.

LECTURA

I. Citirea expresivă a textului

- Citiți expresiv textul:

Dimineața

Ziori de ziuă se revarsă peste vesela natură,
Prevestind un soare dulce cu lumină și căldură.
În curând și el apare pe-orizonul aurit.
Sorbind roua dimineții de pe câmpul înverzit.

El se-nalță de trei suliți pe cereasca, mândră scară
Și cu raze vii sărută june flori de primăvară,
Dediței și viorele, brebenei și toporași
Ce răzbat prin frunzi-uscate și s-arată drăgălași.

Muncitorii pe-a lor prispe dreg uneltele de muncă
Păsărelele-și dreg glasul prin huceagul de sub luncă.
În grădini, în câmp, pe dealuri, prin poiene și prin vii
Ard movili buruienoase, scoțând fumuri cenușii.

Vasile Alecsandri

Dicționar:

revarsă – a ieși, a se ivi (zorile);

prispe – terasă îngustă de-a lungul peretelui din fața casei țărănești;

dreg – repară;

huceagul – pădure mică, tânără și deasă; tufiș, crâng.

II. Elementele textului

Exprimați-vă părerea!

1. Dovediți prin două argumente că poezia „Dimineața” este un pastel.

.....
.....
.....
2. Care este modalitatea de exprimare dominantă în pastelul „Dimineața”?

- a. narațiunea;   b. dialogul;   c. descrierea.
- .....
.....
.....

3. Transcrieți din text câte două:

epitete – .....

personificări – .....

.....

4. Precizați:

măsura versurilor – .....

felul rimei – .....

ritmul – .....

5. Găsiți explicațiile potrivite:

„Zori de ziuă se revarsă peste vesela natură”

- zorii vestesc o zi frumoasă de primăvară;
- natura are un aspect vesel;
- zorii anunță un soare blând, învăluind natura cu lumină și căldură.

„În curând și el apare pe-orizontul aurit

Sorbind roua dimineții de pe câmpul înverzit”

- soarele apare la orizont cu raze aurii;
- el soarbe ca o ființă roua dimineții.

III. Analiza lingvistică a textului

1. Vocabular:

Folosiți-vă cunoștințele!

a) Găsiți sinonime pentru cuvintele:

a povesti – .....

june – .....

drăgălași – .....

2. Fonetică

a) Transcrieți din text câte două cuvinte care conțin:

diftongi – .....

.....

vocale în hiat – .....

.....

3. Morfologie și sintaxă

Folosiți-vă cunoștințele!

a) Indicați formele de singular sau de plural ale substantivelor:

<i>dimineața</i> –	<i>glasul</i> – .....
<i>ziuă</i> –	<i>câmp</i> – .....
<i>vii</i> –	<i>unelte</i> – .....
<i>viorele</i> –	<i>huceag</i> – .....

b) Alcătuiți enunțuri cu expresiile: „soare dulce”, „orizont aurit”, „roua dimineții”, „mândră scară cerească.”

.....

.....

.....

.....

.....

.....

c) Formați adjective, pornind de la următoarele substantive:

<i>buruieni</i> –	<i>mugur</i> – .....
<i>soare</i> –	<i>mireasmă</i> – .....
<i>flori</i> –	<i>aur</i> – .....

Observați!

d) Precizați sensurile cuvântului „a drege” din enunțurile:

Gospodarul își drege unelte de muncă.

Cântărețul își drege glasul.

Fata își drege rochia.

Bunica drege ciorba cu smântână.

4. Ortografie și punctuație:

Verificați-vă cunoștințele!

a) Indicați forma literară a cuvintelor:

ziori – .....

orizonul – .....

b) Explicați utilizarea virgulei în fragmentul:

„ În grădini, în câmp, pe dealuri, prin poiene și prin vii

Ard movili buruienoase, scoțând fumuri cenușii”.

IV. Atelierul de creație

Folosiți-vă imaginația!

• Imaginați-vă că veți desena câte **un tablou inspirat din fiecare strofă**. Spuneți ce veți reda în fiecare dintre cele trei tablouri:

.....

.....

.....

.....

.....

I. Citirea expresivă a textului

1. Citiți expresiv textul:

Grădina sufletului (*parabolă*)

În discuție cu duhovnicul său, un om de bună credință se interesă:

– Părinte, aș vrea să fiu un bun creștin. Ce trebuie să fac mai întâi? Ce este cel mai important în viață?

– O, fiule, totul este important. Ia spune-mi, dacă ai o grădină în care plantezi tot felul de flori, aștepți ca ele să crească așa, de la sine?

– Nu, părinte, trebuie să le ud...

– Și dacă doar le uzi, vor crește ele mari și frumoase?

– Nu, părinte, trebuie să am grijă de ele, să nu fie atacate de buruieni...

– Dar dacă le dai toate acestea, și nu au lumină, pot ele crește?

– În nici un caz, părinte, căci toată munca mea nu-și mai are rostul.

– Atunci să nu uiți niciodată, fiule, că sufletul nostru este asemenea unei grădini, în care sunt semănate cele mai frumoase flori: dragostea, credința, bunătatea, cumpătarea, omenia...

Iar noi suntem cei care trebuie să avem grijă de această grădină, ca tot ce este acolo să înflorească. Doar astfel sufletul omului se umple de frumusețe.

– Ce trebuie să facem pentru toate acestea?

– Să veghem mereu ca răul să nu se cuibărească în noi, fiindcă, odată intrat, este foarte greu să-l mai scoți.

– Și ce mai trebuie să facem pentru grădina sufletului?

– Să o udăm mereu cu apa dătătoare de viață - *rugăciunea*. Numai astfel, prin munca noastră și cu ajutorul Domnului, florile minunate din sufletele noastre, adică dragostea, credința și toate lucrurile bune

pe care Dumnezeu ni le-a dăruit, vor crește nestingherite, iar viața ni se va umple de fericire.

Dicționar

duhovnic – *preot*;

om de bună credință – *om devotat, fidel, sincer*;

creștin – *om credincios*;

a se cuibări – *a se oploși, a se aciu*;

rugăciune – *închinăciune*;

nestingherit – *liber*.

II. Elementele textului

Folosiți-vă cunoștințele!

1) Dați trei argumente pentru a demonstra că fragmentul dat este o parabolă. ....

.....

.....

.....

2) Care ar fi semnificația titlului lucrării?

.....

.....

.....

3) Care sunt florile din grădina sufletului?

.....

.....

.....

Exprimați-vă părerea!

1) Cum înțelegeți fraza: „ Sufletul nostru este asemenea unei grădini în care sunt semănite cele mai frumoase flori: dragostea, bunătatea, cumpătarea, omenia”?

.....

.....

.....

4) Indicați două modalități de expunere prezentate în text:

.....

.....

III. Analiza lingvistică a textului

1. Vocabular

Folosiți-vă cunoștințele!

a) Găsiți sinonime pentru sensul din text al cuvintelor:

plantezi –..... a dăruit –.....
lumină –..... cumpătare –.....

b) Indicați mijloacele de îmbogățire a vocabularului prin care s-au format cuvintele:

niciodată –.....
înflorească –.....
cuibărească –.....
nestingherite –.....

2. Fonetică

Verificați-vă cunoștințele!

a) Descoperiți în text câte două cuvinte care conțin:

diftongi –.....
vocale în hiat –.....

3. Morfologie și sintaxă

Folosiți-vă cunoștințele!

a) Indicați funcțiile sintactice ale cuvintelor evidențiate din enunțul:

„Doar astfel sufletul omului se umple de frumusețe.”

.....
.....

b) Analizați sintactic și morfologic cuvântul, din text, „frumusețe”
(„Doar astfel sufletul omului se umple de frumusețe”).

4. Ortografie și punctuație

Folosiți-vă cunoștințele!

a) Explicați utilizarea semnelor de punctuație în enunțurile:

„- O, fiule, totul este important ”

„- Nu, părinte, trebuie să le ud...”

b) Care este rolul liniei de dialog în text?

.....
c) Explicați folosirea cratimei în cuvintele:
nu-și are rostul –.....
să-l scoți –.....
le-a dăruit –.....

IV. Atelierul de creație

Folosiți-vă imaginația!

• Scrieți toate **calitățile de care trebuie să dispună un bun creștin.**

.....
.....
.....

I. Citirea expresivă a textului

1. Citiți expresiv textul și remarcați învățăturile ce se desprind din conținut.

Din sfaturile unchiașului înțelept

Fătul meu, cine are carte are bună parte; de cine nu-nvață, relele s-agață. De aceea împrieteneste-te cu cei de la care ai ce învăța.

Înainte a celor mari nu fi îndrăzneț la vorbă și nesocotit la răspuns, ci te-nfățișează cu sfială și răspunde cu chibzuială, căci, graba strică treaba și vorba dulce mult aduce; apoi vorba deși e dulce ca mierea, poate fi amară ca fierea. Celui ce-ți vorbește cu asprime, tu răspunde-i cu blândețe; căci, omul nechibzuit, azi îți vorbește nebunește și mâine se căiește; și mai la urmă pune strajă gurii tale, căci știut este că omul, ca și pasărea, după limba lui piere. Nu pune paie pe foc, ci mângâie-l, de ai vreun mijloc, iar de nu, lasă-l mai bine, ca să nu-și descarce mânia pe tine.

Fugi de minciună, căci cine s-a găsit cu minciuna o dată, nu mai e crezut altă dată, de-ar vorbi chiar adevărat.

Nu fi mândru și disprețuitor, ci vizitează pe vecini și pe prieteni; dar du-te mai rar și șezi puțin. Nu fi ca ancora care ușor se aruncă în apă și anevoie se ridică.

Fiind invitat la masă străină, nu te îndesa la locul cel dintâi, ci alege-ți scaun mai jos, că de îți va cădea un loc mai de frunte, îți va fi cu onoare când te vor pofti mai sus, iar de vor veni alții mai de seamă decât tine, îți va fi cu rușine, când te vor pofti mai jos.

Mergi pe drumuri cu băgare de seamă, că nu știi de unde vine primejdia și nu încerca să te joci cu focul, că îți arzi cojocul.

Ferește-te de boală, curățind corpul tău și în jurul tău. Păstrează-ți sănătatea ca pe cea mai de preț comoară.

Așa să știi, fătul meu, bine-ți va fi, gândindu-te nu la mine, ci la înțelepciunea vorbelor pe care ți le las spre moștenire, așa cum le-am primit și eu când eram ca tine.

(Anton Pann)

Dicționar

cu sfială – cu rușine;

nesocotit – nechibzuit, impulsiv;

băgare de seamă – atenție, prudență;

de seamă – important, valoros.

II. Elementele textului

Folosiți-vă cunoștințele!

1) Modalitatea de exprimare predominantă în text este:

a) dialogul;   b) monologul;   c) narațiunea;   d) descrierea.

2) Descoperiți trei proverbe din text în care întâlnim comparații:

3) Găsiți pentru fiecare „sfat” câteva proverbe sau zicători potrivite:

„Împrietenește-te cu cartea”

„Nu încerca să te joci cu focul că îți arzi cojocul”

„Vorba dulce mult aduce”

„Graba strică treaba”

Exprimați-vă părerea!

4) De ce e nevoie să ținem seama de sfaturile cuprinse în proverbe și zicători?

5) Cine este autorul proverbelor și zicătorilor?

a) scriitorii;   b) poporul;   c) artiștii.

1. Vocabular

Folosiți-vă cunoștințele!

a) Găsiți antonime pentru sensul din text al cuvintelor:

învățat – .....   asprime – .....

îndrăzneală – .....   chibzuință – .....

b) Numiți mijlocul de îmbogățire a vocabularului referitor la cuvintele:

neînvățat – .....

chibzuință – .....

c) Alcătuiți câmpul lexical al cuvântului:

„folclor” – .....

d) Alcătuiți două propoziții, folosind omonimele:

cel – .....

ce-l – .....

2. Fonetică

Verificați-vă cunoștințele!

a) Despărțiți în silabe cuvintele:

mierea – ..... paie – .....

căci – ..... cuviincios – .....

b) Extrageți din text patru cuvinte cu vocale în hiat:

3. Morfologie și sintaxă

Folosiți-vă cunoștințele!

a) Precizați valoarea **morfologică** a cuvintelor evidențiate din enunțul:

„ Vorba dulce mult aduce”.

b) Adjectivul din enunțul „Păstrează-ți sănătatea ca pe cea mai de preț comoară” este la *gradul*:

a. *comparativ de superioritate*; b. *superlativ relativ*;

c. *superlativ absolut*.

c) Cuvântul „*tale*” /din enunțul „Pune strajă gurii tale”/ este:

a. *pronume personal*; b. *adjectiv pronominal posesiv*.

c. *pronume posesiv*;

Ortografie și punctuație

Folosiți-vă cunoștințele!

a) Explicați punctuația din exemplul:

„Fătul meu, cine are carte are bună parte...”

IV. Atelierul de creație

Folosiți-vă imaginația!

• Alcătuiți o compunere care **să ilustreze unul din proverbele sau zicătorile** cuprinse în textul „Din sfaturile unchiașului înțelept”.

CUPRINS

§ 1. Fonetica și ortografia (<i>aplicativ</i>)	4
§ 2. Părțile de vorbire. Clasificarea părților de vorbire.....	9
§ 3. Cuvintele moștenite și cuvintele împrumutate. Dubletele etimologice.....	18
§ 4. Caracterul latin al limbii române. Limba literară, limba populară, limba vorbită, limba scrisă.....	24
§ 5. Mijloacele de îmbogățire a vocabularului (actualizare).....	31
§ 6. Familia lexicală (actualizare). Prefixoidele. Sufixoidele.....	36
§ 7. Unitățile frazeologice și clișeele internaționale.....	42
§ 8. Relațiile sintactice în propoziție (interdependență, coordonare, subordonare).....	48
§ 9. Mijloacele de realizare a relațiilor sintactice în propoziție (<i>flexiunea, juxtapunerea, joncțiunea, topica, intonația, pauza</i>).....	56
§ 10. Cuvintele și construcțiile incidente. Punctuația lor.....	63
§ 11. Vorbirea directă și vorbirea indirectă.....	67
§ 12. Dialogul. Linia de dialog. Adresarea. Semnele de punctuație.....	72
§ 13. Anacolutul și elipsa.....	76
§ 14. Clasificarea propozițiilor după înțeles, după scopul comunicării, aspect și structură.....	82
§ 15. Predicatul verbal exprimat numai prin verbe la moduri personale.....	90
§ 16. Predicatul nominal.....	96
§ 17. Valorile sintactice ale verbului <i>a fi</i>	103
§ 18. Numele predicativ simplu și multiplu.....	108
§ 19. Subiectul. Subiectul exprimat (simplu și multiplu).....	114
§ 20. Subiectul exprimat (<i>complex și reluat</i>).....	120
§ 21. Subiectul neexprimat (<i>subînțeles și inclus</i>).....	123
§ 22. Subiectul neexprimat nedeterminat.....	127
§ 23. Părțile de vorbire prin care se exprimă subiectul (<i>substantiv , pronume, numeral</i>).....	131
§ 24. Subiectul unor verbe personale folosite ca impersonale. Propoziții fără subiect.....	134
§ 25. Acordul predicatului cu subiectul	139
§ 26. Atributul. Elementele regente ale atributului.....	147
§ 27. Atributul adjectival.....	153
§ 28. Atributul substantival.....	157
§ 29. Atributul pronominal genitival, prepozițional, apozițional și în dativ fără prepoziție (dativul posesiv).....	164
§ 30. Atributul verbal.....	169

§ 31. Atributul adverbial.....	174
§ 32. Atributul interjecțional.....	178
§ 33. Complementul. Elemente regente ale complementului	181
§ 34. Complementul direct.....	186
§ 35. Complementul indirect.....	190
§ 36. Complementele circumstanțiale, complementul circumstanțial Deloc.....	196
§ 37. Complementul circumstanțial de timp.....	201
§ 38. Complementul circumstanțial de mod.....	206
§ 39. Complementul circumstanțial de cauză.....	216
§ 40. Complementul circumstanțial de scop.....	217
§ 41. Complementul circumstanțial condițional.....	222
§ 42. Complementul circumstanțial concesiv.....	226
§ 43. Complementul circumstanțial consecutiv.....	230
§ 44. Sistematizarea și generalizarea cunoștințelor.....	236
Comunicarea orală și scrisă	240
Lectura	261

Навчальне видання

**ГОВОРНЯН Лілія Серафимівна
ПОПА Марія Костянтинівна
БУРЛА Олена Костянтинівна**

РУМУНСЬКА МОВА

**Підручник для 8 класу
з поглибленим вивченням філології
закладів загальної середньої освіти**

2-ге видання, перероблене

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

**Видано за рахунок державних коштів.
Продаж заборонено**

Підручник відповідає Державним санітарним нормам і правилам
«Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей»

Румунською мовою

Редактор *Л.С. Пушкарьова*
Обкладинка *С.Л. Говорнян*
Художнє оформлення *С.Л. Говорнян*
Верстка *С.Л. Говорнян*
Коректор *І.В. Юніцой*

Формат 70x100/16.

Ум. друк. арк. 22,032. Обл.-вид. арк. 19,75.

Тираж 92 пр. Зам № 21-183

Державне підприємство

«Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Світ»

79008 м. Львів, вул. Галицька, 21

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 4826 від 31.12.2014

www.svit.gov.ua; e-mail: office@svit.gov.ua, svit_vydav@ukr.net

Друк ПрАТ «Білоцерківська книжкова фабрика»

09100, Київська обл., м. Біла Церква, вул. Леся Курбаса, буд. 4

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 5454 від 14.08.2017